

PAAVO VÄYRYNEN

Eemeli Väyrösen vuosisata

MAAHENKI

Eemeli Väyrysen vuosisata

Eemeli Väyrysen vuosisata

PAAVO VÄYRYNEN

MAAHENKI

© 2009 Paavo Väyrynen
Kuvat yksityisarkistoista, ellei toisin mainita

Ulkoasu ja taitto: Marko Mäkinen
Kannen kuva: Veikko Aitamurto
Painopaikka: Artprint, Helsinki 2009

Kustantaja: Maahenki Oy
ISBN 978-952-5870-01-5
Maahenki Oy, Helsinki 2009

Sisältö

Lukijalle	7
Juuret	11
Aluksi oli metsä, kirves – ja Jussi	17
Auvoista elämää Pihlajaojan torpassa	27
”Pysyväisen sydänvian” arvoitus	35
Juho Väyrynen – kruununtorppareiden luottamusmies	41
Martti Miettinen ja muut ”Simon viisaat”	49
Jatkosotaa Sallasta Ihantalaan	61
Rauhan töihin Kemissä ja Kempeleessä	71
Pihlajarannasta menestyvä vihannesviljelmä	81
Lapset varttuvat ja sukupolvi vaihtuu	93
Kotirintaman tukea politiikan taistoihin	103
Isä–poika laatuaikaa	121
Isoisoisäksi ja keksijäksi	133
Pitkän elämän salaisuus	139

Kun ryhdyin isäni 100-vuotispäivän lähes-
tyessä kirjoittamaan hänestä kirjaa, tulin
ensimmäisen kerran tutustuneeksi hänen
lapsuuteensa ja nuoruuteensa.

Isäni satavuotisen elämän ensimmäisistä neljästä
vuosikymmenestä minulla ei ollut juuri mitään tietoa
eikä paljon viidennestäkään. Myöhempien vuosikym-
menten mittaan noiden aikojen tapahtumista ei ole
juurikaan keskusteltu.

Isän elämän toisesta puolikkaasta luulin aika pal-
jon tienneeni, mutta yhtä ja toista uutta sain tästäkin
aikakaudesta tietää. Käymämme keskustelut toimivat
myös oivallisena muistin virkistäjinä.

Vanhemmalla iällään isä on harrastanut sukunsa
historiaa. Hän oli mukana perustamassa Väyrysten
sukuseuraa kaksi vuosikymmentä sitten. Seura on edis-
tänyt sukututkimusta, ja sen puitteissa on saatu aikaan
mittava sukukirja. Isäni äidinkin sukua on selvitetty.
Niinpä tunnemme juuremme nyt varsin hyvin.

Eemeli Väyrysten vuosisata kietoo tiiviisti yhteen
kolme sukupolvea.

Isäni isä eli vuoteen 1976 saakka, jolloin isä oli
jo 66-vuotias ja minäkin kolmenkymmenen vuoden
iässä. Isän täyttäessä sata vuotta minä olen puolestani

ehtinyt 63 vuoden ikään.

Isäni isän toiminta avaa ikkunan 1900-luvun alun
taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja poliittiseen ke-
hitykseen.

Minun kauttani mukaan tulevat viimeksi kulu-
neiden neljän vuosikymmenen valtiollinen elämä ja
politiikka, joissa olen ollut keskeisesti mukana ja joita
isä on läheltä seurannut.

Tämän osuuden olen pyrkinyt pitämään niukkana
ja rajannut sen asioihin, jotka ovat koskettaneet läheltä
isääni ja joista olen hänen kanssaan vuosikymmenten
mittaan paljon keskustellut.

Tämä kirja perustuu isän kanssa vuoden 2009 aikana
käymiini keskusteluihin. Lisäksi hän on pyynnöstäni
kirjoittanut elämänsä varrelta muisteluksia, jotka
elävöittävät kertomusta hänen vuosisadastaan.

Isällä on hyvät arkistot. Kaikki koulunkäyntiin, opin-
toihin ja työhön liittyvät todistukset ovat tallella, samoin
kiinteistökauppoihin ja puutarhayritykseen liittyvät
asiakirjat. Ne ovat helpottaneet kirjan kirjoittamista.

Mieluisimmin isä on muistellut maatalouteen ja

etenkin oman tilan kehittämiseen liittyviä asioita. Lapset ja perhe ovat olleet isälle hyvin tärkeitä. Elämistä hän on aina pitänyt.

Isän ajattelu ja toiminta ovat perustuneet elämän kunnioittaminen. Omalla tavallaan hän on toteuttanut käytännössä Albert Schweitzerin filosofiaa, jonka kantava ajatus on juuri elämän kunnioittamisen periaate.

Sota-ajasta isällä ei ollut aluksi juuri mitään kerrottavaa. Hän oli unohtanut lähes kaiken. Kun kaivoin esille kantakortin perusteella hänen joukko-osastonsa sijoituspaikat ja tehtävät, muistikuvia alkoi nousta esiin.

Sota-aika oli isällekin henkisesti raskas, vaikka hän ei ikänsä ja terveytensä vuoksi kaikkein vaaranalaisimpiin tehtäviin joutunutkaan. Sodan mielettömyys ja perheestä erossa olo olivat lähes sietämätön taakka. Tällaiset asiat ihmismieli pyrkii työntämään taka-alalle ja unohtuksiin.

Vaikeimmat keskustelut kävimme Eemeli Väyrysen vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenten poliittisista tapahtumista. Isä ja monet muut eivät ole halunneet mielellään käsitellä sitä tosiasiaa, että vuosisadan alussa Simossakin oli runsaasti laitavasemmiston kannattajia. Heihin lukeutui myös isäni isä Juho Väyrynen.

Kirjan kirjoittajana pidin tärkeänä, että myös poliittiset taustat tuodaan esiin. Niitä on voitava ymmärtää. Ihmisten vakaumusta on kunnioitettava. Väärin kohdeltuja on voitava puolustaa.

Kuvaus Eemeli Väyrysen vuosisadasta on kertomus suomalaisen maaseudun kehityksestä.

Isäni lapsuudenkoti oli umpimetsään omin käsin raivattu ja rakennettu kruununmetsätorppa. Tilaa ei voitu ajatellaakaan jaettavaksi, joten vanhemmasta päästä lapset lähtivät opiskelemaan.

Isä kävi maamieskoulun ja -opiston. Valmistuttuaan hän toimi maatalousneuvojana. Heti tilaisuuden tullen isä ryhtyi kuitenkin viljelemään maata ja kehittämään omaa yritystoimintaa. Välittömästi sotien jälkeen isän

ollessa vielä ansiotyössä vanhempani viljelivät maata pienellä asuntotontillakin keräten pääomia varsinaiseen yritystoimintaan.

Vanhemmistani tuli oivallinen yrittäjäpariskunta. Äitini Anna-Liisa Kaijankosken kaupallinen koulutus ja kokemus täydensivät erinomaisella tavalla isäni ammattitaitoa.

Tuhannen neliön tontista lähti liikkeelle Pihlajarannan vihannesviljelmä, joka nousi parhaimmillaan Pohjois-Suomen menestyksekkäimmäksi puutarhayritykseksi.

Tämän nousevan yrityksen molemmilla puolilla oli mahtava maatila. Toinen niistä, Hietala, rappeutui ja luhistui. Toisella tilalla, Niemi-Niemelässä, maataloutta yritti kehnoin tuloksin harjoittaa Kemin kaupunki.

Vanhempieni vihannesviljelmä edusti oman aikansa korkeaa teknologiaa, se oli *high tech* -yrittäjyyttä. Tilalla käytettiin uusinta puutarhaviljelyn tekniikkaa, jota kehitettiin edelleen pohjoisen oloihin soveltuva.

High tech menestyi, ja vanhemmillani oli pian varaa hankkia käyttöönsä rappeutuneen Hietalan tilan pellot.

Toisen naapuritilan, Niemi-Niemelän, maat ja rakennukset ovat tulleet toisenlaisen uusyrittäjyyden piiriin.

Kannattamaton maataloustuotanto lopetettiin Niemi-Niemelässä jo 1960-luvulla. Kun vanhainkotoimintakin vuonna 1995 loppui, tilat jäivät aluksi tyhjilleen.

Vuodesta 1998 lähtien olemme vaimoni Vuokon kanssa kehittäneet niihin monipuolista yritystoimintaa: nuorisokodin, hotellin, leirintäalueen, ravintolan ja tanssikeskuksen.

Maataloudessa on siirrytty herukan viljelyyn ja tilaviiniryttäjyyteen.

Eemeli Väyrysen vuosisata on ollut myös yhteiskunnallisen nousun ja poliittisen muutoksen aikaa.

Isäni isä Juho Väyrynen oli vain kiertokoulua käy-

nyt itseoppinut työläinen, joka perusti kruununmetsätorpan ja kehitti siitä mallikelpoisen maanviljelystilan. Hän oli kruununtorppareiden ja muun köyhälistön luottamusmies.

Isänikin kävi ensin kiertokoulua, mutta pääsi 10-vuotiaana kansakouluun. Hän oli aikanaan yksi niistä harvoista nuorista, jotka selviytyivät opintielle. Hänestä tuli Martti Miettusen tapaan maatalousteknikko, agrologi – he kuuluivat ”Simon viisaisiin”. Miettusen ja isäni elämänurat liittyivät monin tavoin toisiinsa.

Ammattitaitonsa avulla isä ja äiti loivat tyhjästä menestyvän puutarhayrityksen.

Isä on ollut mukana monissa yhteiskunnallisissa riennoissa. Hän on ollut maalaisliittolainen ja keskustalainen, mutta puoluepolitiikkaan hän ei ole juurikaan osallistunut.

Vanhempani pystyivät tarjoamaan hyvät lähtökohdat omille lapsilleen.

Meidän suuriin ikäluokkiin kuuluneiden nuorten pääsy opintielle ei ollut itsestään selvyyä.

Valistuneen yrittäjäperheen poikana pääsin kuitenkin Kemiin perustettuun yksityiseen oppikouluun ja sieltä yliopistoon.

Vain kiertokoulua käyneen kruununtorpparin pojanpoika valmistui valtiotieteen maisteriksi ja myöhemmin tohtoriksi.

Vuonna 1970 kruununtorpparin pojanpoika nousi kansanedustajaksi, silloisen eduskunnan nuorimpana jäsenenä. Samana vuonna hän oli jo pääministerin sihteerinä mukana valtioneuvoston työssä. Vuonna 1975 hän tuli ensimmäisen kerran ministeriksi Martti Miettusen johtamaan hallitukseen.

Eemeli Väyrysen vuosisataan sisältynyt yhteiskunnallinen nousu on ollut mittava, mutta myös poliittinen muutos hakee vertaistaan. Juho Väyrynen oli vielä 1950-luvun alussa vasemmistososialistina Simon valtuustossa. Vajaat kaksi vuosikymmentä myöhemmin pojanpojasta tuli Keskustapuolueen kansanedustaja ja varapuheenjohtaja – ja lopulta puheenjohtaja ja kunniapuheenjohtaja.

Puutarhayritys lapsuuden kotina tarjosi erinomaiset lähtökohdat yhteiskunnalliselle ajattelulleni ja

toiminnalleni. Nuorisoseuran kulttuuriharrastusten parissa meille kylän lapsille ja nuorille tarjoutui loistavat mahdollisuudet itsemme kehittämiseen. Näihin harrastuksiin vanhempani meitä kannustivat.

Lapsuudessa saatu yrittäjyyden kipinä oli syytä siihen, että ryhdyin kymmenkunta vuotta sitten kehittämään vaimoni kanssa yritystoimintaa, jonka puitteissa olemme voineet luoda Keminmaalle kolmisenkymmentä työpaikkaa.

Sukupolvenvaihdos tehtiin vuonna 1984, jolloin vastuu Pihlajajarannan vihannesviljelmän yritystoiminnasta siirtyi lopullisesti sisarelle Riitalle ja hänen miehelleen Joel Korkeamaalle.

Tämän jälkeenkin isä on osallistunut kaikin voimin tilan töihin. Iän myötä ruumiillinen työ on vähitellen väistynyt, ja isä on siirtynyt sellaiseen kehitystyöhön, joka turvaisi tilan jatkuvuutta.

Viitisen vuotta sitten isä huolehti kasvihuoneen peruskorjauksesta. Parin viime vuoden aikana hän on keskittynyt perunanviljelyyn liittyvien koneiden kehittämiseen. Joillekin keksinnöilleen isä näyttää olevan saamassa patentin. Keksintösäätiö on myöntänyt hänelle tukea prototyypin rakentamiseen.

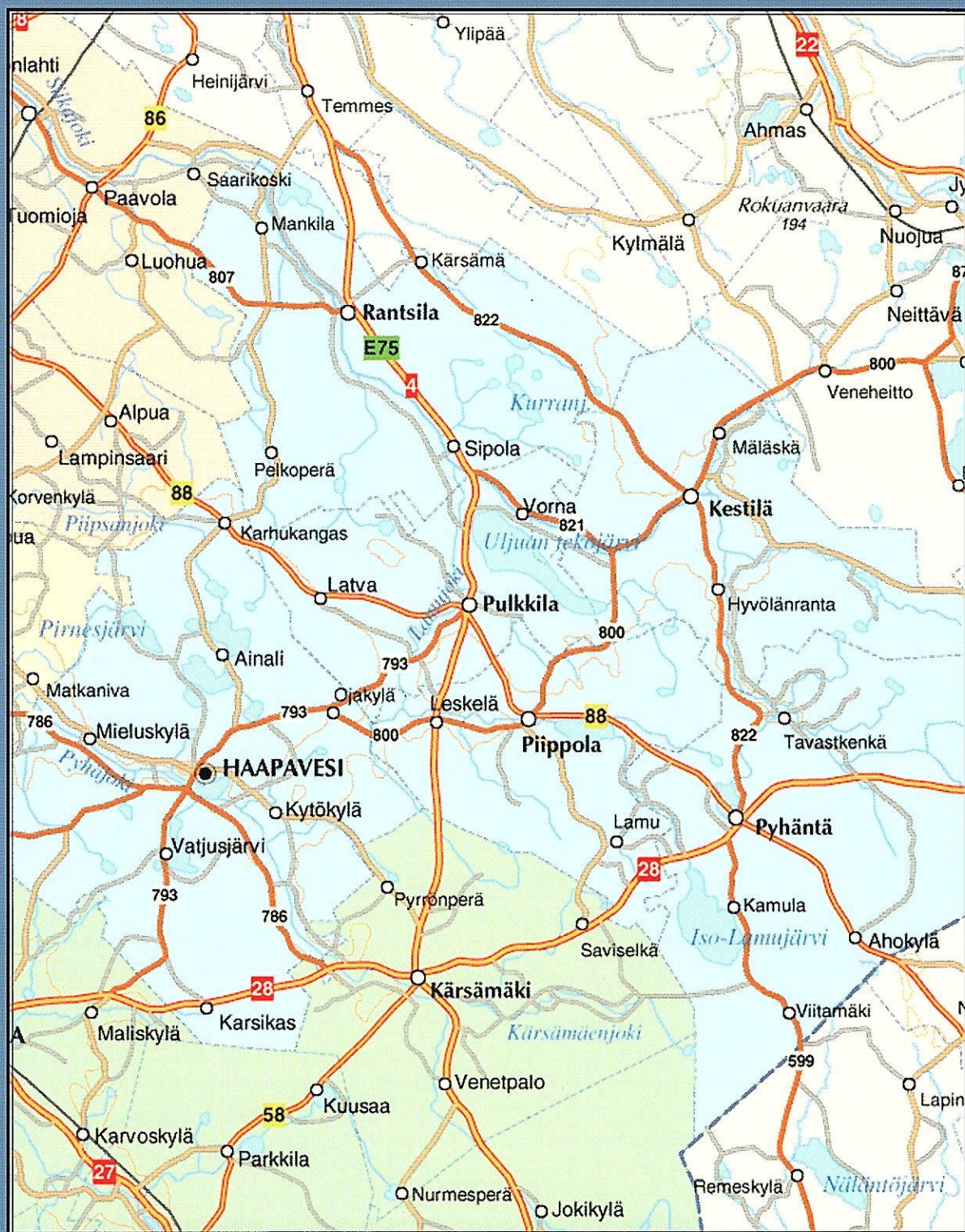
Äiti kuoli jo vuonna 1987, juuri 70 vuotta täytettyään. Sen jälkeen isä on elänyt yksin syytinkiasunnossaan Riitan ja Joelin seinänaapurina. Hän huolehtii itsenäisesti asioistaan ja myös valmistaa itse ruokansa.

Terveystään isä ryhtyi toden teolla vaalimaan vasta äidin kuoleman jälkeen. Tässä hän on elänyt oppinsa mukaan: vanhoilla päivillään ihminen voi keskittyä huolehtimaan itsestään.

Kirjoitin tämän kirjan tuntien syvää kiitollisuutta vanhempieni kohtaan. Heiltä olen saanut kaiken, mitä hyvät vanhemmat voivat lapsilleen antaa.

Keminmaalla 12. joulukuuta 2009

Paavo Väyrynen

Isäni Eemeli Väyrynen syntyi 11.1.1910 Simon Viantiejoella kruununmetsätorppaa asuttaneen Juho (Jussi) ja Hanna Väyrysen perheeseen. Isä Juho oli syntynyt Pulkkilassa 18.6.1881 ja äiti Hanna Sofia Halonen Simossa 5.2.1884.

Isäni isän sukua on tutkittu varsin perusteellisesti. Jo 1980-luvulla kapteeni evp. Olavi Suorsa teki selvityksen, jonka mukaan sukumme oli ilmestynyt kirjallisiin lähteisiin 1600-luvulla Kestilässä. Hän selvitti sen vaiheet nykypäivään saakka. Myöhempi ja perusteellisempi sukututkimus on vahvistanut Suorsan olleen oikeassa.

Vuonna 2008 valmistuneessa sukukirjassa *Wäyrysniiitti juuret* (Saarijärvi) päästiin hieman syvemmälle suvun juuriin. Kirjan nimi liittyy geologian professori Heikki Väyrysen (1888–1952) löytämään

Siikalatvan alue on tärkeä Eemeli Väyrysen juuria ja elämänuraa ajatellen. Suku on asuttanut Kestilää, Pulkkilaa ja Rantsilaa. Työura alkoi Pulkkilasta ja Kestilästä, missä isä myös tapasi tulevan puolisonsa Anna-Liisa Kaijankosken. Sekä isäni isä Juho Väyrynen että äitini syntyivät Pulkkilan Vornan kylässä.

harvinaiseen fosfaattimineraaliin, joka sai löytäjän mukaan nimekseen Väyryneniitti.

Sukukirjan mukaan ensimmäinen tunnettu esi-isämme Erkki Väyrynen olisi perimätiedon mukaan tullut Kestilään Etelä-Pohjanmaalta. Sinne suku on saattanut siirtyä Savosta, Joroisten suunnalta, missä ensimmäiset Väyryset ilmestyivät asiakirjoihin jo 1500-luvun alkupuolella. Tämä on pelkkä arvelu, sitä ei voi osoittaa oikeaksi eikä vääräksi.

Nimen alkuperää ei tunneta. Useita selityksiä on keksitty, mutta mikään niistä ei ole täysin vakuuttava.

On arvailtu, ovatko kaikki Väyryset sukua toisilleen. Kajaanin seurakunnan kirkkoherralla Johannes Väyrysellä, tunnetulla körttipapilla, oli tästä selvä käsitys: Väyrynen on niin ruma nimi, ettei sitä kukaan ole itselleen vapaaehtoisesti ottanut, vaan syntymän kautta se on tullut.

Sukukirjan mukaan suvussa on erillisiä haaroja, joita voidaan seurata verotietojen ja kirkonkirjojen avulla 1500- tai 1600-luvulle saakka. Tätä vanhemmalta ajalta niillä on saattanut olla yhteinen juuri.

Ensimmäisistä Kestilän Väyryksistä on vain vähän asiakirjatietoja. Ne liittyvät lähinnä verotukseen. Erkin pojanpojanpojan Antti Yrjönpoika Väyrysen tiedetään

kuitenkin pitäneen majataloa ja kestikievaria. Veroja hän maksoi vuosina 1640–1674.

Vasta Erkin jälkeiseen viidenteen sukupolveen kuuluvasta Sipo (Sigfrid) Matinpoika Väyrysestä lähtien tiedossa ovat synnyin- ja kuolinvuodet. Hän eli vuosina 1688–1749.

Sipo Matinpoika Väyrysellä ja hänen lapsillaan Sipolla ja Riitalla on keskeinen asema omissa sukujuurissani. Tästä perheestä polveutuu peräti kolme erillistä sukuhaaraa meihin Liisa ja Eemeli Väyrysen lapsiin.

Kaikki nämä Väyrysten sukuun lukeutuneet syntyivät ja asuivat Kestilän, Pulkkilan ja Rantsilan alueella. Vasta isäni syntyi Peräpohjolassa, Simossa, jonne hänen isänsä vuosisadan alussa muutti asumaan.

Isoisäni Juho Väyrysen sukujuuret ovat siis sekä äidin (Kaisa Maria Häger) että isän (Aapeli Väyrynen)

keutuneet aikojen halki meidän perheeseemme.

Vanhempieni avioituessa Siposta ja Elinasta polveutuvat Väyrysten sukuhaarat yhtyivät uudelleen.

Tästä sukulaisuudesta ei tietenkään ole ollut mitään tietoa ennen kuin sukututkimus sen paljasti.

Vanhempieni isät kylläkin tunsivat toisensa. Kun äitini kertoi isälleen Matti Kaijankoskelle vävykokeesta ja kysyi, tunsiko hän tämän isän Juho Väyrysen, vastaus tuli suoralta kädeltä: ”Miksen minä sitä tunne, kun se ampui minua jousipyssyllä silmään.”

Juho ja Matti olivat lapsena leikkineet Pulkkilassa. Matti oli ollut piilossa turkin takana, kun Juho oli vuorostaan ampunut jousipyssyllä. Matti oli kurkistanut turkin takaa ja saanut nuolen silmäänsä. Kovin terävä se ei ollut, mutta silmään tuli kuitenkin elinikäinen vamma.

Johannes Väyrysellä, tunnetulla körttipapilla, oli selvä käsitys kaikkien

Väyrysten sukulaisuudesta: nimi on niin ruma, ettei sitä kukaan ole itselleen vapaaehtoisesti ottanut, vaan syntymän kautta se on tullut.

puolelta Sipo Matinpoika Väyrysen perheessä.

Vastaavanlainen erikoisuus löytyy omasta sukupuustani.

Vuosina 1728–1811 elänyt Sipo Siponpoika Väyrynen on minun esi-isäni sekä isän että äidin puolelta. Hänen puolisonsa oli Elina Paavontytär Hyvönen (1722–1808).

Kummankin on merkitty kuolleen vanhuuteen, Sipo 83- ja Elina 85-vuotiaana. Tuohon aikaan hyvin harvat elivät näin pitkään.

Sipo ja Elina Väyrynen antoivat lapsilleen omat etunimensä. Isäni on heidän Sipo-poikansa (1757–1836) jälkeläinen kuudennessa polvessa ja äitini Anna-Liisa Kaijankoski oli puolestaan heidän Elina-tyttärensä (1748–1820) jälkeläinen niin ikään kuudennessa polvessa.

Sisarusparvessa esiintyivät myös etunimet Anna, Liisa, Riitta ja Paavo – kaikki nämä nimet ovat kul-

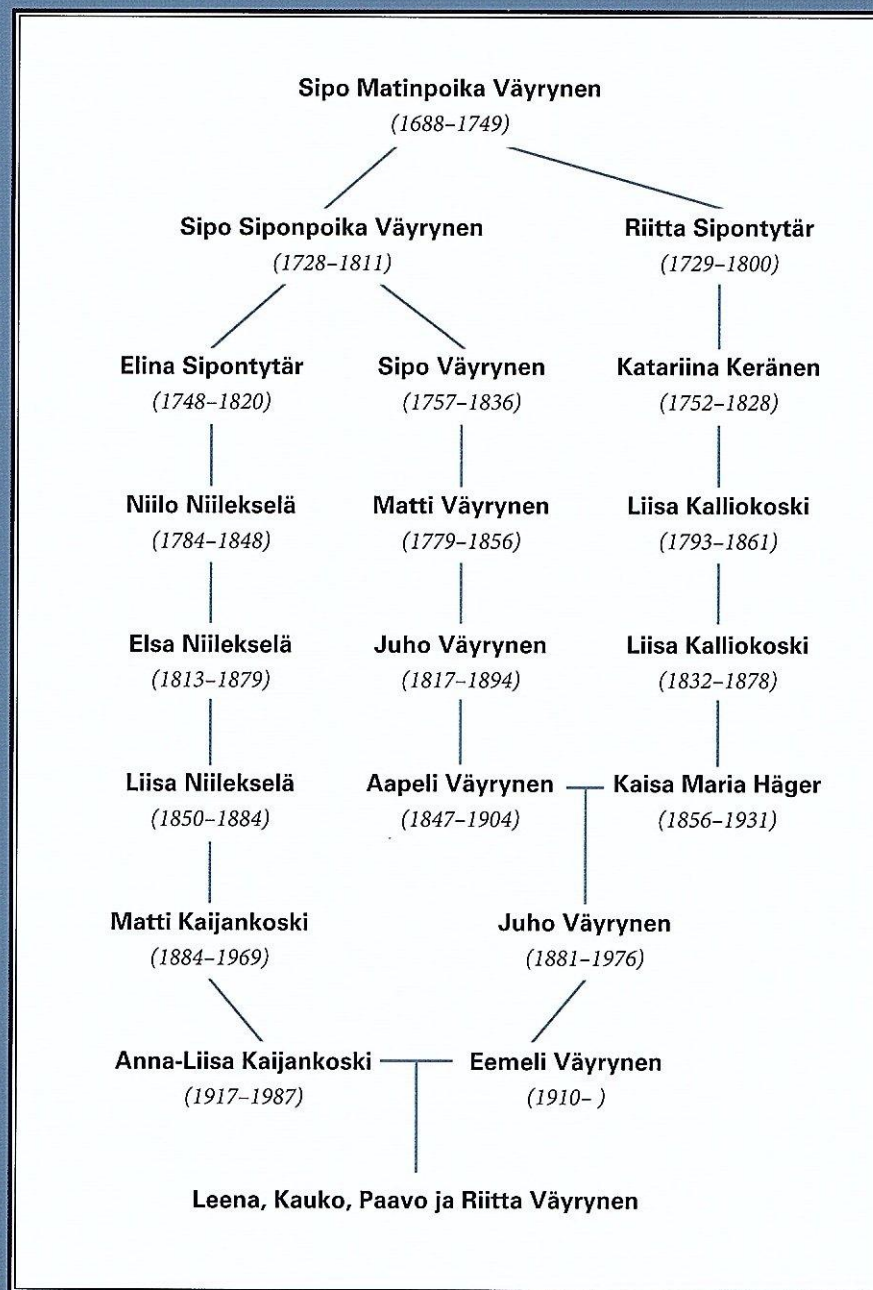
tunsivat miehet toki toisensa myös myöhemmiltä ajoilta: Matti ja Juho olivat tehneet yhdessä metsätoita Lapin savotoilla.

Isäni äidin Hanna Halosen sukujuuret ovat Simossa, Kemin seudulla, Rovaniemellä, Kemijärvellä ja Oulussa, mutta ne ulottuvat aina Ruotsiin saakka.

Hannan isä oli Kemin pitäjän Liedakkalan kylässä vuonna 1849 syntynyt ja Simossa vuonna 1928 kuollut Erkki Halonen. Hänen puolisonsa oli Simossa vuosina 1856–1892 elänyt Sofia Posti.

Erkki Halosen isä oli Kemin pitäjässä vuonna 1826 syntynyt Carl Matias Halonen, jonka isä Erkki Juhonpoika Halonen oli syntynyt Rovaniemen Uurtamon kylässä 1786, muuttanut Kemin pitäjään vuonna 1813

**Isäni on suoraan alenevaa
sukua Maria Fellmanille**

Maria Fellman

(1672-1758)

|

Anna Häckman

(1698-1755)

|

Maria Soppela

(1726-1804)

|

Henrik Soppela (Kotaniemi)

(1752-1810)

|

Mats Kotaniemi

(1783-1846)

|

Brita Susanna Kotaniemi

(1824-1904)

|

Erkki Halonen

(1849-1928)

|

Hanna Halonen

(1884-1938)

|

Eemeli Väyrynen

(1910-)

Isä on siis 14. ja minä 15. Sursill.

ja kuollut täällä vuonna 1866. Erkki Juhonpojan isä Juho Erkinpoika Halonen oli ollut torppari ja hän syntynyt Rovaniemellä vuonna 1748.

Isäni äidinisän Erkki Halosen äiti oli Kemijärvellä vuonna 1824 syntynyt ja vuonna 1845 Kemin pitäjään muuttanut Brita Susanna Kotaniemi. Hänen kauttaan isäni äidin suku polveutuu kuuluisasta ruotsalaisesta Sursillien suvusta.

Sursillien suvun kantaisä on Uumajassa 1500-luvulla elänyt Erik Ångerman eli Sursill. Erik Ångerman oli mahtava talonpoika, joka asui Uumajan pitäjän Tegin kylässä todennäköisesti jo ennen vuotta 1539, mutta viimeistään tuosta vuodesta lähtien. Hänen sukunsa oli ilmeisesti kotoisin Ångermanlannista – siitä nimi Ångerman.

Myös lisänimi Sursill lieenee ollut kotiseudun perintöä: ångermanlantilaisia kutsuttiin yleisesti nimellä ”sursill” sen vuoksi, että alueella tuotettiin ja arvostettiin hapansilakkaa. Monet muut sitä vierastivat ja halveksuivat; heille ”sursill” oli pilkkanimi.

Erik Ångerman-Sursill oli varakas talollinen ja lautamies. Hänen poikansa Östen Erikinpoika Sursill oli valtiopäivämies. Östenillä oli seitsemän tytärtä, joista yksi oli nimeltään Catharina.

Catharina muutti Suomeen ja avioitui ilmeisesti Saloisissa Siniluodon talossa asuneen Lauri-nimisen

talollisen kanssa. Heidän pojastaan Hannu Laurinpoika Siniluodosta tuli Oulussa kauppias, porvari.

Hannu Laurinpojan Anna-nimisen tyttären toinen puoliso, iistä kotoisin ollut Esaiaas Fellman työskenteli Kemijärven kappalaisena vuosina 1663–1697. Fellman oli tunnettu lappalaisten käännättäjä.

Fellmanien tytär Maria (1672–1758) avioitui Johan Simoninpoika Häckmanin kanssa, joka toimi Kemijärven lukkarina. Heidän tyttärensä Anna Häckman (1698–1755) puolestaan avioitui Matti Matinpoika Halosen (1700–1787) kanssa.

Halosten tytär Marian (1726–1804) ja hänen puolisonsa Henrik Matsinpoika Soppelan (1719–1782) poika Henrik Soppela eli Kotaniemi (1752–1810) oli Mats Kotaniemen (1783–1846) isä ja edellä mainitun Brita Susanna Kotaniemen isoisä.

Näin erikoisia ovat sukulaisuussuhteet, kun niitä seurataan pitkälle menneisyyteen.

Isoisäni Juho Väyrysen molempien vanhempien suorat sukujuuret johtavat samaan perheeseen. Täsmälleen sama on tilanne omassa perheessäni: äitini ja isäni ovat suoraan alenevassa polvessa yli kaksisataa vuotta sitten eläneiden Elina ja Sipo Väyrysen jälkeläisiä.

Meitä Sursillien sukuun lukeutuvia ihmisiä on Suomessa paljon, kun kaikki laajan sukupuun haarat ja oksat otetaan huomioon.

Aluksi oli metsä, kirves – ja Jussi

Aluksi oli suo, kuokka – ja Jussi. Näin aloitti Väinö Linna Pohjantähti-trilogiansa. Juho Antinpoika oli saanut oikeuden raivata ja rakentaa pappilan maille torpan. Torpan nimen mukaan Jussin sukunimeksi tuli Koskela.

Torppien perustaminen oli mittava edistysaskel maattomien maatyöläisten elämään. Useimmat torpat muodostettiin eteläiseen Suomeen suurten kartanoiden tai talonpoikaistilojen yhteyteen.

Torpparijärjestelmän ansiosta maaseudun köyhälistön elinolot kohentuivat, maahan raivattiin uutta peltoa ja maanviljelys laajeni. Vuokraisännät saivat päivätoiden muodossa edullista työvoimaa.

Uuden vuosisadan alkupuolella torpparijärjestelmän epäkohdat kärjistyivät. Torpparit olivat isäntiensä armoilla. Isäntä omisti kiinteistön, vaikka torppari oli raivannut pellot ja pystyttänyt rakennukset. Isännällä oli lähes rajaton mahdollisuus häätää torppari mukanaan vain irtain omaisuutensa.

Vielä huonompi oli tilattoman maaseutuköyhälistön asema. Työajat olivat kohtuuttoman pitkät ja palkat kehnot. Työsuhdeturvaa ei ollut.

Venäjältä Suomeen levinneet sosialismin aatteet ja vallankumouksen henki vetivät helposti mukaansa

kovia kokeneet torpparit ja maatyöläiset.

Väinö Linnan Pohjantähti kuvaa elävästi, sattuvasti ja satuttavasti, kuinka ajautuminen kansalaissotaan, katkera aseellinen taistelu ja sen jälkivaiheet koettiin Koskelan torpassa ja sitä ympäröivässä kyläyhteisössä.

Sodan jälkeen torpparit itsenäistyivät. He saivat lunastaa kohtuulliseen hintaan torpat omikseen. Myös maattomat saivat mahdollisuuden oman tilan perustamiseen. Alkoi kansallinen eheytyminen, joka huipentui sotavuosien aikana.

Isoisäni Juho Väyrynen syntyi samoihin aikoihin kun Jussi Koskela alkoi ”ottaa ylös” oman torppansa soita. Häntäkin kutsuttiin Jussiksi. Jussi Väyrysestäkin tuli torppari, kruununmetsätorppari.

17-vuotiaana Juho Väyrynen aloitti ansiotyöt. Lappin savotoilla hän teki metsätöitä myös yhdessä äitini isän Matti Kaijankosken (1884–1969) kanssa. Miesten tiet erkanivat, kun Matti ryhtyi hevoskauppiaaksi.

Luonteeltaan Juho ja Matti olivat hyvin erilaisia. Kun Jussi halusi asettautua aloilleen ja ryhtyä torppariksi,

Isäni äidin Hanna Halosen kotitalo Puute, jossa Juhon ja Hannan perhe asui siihen saakka kunnes Pihlajaojan torppa saatiin asuttavaan kuntoon. Kuva on vuodelta 1975.

Matti puolestaan muutti 19-vuotiaana vuosikausiksi Amerikkaan.

Matin merimatka alkoi 11.3.1903 Polaris-nimisellä laivalla Hangosta Hullin satamaan Englantiin. Sieltä hän siirtyi junalla Liverpooliin.

Ultonia-nimiseen valtamerilaivaan Matti astui Liverpoolissa 17. maaliskuuta. Matka Bostoniin kesti lähes kaksi viikkoa.

Matti oli lunastanut Suomessa 304 markan hintaisen lipun Ironwood-nimiselle paikkakunnalle Michiganissa. Siitä en ole päässyt perille, matkustiko hän lopulta ilmoittamaansa määränpäähän. Sukulaisten muistitiedon mukaan Matti olisi ainakin jossakin vaiheessa asunut Minnesotassa.

Matti oli kertonut olleensa metsä- ja kaivostöissä. Mökin ja saunankin hän oli rakentanut ja viljellet perunaa.

Passin Matti sai matkalle lähtiessään Oulun lääninhallituksesta kahdeksi vuodeksi, mutta hänen oleskelunsa Amerikassa venyi paljon pidemmäksi. Paluun ajankohdasta en ole saanut hankituksi tietoja.

Sukulaiset ovat muistelleet Matin asuneen Amerikassa jopa 11 vuoden ajan. Tätä arviota tukee se tieto, että Matti olisi kertonut nähneensä Amerikassa dokumenttielokuvan vuonna 1912 sattuneesta Titanicin haaksirikosta.

Vaikka Matti oli asunut vuosikausia Amerikassa, hän ei puhunut englantia. Tätä en ollenkaan ihmettele – etenkin sen jälkeen, mitä koin vuonna 1974.

Olin tuolloin pitkällä kiertomatalla Yhdysvalloissa. Matka suuntautui Minnesotassa lähellä Duluthia maatilalle, jota viljeli herra Polo. Miehen suku oli kotoisin Pudasjärveltä, ja hänen sukunimensä oli ollut alun perin Polojärvi.

Isäntä oli syntynyt vuosisadan alussa Amerikassa, mutta hän ei puhunut juuri lainkaan englantia. Iijokivarren murre oli siirtynyt hänelle omilta vanhemmilta ja säilynyt erinomaisena.

Amerikasta kotiuduttuaan Matti Kaijankoski avioitui vuonna 1915 Säräisniemeltä kotoisin olleen Hilda Maria Lämsän (1888–1951) kanssa. Puoliso kuului Rokuan Suorsien sukuun.

Avioitumisen jälkeenkin Matin elämäntapa oli

Pihlajaojan torpan kamari valmistui vuonna 1909 ja tilava pirtti vasta vuonna 1920. Tilalla asuvat nykyään Eero ja Kerttu Väyrynen Timo-poikansa kanssa. Kuva on otettu kesällä 2009.

hyvin liikkuva: hevoset, talot ja maatilat vaihtoivat usein omistajaa.

Juho Väyrynen hakeutui savotoilta Simoon Pekkalan talon rengiksi.

Puolison Jussi löysi kuuden kilometrin päästä Halosen perheestä Puutteen tilalta Simon Viantiejoelta. Hanna Sofia ja Juho vihittiin helmikuussa 1907. Seuraavana vuonna nuoripari haki metsähallitukselta kruununmetsätorppaa.

Kruununmetsätorppien avulla valtiolta pyrki asuttamaan syrjäseutuja. Torppia perustamalla metsähallituksen käyttöön oli lisäksi tarkoitus saada edullista työvoimaa.

Kruununmetsätorpille ei määritelty rajoja. Metsähallitus määräsi paikan, johon torppari sai rakentaa asunnon ja tarvittavat muut rakennukset. Rakennus- ja kotitarvepuun hän sai ottaa valtion metsästä. Kruununmetsätorppari sai myös oikeuden raivata peltoa. Vuokra maksettiin päivätöinä metsähallituksen metsissä,

maataloustuotteina tai rahana.

Kruununmetsätorpparien asema oli yhtä keho kuin muiden torppareiden siinä mielessä, että maat ja torpparin pystyttämät rakennukset kuuluivat vuokraisännälle, valtiolle. Omistajanvaltaa käytti metsänhoitaja, joka saattoi irtisanoa sopimuksen. Jos torppari joutui jostakin syystä hädätyksi, hän sai mukaansa vain irtaimen omaisuutensa.

Kruunun mailla torppia oli paljon vähemmän kuin yksityisillä. Vuodesta 1922 lähtien kruununmetsätorppia kutsuttiin valtionmetsätorpiksi. Niitä oli tuolloin kaikkiaan noin 4500, valtaosa Pohjois-Suomessa, silloisessa Oulun läänissä.

Vaikka kruununmetsätorpparin asema oli nykykatsannossa keho, maattomalle työläiselle torpan perustaminen oli aikanaan suuri edistysaskel.

Juho Väyrysen hakemus oli lyhyt ja ytimekäs:

*Suomen Metsähoitohallitukselle Helsingissä
Nöyrimmästi pyydän saada perustaa Kruunun metsätorpan Simon metsänhoitoalu-*

”Oli kova pakkastalvi. Kovilla pakkasilla oli lupa olla poissa koulusta.

Isä osti lämpömittarin, josta näki, oliko lähdeittävä kouluun.”

eeseen II vartiopiiriin Pihlajaojan varrella olevaan Sarvimaan korpi nimiseen paikkaan noin 120 metriä Puutteen rajasta johon niitty tilukseksi tulisi, ”Wälimaan” suo noin 2 kilometriä asunto palstasta.

Sitoudun täyttämään ne ehdot mitkä laki ja asetukset Kruunun metsätorpista määrää.

Simossa heinäkuun 7 päivänä 1908

Juho Väyrynen

Isä on varma siitä, ettei Jussi ole itse allekirjoittanut hakemusta, vaan joku on tehnyt sen hänen puolestaan. Hän on ilmeisesti ollut kauempana metsä- tai uittotöissä.

Syksymmällä Jussi oli kirjoittanut Hannalle ja pyytänyt ilmoittamaan kun torpan kontrahtikirja tulee. Hän lupasi tulla kotiin heti, kun paperit ovat saapuneet. ”Se ei ollut mikään rakkauskirje”, oli Hanna kommentoinut saamaansa viestiä.

Metsähallituksen päätös saapui Simoon marraskuun lopulla 1908. Päätös oli allekirjoitettu jo 4. marraskuuta.

Saatuun ”metsänhoitovirkamiesten” lausunnot Metsähallitus oli

katsonut hyväksi tämän kautta oikeuttaa hakijan perustamaan kruununmetsätorpan Sarvimaankorpi nimiselle maalle Simon hoitoalueen II vartiopiiriin ja määrää Metsähallitus sitä varten täten sanotun hoitoalueen metsänhoitajan velvollisuudeksi katsoa perustettavaksi myönnettylle torpalle tarpeelliset tilukset huomioon ottaen ettei metsää tarpeettomasti kuluteta kuin myös että torpan tilukset, mikäli mahdollista sovitetaan yhteen

kohtaan sekä verottaa torppa ja aikanaan toimittaa verotusehdotus vahvistettavaksi.

Päätökseen liittyi ehto: ”ellei hakija kuitenkaan kahden vuoden kuluessa, luettuna tästä päivästä, ole ryhtynyt perustettavaksi myönnettyä kruununmetsätorppaa rakentamaan ja asumaan on hän menettänyt tämän päätöksen kautta hänelle myönnetyn oikeuden”.

Näin Juhon ja Hannan hallintaan tuli kruununmetsätorppa, joka sai nimekseen Pihlajaoja lähellä virranneen puron mukaan.

Jussi Väyrynen alkoi rakentaa ja raivata torppaansa parikymmentä vuotta myöhemmin kuin Koskelan Jussi. Helpoimmin viljelykseen otettavat ja kasvuvoimaisimmat Viantiejoen rantaniityt oli liitetty isojaossa Simoniemen kylän tiloihin. Jussin piti raivata torppansa metsään.

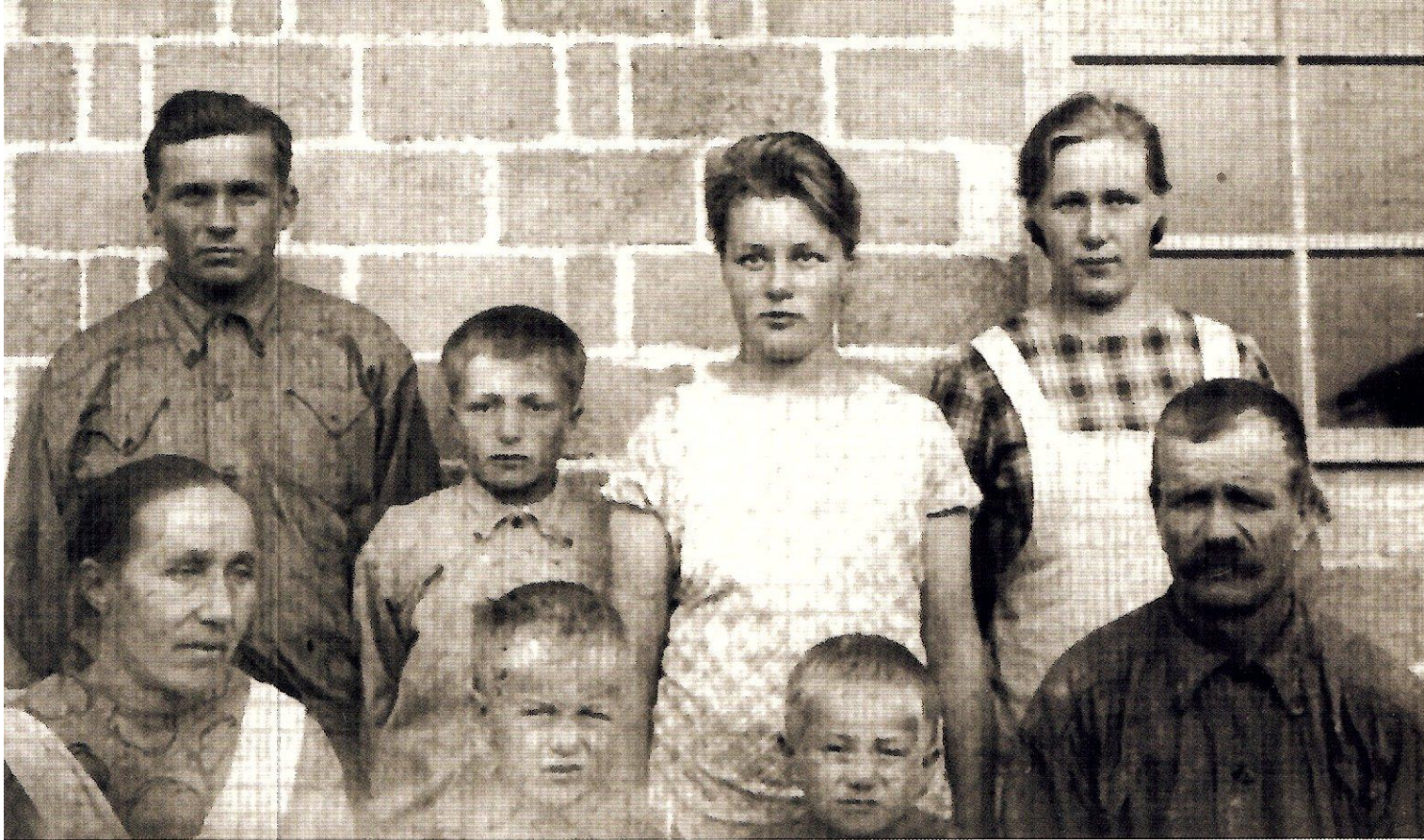
Viantiejoella oli siis aluksi metsä, kirves ja Jussi.

Työt rakennuspuiden kaatamiseksi alkoivat heti, kun päätös oli tullut ja rakennuspuut leimattu. Jo vuonna 1909 Hanna ja Juho saivat asuttavaan kuntoon asuinrakennuksen ja saunan – niiden valmistumiseen saakka perhe asui Hannan kotona Puutteen tilalla.

Asuinrakennukseen piti tulla pirtti ja kamari, mutta aluksi valmiiksi saatiin vain kamari.

Navetta rakennettiin vuonna 1910. Siinä oli aluksi pari lehmää ja härkä, jota käytettiin myös vetojuhtana. Torpan rakennustyöt ja pellonraivaus sujuivat alkuvaiheessa hitaasti sen vuoksi, että Jussin oli perheensä elättämiseksi käytävä tilapäisissä ansiotöissä.

Hannan vanhemmat ja veljet auttoivat raken-

Hanna ja Juho Väyrysen koko perhe juuri valmistuneen tiilinavetan seinustalla. Eturivissä Hanna, Eero, Esko ja Juho, takarivissä Eemeli, Eino, Elma ja Eeti. Kuva vuodelta 1928.

nustöissä ja pellonraivauksessa. Apua oli varsinkin Arvid-enosta, joka oli käynyt kaksivuotisen kotiteollisuuskoulun ja oli taitava käsistään.

Naapurusten välillä oli tiivis yhteistyö. Kun Pihlajaojaankin hankittiin vetohärän tilalle hevonen, naapurukset lainasivat hevosia toisilleen, jolloin raskaimmat työt voitiin tehdä parihevosilla.

Tiivis yhteydenpito on jatkunut myös nuoremmissa polvessa. Isä on vieraillut säännöllisesti serkkujensa Annikki ja Paavo Halosen luona, ja he ovat puolestaan käyneet usein tervehtimässä isää Keminmaalla.

Tilava pirtti valmistui asuttavaan kuntoon vasta syksyllä 1920. Ennen pirtin käyttöönottoa hävitettiin torakat koko talosta. Perhe meni kovimpien pakkasten aikana äidin vanhempien luo ja talo jätettiin kylmilleen. Parin päivän kuluttua kamari ja pirtti taas lämmitettiin ja torakat olivat poissa.

Isä kertoo ensimmäisestä talvesta uudessa pirtissä:

Oli kova pakkastalvi. Kovilla pakkasilla oli lupa olla poissa koulusta. Isä osti lämpömittarin, josta näki, oliko lähdettävä kouluun.

Me lapset oleilimme mielellämme uunin päällä.

Pirtissä oli yksinkertaiset ikkunat, jotka hiostivat vettä. Lähellä uunia olevalle ikkunalle asetettiin vesikaara, johon mahtui yön aikana tiivistynyt vesi. Toiset ikkunat peitettiin raanuilla. Ne ikkunat kuurottuivat, mutta eivät valuneet vettä. Lauhalla ilmalla otettiin päivän ajaksi raanut pois ja ikkunan aluset kuivattiin luutuilla.

Seuraavaksi talveksi Arvid-setä teki pirt-

tiinkin tuplat. Kamarin ainoassa ikkunassa oli tuplat alusta alkaen.

Vuodesta 1921 alkaen lattiat maalattiin juhannukseksi.

Isä kertoi tukkisavotoilla olostaan ja kovista pakkastalvista. Pakkaspäivinä oli ollut pidettävä ”rokulia”. Harakoita kuoli, kun söivät lämpimikseen liikaa lämmintä hevosenlantaa.

Tikkojen nokkimisesta tiesi ilman lämpenevän. Elma-sisko sanoikin, että antaa tikkojen lämmittää ilmaa.

Vuonna 1915 Pihlajaojan torpassa suoritettiin tar kastus verollepanoa eli vuokran määräämistä varten. Rakennusten todettiin olleen tyydyttävässä kunnossa. Torpassa oli viisi lehmää ja lammas. Niitä ei voitu elättää torpan käytössä olleilta mailta saatavilla rehuilla. Sitä tarkoitusta varten torpan käyttöön ehdotettiin aikaisempien maitten lisäksi Välimaansuota.

Peltoa torpalla oli vain 0,16 hehtaaria. Sille myönnettiin verovapaus vuoden 1920 loppuun saakka.

Vuoden 1921 alusta veroksi määrättiin 120 litraa jyviä ja vuoden 1927 alusta 240 litraa.

Vuodelta 1916 on säilynyt mielenkiintoinen asiakirja, 13. heinäkuuta päivätty ulosottoapulaisen kuitti siitä, että kruununtorppari J. Väyrynen oli suorittanut osuutenaan kirkkoherran vuoden 1915 palkkaan 5 markkaa ja 46 penniä.

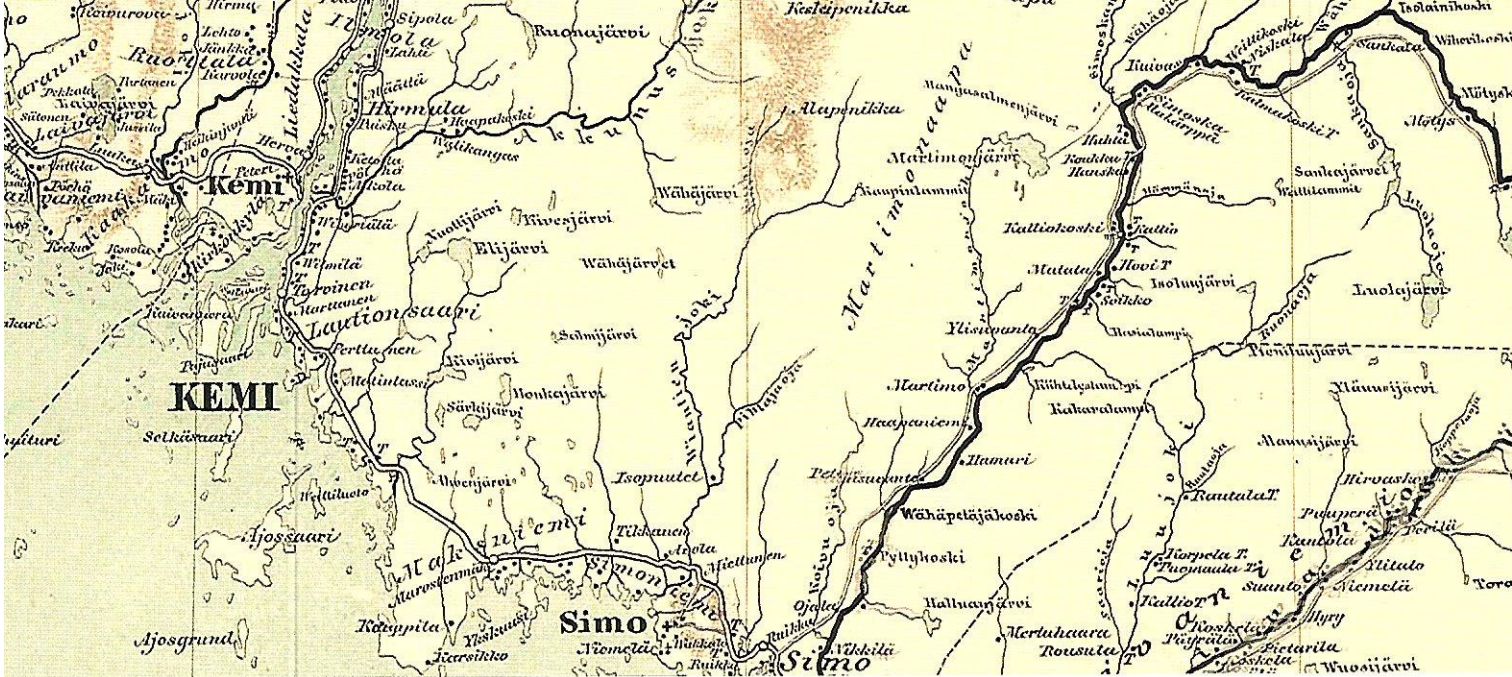
Arvokasta tietoa Pihlajaojan tilan kehityksestä sisältyy Maa-lehden ensimmäisessä numerossa vuonna 1939 julkaistuun Martti Miettusen kirjoitukseen. Hän tunsu tilan hyvin oltuaan Peräpohjolan maanviljelysseuran neuvojana – tehtävässä johon isä tuli hänen jälkeensä kesällä 1939.

Miettunen kävi Pihlajaojassa työasioissa useita kertoja vuodessa. Hän oli talonväelle myös perhetuttu. Martin vanhemmat ja Pihlajaojan isäntäväki kävivät kylässä keskenään.

Miettusta pidettiin hyvänä ammattimiehenä. Hä-

Uusi tiilinavetta koko komeudessaan. Kuvassa kaikki perheen jäsenet lukuun ottamatta Eeroa, joka on koulussa.

Vientiejoki 1860-luvun kartassa. Isopuutteen tila jakautui myöhemmin kahtia ja toisesta puolikkaasta tuli Hanna Halosen kotitalo, Puute. Pihlajaojan kruununtorppa perustettiin sen naapuriin. Kartan lähde: www.vanhakartta.fi.

nen kanssaan puhuttiin vain maatalouteen liittyvistä asioista. Pian Maa-lehdessä julkaistun artikkelin ilmestyttyä Miettunen siirtyi Maalaisliiton järjestöneuvokseksi, ja hänestä tuli kansanedustajaehdokas. Hän sai alusta pitäen tukea yli puoluerajojen.

Miettusen mukaan vuosien 1917–1918 kokemukset saivat aikaan käänteitä myös Pihlajaojan kehityksessä. Tuolloin Simossakin nähtiin nälkää ja jouduttiin turvautumaan pettuleipään. Tätä kokemusta Martti Miettunen kutsui Pihlajaojaa esitellessä kirjoituksessaan maanviljelyyn ”koulukurssiksi”.

Isä kertoo, että elintarviketilanne oli pahimmillaan keväällä 1918. Edellisenä kesänä halla oli tehnyt tuhojaan. Vain rannikkoseutu oli siltä säästynyt. Elin-
tarvikkeita yritettiin järjestää nälkää näkeville, mutta tässä ei onnistuttu.

Joilla oli viljaa, he söivät leipää. Halla-alueilla syötiin petäjäleipää, pettua. Sitä oli tarjolla isänkin kotona, mutta vähän sitä syötiin, kun tilalla oli karjan ansiosta saatavana maitotaloustuotteita ja lihaa. Isä ja äiti söivät pettuleipää, mutta jotkut lapsista eivät siihen edes koskeneet.

Köyhemmät joutuivat tyytymään olki- tai pet-

tuleipään. Isä muistaa oman isänsä kertoneen, että 1860-luvun nälkävuosina olivat eloon jääneet pettuleivän syöjät, kun taas olkileipää syöneet olivat yleensä menehtyneet.

Miettusen mukaan nälänhätä opetti Jussinkin lo-
pullisesti ymmärtämään maanviljelyksen arvon. Hän lopetti ansiotyöt, rakensi asuinrakennuksen valmiiksi ja alkoi raivata lisää peltoa.

Artikkelissaan Miettunen kertoo, että Pihlajaojan torpassa viljeltiin alusta pitäen vihanneksia, ennen muuta sipulia ja kaalia. Sipulin viljelystä Miettunen mainitsee, että se oli huomattavaa jo vuodesta 1918 alkaen. Vihannesten myynnistä saatiin tärkeitä rahatuloja.

Maidon tuotanto pääsi kunnolla vauhtiin vasta sen jälkeen kun Vientiejoelle saatiin tie ja maidot voitiin kuljettaa meijeriin. Siihen saakka saatettiin myydä vain kotivoita ja kotona valmistettuja juustoja. Isä muistaa äitinsä kunnostautuneen erityisesti leipäjuustojen valmistajana ja myyjänä. Kemissä hänellä oli juustojen välittäjä ja vakituinen asiakaskunta.

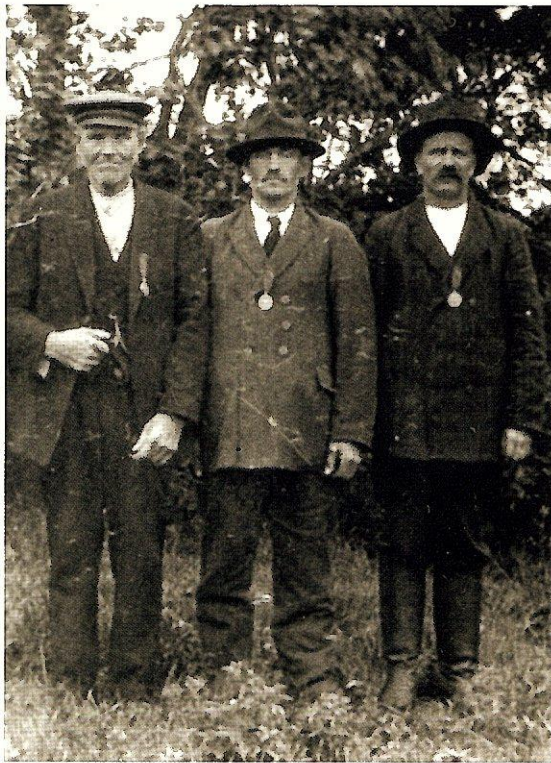
Tien valmistuttua ensimmäiset maitotonkat kuljettiin meijeriin polkupyörällä. Pihlajaojan tilalla kotivoin ja -juustojen valmistus jatkui vielä sen jälkeenkin,

kun maitoa voitiin toimittaa meijeriin. Jalostamalla maidosta saatiin kaksinkertainen hinta.

Vuonna 1928 Pihlajaojaan rakennettiin sementtitiilistä ajanmukainen karjarakennus. Miettunen mainitsee lasten tehneen tiilet ja avustaneen vanhempiaan rakennustöissä.

Isä muistaa olleensa mukana maanviljelysseuran vuonna 1927 järjestämässä tilaisuudessa, jossa rakennusmestari selosti sementtitiilien käyttämistä navettojen rakennusaineena. Pihlajaojan väkikin innostui asiaan, kun vain 17 vuotta käytössä ollut puunavetta oli jo pahoin lahonnut.

1930-luvun lopulla navetassa oli 10 lehmää ja 2 hevosta. Peltoa oli 12 hehtaarin verran. Talossa pidet-

Vuonna 1924 Juho Väyryselle myönnettiin Maatalosseurojen keskusliiton hopeinen muistoraha. Jussi seisoo kuvassa oikealla.

tiin myös yhtä tai useampaa emakkoa. Lihotussikoja oli ollut jo aikaisemmin.

Kanala valmistui vuonna 1930. Isä rakensi sen omin käsin ennen lähtöään maamieskouluun.

Vuonna 1935 kanalaa jo laajennettiin. Kanoja oli sen jälkeen noin 200 ja niiden tuotto oli korkea.

Isä kertoo kanalan alkuvaiheista:

Kanalan pito aloitettiin navetan nurkkaan rakennetussa häkissä. Hankimme parikymmentä kanaa ja kukon. Munat myytiin yksityisille, sillä kaupat eivät niitä välittäneet.

Myöhemmin aioimme rakentaa erillisen vähintään sadan kanan kanalan. Tarkoitus oli jalostaa kanoja, ja sitä varten hankimme rotukukon. Kun se tuotiin kanalaan, se kiekui komeasti.

Vanha kukko ei tulokkaasta pitänyt. Se hakkasi uuden kukon niin pahoin, että sen pelättiin kuolevan tai ainakin menettäneen laulutaitonsa.

Uusi kukko osasi kuitenkin karata häkistä ja hakeutua navetan keittiöön. Siellä se hypäsi korkealle orrelle ja kiekui komeasti.

Vanha kukko lopetettiin ja uusi sai kanttorin viran. Siirryimme myös konehaudontaan.

Pellavaa Pihlajaojan tilalla oli viljelty vuodesta 1933 alkaen. Miettunen mainitsee emäntäväen olleen erityisen ihastunut tähän uuteen kasviin, josta kotona oli valmistettu kauniita kudonnaisia.

Kehittämistarpeita Miettunen näki laitumien järjestämisessä. Karjaa oli pidetty metsälaitumella, mikä oli heikentänyt tuotantotuloksia.

Pihlajaoja oli ollut vuodesta 1929 mukana tarkastusyhdistyksessä ja vuodesta 1931 lähtien talossa oli pidetty täydellistä maatalouskirjanpitoa. Kirjanpito osoitti tilan tuottoisuuden.

Miettunen mainitsi kirjoituksessaan Pihlajaojan tilan saaneen lukuisia palkintoja maatalouteen liittyvissä kilpailuissa ja näyttelyissä.

Vuonna 1929 Pihlajaojassa järjestettiin kurssi, jolla opetettiin AIV-rehun valmistamista. Isä pitelee hevosen ohjaksia.

Juho Väyrynen sai jo vuonna 1924 Maatalousseurojen Keskusliiton hopeisen muistorahan tunnustukseksi pitkäaikaisesta ja menestyksellisestä toiminnasta maatalouden hyväksi. Viimeisenä Pihlajaojan tilan saavutuksena Miettunen mainitsee toisen palkinnon Peräpohjolan Maanviljelysseuran kolmivuotisessa kokotalouskilpailussa.

Isä muistaa hyvin vuonna 1935 järjestetyn Peräpohjolan Maanviljelysseuran juhlan, jossa palkinto luovutettiin. Mukana oli koko perhe lukuun ottamatta Eskoa, joka jäi kotimieheksi ja kanalanhoitajaksi. Isä kertoo, että saatujen palkintojen vuoksi Pihlajaoja oli suosittu retkeilykohde.

Miettunen päätti Maa-lehden kirjoituksensa ylistäviin sanoihin:

Yhden miessukupolven aikana, ilman alkupääomia, ilman sivuansiotuloja, melkein ilman metsätuloja, siis jokseenkin puhtaasti maataloustulojen varassa on näinkin pohjoisella seudulla kohonnut synkkään korpeen ajanmukainen, velaton maanviljelystila, jonka kannattavuus osoittaa sellaisia numeroita kuin edellä on esitetty, se on harvinaista meidänkin ajallamme. Me teemme kunniaa sille henkiselle ja ruumiilliselle ponnistukselle, jota tällainen saavutus edellyttää.

Mitkä avut asianomaisissa viljelijöissä ovat tehneet mahdolliseksi tämän tuloksen, kysyttäneen? Vastaamme: horjumaton usko ja luottamus maahan; harkitseva, käytännöllinen järjestelykyky; säästäväinen ja taloudellinen eläminen sekä väsymätön uutteruus ja ahkeruus työssä kaikkina aikoina. Erikoisesti on pantava merkille, että jokaisen perheenjäsenen työkunto ja -kyky on osattu käyttää yhteiseksi hyväksi oikealla paikalla. Perheen nuorimmainen, Esko-poikakin, on täysin alansa tunteva ja hallitseva kanalanhoitaja koulutyönsä lomassa.

Lapset ovat kaikki tarmokkaasti olleet mukana yhteistä kekoa rakentamassa. Yhteisestä rahakukkarosta on jokainen saanut minkä on tarvinnut. Joka ainoa perheen jäsenistä on rahavarojen hoitajana ja käyttäjänä yhtä luotettava ja taloudellinen.

Miettunen mainitsee artikkelissaan, että tilalla asui yksi tyttö ja kaksi poikaa. Vanhempi tyttö oli jo avioitunut ja muuttanut pois kotoa. Yksi pojista oli maatalousneuvojana ja yksi maamieskoulussa.

Auvoista elämää Pihlajaojan torpassa

Hanna ja Juho Väyrynen saivat kaikkiaan seitsemän lasta, joista yksi kuoli nuorena. Ensimmäinen lapsista oli vuonna 1908 syntynyt Eedit. Hän avioitui simolaisen Kalle Saaren kanssa ja muutti Kemin kaupunkiin. Kallesta tuli rautatieläinen, vanhemmalla iällään konduktööri.

Toinen lapsista oli isäni Juho Eemeli, joka syntyi 11.1.1910. Mieltänsä kirjoittaessa artikkeliaani hän toimi maatalousneuvojana.

Vuonna 1911 syntynyt Elma avioitui sotien jälkeen Kalle Mäkelän kanssa ja muutti Tampereelle.

Vuonna 1913 syntynyt Elvi kuoli jo vuonna 1916. Hänellä oli kurkkumätä ja tulirokko.

Muutkin lapset sairastuivat lukuun ottamatta vuonna 1914 syntynyttä Einoa, joka oli tuolloin vielä rintaruokinnassa.

Isäkin siis sairasti samat taudit. Hänelle niistä jäi kuulovamma, joka johti myöhemmällä iällä oikean korvan kuuroutumiseen.

Isä kertoo muistavansa sairautensa. Mieleen on jäänyt, että äiti ja isä olivat hänen vuoteensa äärellä ja luulivat hänen kuolevan. Pieni potilas ei tuntenut kipuja ja oli voimaton. Vanhempien pelko pojan kuolemasta tunkeutui kuitenkin hänen tietoisuuteensa.

Einon jälkeen perheeseen syntyi vielä kaksi poikaa: Eero vuonna 1921 ja Esko vuonna 1925. Mieltänsä tunnustusta saanut kanalanhoitaja Esko oli siis 13-vuotias. Maamieskoulua tuolloin käynyt poika oli puolestaan Eino.

Kaikista pojista tuli maatalousmiehiä. Isäni lisäksi myös Eino ja Esko hakeutuivat aluksi maamieskouluun ja sitten Mustialan maamiesopistoon, ja heistä tuli maatalousteknikoita. Eero ryhtyi viljelemään kotitilaa.

Eino asui Simossa ja toimi maatalousneuvojana. Eskosta tuli Tervolan Osuuspankin johtaja. Veljesten puoliset Kerttu ja Ellen Marttila olivat siskokset.

Isäni ja hänen veljiensä pääsyä opintoihin ja työelämään helpotti se, että kotitilaa oli hoidettu mallikelpoisesti ja heillä oli ollut menestyksellisessä tilanpidossa oma osuutensa.

Isän äiti Hanna kuoli vuonna 1938. Jussi avioitui pian puolisonsa kuoleman jälkeen uudelleen ja luopui Pihlajaojan tilasta. Uusi puoliso Olga Mikkonen oli myös leski. Hänellä oli Simon Onkalonperällä mökki, johon pariskunta asettui asumaan.

Jussi myi oman osuutensa Pihlajaojasta lapsilleen. Tilanpito siirtyi nyt lopullisesti Eerolle, jolle sisarukset myivät 1950-luvun alussa osuutensa. Isä muistaa saa-

neensa ostetuksi kaupasta saamallaan rahoilla lämmityskattilan Pihlajarantaan. Pienehkö metsäpalsta jätettiin sisarusten yhteiseksi.

Jussi ja Olga kävivät melko usein kylässä meillä Keminmaalla. He olivat mukavia, huumorintajuisia ihmisiä. Muistan hyvin vierailumme Olgan ja Jussin luo joskus 1950-luvun alkupuolella. Matkustimme junalla Simon asemalle, josta Jussi nouti meidät hevosella.

Jussi eli pitkään. Vielä 90-vuotiaana hän haki päivittäin kyläkunnan postin asemankylältä runsaan viiden kilometrin päästä hevosella tai polkupyörällä. Kun Jussi sairastui pahaan flunssaan, hänen kuntonsa huononi selvästi. Hän eli kuitenkin 95-vuotiaaksi.

Vuonna 1910 syntyneenä isä muistaa ensimmäiseen maailmansotaan, Suomen itsenäistymiseen ja kansalaissotaan liittyviä asioita.

Ensimmäinen asia, jonka isä kertoo muistavansa, on tieto ensimmäisen maailmansodan syttymisestä kesällä 1914. Hän oli uutisen tullessa kolmen siskonsa ja veljensä kanssa hoidettavana äitinsä isän luona, kun omat vanhemmat olivat heinäpellolla.

Kun vanhempi väki puhui maailmansodan syttyessä uhkaavasta nälänhädästä ja leivän loppumisesta, isä muistelee joidenkin muiden lasten tapaan kuvitellessa, että sota on suuri mies, jättiläinen, joka tulee ja syö kaiken leivän.

Hanna-äiti oli jälkikäteen kertonut, että Jussi-isän ennustukset sodan kestosta olivat menneet pahasti vikaan. Isäntä oli hankkinut satakiloisen jauhosäkin ja arvellut, että sillä selvitään sodan yli.

Sodan aikana isä opetti lukemaan. Muistiin on syöpynyt sanomalehden otsikko: ”taisteluja maalla, merellä ja ilmassa”.

Itsenäistyminen oli hyvin iloinen asia, vaikka se ei arkielämään vaikuttanutkaan.

Simon kirkonkylässä, Knihtilän taloon majoitettuna oli venäläistä sotaväkeä, jonka harjoituksia isä muistaa seuranneensa. Sotilaat panivat keppejä pystyyn ja löivät niitä ohi ratsastaessaan poikki miekallaan – tällä

tavoin harjoiteltiin kaukojen katkomista. Isä muistaa, että Arvid-eno oli Simoniemessä käytyään kertonut venäläisten lähteneen.

Isä muistelee lapsuusajan elämää Pihlajaojassa:

Vuosina 1917–18 Eeti kulki jo vanhempien mukana niityllä ja muissa ulkotöissä. Äiti antoi Elman tehtäväksi liikuttaa taikinajuurta. Toinen tehtävä oli herättää minut ja muut lapset syömään. Molempia tehtäviä varten oli tikku lattianraossa aurinkokellona.

Kun äiti lähti ulkotöihin, hän laittoi lautaselle neljä vainokarettia, leivän ja viilikupin. Saimme syödä kylläksemme maailman parasta hapattamalla valmistettua ruisleipää. Tämä tapa säilyi koko kotonaolon ajan.

Leipä leivottiin talvipakkasten aikana, kun pirttiä oli muutenkin lämmitettävä. Leipä säilytettiin jyväläärissa.

Kissa oli halukas nuoleskelemaan viiliä, vaikka tiesi, ettei se ollut luvallista. Se hyppäsi alas pöydältä ja poistui suupieliään nuoleskellen. Elma sanoi, että se on hyvä varas, mutta ei osaa pitää salassa tekosiaan.

Kissa oli hemmoteltu. Se ei koskaan syönyt saalistaan näyttämättä sitä talonväelle.

Elma ikävöi äitiä ja isää kun nämä olivat ulkotöissä. Kissan penikoiminen antoi Elmalle lohtua.

Kissa kuitenkin suojeli pentujaan ja kantoi ne piiloon. Pentuja etsittiin jatkuvasti. Kun ne löydettiin, kissa etsi uuden piilopaikan. Yksi niistä oli käytöstä poistettu pystykirnu, mutta kissa hylkäsi senkin.

Pian kissanpoikaset juoksivat pihalla, mutta katosivat lopulta kokonaan. Vain isä ja äiti tiesivät, mitä niille tapahtui.

Isän koulunkäynti alkoi kirkon ylläpitämässä kiertokoulussa, jota pidettiin isän äidin kotona Halosella ja sa-

Juho ja Olga Onkalonperän mökkinsä edustalla. Kuvassa on heidän lisäksi Olgan perhettä.

massa pihapiirissä asuneen Aukusti Kylmälän tuvassa.

Aukustin Jaakko-poika oli isän parhaita lapsuus- ja nuoruusvuosien kavereita. Hänen veljensä Leevi Kylmälän Lauri-niminen poika oli puolestaan aikanaan minun luokkatoverini ja kaverini Kemin yhteiskoulussa.

Muutaman viikon isä kertoo käyneensä kuuluisan "Lahen Matin", Matti Lahden, koulua. Hänellä oli tapana heilutella uhkaavasti karttakeppiä, mutta ei hän sillä lapsia kurittanut.

Kiertokoulussa käytössä olivat vuolukivitaulut, johon voitiin kirjoittaa ja piirtää kovemmasta kivistä

valmistetulla kynällä, riffelillä.

Vuonna 1920 aloitti toimintansa Viantien yläkansakoulu. Valtio maksoi kunnan kautta opettajan palkan, mutta kunta järjesti hänelle palasen viljelysmaata ja navetan karjanpitoa varten.

Isä kävi Viantien koulua alusta pitäen kevääseen 1924 saakka. Tuolloin hän oli todistuksen mukaan suorittanut yläkansakoulun oppimäärän täydellisesti.

Samaan aikaan isän kanssa aloitti koulunkäyntinsä myös häntä kaksi vuotta vanhempi Eeti-sisko. Kun Eeti oli koulun aloittaessaan jo 12-vuotias, hän selvisi siitä kolmessa vuodessa. Elmakin oli koulu-

iässä, mutta hän hoiti kotona nuorempaa veljeään ja pääsi aloittamaan koulunkäynnin vasta vuotta myöhemmin.

Kouluun oli matkaa noin viisi kilometriä. Se taitettiin jalkaisin tai suksilla. Talvisin koulumatkoista muodostui hiihtokilpailu, jossa Eeti oli nopein, naapurin Jaakko Kylmälä toinen ja isä kolmas.

Koulun jälkeen lähdettiin vielä laskemaan mäkeä. Tässä lajissa Jaakko oli rohkein, Eeti kakkonen ja isä kolmas.

Eetistä kehittyi huippuhihtäjä. 1920-luvulla hän oli Pohjois-Suomen paras naishiihtäjä ja menestyi hyvin myös valtakunnallisissa kilpailuissa.

Eeti edusti Työväen urheiluliittoon kuulunutta Kemian Intoa. Sinne hänet johdattelivat äidin veli Arvid Halonen ja hänen velipuolensa August Halonen, jotka

taloon hankittiin peräti kaksi polkupyörää. Sähköt Viantiejoelle saatiin vasta sotien jälkeen.

Isän koulumenestys oli hyvä.

Laskennosta, muoto-opissa sekä pintain ja kappalten mittaamisessa, käsitöissä ja kasvitarhanhoidossa isäni sai todistukseensa täyden kympin. Yhdeksiköön hän ylsi uskonopissa, maantieteessä, historiassa ja luonnontieteissä. Kahdeksikkoon oli tyytyminen äidinkielessä, piirustuksessa, kaunokirjoituksessa ja laulussa.

Sen jälkeen kun isä oli käynyt yläkansakoulun, säännökset muuttuivat, ja hänen oli palattava koulun penkille. Vuosina 1925–1927 isä osallistui neljän lu-

Kun naapurit kyselivät Jussilta perunasadosta, hän vastasi: ”Lukumäärää on.”

Koosta ei voinut sinä vuonna puhua.

olivat liittyneet Intoon vuonna 1916. Halosen veljekset olivat myös huippuhihtäjiä.

Tuohon aikaan Kemian Into oli ainoa väylä päästä mukaan hiihtokilpailuihin. Toiminta Kemian Innossa ei ollut poliittinen kannanotto. August Halosesta tuli kyllä vasemmistolainen, mutta Arvidista ja Eetistä maalaisliittolaisia.

Arvid Halonen oli taitava puuseppä, joka osasi kilpahiihtäjänä valmistaa hyvät sukset sekä itselleen että muiden käyttöön. Myös Arvidin poika Paavo oli aikanaan Pohjois-Suomen parhaimpia hiihtäjiä. Hän edusti Simon Kiria.

Tietä Viantiejoelle alettiin rakentaa vasta isän koulunkäynnin päätyttyä vuonna 1924. Tien valmistuttua

kukauden ajan samassa koulussa järjestettyyn jatko-opetukseen.

Laskennossa isä sai taas täyden kympin. Yhteiskuntaopissa ja maataloudessa hänen opintosuorituksensa arvioitiin yhdeksikön arvoiseksi. Kirjoituksesta todistukseen merkittiin arvosanaksi 8 ja laulusta vain 7.

Isäni suvussa ei ole musiikillista lahjakkuutta. Äiti oli sen sijaan musikaalinen. Hän lauloi kirkkokuorossa. Kotioloissakin hän lauloi usein ja säesti itseään urkuharmonilla. Valitettavasti en perinyt äitini musiikillisia taipumuksia.

Kouluaikoina ja koulusta päästyään isä osallistui ahkerasti Pihlajaojan töihin. Niittokone helpotti heinäkorjuuta. Pihlajaoja oli edelleen osittain vuokraniittyjen varassa, mutta tilanne parani vuosi vuodelta.

Pyhäpäiviä Pihlajaojassa kunnioitettiin. Silloin tehtiin vain karjanhoitotyöt. Päälle puettiin paremmat vaatteet.

Kun kävimme kylässä Onkalonperällä, Jussi nouti meidät hevosella Simon asemalta.

Polkupyörät helpottivat liikkumista. Niillä pääsi käymään Kemissäkin, kolmen peninkulman päässä.

Maataloustöiden lomassa myös kalasteltiin:

Lähellä oleva Kantolan niitty oli arvokas kortekasvillisuuden vuoksi. Siellä oli syviä lammikoita, joissa oli suuria haukia. Lammet olivat muodostuneet maan noustessa, kun maayhteys mereen katkesi. Hauet talvehtivat lammikoissa.

Saimme Einon kanssa lähes metrin mittaisen hauen. Se ui itse maalle, kun pyyntiansa oli sen kaulassa. Minä nostin vapaa ja

Talvisin isä oli Jussin kanssa halonajossa monella metsäkämpällä. Halkopuiden uitto oli merkittävä tapahtuma, johon kaikki jokivartiset osallistuivat. Rautatien varressa puut nostettiin Viantiejoesta.

Nuoruusvuosina aikaa riitti myös riistanpyyntiin:

Riistan pyytäminen oli siirtynyt sukupolvesta toiseen. Minun nuoruusaikanani sillä ei ollut enää paljonkaan merkitystä.

Vanhemmilleni ja muille heidän ikäisilleen riistanpyynti oli mieluisa harrastus. Vanhempani tekivät Miettusen Aunon ja Alman kans-

”Maitolitra maksoi silloin markan, joten yksi kärpännahka vastasi arvoltaan kahta isoa maitotonkkaa.”

hyppäsin rähmälleen sen päälle. Eino tappoi kalan puukolla. Alue on nyt kuivattu ja siinä kasvaa metsää.

Sarviojassa oli paljon mateita. Halosen pojat pyysivät niitä talvisin ja kantoivat hiihtäen repussa kotiin. Tätä lystiä ei kestänyt kauan, kun ne lopuivat kokonaan.

Syksyisin kerättiin marjoja. Isä kertoo olleensa monia muita heikompi marjamies. Tästä hän sai kovia moitteita Eeti-siskoltaan, jonka mielestä isä oli enemmän kiinnostunut puista kuin marjoista. Isä ihmetteli eri puulajeja ja niiden muotoja. Kallellaan olleet ja kaatuneet puut olivat olleet erityisen mielenkiintoisia.

Vuonna 1926 Jussi tilasi Pihlajaojaan Pellervolehden. Sitä luettiin ahkerasti. Lehti kannettiin perjantaisin, ja sitä hartaasti odotettiin. Esko muistaa vieläkin monia Pellervosta lukemiaan runomittaan puettuja asioita.

sa kahden päivän pyyntiretkiä. Ensimmäisenä päivänä viriteltiin ansat. Toisena päivänä ansat koettiin ja herkuteltiin. Loppu saaliista tuotiin kotiin.

Minä harjoitin yksinpyyntiä ja joskus sain saalista. Mieleeni on syöpynyt ansaan jääneen kuolemaisillaan olleen jäniksen hyppely ja huutelu. Se koskettaa minua vieläkin. Sen jälkeen en ansoja laitellut.

Kettu ei kuollut ansaan. Se puri ansalangan poikki.

Merkittävintä saalistusta oli kärppien pyynti. Niitä pyydettiin heinäladoista, missä ne jahtasivat hiiriä. Kärppiä pyydettiin loukuilla ja eläimet kuolivat heti.

Minä olin ainakin kolmessa pyyntiporukassa. Pyydykset koettiin yleensä porukkaan kuuluvien kanssa yhdessä. Kerran poikkesin yksin Halosen Väinön ja minun yhteiseen pyydyspaikkaan. Olin iloinen, kun saalis oli

Väinön loukussa. Jos kärppä olisi ollut minun loukussani, olisi Väinö saattanut epäillä rehellisyyttäni.

Porukkapyyntiä ei kauan kestänyt. Kaverit vähitellen luopuivat. Jäin yksin. Pyyntipaikatkin vähenivät.

Eino peri harrastukseni. Eero pyrki hänen mukaansa, mutta Eino ei tätä oikein hyväksynyt, kun hän ”teperteli”. Ihmisten jälkiä piti olla pyyntipaikoilla mahdollisimman vähän.

Parhaina talvina sain 9–10 kärppää, joista sain 40–50 markkaa kappaleelta. Maitolitra maksoi silloin markan, joten yksi kärpännahka vastasi arvoltaan kahta isoa maitotonkkaa.

Juho Väyrynen oli sanavalmis ja huumorintajuinen mies. Tästä isä on kertonut pari esimerkkiä.

Pihlajajaojaan hankittiin 1930-luvulla navetan katolle tuulimylly valaistussähkön tuottamista varten. Kun maatalousneuvoja Antero Kärkönen kysyi Jussilta myllyn toiminnasta, hän vastasi: ”En meinannut aamulla kenkiäni löytää”. Heikonlainen oli tuulivoiman teho tuohon aikaan.

Kun naapurit kyselivät Jussilta perunasadosta, hän vastasi: ”Lukumäärää on.” Koosta ei voinut sinä vuonna puhua.

Jotkut Jussin kommentit liittyivät maailmanpolitiikkaan. Isä muistaa hänen ihmetelleen kylmän sodan kaudella sitä, että suurvallat halusivat valloittaa koko maailman. Hänelle olisi riittänyt puolikin maailmaa.

Itse muistan tapauksen Jussin vanhoilta päiviltä. Hän tuli Olgan kanssa meille kylään. Muutaman päivän kuluttua Jussi otti puheeksi kotiinlähdön, katseli taivaalle ja totesi kuun kuitenkin olevan vielä samalla mallilla kuin heidän tullessaan. Eläkeläisellä oli eläkeläisen kiireet.

Viantiejoella hiihrettiin kilpaa myös koulumatkat. Eeti oli nopeampi kuin pojat, ja hänestä kehkeytyi Pohjois-Suomen paras naishihtäjä.

B. Terveystila (lääkärintarkastushavainnot kutsunta-, alokas- ja jälkitarkastuksissa¹):

- [illegible]

C. Lääkärinlausunnot tarkastetusta:

1. Kutsunta- tarkastus.	Kelpaava (K): { Rintamapalv. (R) aselaji: sopivin , sopimaton ; syy kts. ed. I B { Työpalv. (T) toimi: , , Epävarma; Kelpaamaton: syy kts. ed. I. B. 8 ; toimenpide U; B, A (perusta L. t. o. I 33...). Tarkasti(vat) 19/1. 1929 Nimikirjoitus(kset).
2. Alokas- tarkastus.	Kelpaava: määrätään a) harjoituksiin, toimimaan b) sairashoitoon (merk. jäl. II B.) Epävarma; Kelpaamaton: syy kts. ed. I B. ; ehdotetaan: a) jatkuvaan tarkastukseen (merk. jäl. II B.), b) poistettavaksi joukko-osastosta toimenpiteellä U; B, A (L. t. o. I). Tarkasti ----/..... 19.... (Sairastark.-toimikunnan päätösehd.; liite N:o) Nimikirjoitus.
3. Jälki- tarkastus.	Ehdotetaan: KR, KT, U, B, A (L. t. o. I), syy (diagnosi): Tarkasti(vat) ----/..... 19.... Nimikirjoitus(kset).

¹⁾ Katsuntalääkärit tekevät merkintänsä anilini-kynällä, joukko-osastolääkäri musteella ja jälkitarkastuslääkärit punalla.

Tiila liitteiden, s. o. sairaskertomusten, säiräala- ja polikliinikkapassitusten y. m. asevelvollisten terveydentilaa koskevien asiapaperien kiinnittämistä varten.

”Pysyväisen sydänvian” arvoitus

Kutsunnassa isä oli 19.10.1929. Häntä ei hyväksytty palvelukseen. Isälle kerrottiin hylkäämisen syyksi, että hänellä oli havaittu olevan ”pysyväinen sydänvika”. Myöhemmin välirauhan aikana hänet kuitenkin kelpuutettiin aseelliseen palvelukseen.

Sotien jälkeenkin isällä todettiin olevan sydänvika, jonka vuoksi hänen oli vaikea saada henkivakuutusta. Vakuutusyhtiössä viottiin hänen harvaa pulssiaan ja sitä, että sydän jätti joskus lyöntejä väliin. Vakuutusyhtiössä arveltiin hänen sydämensä kestävän vain noin 60. ikävuoteen saakka. Tätä kirjoitettaessa sydän on palvellut moitteettomasti lähes sadan vuoden ajan.

Kiinnostuin kovasti isän sydämeen liittyvästä lääketieteellisestä ihmeestä. Menin sota-arkistoon ja pyysin saada tutustua siellä oleviin isääni koskeviin asiakirjoihin.

Sain kopion kantakortista. Siinä ei ollut kovin paljon uutta siihen nähden, mitä sotilaspassiin oli kirjattu.

Kutsuntaluettelo avasi uuden näköalan isän nuoruusvuosiin ja itsenäisyytemme alkuvuosikymmenten tapahtumiin.

Kohtaan ”toimi tai ammatti” oli isäni kohdalle merkitty kruununorpparin poika. ”Kansalaiskunto”-

sarakkeeseen oli kirjoitettu numero 3. Nuorukaisen painoksi oli merkitty 58 ja pituudeksi 161.

Palveluksesta vapauttamisen syyksi oli merkitty B33. Viimeiseen sarakkeeseen ”vapautettu vakinaisesta palveluksesta, aika ja mihin ryhmään siirretty” oli merkitty ”19/10 29. Nostov. II lk.”.

Pyysin nähdäkseni myös isän terveyttä koskevat asiakirjat, mutta niiden saamiseen tarvittiin hänen kirjallinen valtuutuksensa. Koska isäni oli elossa ja hyvissä voimissa, tämä oli mahdollista.

Samaan aikaan arkistossa tutkimustehtävissä ollut tuttavani kertoi alakuloisesti, että hän ei voi saada omaa isäänsä koskevia tietoja, koska tämä oli jo kauan sitten kuollut.

Sain valtakirjan ja palasin arkistoon. Siellä sain kopion kaikista isän terveydentilaan liittyvistä asiakirjoista.

Vuoden 1929 lääkärintarkastuskortin mukaan isä oli vastannut omaa terveydentilaansa koskevaan kysymykseen ”valittaa kipuja rinnassaan”. Ainakaan kortin mukaan hän ei ollut kertonut sairastaneensa kurkkumätää ja tulirokkoa. Samoin hän oli kortin mukaan jättänyt kertomatta sairastaneensa myös tuberkuloosin.

Kunta: *Sumo*

Kutsun- ta N:o	Kylä tai katu ja talon N:o	Suku ja ristimänimet (puhuttelunimi alle- viivataan) sekä isän (ulkopuoella avio- liiton äidin) nimi	Syntynyt	Toimi tai ammatti	Uskon- tunnus- tus	Ripin- kätönnön käynti	Luku ja kirjoitustaito tai koulusivistys	Siviilisääty	Avustuksen suorittami- nen asevel- vollisen omaisille voi- tulla kysy- mykseen	Erinäisiä merkintöjä	Kansa- lais- kunto	Äidin- kieli	Läsnäolo kutsussa	Paino kg	Pituus cm	Rintakehän laajuus ulos- ja sisään hengittäessä cm	Kutsuntatoimiston päätös		Määrätty palve- lukseen, aika ja joukko-osasto	Vapautettu vakii- palveluksesta, aika ja mihin ryh- mään siirretty	Muistutuksia
																	Mihin kelpaava tai vapauttamisen syy	Erittäin sopiva			
31	Johanneksela	Virtalahti (Johanneksen) Matti Juhonpoika	3. 9. 1910	Kirjuri.	Evangel.	rip.	luki ja kirj.	Naimaton	hyvä	Simi 34 km		Simi h	58	175	91	179	Hm. vaim.		10. 3. 1911	11. 3. 32.	Res.
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
32	Simoninemi	Väyrynen, Juhon Sameli Juhonpoika	" - "	"	"	"	kansak.	-			3.	"	h	58	161	92	182	B. 33.		19. 8. 1911	11. 3. 32.
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		
			/													/		/	/		

Tuberkuloosin sairastamisen isä on saattanut tietoisesti salata, sillä se olisi voinut olla esteenä pääsyle opiskelemaan tai työelämään.

Kohtaan 8 ”verenkiertoelimet” lääkäri on kirjoittanut suomeksi sanat ”sydänvika, systoolinen si-
vuääni”. Lisäksi hän oli merkinnyt sitaatteihin kaksi saksankielistä sanaa, joista oli vaikea saada selvää. Erinomaisesti saksankieltä osaava lääkärinkoulutuksen saanut luokkatoverini Reeta Willig (o.s. Ylimartimo) tuli apuun. Sanat lienevät ”hebende Spitzstoss” ja tarkoittanevat ”kohottava kärkisysäys” – sydämen lyönti tuntui rintakehän läpi.

Lääkärintlausunnossa todetaan isän olevan kelpaamaton palvelukseen. Syyksi on merkitty B 8 eli sydänvika, vaikka korttiin merkityt havainnot eivät ainakaan nykyesityksen mukaan olisi antaneet aihetta tähän johtopäätökseen.

Toimenpiteeksi lääkäri ehdottaa määräämistä B-mieheksi ja nostoväkeen. Tälle kohtaa perusteeksi on merkitty numero 33. Tästä tulee puolestaan kutsuntaluetteloon vapauttamisen perusteeksi kirjattu ”B33”.

Lääkärintarkastuskorttiin ja kutsuntaluetteloon merkitty numero 33 näyttää perustuvan vuonna 1929 voimassa olleeseen vuoden 1923 lääkärintarkastusohjesääntöön. Sen liitteenä olevassa luettelossa kohta 33 on ”vaikeat hengenahdistuskohtaukset (asthma), myöskin silloin kun keuhkoissa ei huomata muutoksia”.

Lääkärintlausunto ja vapauttamispäätös ovat ristiriitaiset. Tarkastuskortin mukaan isän hengityselimet olivat terveet, mutta hänellä oli sydänvika. Asepalvelukseen kelpaamattomuuden syyksi on merkitty sydänvika, mutta palveluksesta vapauttamisen perusteeksi ”vaikeat hengenahdistuskohtaukset”. Ja isälle itselleen vapauttamisen perusteeksi esitettiin ”pysyväinen sydänvika”.

Nämä ristiriitaisuudet saavat ainakin osittaista valaisua kutsuntaluettelon muista merkinnöistä. Isän kansalaiskunnoksi on kirjattu kolmonen. Tämän merkinnän tulkinta on selvä: sotien välisenä aikana kutsunnassa olleita nuoria luokiteltiin heidän poliittisten mielipiteittensä perusteella. Punaisiksi tiedettyjen tai epäiltyjen kohdalle kansalaiskunnoksi merkittiin kolmonen.

Suojeluskuntalaiset olivat kutsunnoissa antamassa mielipiteitään nuorten poliittisista taustoista tai mieltymyksistä. Simossa kruununmetsätöppäreiden poikia pidettiin usein ”epäluottettavina” jo pelkästään yhteiskunnallisen asemansa perusteella. Vanhempien vasemmistolaisuus varmisti joutumisen ”punaiselle listalle”.

Kahden itähämmäläisen pitäjän, Joutsan ja Luhan-
gan, kutsunnoista tehdyssä selvityksessä (Kulomaa-
Nieminen: *Teloitettu totuus – kesä 1944*, Jyväskylä 2008)
todetaan, että koko sotien välisen ajan kutsuntaluette-
lon sarakkeeseen ”kansalaiskunto” merkittiin miehen
luotettavuus kolmiportaisella asteikolla. Kolmonen
tarkoitti epäluotettavuutta tai punaisuutta.

Hylätyksi nuorukaiset joutuivat ensi sijassa heiveröisyyden perusteella, mutta merkitystä oli myös ”kansalaiskunnolla”. Nämä perusteet liittyivät joissakin tapauksissa toisiinsa, kun talollisten pojat olivat yleensä paremman ravinnon ja terveydenhuollon ansiosta vankemmassa kunnossa kuin torppareiden pojat.

Joutsassa vuoden 1923 kutsunnassa hylätyistä muu-

tamien kohdalle oli merkitty numero kolmosen lisäksi sana ”punainen”. Hylättyjen keskipaino oli 53,3 kiloa ja keskipituus 160,6 cm.

Simossa vuoden 1919 kutsunnassa oli 36 vuonna 1898 syntynyttä nuorukaista. Neljä heistä vapautettiin sotapalveluksesta kokonaan ja yksitoista rauhan aikana. Viiden merkittiin muuttaneen Amerikkaan tai Brasiliaan.

Vuosien 1920–1922 kutsunnoissa oli neljä ikäluokkaa, vuosina 1899–1902 syntyneet. Mukana olleista 152 miehestä kokonaan vapautettuja oli 26 ja rauhan aikana vapautettuja 59. Palvelukseen hyväksyttiin siis vain alle puolet kutsunnoissa olleista.

Palvelukseen hyväksytytjen pieni määrä lienee johtunut ainakin osittain siitä, että valtion varoja oli tarpeen säästää. Vapautettujen suureen määrään pian kansalaissodan jälkeen ovat kuitenkin todennäköisesti vaikuttaneet myös poliittiset syvät.

Tätä olettamusta tukee se, että seuraavan vuoden kutsuntaluetteloon ilmestyivät ensimmäiset merkinnät nuorten ”kansalaiskunnosta”.

Vuoden 1923 kutsunnassa oli 46 vuonna 1903 syntynyttä miestä, joista kokonaan palveluksesta vapautettiin 7 ja vakinaisesta palveluksesta 29. Palvelukseen hyväksyttyjä oli siis vain kymmenen.

Luettelon oikeaan marginaaliin oli kirjoitettu kansalaiskuntaa koskevia merkintöjä. Yhdentoista nuoren kohdalle oli kirjoitettu numero 3. Näistä neljä vapautettiin kokonaan asepalveluksesta ja kolme määrättiin suorittamaan palvelusta rajavartiostossa. Kaksi jäi syytä ilmoittamatta saapumatta kutsuntatilaisuuteen.

Vuonna 1923 järjestettiin kutsunta myös vuonna 1904 syntyneille. Tästä lähtien kutsuntaikä oli 19

tuista 19 nuoresta tämän merkinnän sai seitsemän.

Merkille pantavaa on, että useiden palveluksesta vapautettujen kohdalle oli perusteeksi merkitty B32 (kroonilliset taudit henkitorvessa, keuhkoissa ja keuhkopussissa, jotka tuntuvasti vaikeuttavat hengitystä ja vaikuttavat vahingollisesti yleistilaan) ja lisäksi kirjaimet ”tbc”, tuberkuloosi.

Vuosina 1927 ja 1928 vapautettujen ja punaiseksi merkittyjen määrä oli aikaisempaa vähäisempi. Näinä kahtena vuonna kutsunnassa oli yhteensä 91 nuorta, joista palveluksesta vapautettiin yhteensä 14 ja punaiseksi merkittiin 7. Vain yksi vapautetuista oli merkitty punaiseksi.

Vuonna 1929 isäni kanssa samassa kutsunnassa oli kaikkiaan 52 miestä. Heistä vapautettiin 8 ja punaiseksi merkittiin 6. Vapautetuista kolmen kan-

Tuberkuloosin sairastamisen isä on saattanut tietoisesti salata, sillä se olisi voinut olla esteenä pääsulle opiskelemaan tai työelämään.

vuotta. Mukana olleista 27 nuorukaisesta kahden merkittiin muuttaneen Amerikkaan. Kahdeksan nuoren kansalaiskunnoksi luettelon marginaaliin oli merkitty kolmonen, mutta ketään heistä ei ollut vapautettu palveluksesta.

Vuoden 1924 kutsunnassa olivat vuonna 1905 syntyneet. Tästä vuodesta lähtien käytössä oli uusi kutsuntaluettelon lomake, jossa oli oma sarakkeen- sa kansalaiskunnan merkitsemistä varten. Tästedes nuoria ei enää jaoteltu kokonaan sotapalveluksesta vapautettuihin ja rauhan aikana vapautettuihin.

Kutsuntaan osallistui 40 nuorta, joista palveluksesta vapautettiin seitsemän. Kansalaiskunnoltaan ”epäluotettavaksi” oli merkitty peräti 18 nuorta. Kolme heistä oli vapautettu palveluksesta.

Vuosina 1925 ja 1926 kutsunnassa olleista yhteensä 88 nuoresta palveluksesta vapautettiin 19. Kansalaiskunnoltaan kolmoseksi arvioitiin 25 nuorta. Vapaute-

salaiskunto oli arvioitu numerolla 3.

Vuosina 1930–1933 kutsunnoissa oli kaikkiaan 111 nuorukaista, joista palveluksesta vapautettiin vain neljä. Punaiseksi merkittiin 18 nuorukaista. Yhtäkään vapautetuista ei ollut merkitty punaiseksi.

Kutsuntaan näinä neljänä vuonna osallistuneiden pieni kokonaismäärä selittyy sillä, että vuosi 1931 jätettiin väliin ja kutsuntaikää nostettiin jälleen vuotta korkeammaksi.

Vuoden 1934 kutsunnassa oli myös vuonna 1914 syntynyt Eino-setäni. Mukana oli kaikkiaan 33 nuorta, joista palveluksesta vapautettiin 5. Neljän kohdalle merkittiin kansalaiskunnoksi kolmonen. Yksi näistä punaiseksi leimatuista oli Eino Väyrynen. Yhtäkään punaiseksi merkittyä ei vapautettu palveluksesta.

Einon ja kuuden muun simolaisen palvelukseen astumista siirrettiin kahdella vuodella. Seuraavana vuonna siirtoja oli enemmän, kaksitoista. Syyinä lienee ollut

valtiontalous, puolustusmenoja haluttiin supistaa.

Kutsuntaluettelon perusteella ei voida saada selvyyttä siihen, kuinka valittiin ne nuoret, joiden palvelukseen astumista siirrettiin.

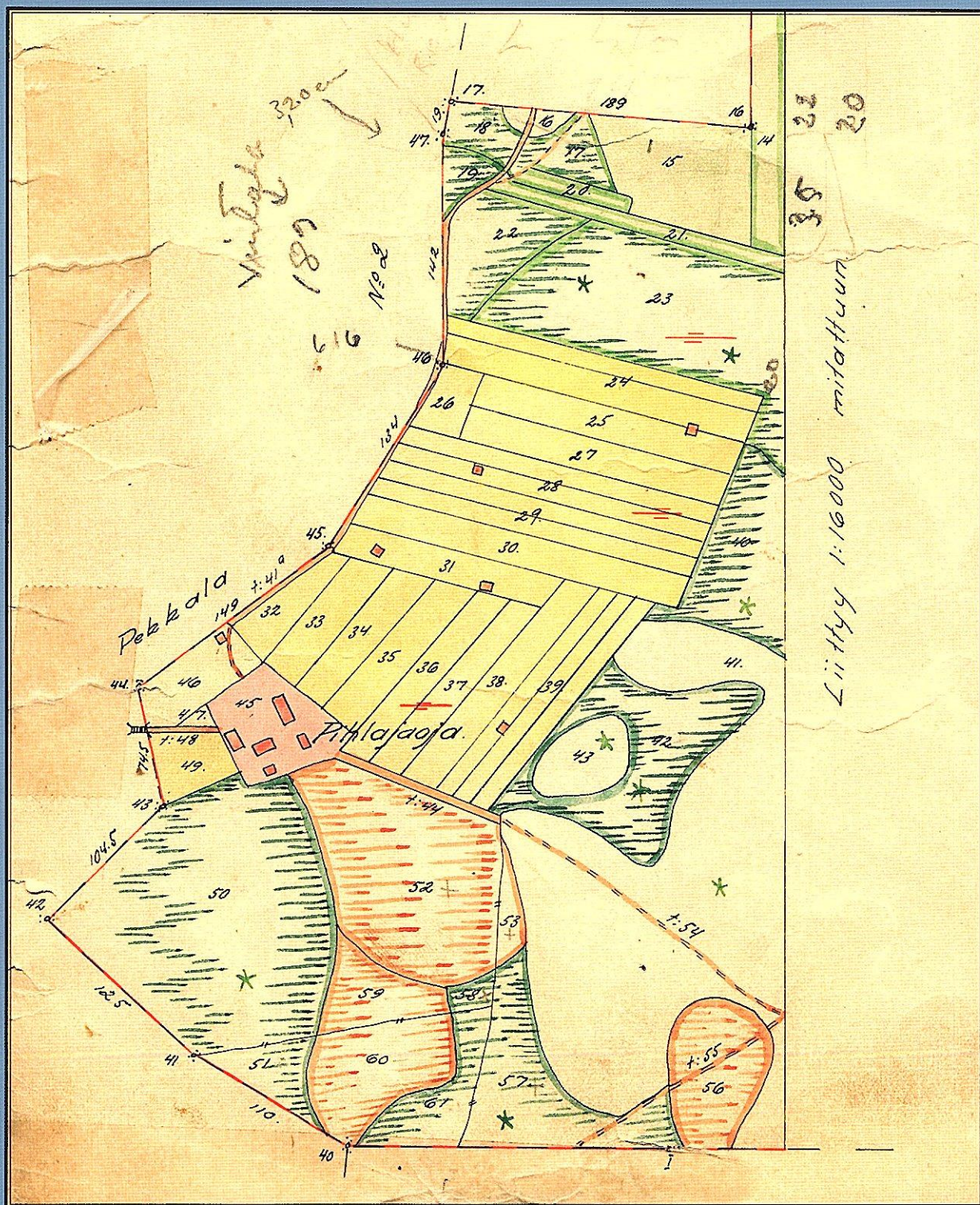
Einon kohdalla syynä on saattanut olla se, että hän oli heiveröinen: pituus 159 cm ja paino vain 53 kiloa. Pois suljettua ei ole sekään, että siirtoon saattoi vaikuttaa myös ”kansalaiskunto”.

Vuodesta 1935 lähtien simolaisnuoria ei enää merkitty ”punaisiksi”. Vuosikymmenen lopulta kutsuntaluettelosta löytyy vain yksi tällainen kansalaiskuntoa koskeva merkintä. Se tehtiin vuonna 1937. Vertailun vuoksi mainittakoon, että esimerkiksi Tervolassa näitä merkintöjä tehtiin vuosikymmenen lopulla vielä runsaasti.

Kutsuntaluetteloiden perusteella on vaikea päätellä, onko ”kansalaiskunto” vaikuttanut siihen, ketkä on vapautettu palveluksesta. Joinakin vuosina punaisiksi luokiteltuja näyttää kutsutun palvelukseen suhteellisesti jopa muita enemmän.

Ristiriitaisuudet isäni kutsunta-asiakirjoissa panevat ajattelemaan, että hänen kohdallaan asepalveluksesta vapauttamiseen ovat saattaneet vaikuttaa myös poliittiset syyt.

Isä oli kutsunnassa ajankohtana, jolloin oikeisto-radikalismi oli voimissaan ja äärivasemmistoa vainottiin. Ja isäni isä Juho Väyrynen oli Simon johtavia sosialisteja.

Juho Väyrynen

– kruununторppareiden luottamusmies

Juho Väyrynen valittiin kunnanvaltuustoon heti ensimmäisissä yleisissä kuntavaaleissa vuonna 1919. Puoluepoliittisia tunnuksia ei käytetty.

Tuohon aikaan Juho kuului sosialidemokraatteihin. Myöhemmin hän edusti Suomen sosialistista työväenpuoluetta. Kun se lakkautettiin, hän toimi sen tilalle perustetussa työväen ja pienviljelijäin vaalijärjestössä.

Oman vaaliliittonsa ehdokkaista Juho Väyrynen sai vuoden 1919 vaaleissa suurimman äänimäärän, peräti 209 ääntä. Myöhemminkin hän oli oman vaaliliittonsa ykkösnimi ja ääniharava.

Juho Väyrynen valittiin uudelleen vuosien 1922, 1925 ja 1928 vaaleissa. Vuonna 1928 hän oli ehdolla valtuuston puheenjohtajaksi. Vaali ratkesi vain yhden äänen erolla Jaakko Miettusen hyväksi.

Kotona Jussi oli kertonut, että hän olisi päässyt puheenjohtajaksi, mutta oli äänestänyt itseään vastaan.

Elokuun 15. päivänä 1930 Juho Väyrynen ja kaksi muuta vasemmistovaltuutettua erotettiin ns. kommunistilakeihin vedoten.

Pihlajaojan kruununmetsätorpan tiluskartta, joka laadittiin torpan lunastamista varten 1930-luvun alussa.

Valtuuston puheenjohtajana toimi edelleen Jaakko Miettunen, joka pöytäkirjan mukaan ilmoitti, ettei hänen mielestään ole sopivaa, että

”kommunistiset valtuutetut Korhonen, Väyrynen ja Huuskonen ottavat osaa valtuuston työhön, koska heidän edustamansa puolue on rikollinen ja kunnallislaki, sellaisena kuin se viimeksi on muutettu, kieltää kommunisteilta oikeuden ottaa osaa kunnan hallintoon joten puheenjohtajan mielestä on sopimatonta, että kommunistivaltuutetut ovat mukana asioita tämän uuden lain mukaisesti järjestettäessä.”

Pöytäkirjan mukaan ”edellä nimitetyt kommunistivaltuutetut” ilmoittivat kyllä poistuvansa, mutta eivät suostu pyytämään eroa, ”koskeivät ole toimineet rikollisesti tai lain vastaisesti”.

Tauon jälkeen puheenjohtaja toisti kehotuksensa ja ilmoitti, että ”muut valtuutetut kieltäytyivät työskentelemästä valtuustossa yhdessä kommunistien kanssa”. Tällöin kolmikko poistui kokouksesta ”ilmoittaen vieläkin kieltäytyvänsä eroa pyytämästä ja katsovansa tulleen valtuustosta erotetuiksi”.

Valtuuston kokouksessa Juho Väyrystä nimiteltiin kommunistiksi. Tietääkseni hän ei kuitenkaan koskaan kuulunut kommunistiseen puolueeseen, hän oli vasemmistososialisti.

Simon valtuuston puheenjohtaja toimi kovin virkaintoisesti ja suorastaan laittomasti, kun hän ryhtyi erottamaan Juho Väyrystä ja muita valtuuston jäseniä.

Tasavallan presidentti Lauri Kristian Relanderin 31. heinäkuuta 1930 vahvistama laki maalaiskuntain kunnallislain 10 §:n muuttamisesta poisti vaalikelpoisuuden niiltä, jotka kuuluivat tai olivat kuuluneet sellaiseen yhdistykseen, järjestöön tai muuhun yhteenliittymään, joka toimii Suomen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseksi. Tällaiseksi katsottiin mm. jäsenyys Suomen sosialistisessa työväenpuolueessa.

Kunnallislain muutos tuli kuitenkin voimaan vasta vuoden 1931 alussa. Voimaantulosäännös kuului kokonaisuudessaan seuraavasti:

”Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammiukuuta 1931, mutta on asianomaisten jo vuoden 1930 kuluessa sen mukaan toimitettava tarpeelliset vaalit ja ryhdyttävä muihinkin valmistaviin toimiin, jotta sitä voidaan mainitusta päivästä täydellisesti soveltaa. Joulukuussa 1930 valitaan se valtuutettujen määrä, joka lain mukaan tulee kunnassa olla, ja eroavat vuoden vaihteessa kaikki aikaisemmin valitut valtuutetut ja varajäsenet. Sama olkoon laki valtuuston valitsemien lautakuntain ja hallintokuntain jäseniin ja varajäseniin nähden, kuitenkin niin, että niiden on jatkettava toimintaansa siihen saakka, kunnes uudet vaalit on toimitettu.”

Tämän valossa erottamispäätös oli laitton. Lainsäätäjän tarkoitus näyttää olleen, että vanhat valtuutetut jatkavat, kunnes uudet on valittu.

Jussi oli kertonut kotona, että jotkut valtuutetut olivat olleet erottamista vastaan, mutta eivät olleet rohjenneet

tuoda mielipidettään julki. Joku heistä oli seurannut Jussia eteiseen ja pahoitellut tehtyä päätöstä, jota hän ei ollut hyväksynyt.

Samanlaisia erottamisia tapahtui myös monissa muissa kunnissa. Joissakin tapauksissa erotetut poistettiin valtuustosalista väkivalloin.

Isä muistaa, että Hanna ja Jussi antoivat 1930-luvulla tukea Maalaisliiton toimintaan. Hän muistaa äitinsä muun muassa lahjoittaneen voita palkinnoksi puolueen järjestämiin arpajaisiin.

Tämä saattoi vaikuttaa siihen, että Jussi hyväksyttiin ilman vastalauseita ehdokkaaksi vuoden 1936 kunnallisvaaleissa. Hän tuli valituksi. Ehdokaslistat oli nimetty nyt vain numeroin.

Vuonna 1937 Simon vuoden 1936 kuntavaalien tulos mitätöitiin ensin Oulun lääninhallituksen ja sittemmin Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä. Syynä oli se, että Johan Artturi Koivuniemi oli lain vastaisesti poistettu ehdokaslistalta.

Keskuslautakunta oli perustellut ratkaisuaan sillä, että Koivuniemi ”tietävästi ei ollut vaalikelpoinen”. Vaalien jälkeen tekemässään valituksessa Koivuniemi totesi, että vaalikelpoisuutta oli saatu lain mukaan tutkia vain 10§ 2 momentin nojalla ja että hän ei ollut osallistunut sellaiseen toimintaan, jota mainitussa lainkohdassa tarkoitettiin.

Antamassaan selityksessä keskuslautakunta oli esittänyt nimen poistamisen johtuneen siitä, että keskuslautakunnan käytössä olleen henkikirjan mukaan Koivuniemi ei ollut hengille kirjoitettu Simoon.

Maaherra oli todennut, ettei tämä voinut olla hylkäämisen perusteena, sillä ”keskuslautakunnalla ei ollut oikeutta ennen vaalituloksen määräämistä tutkia ehdokkaiden vaalikelpoisuutta”. Korkein hallinto-oikeus yhtyi maaherran kantaan.

Uusintavaali pantiin toimeen saman vuoden lopulla. Juho Väyrynen tuli jälleen valituksi. Valtuustoon pääsi nyt myös uusintavaalit valituksellaan aikaansaanut Koivuniemi. Tämä valtuusto työskenteli koko

sodan ajan, vuoden 1945 loppuun saakka.

Vuoden 1945 kunnallisvaaleissa ei käytetty poliittisia tunnuksia, mutta vaaliliittojen nimistä saat-
toi päätellä niiden taustat. Juho Väyrynen valittiin
listalta, jonka nimi oli ”Ei-kalastajain, työväestön ja
palkannauttijain vaaliliitto”. Nimeen sisältyi annos
huumoria: yksi muista listoista oli nimeltään ”Ka-
lastajain vaaliliitto”.

Jussin kilpakumppaneiden joukossa oli hieman
aikaisemmin Maalaisliiton kansanedustajaksi valittu
Martti Miettunen. Samalla ehdokaslistalla hänen
kanssaan oli myöhemmin kansanedustajaksi noussut
Pekka Vilmi. Molemmat valittiin.

Äänimääriä emme voi vertailla, sillä niistä kertova
liite keskuslautakunnan pöytäkirjasta on valitettavasti
kadonnut. Valtakunnallisten tehtäviensä vuoksi Miet-

joutui aktiivisena punakaartilaisena silti Tammissaaren
vankileirille.

Aapeli Väyrynen asui kansalaissodan jälkeen jon-
kin aikaa Jussi-veljensä luona ja osallistui tilan töihin.
Vuonna 1922 hän muutti pysyvästi Rantsilasta Simoon,
missä hän toimi mm. työväentalon vahtimestarina.
Vuonna 1933 hänet vangittiin osallistumisesta kom-
munistien maanalaiseen toimintaan.

Aapeli oli kuolemaansa saakka vakaumuksellinen
kommunisti ja kuului puolueen jyrkempään siipeen.

Historiallisessa katsannossa ei ole mitään erikoista
siinä, että monet Simon kruununtorpparit ja työläiset
omaksuivat vasemmistolaisen ajattelutavan.

Juho Väyrynen valittiin listalta, jonka nimi oli ”Ei-kalastajain, työväestön ja palkannauttijain vaaliliitto”.

tunen erosi valtuustosta vuoden 1947 alussa.

Vuoden 1947 kunnallisvaaleissa Juho Väyrynen
valittiin listalta ”Pienviljelijät ja palkkatyöläiset”. Hän
sai 122 ääntä, mikä oli vain hieman alhaisempi kuin
maalaisliittolaisen Pekka Vilmin henkilökohtainen
äänimäärä.

Viimeiset kunnallisvaalinsa Jussi kävi vuonna 1950,
jolloin puoluetunnukset olivat selkeästi esillä. Listan
nimi oli ”kansandemokraattien vaaliliitto”. Vuonna
1953 toimitetuissa vaaleissa Juho Väyrynen ei ollut
enää ehdokkaana, joten hänen kaikkiaan lähes kolme
vuosikymmentä kestänyt valtuustotyönsä päättyi
vuoden 1953 lopussa.

Juho Väyrynen oli ennen muuta kruununtorpparei-
den ja muun köyhälistön luottamusmies. Hän kuului
laitavasemmistoon, mutta oli maltillinen. Vuoden 1930
jälkeen hän ei ryhtynyt maanalaiseen toimintaan.

Jussin veli Aapeli (1900–1991) oli toista maata.
Hän ei ollut mukana kansalaissodan taisteluissa, mutta

Kruununtorppareiden asema oli heikko. Simossa
heitä ei kuitenkaan häädetty – ainakaan isä ei sellaista
tapausta muista. Mutta metsänhoitaja saattoi kohdella
torppareita muutoin kaltoin. Valtion isäntävallan
käyttäjänä metsänhoitaja haukkui toisinaan torppareita
laiskoiksi ja saamattomiksi.

Isä muistelee:

*Torppareitten ja Metsähallituksen metsän-
hoitajan suhteet eivät aina olleet kovin läm-
pimät. Kerran kun metsänhoitaja haukkui
torpparit laiskoiksi, vastasi torppari Johans-
son että ”on se metsähallitus ihmeellinen
paikka, kun sinne kaikki laiskat kerääntyä”.*

*Eräs metsänhoitaja ei koskaan käskenyt
istumaan, kun torppari meni hänen luokseen
asioimaan.*

Torpparit valittivat myös sitä, etteivät

herrat ymmärtäneet rakentamisesta mitään, kun leimasivat huonoja rakennuspuita.

Metsähallitus metsänhoitajan välityksellä alkoi vaatia, että torppareiden on luovuttava karjan laiduntamisesta metsissä, mutta ei kuitenkaan käytännössä toteuttanut tätä vaatimustaan.

Satuttavimmat muistot isälle on jäänyt siitä, kuinka perintötalojen ja varsinkin lohitalojen isännät kohtelivat torppareita ja muita köyhiä. Kun kunta joutui pula-aikoina avustamaan köyhiä, maksumiehiksi joutuneet isännät sättivät ja jopa nyrkkiä puiden kovistelivat heitä. Köyhät olivat heidän mielestään laiskoja ja saamattomia.

Sama asenne tarttui myös muita paremmin menestyviin torppareihin ja heidän perheenjäseniinsä. Köyhiä halveksittiin, heitä ei pidetty oikein ihmisinäkään.

Maalikylien lohitalonpoikien keskuudessa maa- ja karjataloutta ei arvostettu. Kun torppareiden ja karjatilallisten lapsille oli saatu ostetuksi uusia vaatteita, heiltä kyseltiin: ”Piimäpenneilläkö tuo on ostettu?”

Isäkin joutui koulussa pilkan kohteeksi kehnosten vaatteittensa vuoksi. Hänestä kehitettiin loru ”Väyrysen Eemi, resu-teemi”.

Eivät kai isän vaatteet sen huonommat olleet kuin muidenkaan koululaisten, mutta kruununtorppareiden lapset kuuluivat alempaan kastiin.

Jussilla olisi kyllä ollut varaa hankkia lapsilleen paremmatkin vaatteet, kun Pihlajaojan torpasta kehittyi vähitellen tuottava tila. Toisaalta Jussi oli säästäväinen mies. Tämä luonteenpiirre on periytynyt isältä pojalle – ja vielä pojanpojallekin.

Isä tulkitsee ainakin jälkikäteen nimittelyn parhain päin:

Äiti oli saanut koulutusta ompelijaksi, joten hän ompeli vaatteita ja paikkasi niitä koko elämänsä ajan. Mieleeni on jäänyt sanonta ”paikka paikan päällä, markka markan päällä”. Säästäväisyys oli taloudellisesti tärkeää.

Minua resuteemiksi nimitelty tarkoitti ilmeisesti paikkoja. Tuskin hänen äitinsä osasi ommella ja paikata vaatteita, joten tuo lausahdus saattoi olla kateutta.

Kun sain uuden puseron, kysyttiin, onko tämä piimärahoilla ostettu – ikään kuin se olisi vähempiarvoinen kuin lohirahoilla ostettu. En minä tällaisesta kohtelusta pahastunut.

Näin jälkikäteen ajatellen olen huomannut, että siihen sisältyi vuosituhansien aikainen siirtyminen kalastuksesta ja metsästyksestä maatalouteen. Sanottiin myös, että ”parempi parta piimässä kuin suu kalan mädissä” ja ”parempi kirnun mäntä sompaimia” Sompaimeksi sanottiin tuohustuksessa käytettyä kalastusvälinettä.

Viantieläisten parta oli piimässä silloin kun simoniemisten suusta loppui mäti ja he joutuivat ansiotyöhön pääasiassa Kemiin.

Maatalousneuvoja Antero Kärkönen oli iloinen, kun oli vaikuttanut viantieläisten maatalouden kehitykseen: maitoauto kävi joka talossa.

Yhteiskunnalliset vastakohtaisuudet heijastuivat myös poliittisiin asenteisiin ja mielipiteisiin.

Simossa, kuten monessa muussakin Pohjois-Suomen kunnassa, poliittinen kenttä jakautui kahtia maalaisliittoon ja sosialisteihin. Vasemmalla oli aluksi sosialidemokraatteja, mutta nopeasti yliotteen saivat vasemmistososialistit. Kokoomus koettiin herrojen puolueeksi.

Simo oli Ranuan ja Posion ohella Maalaisliiton vahvimpia kannatusalueita Pohjois-Suomessa. Puolueen Peräpohjolan piiri toimi vuosina 1907–1917 Simosta käsin.

Simon poliittiseen ilmapiiriin vaikutti se, että pitäjä oli yksi Saksaan jääkärikoulutukseen matkanneiden etappiteistä. Vuonna 1916 käydyssä Simon kahakassa ottivat yhteen tihutöitä valmistelleet jääkärit ja

silloista järjestysvaltaa edustaneet venäläissotilaat ja suomalaiset poliisimiehet.

Kansalaissodan lähestyessä ja sen aikana jakauduttiin punakaarteihin ja suojeluskuntiin.

Venäläiset sotilaat olivat Simossakin radikalisoituneet. Isä muistaa, että punaisia tunnuksia kantoivat oman turvallisuutensa vuoksi yleisesti nekin, jotka eivät sosialismin aatetta kannattaneet. Sotaväki poistui ennen kuin aseellisia yhteenottoja ehti puhjeta. Muitakaan taisteluja Simossa ei ollut.

Juho Väyrysestä tuli sosialisti jo varhaisella iällä. Jussi oli demokraatti. Hän osallistui yhteisten asioiden hoitoon vaaleilla valittuna luottamusmiehenä. Punakaartiin hänen on raportoitu kansalaissodan aikana kuuluneen, mutta ei johtotehtäviin.

asiaa ajamassa.

Torpparit vapautettiin vuonna 1918 säädetyllä lailla. Maareformin toinen vaihe, vuonna 1922 säädetty Lex Kallio, antoi myös kokonaan maattomille mahdollisuuden oman tilan saamiseen. Samassa yhteydessä kruununtorppareille ja muille valtion omistamia tiloja vuokranneille annettiin oikeus tilansa lunastamiseen.

Juho Väyrynen osallistui Pohjois-Suomen torppareiden lähetystöön, joka kävi Helsingissä tapaamassa päättäjiä. Lähetystön mielestä kruununtorppareiden olisi tullut saada tilat itselleen ilmaiseksi, kuten oli tapahtunut niiden osalta, jotka olivat saaneet omistusoikeuden ison jaon yhteydessä.

Tähän ei suostuttu. Lunastushinnat muodostui-

Jussi oli demokraatti. Hän osallistui yhteisten asioiden hoitoon vaaleilla valittuna luottamusmiehenä. Jussi oli itsenäinen mielipiteissään ja toiminnassaan. Hän sanoi usein ajattelevansa ”omilla aivoillaan”.

Jussi oli itsenäinen mielipiteissään ja toiminnassaan. Hän sanoi usein ajattelevansa ”omilla aivoillaan”.

Maalaisliiton ajama maareformi tähtäsi oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnan eheyttämiseen. Puolueen mielestä maa kuului sille, joka sitä viljeli. Maata omistamaton kansanosa piti juurruttaa isänmaahan ja yhteiskuntaan.

Maalaisliitto oli ajamassa torpparien vapauttamista heti perustamisestaan alkaen. Poliittisena tavoitteena oli ääriivasemmiston kannatuksen kaventaminen ja kumouksellisen toiminnan taltuttaminen. Kun maata jaettiin maattomille, heidän toivottiin luopuvan sosialistisista aatteista ja tulevan maalaisliiton kannattajiksi.

Sosialistitkin ajoivat torppareiden vapauttamista, mutta heillä oli myös epäilyjä sen suhteen, palvelisiko tämä heidän poliittisia pyrkimyksiään. Vähintäänkin taktisista syistä he olivat kuitenkin Maalaisliiton rinnalla

vaat kuitenkin melko kohtuullisiksi sen vuoksi, että maksuaika oli pitkä ja rahan arvon heikkeneminen helpotti viimeisten erien suorittamista. Periaatteessa torpparit olivat tietysti oikeassa.

Juho ja Hanna Väyrynen panivat Pihlajaojan tilan lunastuksen vireille marraskuussa 1929. Siihen liittyvän jako- ja arviokirjan kenttätöitä tehtiin kesällä 1930, ja se valmistui keväällä 1931.

Maaherra E. Y. Pehkosen allekirjoittamassa päätöksessä Pihlajaojan tilalle tuli

”annettavaksi tiluksia yhdessä palstassa, nimittäin: peltoa 8,85 hehtaaria ja metsämaata 72,45 hehtaaria, ollen metsämaasta 30,77 hehtaaria huonokasvuista ja 41,68 hehta-

*ria kasvullista metsämaata eli siis yhteensä 109,58 hehtaaria veronkannattavaa maata, 5,82 hehtaaria joutomaata... sekä arvioineet näiden alueiden lunastushinnaksi rakennuksi-
neen ja 300 kappaletta rakennuspuineen 8848 markkaa 20 penniä. Sitäpaitsi ovat toimitus-
miehet katsoneet, että torpan haltijan Juho Väyrysen tuli saada lunastaa muodostettavan tilan alueella yli kotitarpeen löytyvät 1173 kappaletta arvopuuta 35 054 markan hinna-
sta, ja on koko lunastushinnaksi siten tullut 43 902 markkaa 20 penniä.”*

Lunastushinta määrittiin maksettavaksi seuraavien 37 vuoden aikana. Ensimmäisten 36 vuoden aikana vuotuismaksu oli 2 634 markkaa 15 penniä sekä viimeisenä vuonna 1 920 markkaa 70 penniä. Tähän summaan päädyttiin, kun maksusta viisi prosenttia luettiin koroksi ja yksi kuoletukseksi.

1930-luvun alussa Neuvostoliitto myi maailmanmarkkinoille runsaasti sahatavaraa. Ylitarjonnan vuoksi hinnat laskivat ja raakapuun hinta romahti. Tästä syystä Pihlajaojan torpalle määriteltä arvopuiden hintaa alennettiin käypään arvoon 16 526 markalla ja niiden uudeksi lunastushinnaksi määrittiin 18 528 markkaa. Koko tilan lunastushinnaksi tuli siten 27 376 markkaa ja 20 penniä. Tällöin vuotuismaksut vastaavasti alenivat 1 642 markkaan 55 penniin ja viimeisen vuoden maksu 1 197 markkaan 70 penniin.

Taksoituslautakuntakin kohteli Jussia kaltoin, kun hänen maatalouden kehittämiseen saamansa 3 000 markan suuruinen palkkiolaina oli laskettu lisäykse-
nä hänen 10 156 markan suuruisiin tuloihinsa. Jussi valitti asiasta lääninhallitukseen, ja maaherra oikaisi verotuksen hänen edukseen. Valitus perustui siihen, ettei palkkiolaina ollut lainahtojen mukaan vielä tullut lisäykseksi hänen omaisuuteensa.

Vaikka Jussista tuli vuonna 1932 maanomistaja, hän säilytti vasemmistolaisen maailmankatsomuksensa läpi elämänsä. Mutta kun pojanpoika tuli vuonna 1970 Keskustapuolueen kansanedustajaehdokkaaksi, Jussikin piirsi vaalilippuun hänen numeronsa.

Jussin lapsista tuli maalaisliittolaisia. Heistä vain Eino oli mukana poliittisessa toiminnassa, lähinnä Simon kunnalliselämässä.

Politiikasta meillä kotona puhuttiin yleensä vain silloin kun Eino-setä kävi kylässä. Häntä ei voinut ainakaan vasemmistolaisuudesta moittia. Einolta kerrotaan kysytyn, olivatko sosialidemokraattiset ministerit Antero ja Vilho Väyrynen hänelle sukua. Hänen vastauksensa kuulemma oli: ”Sosialistiko minulle sukua, ei ikinä”. Sukukirja paljastaa, että sukua olivat – yhteiset juuret tosin näyttävät löytyvän vasta 1600-luvulta.

Isäni ei ole ollut poliittisissa luottamustehtävissä. Muutaman kauden hän toimi kirkkovaltuustossa. Kunnalliselämässä hän oli mukana vain hevosenotolautakunnassa.

Juho Väyrysen poliittinen toiminta synnytti ris-
tiriitoja perheen jäsenten kesken. Sekä Hanna että lapset yrittivät estellä Jussin osallistumista sosialistien toimintaan.

Hannan kuoleman jälkeen Jussi alkoi olla aika paljon poissa kotoa. Lapset olivat huolissaan siitä, että hän kulkisi kommunistien kokouksissa. Kun selvisi, että kysymyksessä olikin uuden emännän hankkiminen, paheksuminen väheni ja sen syy vaihtui. Lasten mielestä äidin kuolemasta oli kulunut liian lyhyt aika.

Uusi puoliso löytyi helposti, kun Olga ja hänen miesvainajansa olivat olleet Hannan ja Jussin perhe-
tuttuja. Myös Olgan on kerrottu toppuutelleen Jussin politiikointia.

Aapelin puuhia ja erityisesti hänen joutumistaan vankilaan 1930-luvulla Jussin perheenjäsenet häpesivät.

Olen elänyt nuoruuteni ja miehuusvuoteni tietämättä ja ymmärtämättä, että itsenäisyytemme alkuvuosien yhteiskunnallinen ja poliittinen murros on koetellut myös omaa sukuani.

Tiesin toki isoisäni olleen vasemmistolainen ja isosetäni kuuluneen jopa äärivasemmistoon, mut-

ta näistä asioista ei kotona eikä suvun keskuudessa puhuttu.

Näihin aikoihin saakka olen ajatellut, että kansalaissota ja sen jälkimainingit olivat koskettaneet vain eteläistä kartano-Suomea. Pohjoisessakin oli toki jonkin verran yksityismaille perustettuja torppia, mutta täällä torpparijärjestelmään ei liittynyt pahoja epäkohtia. Pohjoisessa ei myöskään ollut mainittavia aseellisia taisteluja.

Täällä pohjoisessakin ja etenkin Simossa syntyi kuitenkin jyrkkä kahtiajako punaisiin ja valkoisiin. Valtakunnalliset tapahtumat heijastuivat sinnekin tavalla, joka loukkaa oikeustajuani. Nyt koen tämän myös henkilökohtaisesti.

Äärioikeiston liikehdintä ja laittomuudet johtivat perustuslaillisten kansalaisoikeuksien ja -vapauksien rajoittamiseen kieltämällä äärivasemmiston toiminta ja riistämällä siihen kuuluneilta vaalikelpoisuus. Tällä perusteella isoisäni Juho Väyrynenkin erotettiin kunnanvaltuustosta. Erottamis päätös oli laitton.

Valtiojohdon – tasavallan presidentin, hallituksen ja eduskunnan – toiminta oli ymmärrettävää ja perusteltua siinä mielessä, että äärioikeiston kumouksellinen toiminta oli saatava tukahdutetuksi. Äärioikeiston toiminnalle ei sen sijaan ollut oikeutusta.

Oikeudenloukkaukset ulottuivat myös isääni ja muihin Juho Väyrysen lapsiin. Kutsunnassa vuonna 1929 19-vuotias isäni merkittiin punaiseksi sillä perusteella, että hänen isänsä istui kunnanvaltuustossa sosialistien edustajana. Samasta syystä punaiseksi leimattiin vuoden 1934 kutsunnassa myös hänen veljensä Eino. Samoin kävi lukuisille muille nuorukaisille.

Monet simolaiset ovat suhtautuneet kielteisesti siihen, että historian tutkimus on tuonut esiin heidän tai heidän sukulaistensa väitetyn tai todellisen vasemmistolaisuuden. En näe tähän mitään syytä.

On ymmärrettävää, että Simossakin köyhälistö vuosisadan alun ankeissa oloissa uskoi sosialistien tuovan parannusta heidän elämäänsä. Se oli aluksi ainoa tarjolla ollut vaihtoehto niille, jotka halusivat yhteiskunnallisen toiminnan kautta korjata havaitsemiaan epäkohtia.

Maalaisliitto perustettiin vuonna 1906. Siitä tuli Simossakin nopeasti vahva voima, mutta myös sosialismin kannatus oli juurtunut kansan keskuuteen, ja se säilytti elinvoimansa.

Moni aluksi sosialismiin uskonut kääntyi maalaisliiton kannattajaksi etenkin sen jälkeen, kun maareformit antoivat maattomille maata. Toiset säilyttivät alkuperäisen vakaumuksensa; tämäkin on kunnioitettavaa.

Itsenäisyyden alkuvaiheessa aiheettomasti kommunistiksi tai sosialistiksi leimattujen tai heidän sukulaistensa ei ole tarpeen tuntea häpeää. Pikemminkin on syytä asettaa kyseenalaiseksi niiden moraali ja toimintatavat, jotka tähän leimaamiseen syyllistyivät.

Minäkin olen saanut tuntea nahoissani oikeistohenkisiä hyökkäyksiä.

Kun olin ensimmäistä kertaa kansanedustajaehdokkaana vuonna 1970, minuun yritettiin lyödä kommunistin leimaa. Ylitornion järvikylille levitettiin nimetöntä kirjettä, jossa kerrottiin sukutaustastani.

Seuraavien, vuoden 1972 eduskuntavaalien edellä minun väitettiin olevan jopa maanpetturi. Nimimerkki ”konstaapeli” lähetti tiedotusvälineille kirjeen, jossa kerrottiin:

”Väyrynen on syntyisin simolainen. Hänen sukunsa on suurelta osin kommunisteja. Isoisä on Simon keskeisin kommunisti ja hänen veljensä on ns. stalinisteja. Paavo Väyrysen isä on ollut varsin sekava poliittisesti.”

Kirjeessä väitettiin suojelupoliisin seuraavan tarkkaan minun yhteyksiäni Neuvostoliittoon ja epäilevän minua vakoojaksi. Tämä jupakka johti sisäiseen tutkintaan suojelupoliisissa. Sen arkistoihin asiasta ei ole kuitenkaan jäänyt mitään merkintää.

Sama kaiku oli Jukka Tarkan askelissa, kun hän 1980-luvun lopulla yritti leimata minut maanpetturiksi. Suomen Kuvalehti julkisti syytteen ja antoi myös tuomion. Eduskunnan perustuslakivaliokunta asettui kuitenkin toiselle kannalle.

Martti Miettunen ja muut ”Simon viisaat”

Yksikään Pihlajaojan lapsista ei ajatellut tilan jakamista, joten vanhemmasta päästä heidän oli valmistauduttava lähtemään maailmalle.

Syksyllä 1929 isä haki Pohjois-Pohjanmaan maa-mieskouluun Revonlahdelle. Tuohon aikaan nuorten pääsy ammatilliseen koulutukseen oli niin merkittävä tapaus, että isän valinta uutisoitiin Pohjolan Sanomissa.

Tammikuussa 1930 alkoi isän vuoden mittainen opiskelu. Kouluvuoteen sisältyi runsaan viiden kuu-kauden mittainen harjoittelujakso valtion omistamalla Greuksen tilalla Revonlahdella.

Isä kertoo:

Raimo Kuusiratin kanssa saimme yhteisen huoneen.

Opiskelu alkoi minun kohdaltani huonosti. Meillä oli kirjallinen koe. Opettaja Niilo Talvensaari kertoi luokan edessä minun saaneen huonoimman tuloksen. Silloin päätin, että näin ei voi jatkaa.

Minua lohdutti kuitenkin se, että voitin

kirjoituskilpailun aiheesta ”miksi hain oppilaaksi”. Kirjoitus julkaistiin Liitto-lehdessä.

Minulla oli kova innostus oppia. Luin kaikki seuraavana päivänä esille tulevat asiat. Niinpä osasin aina vastata opettajan yllättäenkin esittämiin kysymyksiin.

Kun koulun johtaja-opettaja kierteli maakunnassa, hän mainitsi Simossa asiaa kysyttäessä, että Väyrynen on koulun paras oppilas. Äiti kertoi tästä minulle iloisena.

Koulussa toinen oppilas pääsi samaan keskiarvoon se ansiosta, että hänellä oli urheilussa parempi numero kuin minulla.

Arvosanojen keskiarvoksi isä sai 9,3. Kymppejä tuli kuusi: maanviljelysopissa, kotieläinhoito-opissa, kotieläinten ruumiinrakenne-, elintoiminta- ja terveydenhoito-opissa, rakennusopissa ja piirustuksessa, käsitöissä sekä laskennossa ja mittausopissa.

Yhdeksikköön hän ylsi maanviljelyksen talousopissa ja kirjanpidossa, puutarhanhoito-opissa, luonnontieteissä, yhteiskuntaopissa ja maataloudessa, metsänhoito-opissa sekä aine- ja asioimiskirjoituksessa. Yleisessä terveysopissa ja voimistelussa arvosana oli vain 8.

Revonlahdella toimineen Pohjois-Pohjanmaan maamieskoulun oppilaat vuonna 1930.

Isä on neljännessä rivissä toinen vasemmalta.

Todistukseen sisältyivät myös arvosanat harjoittelujaksolta. Eläinten ja työvälineiden käsittelystä ja yleisestä maatalousharrastuksesta isä sai kympin, töiden järjestelystä sekä muistiinpanojen ja havaintojen teosta yhdeksikön. Työtaito arvioitiin vain kahdeksikon arvoiseksi.

Harjoittelujaksosta isä kertoo:

Valitsin harjoittelupaikaksi vieressä sijaitsevan Valtion kasvinviljelykoeaseman, jossa saatoin myös perehtyä maatalouskoetointaan.

Siihen aikaan vetovoimana olivat hevoset. Niiden työ oli raskasta. Niinpä ne seurasivat tarkkaan vellikellon ääntä. Kun se soi, hevoset hirnuivat yhteen ääneen. Silloin oli ajettava nopeasti tallille. Ruokatunti oli puolitoista tuntia.

Tilalla oli kahdeksan hevosta. Yksi niistä oli laiska ja hitaasti liikkeelle lähtevä. Se yritti litistää hoitajansa pilttuun seinää vasten, mutta hän ehti väistää, kun se oli niin hidas.

Yhtenä harjoittelukaverina oli Urho Ravaska Pudasjärveltä. Hän moitti taloa siitä, että meitä ei koskaan kehuttu. Minä esitin, että aletaan me kehua toisiamme, kun tunnemme toisemme ja olemme hyviä. Kyllä naurua riitti.

Kerran Urho astui naulaan, joka lävisti yksipohjaisen saappaan ja painui syvälle jalkaan. Verta vuoti paljon, mutta siitä ei Urho välittänyt. Hän sanoi, että jalka paranee, mutta saappaan reikä ei korjaannu.

Koulussa emme politikoineet. Kun kävin myöhemmin hänen luonaan, totesin, että hänestä oli tullut kova kommunisti. Tämä ei minua häirinnyt. Ystävyys säilyi elinikäisenä.

Maamieskoulusta päästyään isä suunnitteli tulevaisuuttaan yhdessä Urho Ravaskan kanssa. Miehet päättivät, että he ryhtyvät viljelemään kaalia. Lisäksi he päättivät kumpikin hankkia kotiinsa radion.

Kaalin viljely alkoi Pihlajaojan tilalla heti, mutta radion hankinta viivästyí muutamalla vuodella, 1930-luvun lopulle saakka.

Innovaatioita isä oli tuonut Pihlajaojaan jo käydessään lomalla maamieskoulusta.

Puolukoiden puhdistaminen roskista oli melkoinen työ. Kerran isä katosi hetkeksi pihalle puolukkaämpärin kanssa ja toi sen pian puhdistettuna takaisin. Muille hän kertoi kehittäneensä koneen marjojen puhdistamista varten.

Vasta myöhemmin isä kertoi laskeneensa puolukat kellarin pärekattoa pitkin liinalle, jolta marjat oli helppo siirtää ämpäriin. Roskat jäivät katolle.

Maamieskoulusta valmistuttuaan isä toimi toukokuun alusta 1931 seuraavan vuoden alkuun saakka Hissias Liuskin tilanhoitajana Kemissä. Tässä tehtävässä hän seurasi hieman itseään hieman vanhempaa Martti Miettusta (s. 1907), joka oli ollut tilanhoitajana edellisen kesän.

Liuskilla oli iso tila, peltoa 27 hehtaaria. Suurin osa oli vesijättömaata, joka oli tullut maan noustessa esiin merestä. Nykyään Liuskin entiset maat kuuluvat Karjanlahden teollisuusalueeseen.

Isä sai Liuskilta ylistävän työtodistuksen siirtyessään vuoden 1931 alussa jatko-opintoihin Mustialan maamiesopistoon.

Mustialan opisto oli kaksivuotinen. Siihen sisältyi runsaan viiden kuukauden harjoittelujakso, jonka isä suoritti Myttäälän tilalla Pälkäneellä touko-lokakuussa 1932.

Mustialassa arvosteluasteikko oli tiukempi kuin Revonlahden maamieskoulussa. Isä sai keskiarvokseen 8,57.

Useimmissa yhdeksässä aineessa isä sai yhdeksikön. Ne olivat: maanviljelysoppi, maatalouskoneoppi, maanviljelyksen talousoppi ja kirjanpito, kotieläin-

hoito- ja maitotalousoppi, kotieläinten ruumiinrakenne-, elintoiminta- ja terveysoppi, luonnontieteet, kasvinsuojeluoppi, rakennusoppi ja -piirustus sekä matematiikka.

Kahdeksikon arvoiseksi isän opintosuoritus arvioitiin metsänhoito-opissa, puutarhanhoito-opissa, yhteiskuntaopissa ja maatalouspolitiikassa sekä kenttämittauksessa, vaakituksessa ja karttapii- rustuksessa. Aine- ja asioimiskirjoituksessa hän sai arvosanakseen 7.

Matematiikassa isä olisi omasta mielestään ansainnut kympin. Hän on vieläkin pahoillaan siitä, että sai vain yhdeksikön. Isä sai kaikissa matematiikan tehtävissä oikean tuloksen, mutta käytti opettujen rinnalla myös omaperäisiä menetelmiä. Tätä ei opettaja suvainnut.

Isä muistelee paheksuen opettajan käytöstä:

Lehtori suuttui siitä, että olin ratkaissut koetehtävän erin tavalla kuin hän oli opettanut. Seuraavana päivänä hän pani minut taululle ilkkuen, että pedagogi opettaa meille nyt laskentoa.

Tunnin jälkeen menin lehtorin luo ja kysyin, miksi olin joutunut taululle. Hän levitteli käsiään ja hoki ”hyvinhän se meni, hyvinhän se meni”. Olin toivonut saavani selityksen lehtorin käyttäytymiseen, mutta sellaista en saanut. Nyökkäsin ja poistuín.

Harjoittelusta isä sai toki neljä kymppiä: työtaidosta, töiden järjestelystä ja johtamisesta, eläinten ja työvälineiden käsittelystä sekä yleisestä maatalousharrastuksesta. Vain muistiinpanojen ja havaintojen teosta arvosana oli yhdeksän.

Mustialassa asuttiin yleensä kahden hengen huoneissa. Isä asui ainoassa kolmen hengen huoneessa ”Veljelässä” yhdessä Otto Päivisen ja Eino Vähäkosken kanssa.

Vähäkoski oli kotoisin Suomusjärveltä. Hän oli isää

vajaat kolme vuotta vanhempi. Miehistä tuli elinikäiset ystävät. Kun Vähäkoski piti 100-vuotispäiviään elokuussa 2007, isä oli onnittelijoiden joukossa.

Isä muistelee Mustialassa oloaan:

Mustialaan pääsy oli suuri yllätys.

Vahtimestari sijoitti ensimmäisen vuoden opiskelijat huoneisiin. Toisen vuosikurssin opiskelijat saivat pysyä aikaisemmassa, jos eivät halunneet muuttaa. Vähäkoski, Otto Päivinen ja minä pysyimme molemmat vuodet Veljelässä.

Luennoille mentiin melkoisen ryminän kanssa, joten niiden alku ei jäänyt yleensä keneltäkään huomaamatta. Veljelä oli muista huoneista erillään, joten emme aina huomanneet luennon alkamista. Tällä oli vaikutusta arviointiin opiskelijoiden huolellisuudesta, näin epäilimme. Minäkin sain huolellisuudesta vain yhdeksikön.

Peräpohjolasta meitä oli kolme, minun lisäksi Lauri Massa ja Antero Puranen. Puranen oli kaljupäinen ja herrasmiehen näköinen, joten joku opiskelijoista kysyi erehdyksessä, minkä oppiaineen opettaja hän oli.

Vappuun mennessä olimme tutustuneet toisiimme. Olimme jo valinneet harjoittelu-paikat. Olimme hankkineet niistä tietoa muun muassa vanhemman kurssin opiskelijoilta. Olin saanut Ruukissa tuntumaa maatalouden koetoimintaan. Niinpä päätin yhdessä Kalle Keräsen kanssa hakea Pälkäneen Myttäälään, joka oli maatalouskoelaitos. Myttäälään oli Tampereelta autolla noin 40 kilometriä, minä jälkeen oli käveltävä kaksi kilometriä.

Myttäälässä oli lisäksemme kaksi opiston harjoittelijaa, Alpo Niinistö ja Niilo Ryhtä, sekä kaksi harjoittelijaa maamieskoulusta ja kaksi Helsingin yliopistosta.

Johtaja otti meidät vastaan kahveilla ja varoitti pukeutumasta liian hienosti. Johtajaa

pidettiin hyvänä tiedemiehenä. Kun häntä ei valittu eduskuntaan, sanottiin, että se oli tieteen voitto. Tila oli keskittynyt erityisesti perunan viljelyyn.

Työ oli raskasta, mutta ei meillä jalka painanut, kun pyhäisin kävimme neljän kilometrin päässä tansseissa. Kirkonkylä vanhoine kirkon raunioineen tuli meille tutuksi.

Myttäälä oli Mallasveden rannalla. Pidimme usein nuotioiltoja.

Erittäin mieluisa työtehtävä oli sysimiilun polttaminen järven saarella, jonne oli mentävä veneellä. Viikon kestänyttä työtä ohjasi Niilo Ryhtä.

Mustiala oli opinahjo, jonka kautta moni tuleva kansanedustaja ja ministeri hankki itselleen ammatin ja yhteiskunnallisia valmiuksia. Niilo Ryhtäkin nousi aikanaan eduskuntaan, valtioneuvoston jäseneksi ja Oulun läänin maaherraksi.

Vaikka isä menestyi Mustialassa erinomaisesti, hän ei sentään yltänyt toisen simolaisen opiskelijan Martti Mieltusen suoriutuksiin. Mieltusesta tuli opiston kaikkien aikojen priimus.

Mieltusen opintomenestykseen Mustialassa vaikutti osaltaan se, että hän oli ennen sinne menoaan opiskellut kansanopistossa.

Mieltunen pyrki Mustialaan heti Orismalan maanviljelyskoulusta valmistuttuaan syksyllä 1929, mutta ei tullut valituksi. Niinpä hän suoritti keväällä 1930 Lahden kansanopistossa kaikki keskikoulun aineet kieliä lukuun ottamatta.

Kansanopisto-opinnot auttoivat Mieltusen pääsyä Mustialaan, missä hän aloitti opintonsa yhtä vuotta isää aikaisemmin tammikuussa 1931. Toisaalta vahvistunut koulupohja auttoi häntä yltämään siellä ennätysmäiseen opintomenestykseensä.

Toisin kuin Martti Mieltunen, isä pääsi maamieskoulun jälkeen suoraan Mustialaan. Niinpä hän ha-

Ahkerää opiskelua Mustialan maamiesopistossa. Veljelä-nimisessä huoneessa asuivat vuosina 1932–33 Eino Vähäkoski (vasemmalla), Otto Päivinen ja isä. Vähäkosken ja isän ystävyys ja yhteydenpito on kestänyt läpi elämän. Viimeisen kerran miehet tapasivat kesällä 2007, kun Vähäkoski täytti 100 vuotta.

keutui kansanopistoon, Oriveden opistoon, vasta maamiesopiston jälkeen.

Nyt jälkikäteen isä ajattelee, että hänenkin olisi ollut parempi opiskella Mieltusen tapaan ensin kansanopistossa. Tämä olisi parantanut hänen opintomenestystään Mustialassa ja auttanut häntä saamaan vielä enemmän hyötyä siellä suorittamistaan opinnoista.

Tuohon aikaan – 1930-luvulla – vain ani harvat nuoret saattoivat edetä maamiesopistoon ja maatalousteknikoksi. Toinen arvostettu opintie olivat seminaarit, joiden kautta valmistuttiin opettajan ammattiin.

Samoihin aikoihin kun Mieltunen ja isäni kävivät maamiesopistoa, Mieltusen sisar Elna ja hänen kanssaan myöhemmin avioitunut Veikko Kerola opiskelivat

seminaarissa.

Näitä neljää nuorta kutsuttiin ”Simon viisaiksi”. Kaikki menestyivät hyvin opinnoissaan.

Tätä nimitystä käyttivät myös pilkkamielessä etenkin kuivaniemeläiset, jotka olivat kautta aikojen sanailleet ja vähän nahistelleetkin simolaisten kanssa.

Isä sanoo aina todenneensa, että hän on ollut näistä viisaista sieltä tyhmemmästä päästä. Tästä isä vitsailee nytkin, kun hän 100-vuotiaana ahkeroi keksintöjensä parissa.

Heti Mustialasta valmistuttuaan isä haki neuvojan paikkoja. Kun työpaikka avautui, kansanopisto-opinnot jäivät kesken.

Neuvojan paikkoja hakiessaan isä pyysi suositusta

Mustialassa järjestettiin vaakituskurssi.
Isä istuu eturivissä kirja kädessään.

mm. Revonlahdella harjoittelun järjestämisestä vastanneelta Pohjois-Pohjanmaan kasvinviljelykoeaseman johtajalta Olavi Anttiselta.

Helmikuussa 1934 antamassaan todistuksessa Anttinen kirjoitti, että erityisesti hänen mieleensä oli jäänyt hänen ”tavallista suurempi maataloudellisiin kysymyksiin kohdistuva tiedonhalunsa sekä innostuneisuutensa kaikkiin sekä varsinaisessa maataloudessa että koetoinnassa esiintyviin töihin”.

Isä valittiin neuvojaksi mm. Saarijärvelle, mutta hän otti mieluummin vastaan maatalouskerhoneuvojan tehtävän Pulkkilassa.

kuin perheenjäsentä. Talossa oli Kyllikki-niminen tytär, joka avioitui aikanaan Matti Hietalan kanssa. Heidän kanssaan isälle syntyi elinikäinen perheystävyyys.

Työrupeama Revonlahdella jäi lyhyeksi. Jo huhtikuussa 1936 työpaikka vaihtui jälleen, kun isä aloitti työnsä Oulun talousseuran palveluksessa Kestilässä.

Kestilässä isä asui aluksi muutaman päivän suutari Väyrysen talossa. Vakituiseksi asunnokseen hän sai Agda ja Ilmari Mannermaan yläkamarin, jonka ikkunasta näkyi kaunis männikkö. Toisella puolella tietä oli Mannermaan kauppa. Isä kiittelee, että Mannermaan perhe otti hänet ystävällisesti vastaan ja kohteli häntä kuin perheen jäsentä. Talossa oli suruaika, kun ylioppilaaksi kirjoittanut tyttö oli kuollut Oulussa.

Kestilässä oli runsaasti Väyrysiä. Pitäjä näytti ole-

Nyt jälkikäteen isä ajattelee, että hänenkin olisi ollut parempi opiskella Miettusen tapaan ensin kansanopistossa. Tämä olisi parantanut hänen opintomenestystään ja auttanut häntä saamaan vielä enemmän hyötyä siellä suorittamistaan opinnoista.

Isän valintaan vaikutti sekin, että hänen sukujourensa olivat Pulkkilassa. Isän isä Juho Väyrynen oli syntynyt Vornan kylässä Siikajoen ylittävän sillan pielessä. Kaukaisia sukulaisia Pulkkilasta löytyikin.

Kerhoneuvojan työ Pulkkilassa alkoi kesällä 1934. Kevään 1935 isä toimi myös maatalousaineiden opettajana Alipään kansakoulussa.

Isä asui Turusten talossa, jota asutti vanhempien lisäksi kaksi tytärtä. Asuntona oli toinen käytöstä poistetun savusaunan yhteyteen rakennetuista kamareista. Pulkkilassa isä kasvatti sipuleita, joita hän sai kuivattaa talon saunassa.

Isän mieleen on jäänyt komea jätten lähtö Siikajosta. Osuuskauppakin suljettiin, että myyjät pääsivät sitä katsomaan.

Tammikuun alussa 1936 isä siirtyi kerho- ja maatalousneuvojan tehtävään Revonlahdelle. Hän asui Martta ja Pekka Hartikan luona, jotka kohtelivat häntä

van oikein suvun pesäpaikka. Isä oli tarjoutunut sukuun kuuluvaksi, mutta kaukana Simossa syntyneenä häntä ei oikein kelpuutettu.

Kirkkoherra Paavo Kortekangas oli sentään ottanut hänet kädestä pitäen sukulaisekseen, jollaisina hän piti kaikkia Väyrysiä. Isä oli ilahtunut, kun pappissäätyyn kuuluva häntä näin ystävällisesti kohteli. Myöhemmin Kortekangas oli kuulemma myös epäillyt sukulaisuutta.

Työssään isä joutui paljon tekemisiin pitäjän köyhälistön kanssa. Sielläkin oli sekä asutustilallisia että entisiä torppareita ja kruununtorppareita, jotka olivat raivanneet kovalla työllä tilansa umpimetsiin ja soille.

Kestilässä köyhyys oli pahempaa kuin Viantiejoella. Monet asuivat vielä maalattiataloissa. Asumukset olivat kehnosti rakennettuja ja niissä oli yleensä vain yksinkertaiset ikkunat. Hirsikehikko rakennettiin suoraan maapenkan päälle, joten se maatui ja lahosi

Isä aloitti maatalousneuvojan uransa Oulun läänin talousseuran palveluksessa pian valmistuttuaan maatalousteknikoksi. Seuran työntekijät ryhmäkuvassa. Isä on viidennessä rivissä äärimmäisenä vasemmalla.

nopeasti. Tästä rakennustavasta oli se etu, että maa-lämpö paransi hatarien mökkien asuttavuutta.

Nauriit olivat vielä Kestilän köyhälistön perusruo-kaa. Isän tullessa pitäjään, perunanviljelyä oltiin tehos-tamassa. Kunnallislautakunta piti erityisen kokouksen, jossa keskusteltiin siemenperunan järjestämisestä pientilallisille. Isä esitti, että ostetaan riittävä määrä siemenperunaa, jolla tuotetaan itse tulevien vuosien siemenet. Hän ottaisi asian hoitaakseen.

Hanke onnistui, ja siemenperunaa riitti kaikille. Apua oli siitakin, että valtio antoi pieniä avustuksia palstaviljelyn kehittämiseen ja porsaiden hankintaan.

Peltoalaa laajennettiin, ja pian pientiloillakin oli syksyisin kellari täynnä perunaa. Sitä riitti siankin

kasvattamiseen. Isällä oli hyvä mieli, kun hän näki ihmisten tyytyväisyyden olojensa kohentumiseen.

Metsään raivatuilla asutustilojen peltotilkuilla kas-voi ruvettomia perunoita, jotka olivat valkoisia kuin kananmunat. Isä arvelee, että puut ja muut metsän kasvit taitavat olla hyviä perunan esikasveja, kuten nykyään sanotaan.

Isän työhön kuului viljelijöiden valistaminen ja kouluttaminen. Neuvontatilaisuudet järjestettiin yleensä kouluilla, ja lähes kaikki niihin osallistuivat. Kestilässä isä vastasi myös suuren maatalousnäyttelyn järjestämisestä.

Köyhyydestään huolimatta – tai ehkä sen vuoksi – pientilalliset olivat vieraanvaraisia. Syksyisin he

tarjosivat mielellään vieraalle maukasta ohrajauhoista valmistettua uudispuuroa.

Isä muistelee murheellisin mielin 1930-luvun pulan ajan vaikutuksia pientilallisten ja isompienkin talojen isäntäväen elämään. Monet tilat olivat ylivelkaisia. Isännät olivat taanneet toisiaan, joten vararikon satuessa saattoi useampikin tila joutua vasaran alle. Etelästä tuli siellä epäonnistuneita viljelijöitä, jotka saivat Hypoteekkipankin haltuun joutuneita tiloja vain ottamalla velat vastuulleen. Kestilän kuntakin joutui 1930-luvun alussa valtion holhoukseen.

Revonlahdella ja Kestilässä isä kunnostautui kekseliäisyydessä tavalla, joka siellä on jälkikäteenkin muistettu.

Yhdessä talossa tehtiin vispilöitä. Varpujen kuoriminen niitä varten oli työläs tehtävä. Isä porasi laudankappaleeseen pienen reiän ja veteli varvut sen läpi. Kuoret irtosivat helposti.

Toisessa talossa oli salaperäisellä tavalla kadonnut jo kahdet sakset. Kun naapurista lainatutkin hävisivät, isä ryhtyi tutkimaan asiaa. Käsitöitä tehtiin penkillä, jonka takana olleen jalkalistan ja seinän välissä oli leveä rako. Isä irrotutti listan. Sen takaa sakset löytyivät.

Kestilässä isä oli puolentoista vuoden ajan mukana suojeluskunnan toiminnassa. Hän sanoo liittyneensä siihen sen vuoksi, ettei häntä pidettäisi kommunistina. Harjoituksiin osallistuminen isää oudoksutti, koska hän ei ollut suorittanut asepalvelusta.

Isän vastuualueeseen kuului myös Pyhäntä, joka vei hänen työajastaan noin kolmanneksen. Sieltä hänen

mieleensä ovat jääneet mahtavat männiköt.

Pitäjien välillä oli suuria eroja. Kestilästä isä muistaa erityisesti sen, että lähes kaikki ihmiset olivat raittiita.

Kestilä oli isälle Pyhäntää läheisempi. Hän muistaa erityisesti kauniin kesäaamun, jolloin hän palasi sieltä Kestilään. Mieliälään vaikutti sekin, että hänellä oli Kestilässä mielitetty, Anna-Liisa Kaijankoski, jonka kanssa hän myöhemmin avioitui. Anna-Liisa oli töissä Kestilän Osuuskaupassa. Hän oli käynyt kauppakoulun ja toiminut useilla paikkakunnilla kirjanpitäjänä.

Kestilästä äidin ja isän tiet veivät vielä eri suuntiin. Äiti meni töihin Perttelin Osuuskauppaan. Isä puolestaan kokeili vuoden 1939 alussa kaupallista uraa Kuopion Osuuskaupan palveluksessa.

Kestilästä isä sanoo saaneensa niin hyvän työtodistuksen, ettei hän kehdannut näyttää sitä edes äidille seurustelun aikana eikä myöhemminkään. Odotukset olisivat saattaneet nousta liian korkealle, mikä olisi saattanut aiheuttaa vaikeuksia avioliiton ”myötä- ja vastoinkäymisissä”, kuten hän asian ilmaisee.

Kesällä 1939 isä aloitti jälleen neuvontatyöt. Työntantajana oli nyt Peräpohjolan maanviljelysseura. Isä tuli tehtäviin, joista Martti Miettunen oli juuri siirtynyt Maalaisliiton järjestöneuvojaksi.

Isä teki töitä Kemian kaupungista käsin. Hän asui Eetin ja Kallen alivuokralaisena Tervaharjulla.

Äiti ja isä avioituivat talvisodan itsenäisyyspäivänä 6.12.1939. Nuoripari asettui asumaan ylikonduktööri Aallon omistamaan taloon Kemian Meripuistossa.

Isä ja äiti avioituivat talvisodan itsenäisyyspäivänä 6.12.1939. Kuva otettiin vasta seuraavan vuoden puolella.

Jatkosotaa Sallasta Ihantalaan

Koska isää ei ollut kelpuutettu asepalvelukseen vuoden 1929 kutsunnassa, hän ei osallistunut talvisotaan. Heti talvisodan päätyttyä 18.3.1940 järjestetyssä kutsunnassa hänet kuitenkin määrättiin suorittamaan asepalvelusta.

Lääkärintarkastuskortin mukaan isä ei ollut otanut kutsunnassa lainkaan esille sitä ”pysyväistä sydänvikaa”, jonka perusteella häntä ei vuonna 1929 hyväksytty asepalvelukseen.

Isä oli maininnut tarkastuksen yhteydessä, että hänen oikeassa korvassaan on huono kuulo. Tarkastuskortin mukaan kuulo olisi kuitenkin ollut normaali, vaikka oikean korvan rumpukalvossa todetaan olleen arpeutuma.

Palveluskelpoisuusluokaksi määrättiin A1. Talvisodan jälkeen asepalvelukseen kelpuutettiin myös iäkäämmät ja vajaakuntoisetkin miehet, eikä kelpoisuusluokittelu noudattanut normaaliaikojen käytäntöjä.

Isä arvelee, että hän olisi ehkä voinut vapautua asepalveluksesta, jos olisi niin tahtonut. Hän oli jo 30-vuotias. Sydänvika oli edellisen kutsunnan yhteydessä esitetty hylkäämisen perusteeksi. Oikean korvan kuulo oli selvästi heikentynyt, vaikka tarkastuskorttiin toisin merkittiin. Isä kertoo, ettei hänen oikeassa kor-

vansa ollut tuolloin kuuloa enää ollenkaan. Lisäksi isän ammattitaidosta olisi ollut suuri hyöty kotirintamalla maan elintarvikehuollon turvaamisessa.

Kun kysyin isältä, miksi hän ei pyrkinyt saamaan vapautusta, hän vastasi liikuttuneena halunneensa täyttää velvollisuutensa isänmaata kohtaan.

Isän ikä, heikentynyt kuulo ja ehkä myös aikanaan todettu sydänvika otettiin huomioon siinä, että hänet koulutettiin kirjurin tehtäviin.

Asepalvelus alkoi kenttätykistössä 15.6.1940. Se keskeytyi jo 12 päivän kuluttua maatalousloman vuoksi. Isä sai tehdä loppukesän ja alkusyksyn töitä kotitilallaan.

Vastaavanlaisia lomia taisivat saada monet muutkin. Kesäkuussa palvelukseen oli astunut vain nostomiehiä, joita ei eri syistä ollut aikaisemmin kelpuutettu palvelukseen. Koulutettava joukko voitiin muodostaa vasta syksyllä, kun asevelvolliset astuivat palvelukseen.

Isän loma kesti 3 kuukautta ja 5 päivää, ja se jatkui siis syyskuun loppuun saakka. Tästä ajasta palvelukseksi laskettiin 30 päivää. Asepalvelus jatkui lokakuun alusta 1940, ja se päättyi elokuun 8. päivänä 1941.

Tulevien tykistöjoukkojen koulutus järjestettiin

Studiokuva äidistä ja Leenasta vuodelta 1941.

Hanhikoskella, lähellä Kemijärveä. Isäni osalta siitä vastasi 12. Prikaatin ja sen I patteriston päällikkönä toiminut majuri Anton Mäki, joka toimi sittemmin koko sodan ajan eri tehtävissä hänen esimiehenään. Patterin päällikkönä Hanhikoskella oli Niilo Tarvajärvi, josta isälle on jäänyt mieluisat muistot.

Kun olin Tarvajärven kanssa yhtä aikaa eduskunnassa, vein hänelle isältä terveisii. Niilo kiitteli ja lähetti isälle omat terveisensä. Ei tainnut miestä muistaa, vaikka niin väittikin.

Asevelvollisuusajan kestäessä alkoi jatkosota. Kesäkuun 16. päivästä 1941 alkaen isä oli mukana sotaa varten liikekannalle pannuissa joukoissa. Hänet sijoitettiin kirjuriksi kenttätukirykmentti 14:n kolmanteen patteristoon.

Vuoden 1940 lopulla, isän ollessa suorittamassa asepalvelustaan, äiti oli muuttanut juuri syntyneen Leena-tyttären kanssa keskikaupungilta Eeti ja Kalle Saaren talon yläkertaan. Asunto oli sama, jossa isä

oli asunut ennen avioitumistaan. Sota-aikana äiti ja Leena-sisko olivat enimmäkseen evakossa Kempeleessä, josta äidin vanhemmat olivat ostaneet sodan alkaessa 20 hehtaarin suuruisen maatilan.

Jatkosodassa pohjoisen rintaman päävastuun ottivat saksalaiset. Kenraalimajuri Hjalmar Siilasvuon komentaman III Armeijakunnan tuli tukea Sallasta Kantalahden suuntaan eteneviä saksalaisjoukkoja sekä hyökätä Suomussalmelta Vienan Kemin ja Kiestingin-Louhen suuntaan.

Saksalaisten tavoitteena oli katkaista Muurmannin rata, jota pitkin liittoutuneet toimittivat sotamateriaalia neuvostojoukoille.

Siilasvuon joukkojen piti olla toimintavalmiina 22.6. mennessä, jolloin voitiin odottaa puna-armeijan hyökkäyksiä tuolloin käynnistyneen Barbarossa-operaation takia. Kenttätukirykmentti 14 kuului eversti Verner Viiklan johtamaan 6. Divisioonaan, joka sijoitettiin Sallan kirkonkylän eteläpuolelle. KTR 14:ää johti everstiluutnantti Anton Mäki.

Hyökkäykseen joukot ryhtyivät 1. heinäkuuta. Kenraalimajuri Kurt Dittmarin johtaman 169. Divisioonan tehtävänä oli edetä Sallan vanhan kirkonkylän ja Alakurtin kautta Kantalahteen. Eversti Viiklan johtamien suomalaisjoukkojen piti alkuvaiheessa tukea Sallan kirkonkylän valtaamista hyökkäämällä tie- ja rautatielinjan eteläpuolelta ja saartamalla neuvostojoukot.

Neuvostojoukkojen vastarinta oli yllättävän voimakasta. Sallan kirkonkylä saatiin vallatuksi 8. heinäkuuta, Alakurtti vasta elokuun lopulla. Vanha raja Voitaajoella saavutettiin 2. syyskuuta. Sieltä hyökkäys jatkui Vermanjoelle, jonne rintamalinja 18.9. vakiintui.

Isän joukko-osasto joutui taistelusketukseen jo ensimmäisenä hyökkäyspäivänä heti välirauhan rajan ylittämisen jälkeen. Kantakorttiin on merkitty osallistuminen Sovajärven kahakkaan. Seuraavat taistelut käytiin Polkuvaarassa vajaata viikkoa myöhemmin.

Suomalaisjoukkojen saavutettua Sallan ja Kantalah-

Kiestingin suunnalla asuttiin telloissa senkin jälkeen, kun rintamalinjat olivat myöhäissyksyllä 1941 vakiintuneet.

den välisen maantien ja rautatien isän joukko-osasto osallistui Uulantoinvaaran taisteluun. Sieltä KTR 14 eteni jalkaväen tukena Alakurttiin.

Alakurtin jälkeen KTR 14 osallistui taisteluihin Keski-Vilmajoella ja Ala-Vilmajoella. Ala-Vilmajoelle joukko-osasto oli sijoitettuna kuukauden ajan. Sieltä isä pääsi lokakuun alussa ensimmäiselle viikon mittaiselle lomalleen.

Sallan rintaman vakiinnuttua KTR 14 siirrettiin Kiestinkiin. Saksan sodanjohto oli tullut Sallan suunnalla koetun vastarinnan vuoksi siihen tulokseen, että läpimurto Muurmännin radalle olisi helpommin tehtävissä Louhen kohdalla. Tästä syystä alueelle keskitettiin lisää joukkoja.

Kantakortin mukaan isä osallistui Kiestinki-Louhi maantiellä 1.–30.11.1942 käytyihin läpimurtotaisteluihin. Varsinainen hyökkäysvaihe kesti marraskuun 11. päivään saakka, jolloin kenraalimajuri Siilasvuo antoi käskyn valmistautua puolustusasemien rakentamiseen. Taistelut jatkuivat kuitenkin vielä runsaan viikon ajan.

Hyökkäyksen keskeyttämiseen vaikutti liittoutuneiden voimakas painostus Suomen sodanjohtoa kohtaan. Oma osansa siihen oli myös raskailla miestappioilla ja neuvostojoukkojen tiukalla vastarinnalla.

Joulukuun alussa 1941 KTR 14 sijoitettiin Hangasvaaraan, joka sijaitsee noin 15 kilometriä Kiestingistä itään Kiestinki-Louhi rautatien eteläpuolella. Siellä isän palvelus jatkui vuoden 1942 kesäkuun lopulle saakka.

Tammikuun lopulta maaliskuun alkuun 1942 isä oli kuitenkin sairauden vuoksi poissa rintamalta. Aluksi hän oli keuhkokatarrin vuoksi hoidettavana muutaman päivän ajan kenttäsairaalassa ja sitten kolmen viikon ajan sotasairaalassa Oulussa.

Sairaalahoidon jälkeen isälle myönnettiin viikon mittainen toipumisloma, jonka hän vietti osittain Kemissä ja osittain Kempeleessä. Loman jälkeen isä toimi kantakortin mukaan KTR 16:n III patteriston hiihtotoimikunnan sihteerinä. Toisaalta kortin mukaan hän oli tuolloin sijoitettuna omaan patteristoonsa. Isä ei muista, mistä tässä oli kysymys.

Isän toiminta KTR 16:n hiihtotoimikunnassa saattoi

johtua samasta syystä kuin sen jälkeinen lyhyt palvelusaika ajomiehenä. Tämän komennuksen isä kertoo saaneensa omasta pyynnöstään sen vuoksi, että hän oli riitautunut patterin vääpelin kanssa. Hänen mukaansa yhtenä syynä ongelmiin oli esimiehen juopottelu.

Kesäkuun alussa isä palasi kirjuriksi vääpelin siirryttyä muihin tehtäviin. Elokuussa hän sai ylennyksen alikersantiksi.

Hangasvaarasta KTR 14 siirrettiin kesän 1942 lopulla hieman etelämmäksi Lohivaaraan. Lokakuun puolivälissä edessä oli pidempi siirto Kiestingin rintamalohkolta Maaselän kannakselle Äänisjärven pohjoispuolelle lähelle Karhumäkeä. Ensimmäinen sijoituspaikka oli Vansjärven-Hiisjärven rintamalohko. Siellä isä palveli aina marraskuun lopulle 1943 saakka. Heti Vansjärvelle siirryttyään hän pääsi parin viikon mittaiselle lomalle.

Marraskuun puolivälissä 1942 isä sai rintamalle tiedon, että perheeseen oli syntynyt terve poika. Kasteessa hän sai nimekseen Kauko Juhani. Nimen valintaan vaikutti osaltaan se, että vanhempani olivat lapsen syntyessä sodan vuoksi erossa toisistaan.

Vuoden 1943 alkupuolella kotilomia oli kaksi, ensimmäinen helmikuussa ja toinen toukokuussa. Heinäkuun lopulta lähtien isä oli lähes kahden kuukauden mittaisella maatalouslomalla. Sen ajaksi hänet komennettiin viljelypäälliköksi Karhumäellä sijainneelle tilalle.

Komennus ei ollut mieltä ylentävä. Tilan kylvötyöt oli laiminlyöty, joten satoa ei ollut korjattavaksi. Käytettävissä oli vain vankityövoimaa, jonka avulla tilalla tehtiin perusparannuksia muun muassa ojitusta kohentamalla. Ojia riitti, kun pisimmät peltolohkot olivat neljän kilometrin mittaisia.

Marraskuun lopulla 1943 KTR 14 siirrettiin Vansjärveltä parisenkymmentä kilometriä lounaan suuntaan Salmijoen-Poventsan alueelle. Siellä isä palveli vuoden 1944 kesäkuun 14. päivään saakka, jolloin hänen joukko-osastonsa siirrettiin Karjalan

Itä-Karjalassa asemasodan aikana asuttiin korsussa. Isä loikoilee oikealla yläritsillä. Suursyömäri Kusti Nieminen istuu eturivissä vasemmalla.

kannakselle Ihantalaan.

Asemasotavaiheessa asuttiin korsuissa. Käytössä oli sauna, ja hevosille rakennettiin talli. Elämä oli muutoinkin melkein kuin siviilissä. Ero perheestä teki rintamalla olon raskaaksi.

Rintamalla elettiin pääosin saksalaisten toimittamalla muonalla. Tarjolla oli kuivattuja vihanneksia ja perunalastuja. Perunat olivat suomalaisia, samoin näkkileipä, vanikka. Puuron päälle pantiin helakan punaista sakariinille maistuvaa liemikeittoa.

Isän sotamuistot liittyvät asemasotavaiheeseen ja sen rintamahuumoriin, jota ilman hänen mielestään ei olisi selvitty. Isän mielijutut liittyvät perniöläiseen hevosmieheen ja rehimestariin Kusti Niemiseen, joka oli mahdottoman kova syömään.

Pakki ei riittänyt Kustille ruokakupiksi, vaan hänellä oli omatekoinen gallonan pohjasta leikattu astia. Kun kaverit panivat sen piiloon, Kusti alkoi

syödä ämpäristä. Hän kehui tätä ruoka-astiaa gallonaa paremmaksi, kun siihen mahtui enemmän ruokaa ja lisäksi hänen hevosensa saattoi nuolla sen puhtaaksi.

Perunat keitettiin kellosta aikaa katsoen, kun ei vaivauduttu niiden kypsymistä tarkkailemaan. Kustia piti vahtia, ettei hän nopeammin syömään päästäkseen jäädyttäisi perunoita kylmällä vedellä. Tällä tavoin niistä tuli niin pahan makuisia, etteivät ne kelvanneet muille kuin ikuista suden nälkää potevalle Kustille.

Toinen mieleen jäänyt hevosmies Väinö Andrejev opetti hevosensa niin tottelevaiseksi, ettei sitä tarvinnut taluttaa suitsista, vaan se kulki hänen perässään. Jos hevonen matkan varrella erehtyi sipaisemaan suuhunsa ruohotupon, Väinö komensi sitä ja se palasi juoksujalkaa ruotuun.

Jälkeenpäin isä kertoo ajatelleensa, että Väinöllä

Kaukon ristiäiset voitiin järjestää vasta vuoden 1943 puolella,
kun isä pääsi rintamalta kotilomalle.

oli porukalta salaa taskuihin kätettyjä leipäpaloja, joilla hän varmisti hevosensa hyvän käytöksen.

Jatkosodan alkuvaiheessa joukot majoittuivat teltoihin. Silloin isä opetteli nukkumaan selällään, jolloin hän saattoi tehokkaimmin hyödyntää maalämpöä. Toiset joutuivat kylmissään lisäämään puuta kamiinaan ja kirosivat isää, joka selvisi vähemmällä.

Talin–Ihantalan suurtaisteluksi kutsuttu jatkosodan ratkaisuvaihe alkoi, kun Neuvostoliitto käynnisti massiivisen hyökkäyksensä Karjalan kannaksella 22. kesäkuuta 1944. Neuvostojoukot mursivat moninkertaisella ylivoimallaan Suomen puolustuslinjat. Apuun kutsuttiin joukkoja Itä-Karjalasta.

Kenraalimajuri Einar Vihman komentaman 6. Divisioonan ensimmäiset vahvistusjoukot saapuivat Ihantalaan 28. kesäkuuta, jolloin siellä taistelleen Panssaridivisioonan puolustus oli täysin murtumassa. Neuvostojoukkojen hyökkäys saatiin Vihman joukkojen tuella torjutuksi.

Kannaksen joukkojen komentajat kenraaliluutnantit Oesch ja Laatikainen antoivat 29.6. käskyn uuden rintamalinjan oikaisemiseksi, jotta sitä voitaisiin paremmin puolustaa. Vihman divisioonalle tuli päävastuu Ihantalan lohkolla.

Ryhmä Vihma onnistui ryhmittäytymään uudelle pääpuolustuslinjalle. Tämän linjan taistelujen tulos oli ratkaiseva pitkälti Suomen kohtalon. Kannaksen taisteluihin syvällisesti perehtynyt Matti Koskimaa kirjoittaa *Talvisodan pikkujättiläisessä*: ”Nyt alkoi Davidin ja Goljatin kamppailun ratkaiseva erä, jossa Davidin linkona oli kenttätykistö.”

Kenttätykistörykmentti 14:n komentajalla eversti Anton Mäellä oli Koskimaan mukaan keskeinen rooli Ihantalan taisteluissa. Hänen johdettavakseen uskottiin useamman rykmentin tykistöä.

Ihantalan lohkon pääpuolustusaseman hevosenkengän omainen muoto antoi mahdollisuuden keskittää tykistöryhmien ja patteristojen tuli useasta eri suunnasta samalle maalialueelle. Tämä oli tulen-

käytön kannalta olennainen etu.

Neuvostojoukot hyökkäilivät 30.6. koko päivän. Tykistö hajotti kuitenkin niiden ryhmitykset keskitetyillä 6–14 patteriston tuli-iskuilla. Jalkaväki pysäytettiin lähinnä tykistön ja kranaatinheittimien torjuntatulella, panssarit panssarikauhuilla ja -nyrkeillä.

Kiivaimmat taistelut päättyivät 1. heinäkuuta, jolloin kenraalimajuri Vihma antoi joukoilleen puolustuskäskyn. Ihantalan suurtaistelun katsotaan päättyneen 6. heinäkuuta, kun suomalaisjoukot löivät takaisin Pyöräkankaalle murtautuneet neuvostojoukot.

Koskimaa kirjoittaa: ”Suomalaiset joukot olivat torjuneet äärimmäisin ponnistuksin ylivoimaisen vihollisen läpimurto- ja saarrostusyritykset. Ne kykenivät vetäytymään uudelle pääpuolustuslinjalle ja pureutumaan siellä sitkeään puolustukseen.”

Ihantalan torjuntavoittoon oli Koskimaan mukaan useita syitä: maasto oli puolustajille edullinen, panssarintorjunta-aseet olivat tehokkaita ja ilmavoimat antoivat maajoukoille korvaamatonta tukea.

Koskimaa korostaa tykistön ratkaisevaa merkitystä Talin–Ihantalan suurtaistelussa. Tykistö hajotti keskitetyllä tulellaan kiivaimman taisteluviikon aikana 29.6.–6.7. lukuisia kertoja neuvostojoukkojen hyökkäysryhmityksiä jo niiden ryhmitysalueilla tai lähtöasemissa.

Koskimaan mukaan torjuntavoiton saavuttamiseen vaikuttivat myös muut tekijät, ennen muuta taistelutahto. Uudet tehokkaat panssarintorjunta-aseet, tykistön ja heittimistön keskitetty tuli sekä lento-osasto Kuhlmeyn syöksypommittajien tuki nostattivat suomalaisten joukkojen taistelutahtoa ja uskoa oman oikean asian voittoon.

”Usko siihen, että ylivoimaisen vihollisen ryöstäminen oli torjuttavissa, ja terästynyt taistelutahto ratkaisivat viime kädessä Ihantalan torjuntavoiton saavuttamisen”, kirjoittaa Koskimaa.

Heinäkuun 7. päivän jälkeen paine Ihantalan rintamalla heikkeni. Kilpajuoksu Berliiniin oli alkamassa.

Kantakorttiin on merkitty, että Ihantalan ratkaisutaistelun (28.6.–7.7.44) jälkeen isä osallistui Ihantalan puolustustaisteluun 8.7.–26.8.1944.

Ihantalasta isän sotaretki jatkui Lappiin. Aseleposopimuksen mukaan saksalaisjoukot oli poistettava maasta.

Ihantalasta 6. Divisioona siirrettiin aluksi Kivijärvelle Päämajan reserviksi. Syyskuun 3. päivänä se määrättiin siirtymään rautateitse Kajaaniin. Divisioonan komentajana oli nyt eversti Albert Puroma ja sen tykistökomentajana edelleen eversti Anton Mäki. Kajaanista divisioona siirtyi saksalaisjoukkoja seuraten Puolangalle, Pudasjärvelle ja Taivalkoskelle.

Saksalaiset vetäytyivät aluksi yhteisymmärryksessä suomalaisten kanssa. Joukkojen ja sotamateriaalin kuljettaminen oli kuitenkin hidasta, ja Neuvostoliitto painosti Suomea nopeuttamaan saksalaisjoukkojen vetäytymistä ja riisumaan niitä aseista.

Ratkaiseva käänne tapahtui 1.10., jolloin suomalaisjoukot tekivät Lapin-armeijan johtoon komennetun kenraaliluutnantti Hjalmar Siilasvuon käskystä maihinnousun Oulusta Tornioon. Lokakuun alkupäivinä Tornion–Kemin alueella käytiin kiivaita taisteluja. Niiden jälkeen saksalaisjoukot vetäytyivät Rovaniemen ja Muonion suuntaan polttaen ja hävittäen.

Tornion taisteluissa kaatui myös äitini veli Tuomas Kaijankoski. Tuomas haavoittui, eikä saanut ajoissa apua lääkintämiehiltä. Hän kuoli verenhukkaan.

6. Divisioona kohtasi Pudasjärvellä 30.9. kenraalimajuri Ruben Laguksen johtaman Panssaridivisioonan. Niiden voimat yhdistettiin, ja joukot lähtivät etenemään Laguksen johdolla Ranuan kautta Rovaniemelle.

Ryhmä Laguksen eteneminen oli vaikeaa sekä heikon tiestön että saksalaisten vastarinnan ja tihutöiden vuoksi. Suomalaisjoukot hyökkäsivät koukaten metsien kautta, mutta tykistön eteneminen oli sidottu tiehen. Se oli miinoitettu, sillat ja rummut oli hävitetty.

Tykistöä ei voitu käyttää juuri lainkaan taisteluiden

tukemiseen. Sen joukot joutuivat myös osallistumaan siltojen ja rumpujen korjaamiseen.

Rovaniemelle Ryhmä Lagus saapui 17.10., jolloin se oli jo hävitetty. Sieltä Laguksen johtamat joukot jatkoivat saksalaisten takaa-ajoa aina Sodankylään saakka, josta joukot käännytettiin kotiutettaviksi. Isä pääsi siviiliin Tervolassa 15.11.1944.

Samoihin aikoihin isän kanssa kotiutettiin myös pioneerijoukoissa palvelleet Eino ja Eero Väyrynen. Eino oli ollut rintamalla koko talvi- ja jatkosodan ajan. Eero oli suorittanut varusmiespalveluksensa jatkosodan aikana ja siirtynyt sitten suoraan rintamalle. Nuoremmat jatkoivat Lapin-sotaa, heidän joukossaan isän nuorin veli Esko Väyrynen, pioneerijoukoissa hänkin.

Sotakokemukset jättivät jälkensä isänsäkin.

Kiestingissä ja Ihantalassa käytiin taistelut, joissa suomalaisjoukot kokivat suhteellisesti suurimmat miestappiot. Maaselän kannaksellakin jouduttiin vielä asemasodan aikana tiukkoihin taisteluihin neuvostojoukkojen toteuttamien hyökkäysten torjumiseksi ja takaisin lyömiseksi.

Isä ei kuitenkaan joutunut vaarallisimpiin tehtäviin. Tykistön tappiot olivat yleensäkin paljon pienemmät kuin jalkaväen, ja huoltopatteri toimi linjojen takana. Kirjurin oli kuitenkin toimitettava posti ja päivärahat myös etummaisiin aseisiin, joten hänkin joutui vaaralle alttiiksi. Sotatantereilla kukaan ei tietystikään ollut turvassa.

Isä ei ole ollut innokas sotajuttujen kertoja. Me lapset kuulimme niitä lähinnä silloin kun Eino-setä kävi kylässä.

Veteraanien järjestötoimintaan isä alkoi osallistua vasta 70 vuotta täytettyään. Sotakavereihin isä on pitänyt yhteyksiä yllä. Patteriston kirjurina hänellä on ollut heistä kaikista tarkat tiedot.

Läheisimmät suhteet isällä oli kahteen keminmaalaiseen sotakaveriin, Veikko Vyörykkään ja Matti Rapakoon. Miehet tapasivat sodan jälkeen lähes vuosittain.

Yhteydet ovat vähentyneet sitä mukaa, kun veteraanit ovat yksi toisensa jälkeen siirtyneet rajan tuolle puolen, Vyörykkäkin vuoden 1990 lopulla.

Rauhan töihin Kemissä ja Kempeleessä

Heti kotiuduttuaan isä jatkoi joulukuussa 1944 työtään Peräpohjolan maanviljelysseurassa. Siviilityöt alkoivat onnettomissa merkeissä.

Isän ensimmäinen työtehtävä oli osallistuminen Ala-Kemin maamiesseuran tilaisuuteen. Maamiesseurat olivat tärkeitä ammatillisia järjestöjä, joissa myös ylläpidettiin ja vahvistettiin yhteistä aatetta, maahenkeä. Neuvojien panos oli niiden toiminnassa tärkeä.

Isä taittoi matkaa polkupyörällä. Vastaan tuli pilastunut hevonen, jonka vetämä reki iski hänen vasempaan polveensa. Ajomies vei isän sairaalaan, missä polvi turvotuksen laskeuduttua leikattiin.

Operaation suorittanut kemiläinen lääkäri Eino Aalto-Setälä kertoi polvilumpion olleen kolmenatoista kappaleena. Isä arvelee, ettei luku ehkä ollut ihan tarkka, vaan Aalto-Setälä halusi käyttää onnettomuuden lukua kuvaamaan sitä, että polvilumpio oli murskana.

Aalto-Setälä kokosi polvilumpion yhteen hopea-

langalla ja kipsasi jalan. Kipsin poistamisen jälkeen alkoi vaikea kuntoutus. Isä taivutteli jalkaa asettaen kirjan polvitaipeen alle. Edistyminen oli hidasta: polven taipumista mitattiin kirjanlehtien avulla. Lääkäri kysyikin vastaanotollaan, montako kirjanlehteä isä oli edistynyt.

Välillä isän usko horjui, ja hän kysyi Aalto-Setälältä, tuleeko tästä vielä jalka. Lääkäri sanoi: ”Se riippuu teistä.” Isä kertoo vastanneensa, että jos se minusta riippuu, niin jalka siitä tulee.

Kun jalka oli jo osittain kuntoutunut, isä alkoi ajaa polkupyörällä. Aluksi jäykkä jalka oli joka kierroksella irrotettava polkimelta. Vähitellen se vertyi, ja pyörällä ajo alkoi sujua normaalisti.

Jalan loukkaantuminen vaikutti isän työuraan. Kun liikkuminen oli vaikeaa, maanviljelysseuran johto hyväksyi hänen siirtymisensä järjestöneuvojan tehtävästä Kemin maalaiskunnan, nykyisen Keminmaan, maatalousneuvojaksi. Tämä paikka oli tullut vapaaksi, kun sitä hoitanut Eero Huilaja oli valittu Kemin seudun Osuuskassan johtajaksi.

Perhe asettui asumaan pankinjohtaja S. V. Kourin omistaman Seppälän tilan pieneen sivurakennukseen, jossa oli pirtti, keittiö, porstua ja kuisti. Nykyään talon

Sodan jälkeen asuimme vuokralla pankinjohtaja Kourin talon piharakennuksessa Keminsuuntiellä. Omaan taloon muutimme syksyllä 1946. Talon omistaa nykyään emeritusprofessori Erkki Kouri, joka on perusteellisesti kunnostanut kaikki rakennukset. Kuva: Mikko Lampela.

omistaa historian emeritusprofessori Erkki Kouri.

Tällä tavoin nelihenkinen perhe asui kaksi kesää ja yhden talven – vuoden 1945 kevästä seuraavan vuoden lokakuuhun. Syyskuun alusta 1946 lähtien meitä oli viisi, kun minäkin olin liittynyt muonavahvuuteen.

Samoissa tiloissa sijaitsi myös maanantaisin ja torstaisin avoinna ollut alueneuvojan toimisto.

Alueneuvojan tehtäviin kuului muun ohella siirtoväen ja rintamamiesten asuttaminen. Tässä työssä hän kertoo joutuneensa tekemisiin maatalousministeriön asutusasiainosastoa johtaneen Veikko Vennamon toimintatapojen kanssa.

Saamaansa kielteiseen päätökseen tyytymätön siirtoväkeen kuulunut asiakas oli valittanut kohtelustaan Vennamolle. Isä sai pian määräyksen kirjoittaa valittajalle palkkioanomuksen. Isä kertoo kirjoittaneensa anomuksen alle sanan ”käskystä”. Hän toimi virkavastuulla, eikä halunnut ottaa nimiinsä perusteettomaksi katsomaansa anomusta.

Heti sotien jälkeen isällä oli toinenkin työmaa: perunanviljely Kempeleessä.

Kempeleestä isä oli saanut rintamalle mieluisan viestin. Äiti oli ilmoittanut, että hänen vanhempansa olivat valmiit myymään heille sieltä palan maata rakennuksineen.

Isä oli joskus sanonut äidille, etteivät he muuta rikkautta tarvitsisi, kunhan heillä olisi kolme hehtaaria peltoa. Nyt tämä unelma oli toteutumassa. Äiti kertoi kirjeessään, että tarjolla olleella tilalla oli peltoa kolmen hehtaaria ja sen lisäksi raivaukseen soveltuvaa maata 1,5 hehtaarin verran. Tilalla oli hyvin huonokuntoinen yhden huoneen mökki, sauna, riihi ja olkilato.

Tila oli tullut Matti ja Hilda Kaijankosken omistukseen vuonna 1941. Kaupan mukana ostajan vastattaviksi tulivat tilaa rasittaneet 19 000 markan suuruiset kiinnelainat ja pienehkö muu velka. Loppu kaupsummasta suoritettiin siten, että ostajat sitoutuivat huolehtimaan myyjien elatuksesta:

”Loppu kauppahinta kaksikymmentäkaksituhattaviisisataa (22 500) Smk maksetaan ja maksetuksi kuitataan siten, että ostajat antaa myyjille täyten ja kaikin puolin puuttumattoman eläkkeen lämmön ja valon sekä asunnon nyt myymässään talossa ja riittävän puhtauden ja saa myyjät muuttaa asuntoa ja asua myöskin ostajan talon huoneissa jos he niin tahtovat ja vielä jos sairaus sattuisi, on hankittava sairaala ja lääkärinhoitoa y.m. sitä tarvittaessa y.m.”

Myyjät näyttävät halunneen kirjata elatusvastuun tavalla, johon ei varmasti jää mitään aukkoa.

Kun vanhempani ostivat tilan, sitä rasitti edellä mainittu kiinnelaina ja velvoite huolehtia entisen omistajan elannosta. Rahaa kaupassa ei käytetty, mutta kiinnelaina seurasi kaupan mukana. Matti otti hoidaakseen elatusvastuun.

Isä ilmoitti suoralta kädeltä hyväksyvänsä kaupan. Kauppakirja tästä Korkala Rnro 52 -nimisestä tilasta allekirjoitettiin äidin ja hänen vanhempiansa kesken vuonna 1943. Omin silmin isä näki tilan vasta marraskuun puolivälissä 1944 heti kotiuduttuaan armeijan leivistä.

Jo kesästä 1945 alkaen Kempeleessä harjoitettiin etätyönä voimaperäistä maanviljelystä. Siellä kasvatettiin ohraa ja vehnää, mutta tärkein tulonlähde oli perunan viljely.

Isä kertoo:

Einolta Simosta saatiin ensimmäiset siemenperunat, 1250 kiloa. Niiden kuljettaminen Viantien pysäkiltä Kempeleeseen suoritettiin rautateitse. Idätys tapahtui matkalla ja perillä riihessä. Seuraavana keväänä valon saamista varten tehtiin seinään aukko, joka peitettiin lasilla. Matti huolehti riihen lämmityksestä. Ovi lukittiin.

Kaikki tilan työt oli suunniteltava enintään päivän mittaisiksi. Työvoimaa oli riittävästi

saatavissa. Se oli kuitenkin varattava edellisellä päivänä. Liisa ja hänen sisarensa Kerttu huolehtivat kenttäruokailusta. Kahvista ei tarvinnut huolehtia, sillä sitä ei ollut.

Minulle Kempeleen viljely antoi töitä kesäisin jokaiseksi sunnuntaiksi. Perunamaat hoidettiin harauksin kunnes kasvusto oli aukoton, sillä kemiallisia torjuntakeinoja ei ollut käytössä. Mökissä asui vuokralla nainen, joka huolehti rikkakasvien torjunnasta.

Viikonloppujen työt Kempeleessä olivat minulle raskas taakka. Lauantai oli täysi työpäivä, joten pääsin matkustamaan Kem-

tuolloin noin 5 markkaa kilolta.

Siemenperunat säilytettiin aumassa, jonka lämpötila oli pidettävä maan normaalilämpötilassa eli noin 4 asteessa. Auman pohjalta poistettiin maata noin 25 sentin paksuisesti noin 2 metrin levyiseltä ja riittävän pitkältä alueelta. Peitteeksi pantiin olkia ja multaa. Hienosäätö tehtiin lumella.

Kokemukseni on, että auma on paras perunan säilytyspaikka. Perunat ovat kevyällä samanlaisia kuin syksyllä aumattaessa. Auman lämpötilaa seurattiin laudasta tehdyn putken kautta.

Fanny ja Iivari myivät vanhemmilleni 10 aarin suuruisen rantatontin. Tontin virallinen hinta oli 25 000 markkaa, mutta myyjät edellyttivät saavansa ja saivat yhtä suuren summan pimeästi.

peleeseen vasta lauantai-illan junassa. Yön ja sunnuntain tein töitä ensin perunan istutuksessa, sitten torjuin rikkaruohoja multaamalla ja lopulta olin mukana perunan nostossa.

Matilla oli useita hevosia, mutta vain yksi niistä oli riittävän voimakas. Sekin pysähtyi usein levähtämään.

Suurin työ oli perunoiden nosto. Sekin piti järjestää päivittäisenä työnä vaununlasti päivässä. Kaksi autoa ajoi perunat pellolta vaunuun. VR:n vaunupulan vuoksi ne oli tilattava viikkoja aikaisemmin.

Perunan myynti suoraan kuluttajille onnistui vain ensimmäisenä syksynä. Myöhemmin ne myytiin vaunulasteittain kauppa-alueisiin. Vuonna 1948 perunat saatiin varastoiduksi Kemin kaupungilta vuokratuun kellarin ja myytiin pienemmissä erissä pääasiassa Karjapohjolle. Vuokratustannus oli 40 penniä kilolta, kun myyntihinta oli

Jo vuonna 1945 Korkala tuotti runsaan perunasadon lisäksi 200 kiloa ohraa ja 250 kiloa vehnää. Seuraavaksi kesäksi isä hankki Akkunusjoelta Kempeleeseen pari karitsaa, joista saatiin lihaa, villaa ja taljat.

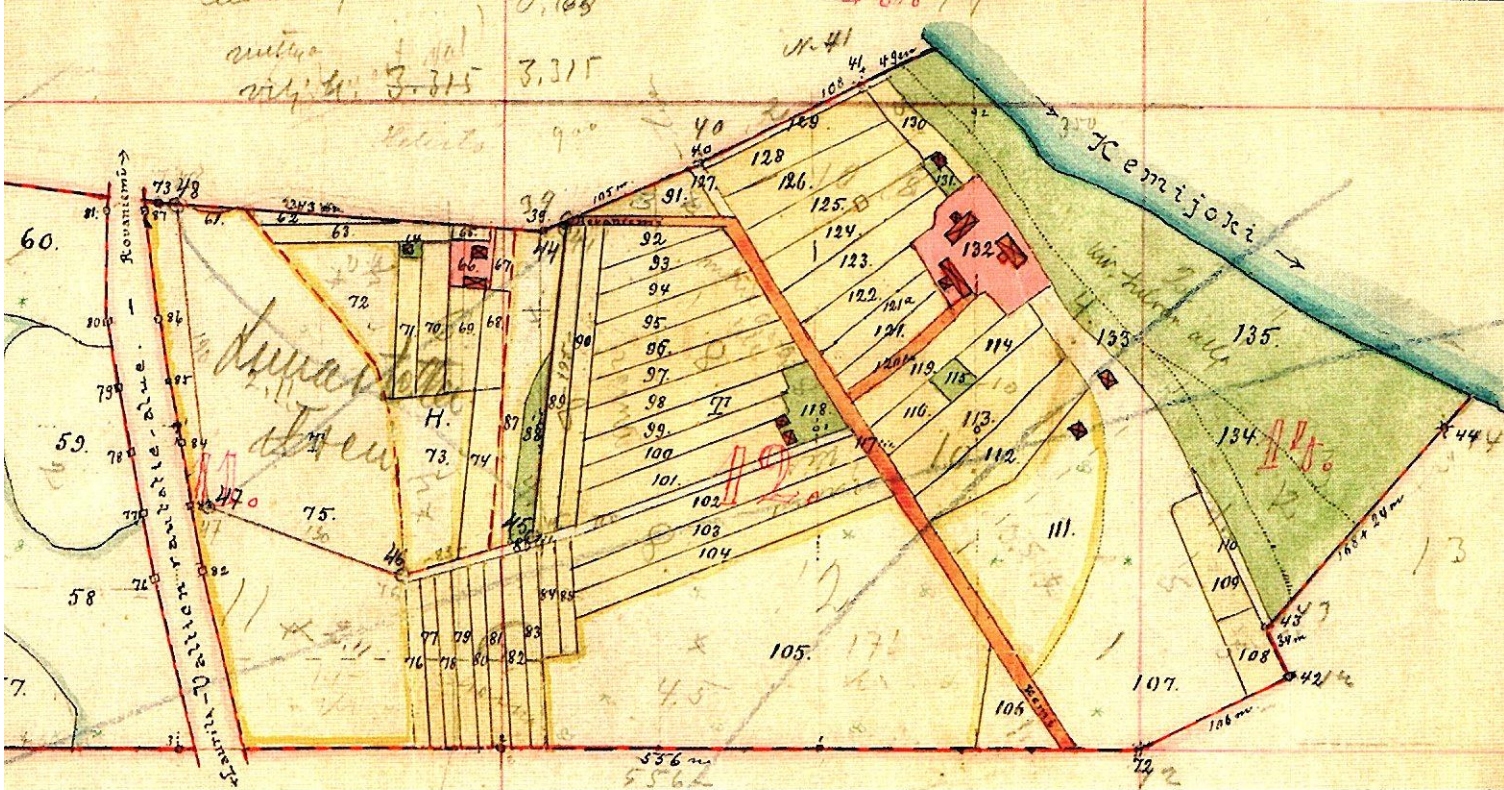
Keminmaalla Kourin saunarakennukseen sijoitettua pienessä kopissa kasvatettiin Kempeleen perunoilla ja viljalla satakiloinen sika. Sielläkin harjoitettiin maataloutta. Naapurista, Kadeniukselta, saatiin vuokratuksi pieni maapalsta vihannesviljelyä varten.

Siasta saadut lihat olivat hyvä eväs, kun muutimme syksyllä omaan taloomme.

Tontin löytäminen omaa taloa varten oli vaikeaa.

Isä etsi ensin pientä tilaa. Kierrellessään työtehtävissä eri puolilla pitäjää hän kyseli, olisiko jollakulla isännällä myytäväksi sopivaa maata. Hän teki tarjouksia sopiviksi katsomistaan maapalstoista, mutta

Hietalan tilan Kemijokeen rajoittuva osa. Vanhempani saivat ostaa tilan koillisnurkasta 1000 neliön suuruisen tontin.

kukaan ei halunnut luopua maasta. Selitys oli aina sama: mitä sillä rahalla tekee. Nälkä oli opettanut, ja inflaatio olisi syönyt nopeasti kauppahinnan.

Kun tilaa ei ollut tarjolla, isä alkoi etsiä rantatonttia. Sellainen löytyi parin kilometrin päästä, Hietalan tilalta.

Hietalassa aitan avaimet olivat emäntä Fannylla (o.s. Nyström). Isäntä Iivari Granholm oli tulokas, kotivävy. Hietala oli entinen valtion sotilasvirkatalo, jossa emännän suku oli asunut vuokralla. Granholmit saivat oikeuden lunastaa tilan valtiolta Lex Kallion nojalla. Lunastus tapahtui vuonna 1937.

Hietala rajoittui toiseen vanhaan mahtitilaan, Niemi-Niemelään, jossa oli vuodesta 1916 alkaen toiminut Kemin kaupungin kunnalliskoti.

Isä pyysi saada ostaa rantatontin tilojen rajalta. Palsta ei pirstoisi Hietalan maita eikä haittaisi tilan viljelyä.

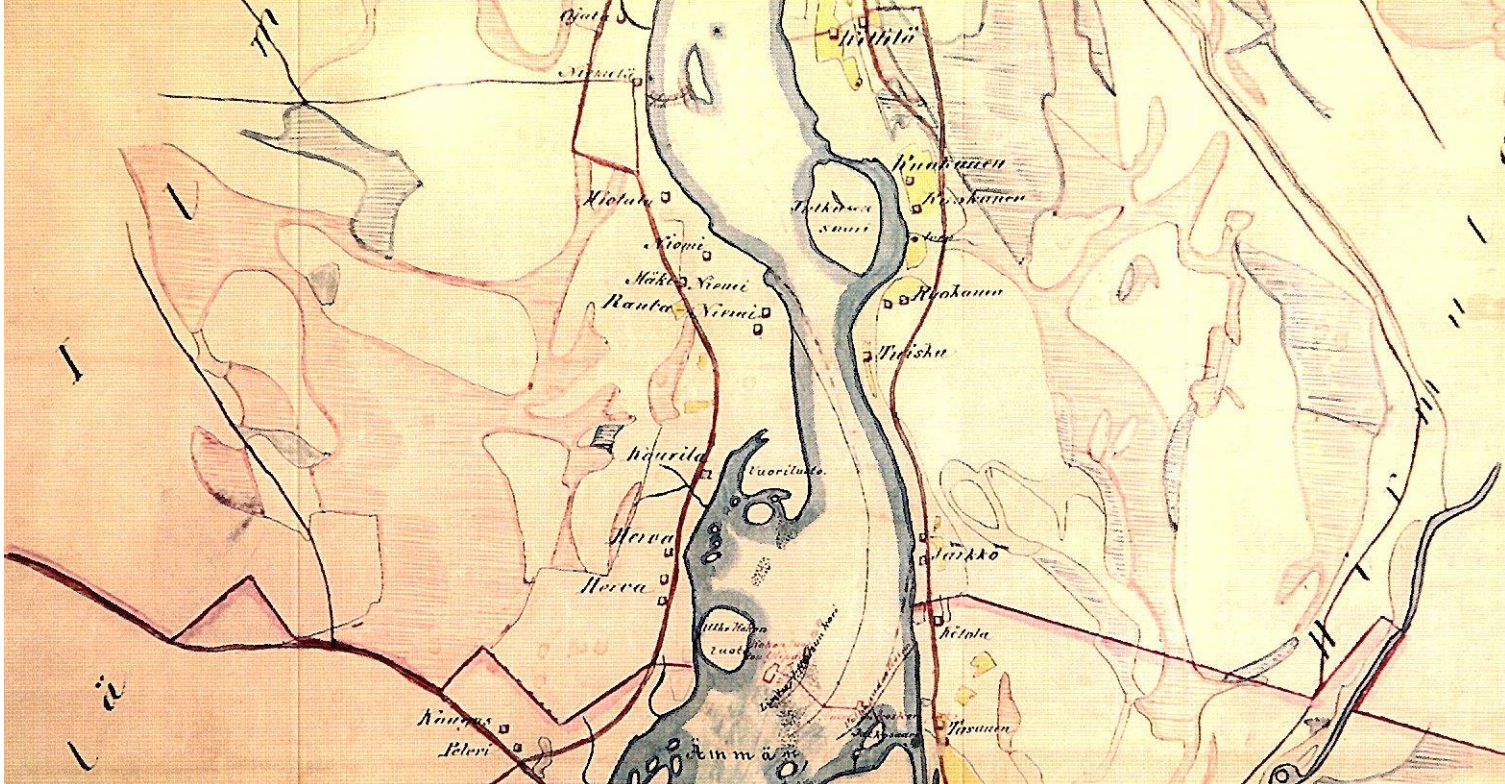
Hietalastakin vastaus olisi ilmeisesti ollut kielteinen, mutta isäntäväen myyntihalukkuutta saattoi lisätä pelko tilan maiden pakkolunastamisesta asutustarkoituksiin. Vapaaehtoinen kauppa oli omiaan

vähentämään tätä vaaraa.

Fanny ja Iivari myivät vanhemmilleni 10 aarin suuruisen rantatontin. Kauppakirja allekirjoitettiin joulukuussa 1945. Tontin virallinen hinta oli 25 000 markkaa, mutta myyjät edellyttivät saavansa ja saivat yhtä suuren summan pimeästi.

Kauppakirjassa tontin rajat määriteltiin siten, että se muodosti noin 30 x 30 metrin suuruisen alueen. Pohjoisessa tontti rajoittui Niemi-Niemelän tilaan ja idässä Kemijokeen. Keminsuuntielle tontilta pääsi Niemi-Niemelän ja Hietalan rajalla olleen haapakujan kautta. Vuonna 1948 tontti pieneni hieman, kun Isohaaran voimalaitos valmistui ja veden pinta nousi noin kuudella metrillä.

Pienen pieni tontti oli vanhan Kemin pitäjän sydämessä. Molemmat naapurit olivat tiloja, joilla oli ollut keskeinen asema pitäjän ja koko Peräpohjolan kehityksessä.

Kemin pitäjän Liedakkalan kylää 1800-luvun lopulla. Tällaiselta Kemijoki näytti ennen Isohaaran voimalaitoksen rakentamista. Anna-Liisa ja Eemeli Väyrynen asuivat sotien jälkeen vuokralalla Kourin talossa Hervan perällä ja muuttivat sieltä syksyllä 1946 Hietalan tilasta ostetulle tontille rakennettuun omaan taloon aivan Niemelän tilan rajalle.

Hietala oli ollut alun perin talonpoikaistila. 1700-luvun alkupuolella siitä tuli sotilasvirkatalo kapteenin arvoisille upseereille. Taloa asuttivat 1700-luvulla mm. kapteenit Carl Constantin de Carnall ja Gustaf Adolf Montgomery.

Kun Suomen ruotuväkiarmeija autonomian ajan alkaessa hajotettiin, tila vuokrattiin kapteeni Wolmar Clementioffille, jonka kerrotaan osallistuneen näkyvästi paikkaseudun rientoihin. Hän oli Rovaniemen Muurolassa asuneiden aatelissukuisten upseereiden jälkeläinen.

Vuokralaisen tuli pitää tila ja sen rakennukset kunnossa, minkä lisäksi hänen tuli maksaa sovittu vuokra rahakorvauksena tai viljana. Vuokralaisilla tuli olla vakavaraiset takajaat.

Clementioff vuokrasi Hietalaa kolmen vuosikymmenen ajan aina kuolemaansa vuoteen 1838 saakka, jonka jälkeen vuokrausta jatkoi hänen leskensä. Naapuritalon isäntä Eerikki Niemelä oli toinen hänen takajaistaan. Tuossa vaiheessa Eerikki omisti Niemelästä

vasta puolikkaan. Eerikin oppineisuuskin oli vielä alullaan: sopimuksen alla oli miehen puumerkki.

1850-luvun puolivälissä Hietala siirtyi sotilaiden ja sotilassukujen käsistä siviileille, kun Kemin pitäjän lukkari Isak Nyströmin tuolloin vasta 25-vuotias Iisakki-poika vuokrasi tilan itselleen. Kun Iisakin vuokrasopimusta vuonna 1874 jatkettiin 50 vuodella, toisena takajaana oli vanhempiansa kuoleman jälkeen Niemelän isännäksi noussut 24-vuotias Matti Niemelä.

Iisakki Nyströmin vuokra oli aluksi 12 tynnyriä ja 15 kappaa jyviä. Vuokra-ajan lopussa se nousi 15 tynnyriin. Iisakki Nyströmin kuoltua vuonna 1897 vuokraoikeus siirrettiin hänen nuoremalle pojalleen, vuonna 1865 syntyneelle Sakari Nyströmille.

Sovitun vuokrakauden lähestyessä loppuaan tilalla pidettiin vuonna 1924 perusteellinen tarkastus. Sen yhteydessä tilan rakennusten todettiin olleen huonossa kunnossa, ja pelloillakin tarvittiin perusparannuksia. Kunnostustöiden hinnaksi arvioitiin lähes 30 000 markkaa. Palovakuutukset määrättiin muutettaviksi

vastaamaan rakennusten todellista arvoa, joksi esitettiin 110 000 markkaa.

Vuokrausta Sakari Nyströmille jatkettiin. Suuri osa vaadituista korjauksista jäi tekemättä. 1930-luvun alussa Nyström ei kyennyt maksamaan vuokriakaan, jolloin niidenkin suorittamiselle piti hankkia takaajat.

Kun Sakari Nyströmin molemmat pojat olivat kuolleet nuorina, seuraavaksi vuokralaiseksi tuli hänen vuonna 1933 kuoltuaan Fanny-tyttären (1885–1962) mies Iivari Granholm (1892–1975). Iivari oli toiminut myllärinä Simossa. Pariskunta oli avioitunut vuonna 1916.

Iivarin ottaessa isännyyden Hietala oli pienentynyt, kun tilan torpparit olivat vuonna 1929 itsenäistyneet. Seitsemälle torpparille siirtyi lunastuksen yhteydessä viljelys-, metsä- ja joutomaata kaikkiaan 264 hehtaaria. Vielä tämän jälkeenkin Hietalaan kuului maata 655 hehtaarin verran.

Iivari ja Fanny Granholm lunastivat Lex Kallion nojalla kantatilan omakseen vuoden 1937 lopulla. Kauppahinta oli 120 000 markkaa. Granholmien omistukseen siirtyi kaikkiaan 126 hehtaarin suuruinen maa-alue. Valtiolle jäi Hietalan maita vielä kaikkiaan 530 hehtaaria. Kauppahinta vastasi osapuulleen vuoden 1924 katselmuksen yhteydessä pelkille rakennuksille määritettyä arvoa.

Hietalan päärakennus oli komea kaksikerroksinen taitekattoinen hirsirakennus Kemijoen törmällä. Rakennus oli yli 17 metrin pituinen ja lähes 9 metrin levyinen. Pihapiiriä ympäröivät sauna, navetta ja muut talousrakennukset. Talli ja navetta olivat kumpikin 25 metrin pituiset ja lähes 8 metrin levyiset.

Pihlajaojan torpan lunastushintaan verrattuna hinta tuntuu kovin alhaiselta. Jussin torpan hinnaksi määrättiin aluksi lähes 50 000 markkaa. Raakapuun hinnan alentumisen vuoksi se aleni vajaaseen 30 000 markkaan.

Hietalasta maksettiin kyllä rahan arvon muutos huomioon ottaen noin neljä kertaa enemmän kuin Pihlajaojan torpasta, mutta siihen kuului enemmän ja arvokkaampaa maata ja metsää. Pihlajaojan isäntäväki oli pystyttänyt itse kaikki tilan rakennukset,

kun taas Hietalan mahtava rakennuskanta oli pääosin sotilasvirkatalon peruja.

1960-luvun alussa Hietalaan rakennettiin uusi asuinrakennus ja vanha purettiin. Talonpidossa emännän Anna-sisarella (1901–1961) oli keskeinen asema. Hän myös hoiti tilan karjan.

Talon ainoa poika, vuonna 1917 syntynyt Olavi oli taiteilija, teatterimies. Hän muutti nimensä Karassaareksi. Maataloudesta Olli ei ollut lainkaan kiinnostunut. Olavi Karassaari oli taitava ohjaaja. Hänen ansiostaan kylämme kulttuurikeskukseen, Keminsuun nuorisoseuraan kehittyi tasokas harrastajateatteri. Karassaari antoi ohjausta myös puhe- ja lausuntaharrastuksiin. Hän auttoi minuakin kehittämään esiintymistaitojani.

Olli avioitui vuonna 1940 sairaanhoitaja Jenny Talvitien kanssa. Pariskunta sai kaksi lasta, mutta tilanpidon jatkajaa ei heistäkään tullut.

Helenasta tuli opettaja. Keskikoulua käydessäni sain häneltä tukiovetusta. Jukka opiskeli lääkäriksi ja erikoistui myöhemmin nuorisopsykiatriksi. Ennen eläkkeelle jäämistään hän toimi konsultoivana lääkärinä meidän nuorisokodissamme.

Jennyn ja Ollin liitto päättyi eroon jo vuonna 1950. Jenny oli töissä Niemi-Niemelän kunnalliskodissa ja asui lasten kanssa sen työsuhteasunnoissa. Myöhemmin hän rakennutti omakotitalon Hietalan maille.

Heti sodan jälkeen Hietala oli mahtitila, jonka isäntäväki ei halunnut myydä maata, eikä juuri vuokratakaan. Kun tilanpidolle ei ollut jatkajaa, tilanne vähitellen muuttui. Lopulta vanhempani saivat ostaa lähes kaikki Hietalan talouskeskusta ympäröineet pellot.

Kaikesta maasta vanhempani maksoivat kovan hinnan. Erityisen arvokas oli vuonna 1945 ostettu tontti. Hietalan tilan koko lunastushinta maineen ja rakennuksineen oli ollut vuoden 1945 rahassa laskien noin 350 000 markkaa. Vanhempani maksoivat 1000 neliömetrin tontista 50 000 markkaa.

Kun vanhempani ostivat tonttinsa, toisella naapuri-tilalla, Niemi-Niemelässä toimi Kemins kaupungin kunnalliskoti.

Ensimmäiset tätä alun perin Niemi-nimistä tilaa koskevat asiakirjatiedot ovat vuodelta 1543, jolloin taloa isännöi Heikki Niilonpoika Niemi.

Heikki Niilonpoika toimi poikkeuksellisen pitkään (vuosina 1549–66) Kemins pitäjän nimismiehenä. Kemins pitäjä käsitti tuolloin nykyisen Lapin läänin eteläosat ja osia nykyisestä Oulun läänistä. Nimismies oli talonpoikien vaaleilla valitsema luottamusmies.

Heikki Niilonpoika on päässyt historiankirjoihin myös sen vuoksi, että hänellä oli peräti 40 lehmää, mikä oli tuohon aikaan harvinaista koko Suomessa. Niemen tila oli osakkaana Kemijoen tuottoisimpiin lohipatoihin.

Isonvihan aikana tila jakautui kahtia. Pohjoisemman osan rekisterinumeroksi merkittiin 4 ja eteläisemmän 5. Ajan oloon nelosta ryhdyttiin kutsumaan Niemeläksi. Kun tilat vuonna 1814 uudelleen yhdistettiin, nimeksi tuli Niemelä-Niemi. Puhekielessä ja lopulta myös virallisesti siitä ryhdyttiin kuitenkin käyttämään nimeä ”Niemi-Niemelä”.

1700-luvulta alkaen Niemelä oli ollut virkamiesten omistuksessa. Vuonna 1837 talon osa-omistajaksi tuli Ilmolans Rapakon tilans Eerikki-poika, joka otti talon mukaan nimekseen Niemelä. Myöhemmin Eerikki Niemelä (1807–1865) lunasti koko tilans omakseen.

Jo 1850-luvun puolivälissä tilans kokonaispinta-ala nousi yli 500 hehtaariin, josta peltomaata oli noin 60 hehtaaria. Myöhemmin pinta-ala nousi yli 800 hehtaariin ja peltoala yli 100 hehtaariin.

Eerikki oli lohitalonpoikien valtakunnallinenkin luottomies, yksi Peräpohjolan maanviljelysseuran

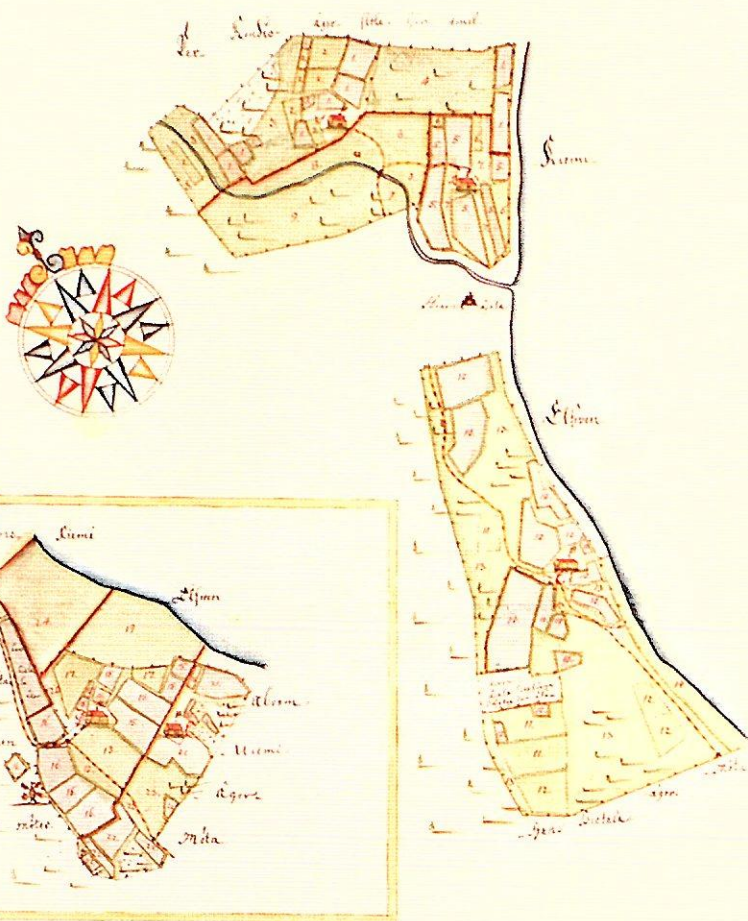
perustajista ja lopulta vuonna 1862 kokoontuneen tammikuun valiokunnan jäsen.

Tammikuun valiokunta oli valtiollinen toimielin, jonka säädyt valitsivat keskuudestaan valmistelevaan vuoden 1863 valtiopäiviä, ensimmäisiä vuoden 1809 valtiopäivien jälkeen.

Tsaari ei uskaltanut kutsua kaikkia säätyjen edustajia heti koolle, kun Venäjällä oli levottomuuksia ja Puolassa kapinoitiin. Tsaari määräsi, että kunkin säädyn tulee valita keskuudestaan 12 edustajaa valtiopäiviä valmistelevaan. Tässä joukossa Eerikki Niemelä oli ainoa pohjoissuomalainen talonpoika.

Tammikuun valiokuntaa on sanottu Suomen ensimmäiseksi yksikamariseksi eduskunnaksi, sillä edustajat istuivat samassa salissa, keskustelivat yhdessä asioista ja äänestivät ”mies ja ääni” -periaatteella. Eerikki Niemelä oli siis parlamentaarikko.

Myös Eerikin poika Matti Niemelä (1850–1923) oli parlamentaarikko: hän oli kolmilla valtiopäivillä

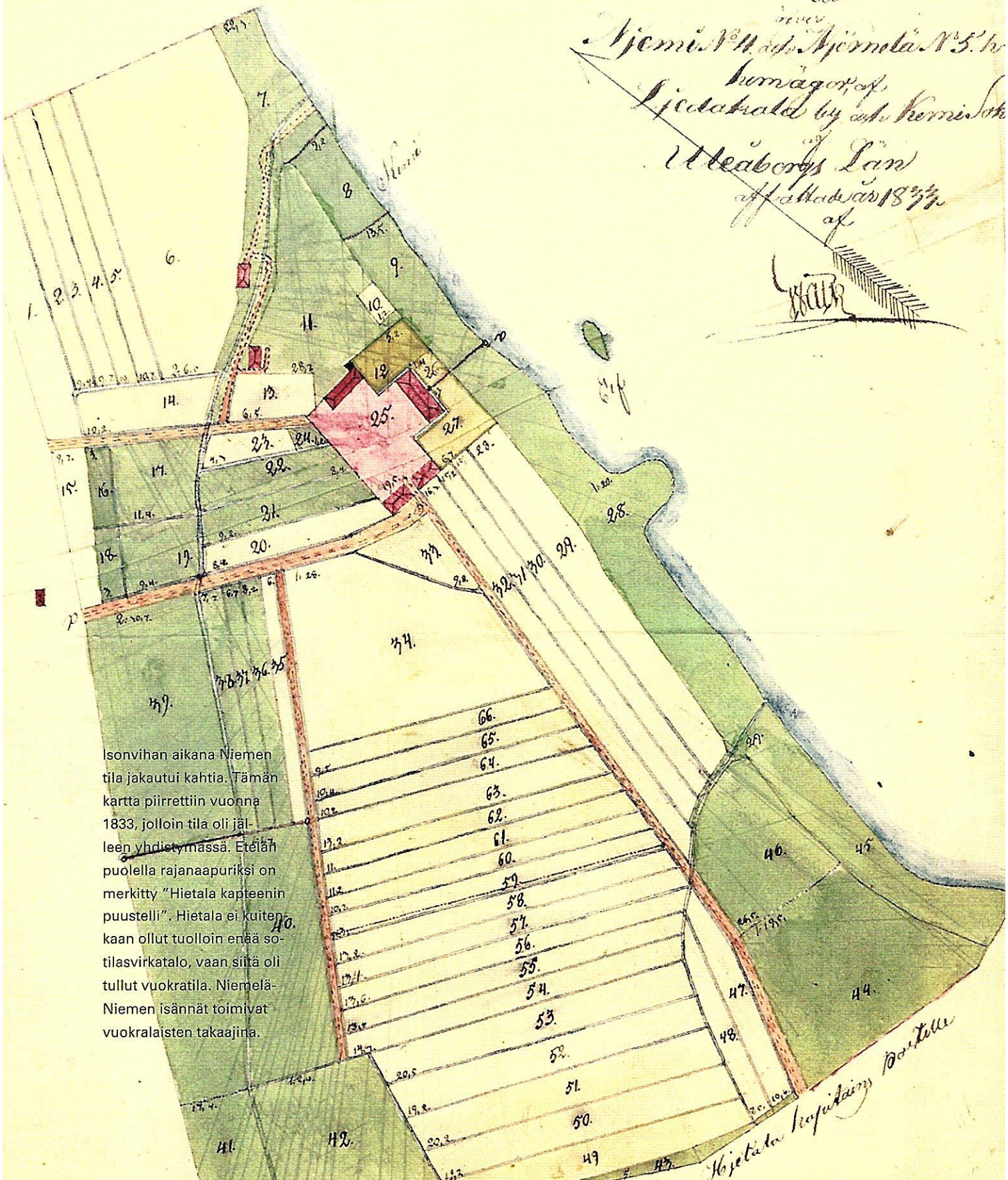

Niemen tilans kartta vuodelta 1707. Kartan alareunassa mainitaan, että tila rajoittuu Hans Hietalan omistamiin maihin. Hietala oli siis vielä talonpoikaistila.

Charta
 Niemi N. 4. 1/2. N. 5. 1/2. h
 homagor, of
 Hietatalo by Niemi, S. 1/2.
 Uleåborgs Län
 aff. 1837
 af

W. 1/2.

Isonvihan aikana Niemen tila jakautui kahtia. Tämän kartta piirrettiin vuonna 1833, jolloin tila oli jälleen yhdistymässä. Etelän puolella rajanaapuriksi on merkitty "Hietala kapteenin puustelli". Hietala ei kuitenkaan ollut tuolloin enää sotilasvirkatalo, vaan siitä oli tullut vuokratila. Niemelä-Niemen isännät toimivat vuokralaisten takaaajina.

Niemi-Niemelästä Pohjanrannaksi

Kun vanhainkotitoiminta Niemi-Niemelässä vuonna 1995 päättyi, kaupunki halusi myydä tilan. Se oli kuitenkin kolmen vuoden ajan käyttämättömänä ja tyhjiillään. Vuonna 1998 me Vuokon kanssa ostimme tilan talouskeskuksen rakennuksineen.

Olin katsellut surullisin mielin, kuinka syntymäkotini naapurina ollut tyhjilleen jäänyt entinen vanhainkoti rappeutui ja ränsistyi. Sen paremmin Kemín kaupunki kuin Kemínmaan kuntakaan eivät olleet löytäneet sille käyttöä.

Euroopan parlamentin jäsenenä olin järjestänyt Eurooppa-koulutusta ja kansainvälisyyskasvatusta. Ajattelin, että tätä toimintaa varten Suomeen tulee saada kansanopisto. Sen toimipaikaksi Niemi-Niemelä näytti soveltuvan erinomaisesti.

Kun ostimme kiinteistön, meillä ei voinut olla varmuutta siitä, että tarkoitusta varten perustettu Pohjantähti-opiston kannatusyhdistys saisi tarvittavan valtion tuen. Ostopäätöksen tehdessämme otimme siis suuren riskin.

Niin kävikin, että opisto ei saanut ylläpitölupaa. Olemme etsineet talolle muuta käyttöä. Siinä toimivat nyt nuorisokoti, hotelli, ravintola, leirintäalue ja tanssikeskus. Talon pelloilla kasvatamme herukkaa, josta valmistamme tilaviinejä.

Kahden vuoden ajan Pohjantähti-opisto on voinut toimia kokeiluluvan turvin. Se antaa kansanopistopetusta lähinnä sijaishuollossa olleille nuorille. Tänä syksynä opisto sai pysyvän ylläpitöluvan.

Yksi kiinteistökaupan myönteisistä seurauksista oli se, että sisarelleni Riitalle ja hänen puolisolleen avautui mahdollisuus ostaa 1960-luvulta vuokralla ollut rantapello.

Historian pyörä on tehnyt aikamoisen kierroksen. Uudisasukkaana 1000 neliön tontille asettautuneet Liisa ja Eemeli Väyrynen ja heidän lapsensa ovat perustaneet yritystoimintaa, jonka ansiosta kahteen mahtitilaan kuuluneet Kemijoen ranta-alueet ovat siirtyneet heidän hoitoonsa ja omistukseensa.

talopoikaissäädyn edustajana. Mattikin oli myös muutoin maanviljelijöiden ja lohitalonpoikien keskeinen luottamusmies.

Matti Niemelä opiskeli vanhemmilla päivillään juristiksi ja hänet valittiin vuonna 1904 Kemín kaupungin pormestariksi. Siinä virassa Niemelä toimi kuolemaansa, vuoteen 1923, saakka. Vuonna 1916 Matti Niemelä myi Niemi-Niemelän Kemín kaupungille vaivaistaloksi. Myöhemmin siitä tuli kunnalliskoti ja vanhainkoti.

Vielä kunnalliskotinakin Niemi-Niemelä oli mahdava maatala: talossa oli 30–40 lehmää, kymmenkunta hevosta ja lisäksi muuta karjaa. Tila oli omavarainen. Sillä oli oma mylly, teurastamo ja leipomo. Hoidokkeja kunnalliskodissa oli enimmillään jopa 150 ja henkilökuntaa useita kymmeniä.

Ainakin sotien jälkeen maatalous tuotti raskaita

tappioita. Joku kemiläinen kunnallispoliitikko saikin aiheen sanoa, että kaupungille tulisi halvemmaksi elättää vanhuksensa helsinkiläisessä hotellissa.

Niin kauan kun Niemelässä harjoitettiin intensiivistä maataloutta, sen peltoja ei voitu edes vuokrata. Kun maatalous 1960-luvulla alkoi hiipua, saimme vuokratuksi yhden rantapellon.

Sen jälkeenkään kaupunki ei suostunut myymään maata. Kun vanhempani halusivat rakentaa 1980-luvun sukupolvenvaihdon yhteydessä asuinrakennukseen syytinkisiiven, kaupunki myi sitä varten pienen suikaleen maata.

Vaikka vanhainkodin maita ei voitu aluksi ostaa eikä vuokrata, siitä oli hyötyä tilallemme. Alussa Niemelästä saatiin karjanlantaa kasvilavoihin. Jossakin vaiheessa talon jääkellaria voitiin vuokrata vihannesvarastoksi. Niemelään ostettiin runsaasti vihanneksia.

Pihlajarannasta menestyvä vihannesviljelmä

Vanhempani antoivat 1000 neliön suuruisen tonttinsa nimeksi ”Pihlajaranta”. Nimen valintaan vaikutti isän kotitilan nimi. Puuston perusteella tila olisi tullut nimetä Haaparannaksi. Rakennustyöt aloitettiin kevättälvellä 1945.

Isä kertoo:

Saimme ostaa valtion metsästä Viantiejoelta 150 runkoa tukkipuuta ja 30 runkoa pärepuuta. Aloitin Eskon ja Einon kanssa talkoomielessä tukkisavotan. Eero toi hevosen, jolla puut ajettiin välilanssille Eeron pellolle. Isältä olimme oppineet sen verran metsätöitä, että saimme kaato- ja ajotyön suoritetuksi seitsemässä päivässä.

Eino kulki yöt Marttilassa. Minä, Esko ja Leena asuimme Pihlajaojassa Eeron ja Kertun luona. Teimme iltaisin talon perunoista ja sianlihasta pataan ruuan, jota Kerttu kutsui pilkkanimellä ”monttumi”. Se oli sianlihapataa.

Kun lumi alkoi sulaa huhtikuussa, siirsimme tukit Viantien pysäkillle. Se tapahtui

nopeasti Eeron ja Halosen Erkin hevosilla. Tukit ajettiin ja lastattiin rautatievaunuun neljän miehen voimin kolmessa päivässä.

Viantieltä vaunu siirrettiin Niemet-seisakkeelle linjapurettavaksi. Vaunu oli tilattava ja linjapurkamisesta oli sovittava etukäteen. Purkuaikaa saatiin vain kaksi tuntia.

Vaunun lastaus urakkatyönä maksoi 4 850 markkaa, purkaminen vain 200 markkaa. Vaikka puun hankinta ja kuljetus olikin talkootyötä, maksoin siitä 9 200 markkaa. VR veloitti rahdin kuljetuksesta 2 955 markkaa ja linjapurkauksesta 1 500 markkaa.

Tukit sahattiin ja päreet höylättiin Niemet-seisakkeella ylikäytävän pohjoispuolella. Lankut ja laudat siirrettiin rakennuspaikalle ja tapuloitiin kuivumaan. Rakentaminen aloitettiin elokuun alussa.

Rakennussuunnitelmaa tehdessämme otimme mallia Eetin ja Kallen vähän aikaisemmin rakentamasta talosta. Sen oli suunnitellut Kemin kaupungin arkkitehti. Heillä oli WC ja leivinuuni kellarikerroksessa ja ulkosauna. Meille varattiin vessan paikka

asuinkerrokseen ja leivinuuni rakennettiin keittiöön.

Sauna päätettiin rakentaa erikseen. Kempeleen viljelytulojen ansiosta saatoimme rakentaa hieman kalliimmin kuin rintamamiestalot yleensä rakennettiin.

Saunan rakentamisessa syntyi ongelma. Tontti oli niin pieni, että saunarakennusta sille ei kyetty sijoittamaan. Niinpä myyjien kanssa sovittiin suullisesti, että se voidaan rakentaa heidän puolelleen. Myöhemmin he myivät lisää maata niin että saunan rakennuspaikka tuli turvallisesti omalle maalle.

Uuteen taloon pääsimme muuttamaan lokakuussa.

hoidossa. Menekki oli hyvä. Myöhemmin maata voitiin vuokrata lisää. Vuonna 1949 kaalin viljelyssä oli kaksi sarkaa, yhteensä 0,4 hehtaaria.

Sipulin lavaviljelyä laajennettiin vähitellen. Vuonna 1950 käytössä oli jo 27 lavaikkunaa.

Lasinalaisviljelyyn liittyi erikoinen vahinkotaupaus. Kerran Pohjolan Voima laski yllättäen veden pintaa niin voimakkaasti, että Hietalan lehmä pääsi kiertämään rannan kautta aidan ympäri kasvilavoihin. Lehmä loukkasi laseissa pahasti itsensä, ja se oli lopetettava. Laseja rikkoonut ja viljelyksiä turmeltui. Yhtiö korvasi vahingot.

Vuonna 1953 kasvilavoihin hankittiin lantaa Niemi-Niemelän kunnalliskodista. Sitä ajettiin kah-

”Liisakin oli kovasti innostunut elämänmuutokseen. Jos olisimme olleet molemmat palkkatyössä, emme olisi voineet antaa lapsille edes sitä, mitä nyt.”

Kourilla liiat tavarat myytiin huutokaupalla. Muutokuorma kuljetettiin hevoskärryllä, minut kuorman päällä pärekorissa. Ajomies kyseli tavan takaa, pysykö poika kyydissä.

Äiti istui hevosen kyydissä, isä talutti polkupyörää. Kuusivuotias Leena ja neljän vuoden ikäinen Kauko kävelivät hevoskärryn perässä.

Riitta-Liisa syntyi kesällä 1948.

Pihlajarannassakin alkoi heti vihannesviljely. Tärkein viljelyskasvi oli aluksi sipuli. Isä valikoi tarjolla olleista lajikkeista kuusamolaisen ryvässipulin, jota myytiin nipuissa.

Sipulia kasvatettiin lavassa aluksi kolmen ikkunan alla. Muu osa pienestä tontista käytettiin perunamaaksi. Sikakin kasvatettiin parina vuotena.

Jo toisena kesänä aloitettiin keräkaalin viljely Keminsuuntien takana Hietalan tilasta vuokratulla 10 aarin suuruisella pellolla. Kaalimaa oli pääosin äidin

della lainahevosella, joista toista ohjasti isä ja toista Kauko.

Isän ohjastaman hevosen vetämä lantakuorma kaatui korkean kinoksen päältä ja me Riitta-siskoni kanssa sananmukaisesti hautauduimme lantaan. Isä kaivoi hädissään meidät lantakasan alta, jotta emme tukehtuisi.

Tappiot jäivät vähäisiksi. Lapset ja vaatteet voitiin pestä, mutta karvalakkiini iskostui sellainen lannan haju, ettei sitä voinut enää käyttää.

Syksyllä 1953 Hietalan isäntäväki myi vanhemmilleni aikaisemmin vuokralla olleen 0,4 hehtaarin suuruisen maa-alueen, joka laajensi tonttia sekä eteläpuolelle että länteen päin. Naapurin puolelle rakennettu sauna saatiin nyt omalle maalle. Lännen suunnalla tontti ulottui Keminsuuntielle saakka.

Seuraavana vuonna maata saatiin ostaa lisää hie-
man kauempaa, kun Alma ja Verner Tervaharju myivät omistamastaan Alajuntheikki-nimisestä tilasta 8 700 neliömetrin suuruisen alueen.

Tällä kaupalla vanhempieni omistukseen tuli kaksi

erillistä palstaa, joista toinen oli urheilukentän vieressä ja toinen Kemijoen varressa. Molempia käytettiin kaalin viljelyyn. Rantapalstalla viljeltiin myöhemmin porkkanaa ja perunaa.

Urheilukentän viereisellä kaalipellolla oli oma vaikutuksensa Keminmaalla käytyihin pesäpallo-otteluihin. Pallo kimposi usein kaalimaalle. Ellei se heti löytynyt, sisävuorossa ollut joukkue saattoi saada useita juoksuja. Vierailivat joukkueet epäilivät, että kotijoukkueella oli tämän vuoksi muutamia palloja merkityissä paikoissa piilossa kaalinlehtien alla. Mene ja tiedä.

Vajaan puolen hehtaarin suuruinen rantapalsta tuli myöhemmin sukupolvenvaihdoksen yhteydessä Vuokon ja minun omistukseen.

Pihlajarannan peltoalan laajentuminen avasi mahdollisuuden puutarhaviljelyn kehittämiseen.

Talvella 1954 pellole pieneen lautarakenteeseen koppiin asennettiin kasvilavojen lämmittämistä varten hiilellä lämpiävä kattila. Isä katsoo, että tällöin puutarhatila perustettiin. Tästä alkoi varsinainen yritystoiminta.

Yritystoiminnan kehittämistä edesauttoivat Kempeleestä vuosien varrelta saadut tuotot. Viiden ensimmäisen vuoden aikana perunoita myytiin noin 170 000 kiloa ja niistä tuli myyntituloja runsaat 930 000 markkaa. Kuluihin isä laskee menneen noin puolet myyntituloista.

Perunanviljelystä saatu tulo oli samaa suuruusluokkaa kuin Keminmaalle rakennetun talon rakentamiskustannukset. Lisäksi Kempeleestä saatiin runsaasti muita elintarvikkeita sekä omaan käyttöön että myytäväksi. Korkalan pelloista osa oli vuokrattu heinämaaksi, minkä lisäksi tuottoa tuli myös mökin vuokraamisesta.

Lopulta vanhempani myivät Korkalan vuoden 1955 alussa. Kauppahinnaksi tuli 500 000 markkaa. Kaupan yhteydessä ostaja otti vastatakseen vielä jäljellä olleen 15 000 markan suuruisen kiinnelainan.

Loppuosa maksettiin rahana. Tila oli myytäessä paljon paremmassa kunnossa kuin ostettaessa. Lisäksi kauppahintaan vaikutti sodan aikainen ja sen jälkeinen voimakas inflaatio.

Kempeleen tuotot ja myyntihinta käytettiin vihannestuotannon käynnistämiseen Keminmaalla. Rahaa tarvittiinkin runsaasti. Kesällä 1954 käynnistyi harkkotiilisen huoltorakennuksen rakentaminen. Seuraavaksi talveksi lämmityskattila siirrettiin uuteen pannuhuoneeseen.

Vuoden 1955 alussa isä otti vuoden virkavapauden ja ryhtyi päätoimiseksi vihannesviljelijäksi. Kun viljelmä alkoi menestyä, hän luopui virastaan ja jättäytyi kokonaan yrittäjäksi.

Tätä ratkaisua isän ei ole ollut tarpeen katua:

Irtautuminen palkkatyöstä oli elämäni paras ratkaisu. Sitä se oli myös Liisa-vaimolleni. Hän ei sen jälkeen enää puhunut omasta rahasta, jota hän oli ansainnut palkkatyöstä kirjanpitäjänä ja puhelunvälittäjänä. Kaikki oli yhteistä.

Liisakin oli kovasti innostunut elämänmuutokseen. Jos olisimme olleet molemmat palkkatyössä, emme olisi voineet antaa lapsille edes sitä, mitä nyt.

Talvilomakin järjestyi – jopa liiankin hyvin siinä mielessä, että pääsin liikunnan puutteen vuoksi lihomaan. Kevättalvella laihduin lapioidessani hunta kasvilavoista. Liisakin yritti samaa konstia, mutta lumen lapiointi oli hänelle liian raskasta.

Kyllä naapurit ihmettelivät ratkaisuamme. He pitivät maatalousneuvojan ammattia hyvänä. Monet sanoivat, että olisi ollut edes savimaata, mutta kun oli hietamaat.

Paikan valinta oli kuitenkin oikea, sillä hietamaat mahdollistivat varhaistuotannon. Maa läpäisi vettä, joten kovilla sateillaakaan ei ollut liian märkää. Toisaalta viereisistä

Kemijoesta saimme vettä kasteluun.

Pellot olivat kivettömät, mikä oli hyvä muun muassa porkkanan viljelyssä. Sanoinkin usein, ettei Kaliforniassakaan ollut niin hyviä porkkanamaita.

Lämpölavat rakennettiin vuosina 1954–57. Ne olivat välttämättömät, jotta vihannekset saatiin markkinoille riittävän ajoissa.

Pohjoisen tuotteiden laatu oli hyvä, ne saatiin lähes suoraan pellolta pöytään. Kesällä etelästä tungettiin kuitenkin halpaan hintaan ylijäämiä pohjoisen markkinoille. Satokautta oli kyettävä varhentamaan, jotta pohjoisen tuotteista voitiin saada parempi hinta.

Pohjoisessa vihannesten tuottaminen oli kovaa työtä. Kevättalvella maa sulatettiin höyryllä. Isä lapioi vielä lähes metriset lumet lavojen päältä. Lunta luodessaan isä nautti välillä ravinnokseen vain pelkkää piimää. Niinpä hän laihtui useita kiloja ja hänen kuntonsa koheni kesän työkautta varten.

Lavat kylvettiin lumikinosten keskellä ja ne peitettiin kaksinkertaisilla laseilla. Kovilla pakkasilla käytettiin lisäksi peittoja. Lavoja lämmitettiin putkistolla, jossa kiersi kuuma vesi. Niissä kasvatettiin porkkanaa ja sipulia sekä kaalin ja salaatin taimia, myöhemmin myös salaattia.

Vuonna 1962 saatiin käyttöön ensimmäinen 225 neliömetrin suuruinen puurunkoinen kasvihuone. Siinä kasvatettiin aluksi kukkien, kaalin ja salaatin taimia. Niiden jälkeen tuotettiin salaattia.

Keväisin lavat sulatettiin höyryllä ja kaivettiin esiin lumen alta.

Vuonna 1962 Kauppapuutarhaliiton jäsentiedusteluun antamassaan vastauksessa isä ilmoitti, että lämmitettäviä lavoja oli 360 neliometriä ja kylmiä 495 neliometriä. Kasvilavoja oli 570 kappaletta. Avomaalla kasvatettiin keräkaalia 0,46 hehtaarilla, kukkakaalia 0,04 hehtaarilla ja sipulia 0,03 hehtaarilla.

Vuoden 1965 vastauksessa lasilla katettavien kasvilavojen määrä oli sama, mutta lisäksi isä ilmoitti muovikatteisten lavojen pinta-alaksi 4 000 neliometriä.

Muovikatteet olivat tärkeä parannus. Pohjoisessa lavojen kattaminen oli tärkeää, mutta lasit olivat kalliita, raskaita ja hankalia käyttää. Muovien käytön helpottamiseksi isä keksi omaperäisen kannakejärjestelmän.

Isä naulasi kahdesta ohuesta rimasta muovirullaan noin puolen metrin välein kannakkeet. Ylempi kannakerima oli alemmaa pidempi ja se kiinnitettiin taivutetulla naulalla lavan reunaan. Joka toinen kannake jätettiin naulaamatta, jotta kate voitiin tarvittaessa nostaa tuuletuksen vuoksi kapulalla raolleen.

Myös muita viljelymenetelmiä oli kehitettävä sadon aikaistamiseksi. Porkkanan siemenet esi-idätettiin.

Isä on seurannut tarkkaan viljelymenetelmien kehittymistä:

Olen kylvänyt porkkanat esi-idätetyllä siemenellä. Näin on saatu kerrytetyksi lämpösummaa jo huoneenlämmöstä ja aikaistetuksi satoa.

Amerikkalaiset ovat tietääkseni ottaneet esi-idätyksen käyttöön 1980-luvulla. Laitilassa suoritettiin lehtitietojen mukaan vuosina 2004–2005 EU:n tuella koe, jonka tulosten perusteella esi-idätykseen ollaan meilläkin siirtymässä. Kun minä kylvin ensimmäiset esi-idätetyt porkkanansiemenet vuonna 1962, taisin olla 56 vuotta aikaani edellä.

On ihme, ettei muualla oltu aikaisemmin huomattu, että lämpösummaa voi kartuttaa huonetiloissa.

Perunatkin idätettiin hyvin. 1980-luvulla isä kehitti hellävaraisen ja kätevän perunanistutuskoneen, jolla perunat voitiin istuttaa ituja vahingoittamatta.

Porkkanan kylvöäkin varten isä kehitti oman koneen. Sillä voitiin kylvää kahdeksan riviä eli puoli lavaa kerrallaan.

1960-luvun alussa tilalle hankittiin ensimmäinen moottorikäyttöinen kone, pieni puutarhajyrsin. Sitä tarvittiin etenkin lavaviljelyyn.

Traktoreita hankittiin vasta 1960-luvun lopulta lähtien. Aluksi ostettiin 1950-luvun Ferguson. Muutkin traktorit on hankittu käytettyinä ja ne ovat olleet melko pienikokoisia. Kyntötyöt on teetetty ulkopuolisilla.

1960-luvun alussa Pihlajarannassa käynnistettiin leikkokukkien viljely. Kukkasipulit tulivat suoraan Alankomaista. Toimitusten mukana tuli kylkiäisenä runsaasti hyvää hollantilaista juustoa.

Vuosina 1961–62 meillä oli kukkakauppa Kessimissä. Oma kukkakauppa näytti hyvältä liikeidealta, kun tukku- ja vähittäishintojen välillä oli melkoinen ero. Omalta tilalta saatiin tulppaneja ja narsisseja muutamana kuukautena. Muut kukat oli ostettava tukusta.

Kauppa sijaitsi kellarikerroksessa Keskuspistokadulla, ja sen nimeksi tuli Kukkamaja. Äiti oli siellä usein myymässä, mutta vierastakin työvoimaa tarvittiin.

Joulun aikaan koko perhe oli kukkakaupan vuoksi lujilla. Me lapset toimimme juoksutyttöinä ja -poikina. Kukkia vietiin eri puolille kaupunkia jalan ja potkukelkalla. Kun äiti oli kiireisin meistä kaikista, joulun ei voitu tavanmukaisesti valmistautua. Jouluaattona olimme kaikki lopen uupuneita. Joulurauhaa ei ollut.

Kukkakaupan kannattavuus ei vastannut odotuksia, joten siitä luovuttiin nopeasti. Sen pitäminen oli lisäksi työlästä, ja varsinkin joulunajan kokemukset olivat vähemmän rohkaisevia.

Leikkokukkien viljelyä jatkettiin vielä pitkään. Ne myytiin Kemin ja Rovaniemen kukkakauppoihin.

Lavojen kattamiseksi muovilla isä kehitti ohuista rimoista rakennetut kannakkeet. Kuvassa on teeri, joka luuli sipuleita munikseen ja ryhtyi hautomaan niitä.

Vuonna 1963 peltoala jälleen laajentui, kun vanhempani saivat vuokrata Niemi-Niemelästä vajaan hehtaarin suuruisen rantapellon. Vanhainkodin oma maataloustuotanto alkoi hiipua ja karjanpitoakin oltiin lopettamassa. Aikaisempi laidunmaa saatettiin nyt vuokrata naapurille.

Vuosina 1966 ja 1968 Hietalasta saatiin ostetuksi runsaasti lisää maata. Vastahakoisimmin maakauppoihin suhtautunut talon Fanny-emäntä oli kuollut vuonna 1962. Myyjinä olivat jakamattoman kuolinpesän osakkaina hänen puolisonsa Iivari Granholm ja poikansa Olavi Karassaari.

Vuoden 1966 kaupassa vanhempani saivat ostaa noin 8 640 neliömetrin suuruisen määräalan, jolla Pihlajajaranta laajeni etelään päin.

Ostetulla alueella joen rantatörmällä sijainnut vanha aitta ei kuulunut kauppaan. Myyjien piti siirtää se pois kolmen vuoden kuluessa. Vanhempani ostivat sen erillisellä kaupalla kahta vuotta myöhemmin

Isä siirsi aitan metsikköön Keminsuuntien varteen. Tässä yhteydessä kävi ilmi, että sitä oli siirretty kaksi kertaa aikaisemminkin. Rakennus lienee rakennettu alun perin 1700-luvulla. Vuonna 2000 isä rakennutti aitan suojaksi lautavuorauksen ja maalautti sen.

Vuoden 1968 kaupalla vanhempieni omistukseen siirtyi kaikkiaan viiden hehtaarin alue, joka rajoittui aivan Hietalan pihapiiriin ja joka ulottui kauas Keminsuuntien toiselle puolelle. Näiden maakauppojen ansiosta viljelyä voitiin voimakkaasti laajentaa.

Seuraavana vuonna ankara raesade tuhosi sadon lähes kokonaan. Myös kasvihuone rikkoontui.

Vaikka tuloja ei tullut ollenkaan, verottaja määräsi maksettavaksi täydet ennakot seuraavalle vuodelle. Toisaalta 1960-luvun lopulla oli onneksi säädetty laki, jonka mukaan tappiot voitiin tasata viidelle vuodelle.

Monet kysyivät vanhemmiltani, aikoivatko he jatkaa viljelyä.

Lopettaminen ei tullut kysymykseenkään. Vastoinkäyminen vain vahvisti äitiä ja isää henkisesti, ja antoi heille uutta voimaa. He olivat ostaneet juuri runsaasti lisää maata. Uuden teräsrunkoisen kasvihuoneen rakentamista he olivat suunnitelleet jo aikaisemmin. Näihin suunnitelmiin pantiin nyt vauhtia.

Vuonna 1970 rakennettiin rikkoontuneen tilalle uusi teräsrunkoinen kasvihuone, jossa ryhdyttiin viljelemään salaattia ja tomaattia. Osa kasvihuoneesta lämmitettiin jo kevättälvella taimien kasvattamiseen.

Peltoala oli saatu kaksinkertaistetuksi. Kaikki pellot otettiin käyttöön. Niillä viljeltiin perunaa, kaalia ja pienellä alalla sipulia. Lavoissa viljeltiin porkkanaa, perunaa ja sipulia, lämpölavoissa myös pikkuvihaneksia, kuten persiljaa, pinaattia ja salaattia.

Lähinnä salaatin ja kaalin viljelyyn isä kehitti käsi-käyttöisen koneen, jolla voitiin kasvattaa paakkutaimia. Paakkutaimet olivat vahvoja, ja niistä kasvit juurtuivat

nopeasti. Vielä parempaan tulokseen päästiin, kun taimet kouluttiin paakkuihin.

Isä kokeili erilaisia paperiruukkuja, mutta ne olivat epäkäytännöllisiä, eikä niissä voinut kasvattaa kunnollisia taimia. Tarjolla oli paakutuskoneita, mutta ne olivat meidän pientilamme tarpeisiin aivan liian kalliita. Niinpä isän oli kehitettävä paakutusta varten meille sopiva laite.

Isä rakensi itse puumuotin, jonka avulla kemiläisessä Puron valimossa saatiin valetuksi lokerikko.

Lokerikon seinämät olivat yläpuoleltaan hieman kapeammat. Sen päälle levitettiin kosteaa turvetta, joka juntattiin tiukasti lokeroihin, joiden alla oli sormen kokoiset tapit. Kun lokerikko käännettiin saranoiden avulla ympäri, koloihin voitiin kylvää siemenet tai koulia taimet. Paakut irrotettiin painelemalla ne lokerikon läpi puualustalle. Paakutuslaitteesta tuli oivallinen apuväline sekä salaatin että kaalin viljelyyn.

Isä kehitti paakutuskoneen, jolla voitiin tehdä kätevästi turvepaakkuja kaalin ja salaatin viljelyyn. Kuvassa Riitan Kati-tyttö.

Rikkaruohoja tilalla torjuttiin tehokkaasti, jotta työvoimaa voitaisiin käyttää tuottaviin töihin. 1960-luvun lopulla taistelussa rikkaruohoja vastaan oli päästy voiton puolelle.

Pihlajarannan vihannesviljelmä oli kesäisin uiton jälkeen keminmaalaisten suurin työnantaja. Sen jälkeen kun rikkaruohot oli saatu kuriin, työntekijöitä oli kymmenkunta, kiireisimpinä aikoina enemmän. Työnjohtajana isä noudatti nykyaikaisia menetelmiä.

Isä kertoo:

Jokapäiväinen elämä oli yhteistyötä, johon kukin osallistui aappansa eli kykyjensä (aapaton = kyvytön) mukaan, kuten vanhin työntekijämme Kivelän Lyyli sanoi.

Koetin antaa työntekijöille mahdollisimman vapaat olot. He saivat itse jakaa päivän työt. Kerroin vain, mitä oli tehtävä, ja kehotin heitä jakamaan tehtävät keskenään. Työyhteisö piti itse huolen siitä, että tasapuolisuus toteutui. Joskus joku pyrki valitsemaan aina helpoimmat työt, jolloin oli tarpeen palauttaa järjestys.

Joki oli vieressä ja työntekijät saivat käydä talon ajalla uimassa. Vain kaksi työntekijää käytti tätä mahdollisuutta hyväkseen.

Yleensä työntekijät olivat tyytyväisiä. Vain yksi vaihtoi työpaikkaa.

Uitto kesti lyhyen aikaa. Meillä töitä oli monille pidempään. Uittotyötä tehtiin kolmessa vuorossa.

Mykkäkoulua en työpaikalla hyväksynyt. Jos minusta tuntui, että työntekijät ovat tyytymättömiä, kävin virittelemässä keskustelua.

Tilamme oli siis tärkeä työllistäjä, mutta se oli myös melkoinen veronmaksaja. Isä kertoo verojohtajan joskus todenneen, että maksoimme veroja enemmän kuin

Kesällä 1969 raesade tuhosi sadon ja rikkoi kasvihuoneen.

pitäjän maanviljelijät yhteensä. Tämä johtui siitä, että meitä verotettiin yritysverotuksen perusteella, muita tuottajia tuolloin vielä pinta-alan mukaan.

Lappilaisen puutarhayrittäjän suurimpia ongelmia oli tuotteiden markkinointi.

Isä kertoo kokemuksistaan:

Maaherra Uno Hannula nimesi Lapin aikanaan vihannestuotannon alituotantoalueeksi ja vihannestuotannon paratiisiksi.

”Soitin liikkeeseen ja kerroin tyytyväisyyteni siihen, että kemiläiset ovat vihdoinkin oppineet syömään salaattia. Vastaus oli: ovat hankkineet kilpikonnia.”

Tosiasiassa tuotannon kannattavuus oli heikko sen vuoksi, että ihmiset eivät syöneet vihanneksia. Jotkut suorastaan ylpeilivät sillä, että he eivät syö roskaruokia.

Yksi kunnan johtomiehistä jätti eräällä aterialla jopa kaalisoppalautasen koskematta. Emäntää se loukkasi niin, että hän sanoi olleensa vähällä kaataa keiton ruokailijan kaljuun päähän.

Tutkimme vihannesmarkkinat tarkoin. Rovaniemelle meni jonkin verran sillä siellä asui etelästä tulleita virkamiehiä. Kemissä ja Torniossa asui perinteistä maakunnan väkeä omine tapoineen ja tottumuksineen.

Kemissä oli keräsalaatin menekki paikallisen osuuskaupan kautta kaksi kiloa viikossa. Luulin, että se ostaa salaatin etelästä ja meiltä vain puuttuvan erän. Toisaalta siinä mielessä menekki tuntui liian tasaiselta.

Soitin osuuskaupan johtajalle ja kuulin, että se kaksi kiloa tarvitaan ruokalaan koris-

teeksi lautaselle.

Jo aikaisemmin olin kaupannut salaattia toiseen paikalliseen osuusliikkeeseen, mutta tuloksetta. Seuraavana kesänä sieltä tuli useita peräkkäisiä tilauksia. Soitin liikkeeseen ja kerroin tyytyväisyyteni siihen, että kemiläiset ovat vihdoinkin oppineet syömään salaattia. Vastaus oli: ovat hankkineet kilpikonnia.

Pian tilanne muuttui. Kemiin tuli Lasse Lääkkö harjoittamaan vihanneskauppaa. Hän tarjosi kauppoihin salaattia sillä puheella, että myymättömän tavarahan saa palauttaa. Kukaan ei salaatteja palauttanut, mutta Kemin Keskolta tuli autolastillinen herroja

kysymään, miksi en ollut heille tarjonnut.

Olin tarjonnut, mutta ei ollut kelvannut. Aikoivat parantaa tapansa, mutta se oli myöhäistä. Lääkkö oli jo vallannut markkinat.

Lääkkö laajensi markkina-alueensa Ouluun ja vaihtoi sieltä salaattia muita vihanneksia, kuten tomaatteja. Viikoittain salaattia alkoi mennä satoja laatikollisia.

Lääköstä tuli muittenkin vihannesten pääasiallinen ostaja. Rovaniemellä, Kemissä, Kemijärvellä, Oulussa ja Torniossa oli useita asiakkaita ja ehdot meille kohtuulliset.

Toista maata oli Rovaniemen Kesko. Yhtenä vuotena kaalisadon valmistumisen aikaan sattui etelässä kylmä kausi ja sato viivästy. Me toimitimme Keskolle sen tarvitsemat kaalit. Kun ilmat etelässä lämpenivät, sieltä alkoi tulla kaalia ja Kesko perui tilauksensa meiltä. Tapaus oli hyvien kauppiastapojen vastainen, kun meillä oli ollut pitkäaikainen liikesuhde.

Neuvottelimme kotona tilanteesta. Joel

Vastoinikäymisten jälkeen tuotanto sujui ja kauppa kävi. Komeita sipuleita ihailevat Riitta, Kati ja isä. Taustalla haapakuja.

kävi ostamassa käytetyn pakettiauton ja ryhdyimme toimittamaan vihanneksia suoraan Rovaniemen kauppiaille. Kauppiaat ilahtuivat siitä, että he saivat tuoretta tavaraa suoraan tilalta perille toimitettuna. Saimme heti 27 asiakasta, suurin osa Keskon kauppiaita.

1970-luvulla varhaisperunasta tuli Pihlajarannan menestystuote. Perunat pestiin ja ne pakattiin kilon painoisiin muovipusseihin. Perunoiden korkea laatu ja kuluttajia miellyttänyt pakkaus nostivat Väyrysen perunoiden suosion korkealle. Vielä nykyäänkin asiakkaat ryhtyvät jo alkukesästä kyselemään, milloin niitä Väyrysen perunoita alkaa saada.

Isä ja äiti olivat yrittäjinä oivallinen työpari.

Isä oli saanut perusteellisen maatalousalan ammatikoulutuksen ja hänellä oli monipuolinen kokemus. Jo Pihlajaojan tilalla isä oli perehtynyt erityisesti vi-

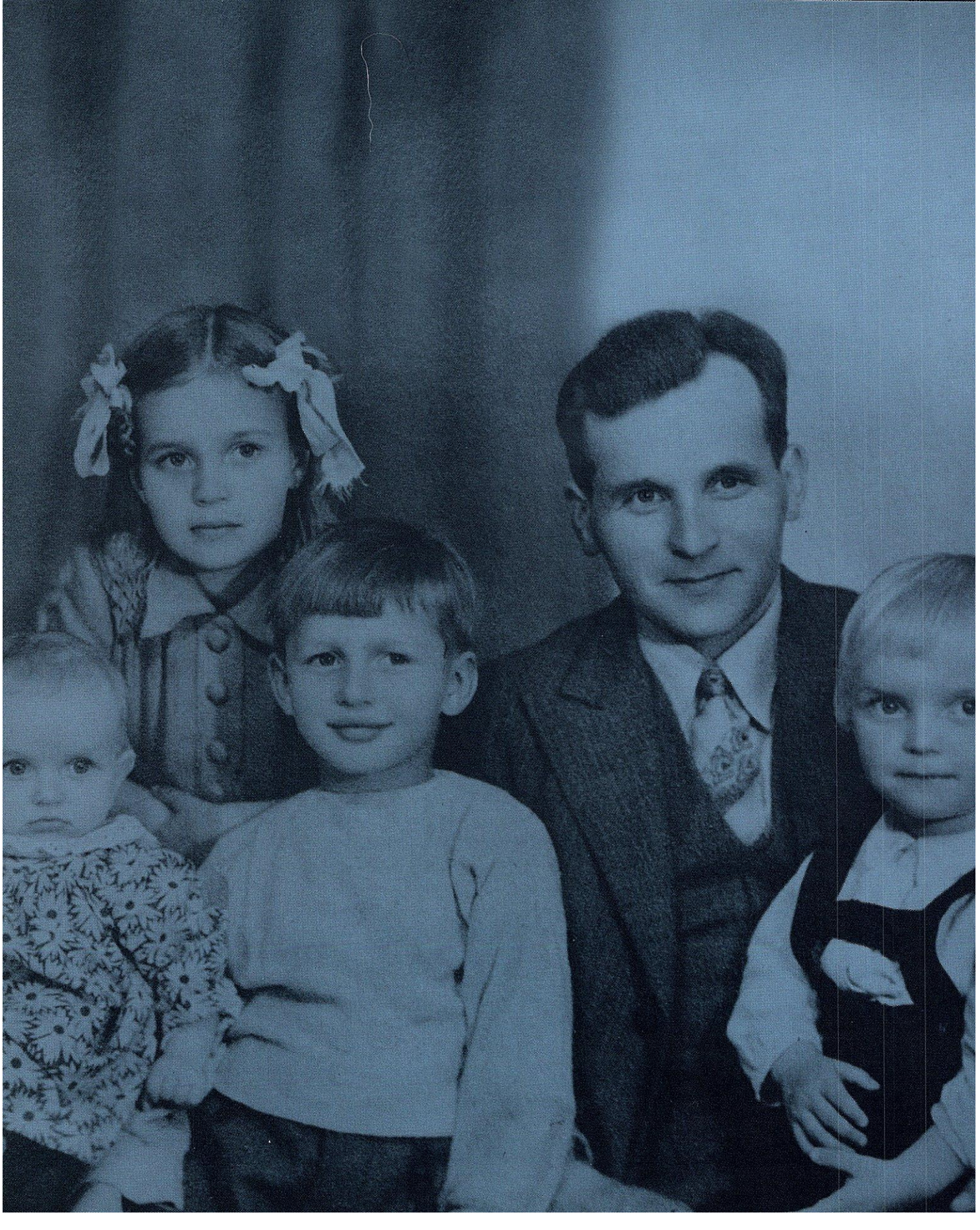
hannesviljelyyn ja harjoittanut sitä sekä Kempeleessä että heti Keminmaalle muutettuaan.

Äiti oli käynyt kauppakoulun ja toiminut kirjanpitäjänä. Hän oli kaikissa viljelmän töissä ahkerasti mukana. Porkkanoiden ja sipulin niputtamisessa äiti oli nopeampi kuin kukaan muu. Sipulin listiminenkin käytti hyvin.

Isä kiittelee äitiä tilan menestyksestä. Ilman hänen taitavuuttaan ja ahkeruuttaan ei saavutettuihin tuloksiin olisi voitu päästä.

Yrittäjyyteen kuului myös ammattitaidon jatkuva kehittäminen. Vuodesta 1962 lähtien isä osallistui Lepaan vuosittaisille puutarhapäiville. Pian hän huomasi, että äidinkin oli oltava mukana.

Lepaan matkoista tuli ammatillisesti tärkeä tapahtuma, ja samalla ne tarjosivat vanhemmilleni terveellistä vaihtelua arjen työhön. Isä muistaa ne vuoden kohokohtana.

Lapset varttuvat ja sukupolvi vaihtuu

Aiti oli perheen keskushenkilö. Hän huolehti lasten koulunkäynnistä, kuulusteli läksyt ja auttoi meitä valmistautumaan kokeisiin.

Isä rakasti lapsiaan ja antoi meille paljon, vaikka työ vei suuren osan hänen ajastaan.

Kotioloissa hän ei ollut kovin puhelias, enimmäkseen hän pohti omia asioitaan. Tässäkin suhteessa olen tainnut tulla isääni.

Isä rakensi meille leikkimökin ja auttoi meitä muutenkin leikeissämme. Syystalvella käytössämme oli usein oma Kemijoen jälle rakennettu hoijakka. Maiteitakin pyysimme yhdessä. Saaliit jäivät vähäisiksi.

Isä on aina ollut säästäväinen. Tähän hyveeseen hän on pyrkinyt opettamaan myös lapsiaan. Niinpä hän muun muassa huolehti aina siitä, että valot sammutettiin huoneista, joissa ei oleskeltu. ”Kun säästää pienissä asioissa, voi tehdä tärkeitä hankintoja”, hän opetti meitä.

Olen yrittänyt siirtää samaa viisautta omille lapsileni. Kun olimme ostaneet Niemi-Niemelän, saatoin sanoa, että säästäväisyyden ansiosta voi ostaa vaikka oman vanhainkodin.

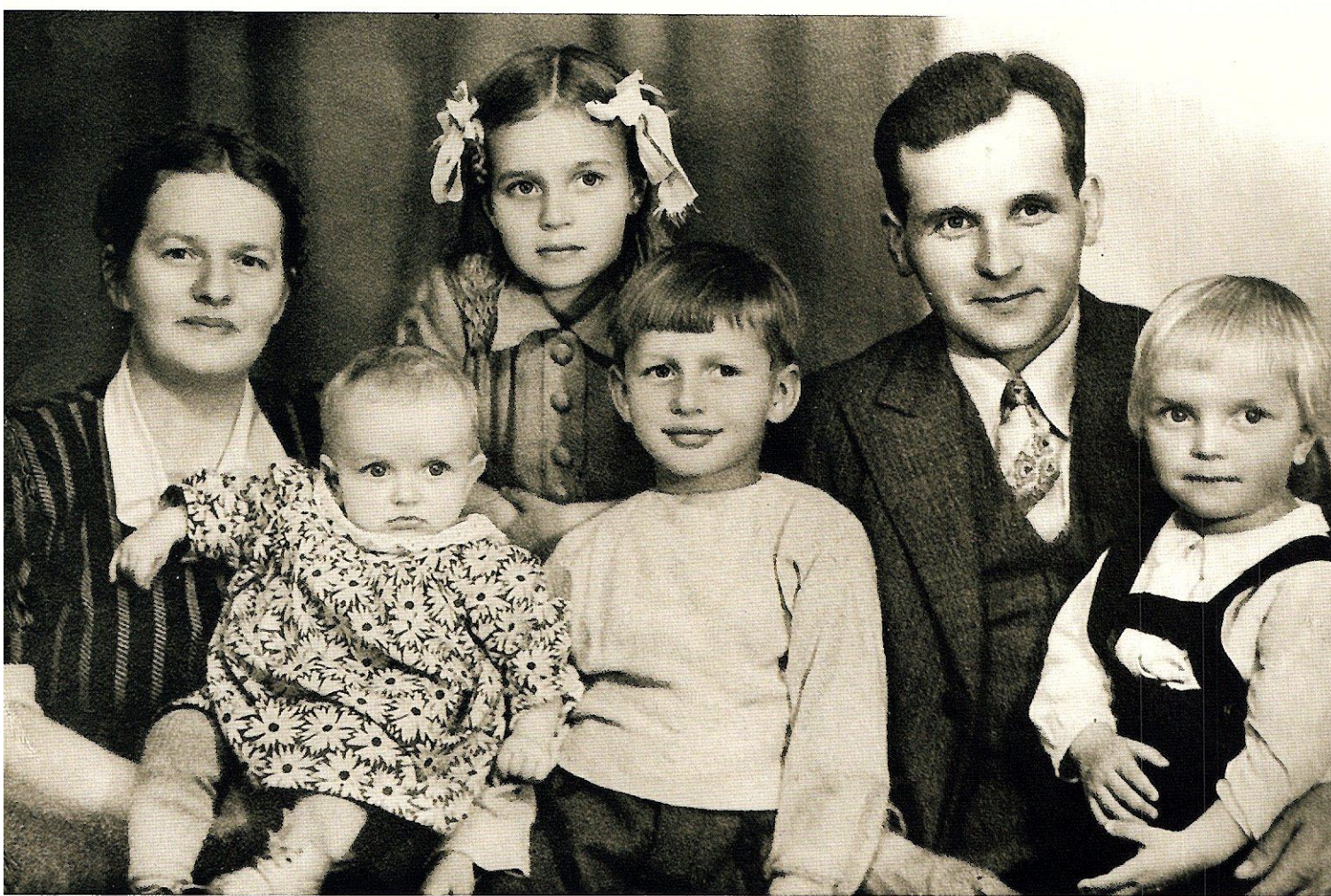
Omat varhaisimmat muistikuvani ovat aivan 1940-luvun lopulta ja 1950-luvun alusta, jolloin isä

toimi maatalousneuvojana.

Heti sodan jälkeen isä oli tehnyt työmatkansa julkisilla kulkuneuvoilla ja polkupyörällä, mutta pian hän hankki moottoripyörän. Hänellä oli ollut sama Norton-merkkinen pyörä neuvontatyön vuoksi jo 1930-luvulla Kestilässä. Kemissä asuessaan isä oli myynyt moottoripyörän keinosiementäjä Viljo Virtaselle. Kun tämä hankki itselleen auton, isä osti pyörän takaisin.

Mieleeni ovat jääneet erityisesti ne päivät, jolloin isä palasi työmatkoiltaan. Kun moottoripyörän ääni alkoi kuulua, juoksin isää vastaan saadakseni istua loppumatkan hänen kyydissään. Kun isä näki minun juoksevan vastaan, hän pysäytti pyörän, jotta saisin olla pidempään kyydissä. Joskus olin mukana isän lyhyillä työmatkoillaan.

Me lapset pääsimme isän mukana myös opintomatkaille ja tutustumaan maatalousnäyttelyihin. Mieleeni on jäänyt erityisesti käyntimme Ruotsin puolella Hietalan puutarhassa joskus 1950-luvun puolivälissä. Matka oli minulle tuskallinen, kun olin varomattomasti löylyä lyödessäni polttanut käteni. Kesällä 1955 vierailin isän kanssa Alatornion maatalousnäyttelyssä.

Perhekuva vuodelta 1949. Tämän kirjoittaja on ehtinyt jo kolmen vuoden ikään.

Varhaislapsuuteni mieluisimmat muistot ovat saunailloista. Saunan lämmittäminen oli isälle tärkeä askare. Sitä varten hänellä oli kulunut säkkikankaasta valmistettu lakki. Muistan millaisen ripityksen äiti sai, kun hän isälle mitään puhumatta poltti lakin. Talvella vanhemmat kantoivat meidät lapset huopaan kiedottuina saunan puolelle ja takaisin.

Juhannuksena meille hankittiin aina lohi. Juustokeittoakin tehtiin, mutta siitä me lapset emme pitäneet.

Jouluksi ostettiin Ruotsin puolelta Haaparannalta

hedelmiä – appelsiineja ja omenia, joskus banaanejakin. Suomen kaupoista niitä ei tuohon aikaan yleensä saatu. Ruotsista saimme myös herkullista suklaata.

Muutamana jouluna meillä oli lakkoja, jotka isä oli varastoinut erikoisella tavalla. Hyvänä hillavuotena isä poimi ja poimitutti useita kymmeniä kiloja lakkoja. Marjat sullottiin puutynnyreihin, jotka isä hautasi suohon. Sieltä hän kävi useampana vuotena hakemassa meille jouluhillat.

Ruumiillista kuritusta meidän perheessämme ei käytetty. Yhden kerran minua kuitenkin hieman

Äiti, isä ja pojat Kemijoen rannalla. Kuva lienee vuodelta 1953, jolloin olin aloittamassa koulunkäyntiä. Kauko kuoli aasialaisen influenssan jälkitautiin vuonna 1957.

kuritettiin, kun olin kiukustuksissani heittänyt Kauko-
veljeäni vasaralla.

Vanhemmat myös yrittivät varjella meitä maailman
pahuudelta. Kun huoltorakennusta kesällä 1954 ra-
kennettiin, muuraustöissä oli karkeaa kieltä käyttäviä
rakennusmiehiä. Heitä isä tiukasti kielsi puhumasta
lasten kuulleen rumia.

Yrittäjäksi ryhdyttyään isä oli kesäisin töissä aamusta
iltaan. Talvisin hän suunnitteli ja valmisteli investoin-
teja ja seuraavan kesän töitä.

Isä kertoo itse suhteestaan
lapsiin ja perheeseen:

*Sota teki normaalin perhe-elämän mah-
dottomaksi. Leena vietti sota-ajan äitinsä
kanssa lähinnä Kempeleessä. Kun kävin
sodan loppupuolella lomalla, kysyin Liisalta,
kenen lapsi leikkii hiekkalaatikolla. Sehän
oli Kauko. Kyllä kyynel tuli silmään silloin ja
vielä tätä kirjoittaessanikin. Lukemattomille
sotaveteraanikavereilleni omat lapset jäivät
lähes tuntemattomiksi.*

*Ilo lapsista vauvasta alkaen tuli Paavos-
ta ja Riitasta. Perhe-elämää häiritsi aluksi
työni maatalousneuvojana, jonka vuoksi
jouduin olemaan poissa kotoa. Tilanne kor-
jautui, kun jäin pois ansiotyöstä ja ryhdyin
yrittäjäksi.*

*Riitta ja Paavo olivat keskenään hyviä
kavereita ja osasivat käyttää hyväksi avu-
jaan. Kun lapset halusivat karamelliä, Paavo
pani Riitan kerjuulle. Hän itse asettui nur-
kan taakse odottamaan, että Riitan peukalo
nousisi onnistumisen merkiksi.*

*Riitta vetosi molempien puolesta jotakin
pyytäessään, että olimme samannäköiset.
"Anna, kun minulla on sinun nokkakini", hän
sanoi.*

*Kesäisin oli tapana käydä kylässä Karilan
Leinon luona samalla kun punnitsin heiniä
koekentällä. Heitto heinäkasen päälle oli
riemukas kokemus. Paavo oli toisinaan kau-
niina kesäpäiviä mukana työmatkalla, joka
taitettiin moottoripyörällä.*

*Pienenä Paavo kävi usein Hietalassa
kylässä. Hän pyysi voitaleipää ja paljon voita
päälle. Kun talon poika Olavi Karassaari
sanoi, että voi on loppunut, Paavo heristi
tälle nyrkkiä ja sanoi: "Hiljaa sinä siinä".
Myöhemmin Karassaari, lahjakas harras-
tajateatterin ohjaaja, auttoi Paavoa hänen
esiintymisharrastuksissaan.*

*Emäntä levitti voin leivälle peukalolleen.
Lapset myös hakivat Hietalasta tinkimaidon.*

*Paavo kävi naapurissa hevosta ostele-
massa. Kun hänellä oli rahaa vain markan
verran, kauppoja ei syntynyt, mutta asiasta
käytiin perusteellisia keskusteluja talon isän-
nän, Iivari Granholmin kanssa.*

*Kun Paavolle tarjottiin keinuhevosta, hän
sanoi, että sen pitää olla lämmin nahkahevonon.*

*Kerran Riitta tuli tohkeissaan Hietalasta,
missä oli teurastettu lehmä. Hän ilmoitti kirk-
kaalla äänellä jo matkan päästä, että naapu-
rissa on särjetty lehmä. Kun tälle ilmoitukselle
naurettiin, Riitta polki jalkaa ja korjasi: "Ei
kun purettu."*

*Riitta teki omia elämänsuunnitelmiaan.
Hän suunnitteli ryhtyvänsä äidiksi. Äitikin
hänestä tuli, mutta myös merkonomi ja puu-
tarhayrittäjä.*

Vuonna 1957 talon päärakennus peruskorjattiin.
Yläkertaan rakennettiin makuuhuoneet ja alakerta
kunnostettiin perusteellisesti. Saimme vesivessan,
kylpyammeen ja suihkun. Taloon tuli keskuslämmi-
tys rakentamalla lämpökanaali asuinrakennuksen ja
huoltorakennuksen väliin.

Vuonna 1955 pääsin isän
kanssa Alatornion maatalous-
näyttelyyn.

Asuimme kesän saunan puolella. Syksyllä pääsimme iloisin mielin muuttamaan alakerran uudistettuihin tiloihin. Yläkerrassa rakennustyöt jatkuivat edelleen.

Syksystä tuli kuitenkin raskas. Suomessa riehui aasialainen influenssa, jonka me kaikki sairastimme. Kauko sai jälkitaudin ja kuoli aivokalvontulehdukseen. Hän oli juuri ehtinyt täyttää 15 vuotta. Tämä kokemus on tullut usein mieleen tänä syksynä, kun sikainfluenssa on vaatinut kuolonuhreja.

Veljen kuolema oli 11-vuotiaalle lapselle suuri järkytys.

Kun Kaukon sairaus alkoi pahentua, lähdimme myöhään illalla isän kanssa taksilla Kemin kaupunkiin noutamaan lääkettä. Tiet olivat jo jäiset ja liukkaat, mutta autossa ei ollut talvirenkaita. Kuljettaja sanoi vaihtavansa renkaat sillä aikaa kun käymme apteekissa.

yhteinen kerho, jota isovelji tietysti johti.

Minä en päässyt opiskelemaan lyseoon, mutta edellisenä vuonna perustettu Kemin yhteiskoulu avasi minulle ovensa. Kaukon kuollessa olin juuri aloittanut keskikoulun. Riitta kävi vielä kansakoulua.

Aluksi minäkin kuljin koulua junalla Niemetin seisakkeelta, jonne kävelin Niemi-Niemelän pihan poikki. Kulkuneuvona oli höyryveturin vetämä juna. Myöhemmin kiskobussi eli lättähattu korvasi sen.

Kahta vuotta myöhemmin myös Riitta aloitti koulunkäynnin Kemin yhteiskoulussa. Tuolloin saatoimme käyttää koulumatkoihin linja-autoa, joka kulki tunnin välein. Koulupäivät lyhenivät tämän ansiosta tuntuvasti.

Kemin yhteiskoulun toimitilat olivat aluksi surkeat ja ahtaat. Opettajat vaihtuivat tiheään. Esimerkiksi

Suomessa riehui aasialainen influenssa, jonka me kaikki sairastimme. Kauko sai jälkitaudin ja kuoli aivokalvontulehdukseen. Hän oli juuri ehtinyt täyttää 15 vuotta. Tämä kokemus on tullut usein mieleeni tänä syksynä, kun sikainfluenssa on vaatinut kuolonuhreja.

Kun saimme lääkkeet nopeasti, emme voineet jäädä odottamaan renkaiden vaihtoon lähtenyttä autoa, vaan kiiruhdimme toisella taksilla kotiin. Talvirenkaita vaihtanut taksimies ei luottanut saavansa maksua myöhemmin. Hän tuli keskellä yötä kolistelemaan oven taakse ja herättämään meidät.

Lääkkeet eivät auttaneet, ja Kauko jouduttiin vieämään sairaalaan. Seuraavana yönä tuli suruviesti. Kuulin unen läpi, kun isä vastasi puhelimeen. Ymmärsin mistä oli kysymys. Äiti itki lohduttomasti. Seuraavana päivänä olimme kaikki murheen murtamia. Riitan kanssa olimme useamman päivän poissa koulusta.

Kauko oli Riitalle ja minulle hyvin läheinen. Kun hän kulki Kemin lyseossa junalla, koulupäivät venyivät pitkiksi. Odotimme Kaukoa kovasti kotiin. Meillä oli

englannin kielessä opettaja vaihtui joka vuosi. Riitan ja minun kielitaitoa kohensi hieman se, että meillä kotona oli kahtena kesänä muutaman viikon ajan harjoittelijana amerikkalainen maatalouskerholainen eli 4H-nuori.

Toiseen heistä, Coloradon osavaltiosta kotoisin olleeseen Aliisaan, olemme pitäneet jatkuvaa yhteyttä. Kävin hänen luonaan vuoden 1974 Amerikanmatkallani. Isä huolehtii siitä, että lähetämme Aliisalle ajoissa joulukortin.

Ruotsin kieleen saimme vahvistusta, kun meille hankittiin televisio heti kun Ruotsin lähetykset olivat nähtävissä. Suomen televisio alkoi näkyä meillä vasta vuosia myöhemmin.

Viimeiseen syyslukukauteeni sisältyi järkyttävä kokemus, kun Riitta eksyi metsään koulun suunnis-

tuspäivänä. Etsinnät käynnistettiin heti, mutta pimeän tultua ne jouduttiin keskeyttämään. Isän kanssa ajoimme lähes koko yön autolla syrjäiteitä Riittaa etsien. Parin tunnin yöunen jälkeen liityimme etsintäketjuihin. Aamulla etsintöihin osallistuivat myös Kemi Oy:n työntekijät, jotka saivat tulla mukaan työajallaan. Tämä oli upea osoitus yrityksen sen ajan yhteiskuntavastuusta.

Puolen päivän maissa Riitta löytyi. Hän oli eksynyt, hätäntynyt ja hukannut karttansa. Hän oli nukkunut osan yöstä puun juurella. Onneksi yö oli ajankohtaan nähden hyvin lämmin.

Riitasta tuli eksymisen vuoksi valtakunnan julkkis. Laajalevikkinen aikakauslehti julkaisi hänen kuvansa ja selostuksen tapahtuneesta.

Kun monet kaupunkilaislapset viettivät kesälomaa maaseudulla, meillä oli varhaislapsuudessamme kaupunkiloma äidin sukulaisten luona Oulun Heinäpäätä. Heinäpää oli tuolloin aivan kaupungin reunalla. Siitä avautuivat laajat niittyalueet. Monessa talossa oli piharakennuksessa lehmä tai hevonen.

Isoisäni Matti Kajjankoski omisti puolikkaan kakkerroksista puutaloa Heinätorin reunalla osoitteessa Uusikatu 63. Hän oli rakentanut Heinäpäähän useita puutaloja, mutta luopunut niistä jo ennen sotia.

Kun aloin viettää kesiäni Oulussa, isoäitini Hilda Kajjankoski oli jo kuollut. Häntä en juuri muistakaan. Ahti-enoni asui Matin kanssa. Kerttu-täti oli tyrnäväläisen Lauri Haurun kanssa avioiduttuaan muuttanut kadun toiselle puolelle.

Kun Ahti avioitui leskeksi jääneen pudasjärveläisen Kirsti Timonen-Nissin kanssa, hän muutti perheineen omaan asuntoon saman talon yläkerrassa.

Matti oli harras lestadiolainen. Radiosta ei saanut kuunnella muuta kuin uutiset ja uskonnolliset ohjelmat. Matin kanssa kävin usein raveissa. Makkaratehtaalta haettiin pintaviiallista makkaraa, jota saimme syödä vatsan täydeltä.

Enimmäkseen olimme Kerttu-tädin hoivissa. Hän

oli lapsirakas ihminen ja hyvä perheenemäntä.

Enoni Ahti Kajjankoski oli liikkuvainen mies, kuten isänsäkin. Hän oli töissä mm. Etelä-Ruotsin sokerijuurikasviljelmillä ja eläintenhoitajana sirkuksessa. Kun sirkus vieraili Kemissä, pääsin talleille ratsastamaan norsuilla ja kameleilla.

Ahtikin oli hevosmies. Niissä puuhissa hän oppi jonkin verran romanien kieltä. Tästä taidosta oli usein suurta hyötyä hevoskaupoissa – etenkin, jos sitä ei vastapuolella tiedetty.

Vanhempamme kannustivat meitä hyviin harrastuksiin etenkin Keminsuun nuorisoseurassa. Lausunta- ja puhelharrastuksemme tueksi meille ostettiin 1960-luvun alussa käytetty magnetofoni.

Hyviin harrastuksiin ja työhön vanhempamme pyrkivät totuttamaan meitä myös maatalouskerhotoiminnan kautta. Meillä oli omat viljelypalstamme. Osallistuimme myös kerhонуorten leireihin ja kesäretkiin, jotka suuntautuivat eri puolille Suomea.

Töistä vanhempamme huolehtivat yleensä itse. Keskikesällä tilalla oli myös runsaasti ulkopuolista työvoimaa. Me lapset olimme mukana auttamassa erityisesti kiireisimpinä aikoina. Viikonlopputöitä jaettiin perheen jäsenten kesken.

Me lapset olimme mukana nostamassa ja niputamassa sipulia ja porkkanaa. Poimimme pinaattia ja persiljaa. Kevätkestästä autoimme lavojen tuuletamisessa. Aamuisin lasit ja muovikatteet nostettiin kapuloilla raolleen ja yöksi ne taas laskettiin alas.

Minulle talon ainoana poikana lankesivat isän apuna raskaimmat työt. Kaalisäkkien kuljettamisen linja-autoon ja radan varteen aloitin niin heiveröisenä, etten jaksanut nostaa jopa 25–30 kilon painoisia säkkejä. Sain lastatuksi ne käsikärriihin pyörittelemällä, ja samalla tavalla purin kuorman.

Vartuttuani tehtäväkseni tuli myös kaalisäkkien sulkeminen ja kantaminen pelloilta punnittaviksi. Kaalit pakattiin käytettyihin paperisäkkeihin, joita saimme mm. olutpanimolta. Säkit suljettiin rauta-

langalla, joka kiristettiin hohtimilla. Tästä minulle kehittyi niin hyvät näppivoimat, että saatoin armeija-aikana avata kavereidenkin aseöljypullojen kiinni juuttuneet korkit.

Raskain työ oli kaalien kantaminen. Pellolle ei jätetty huoltoteitä eikä edes kärrypolkua, joten pisimmät kantomatkat nousivat yli sataan metriin. Jokainen säkki oli kannettava tien varteen, punnittava ja siirrettävä odottamaan autokuljetusta.

Yhtenä kesäpäivänä kannoin pellolta kaalia yli 5 500 kiloa. Seuraavana aamuna lihakseni olivat niin kipeät, että en pystynyt nostamaan säkkejä autoon. Se jäi muitten tehtäväksi. Leikilläni kehuskelin, että minusta oli kehittynyt Euroopan ja ehkä koko maailman paras

vaihtoon. Kolari käsiteltiin käräjillä ja taksimies todettiin syylliseksi.

Valmistuin ylioppilaaksi keväällä 1965. Sen jälkeen oli edessä työntäyteinen kesä kotitilalla.

Syksyllä menin suorittamaan asevelvollisuuttani Ouluun Pohjan prikaatiin. Säästösyistä asevelvollisuusaikaa oli lyhennetty, joten astuin palvelukseen vasta marraskuussa. Niinpä saatoin osallistua myös tilan syystöihin.

Armeijasta saamani lomapäivät vietin tiiviisti kotona. Oulun Hiukkavaarasta oli lyhyt matka Keminiin.

Vanhempamme kannustivat meitä hyviin harrastuksiin etenkin Keminsuun nuorisoseurassa. Lausunta- ja puheharrastuksemme tueksi meille ostettiin 1960-luvun alussa käytetty magnetofoni.

kaalin kantaja, kun olin reilusti ylittänyt tässä lajissa isän aikaisemman ennätyskseen.

Vanhemmat kehittivät palkkaa muistuttavan palkitsemisjärjestelmän. Tietyistä työtehtävistä kertyneet tunnit merkittiin muistiin ja saatoimme siten ansaita rahaa arvokkaampiin hankintoihin. Minä sain tällä tavoin vaihdepyörän, jolla kävin usein koulussa Kemissä. Matkaa kertyi suorinta tietä 12 kilometriä.

Auto meille hankittiin heti kun sain ajokortin syksyllä 1964. Ensimmäinen auto oli farmarimallinen Fiat 1500, jota käytettiin puutarhatilan ajoihin. Auto oli vapaasti minun käytettävissäni, ja tein sillä viimeisenä lukiovuotena yleensä myös koulumatkani. Isä ei hankkinut itselleen silloin eikä myöhemminkään auton ajokorttia.

Autoilu-urani alkoi ikävästi. Olin kokeilemassa tuliterää autoa kaverini kanssa, kun taksiauto edessäni teki vieläpä merkkiä näyttämättä u-käännöksen. Kolarissa auto vaurioitui niin pahoin, että se meni

maalle, mutta Reserviupseerikoulun lomasta suuri osa kului bussimatkaan Haminasta kotiin ja takaisin.

Vanhempani varmaankin toivoivat, että olisin ryhtynyt jatkamaan talonpitoa. He eivät kuitenkaan puhuneet tästä minulle mitään.

Kesällä 1965 kävin Teknillisen korkeakoulun karsintakurssin, ja minut valittiin opiskelemaan paperi-insinööriksi. En kuitenkaan tuntenut alaa omakseni, joten kirjoittauduin Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan. Koska ylioppilastutkintoni yleisarvosana oli laudatur, pääsin sinne ilman pääsykoetta.

Opiskelu Helsingissä alkoi heti kotiutumisen jälkeen syksyllä 1966. Ensimmäisen joululomani ja ensimmäisen opiskelukesän vietin pääasiassa kotona. Kesällä tein talon töitä, mutta lisäksi opiskelin tenttiä varten, jonka kävin Helsingissä suorittamassa.

Yliopisto-opinnoistani oli hieman hyötyä Pihlajärännän tilan kehittämisessä. Luennoillani sain tietää,

että avoin tai kommandiittiyhtiö voisi olla käyttökelpoinen yritysmuoto puutarhatuotantoa harjoittavalle perheviljelmälle. Niinpä vanhempani perustivat kommandiittiyhtiön, johon myös lapset tulivat osakkaiksi ”äännöttöminä” yhtiömiehinä.

Vuoden 1968 kesän vietin Helsingissä, kun pääsin kesätoimittajaksi Yleisradion uutis- ja ajankohtais-toimitukseen.

Seuraavana kesä kautena olin jo naimisissa Vuokon kanssa ja meillä oli hoidettavana pieni lapsi, Tiinaliisa. Asuimme Laajasalossa. Olin töissä Keskustan opis-

kelijaliitossa. Kun liiton pääsihteeri Olli Saarela oli siirtynyt vuoden 1969 alusta alkaen opetusministeri Johannes Virolaisen poliittiseksi sihteeriksi, minut valittiin tilapäisesti hänen tehtäviään hoitamaan.

Tässä tehtiin poliittista historiaa: Olli Saarela oli Suomen ensimmäinen poliittinen sihteeri. Siihen mennessä poliittinen avustaja oli ollut vain pääministerillä. Kun Virolainen oli pääministerin sijaisena ja puolueensa puheenjohtajana hyvin kiireinen mies, hänenkin katsottiin tarvitsevan poliittisen avustajan.

Kotirintaman tukea politiikan taistoihin

Vuoden 1970 maalisvaalien lähestyessä olin lyhyen aikaa toimittajana TV 1:n ajankoh-taistoimituksessa.

Yleisradion johtokuntaan vastikään siirtynyt Pekka Silvola varoitti minua ehdokkuudesta. Hänen mielestään minulla ei ollut mitään mahdollisuutta tulla valituksi, kun sekä Veikko Hanhirovalla että Pekka Vilmillä oli hyvin vahva asema.

Lisäksi Silvola sanoi, että Yleisradiota tuolloin hal-linneet demarit eivät päästäisi minua hävittyjen vaalien jälkeen enää ruutuun, vaan joutuisin arkistotöihin. Kun olin tullut nimetyksi ehdokkaaksi, jouduin heti karanteeniin ja taustatehtäviin.

Joulun tienoilla tein pro gradu -työni loppuun ja valmistuin tammikuussa valtiotieteen maisteriksi. Vaalityötä varten otin parin kuukauden virkavapau-den. Vuokko vietti nuo kuukaudet Tiinan kanssa vanhempiensa luona Vilppulassa.

Vaikka olimme opiskelleet ja olleet vain tilapäis-töissä, olimme saaneet hankituksi Fiat 600 -merkkisen auton. Talvirenkaita meillä ei ollut. Ne sain vaalikam-panjan alkaessa lahjaksi isältä.

Parin kuukauden mittainen televisiotyö ei ollut ehtinyt tehdä minua tunnetuksi Lapissa. Paremmiin

minut tunnettiin sen vuoksi, että olin ollut mukana nuorisoseura- ja maatalouskerhotoiminnassa.

Isä tunnettiin maakunnassa neuvontatöitten ja puutarhaviljelyn perusteella. Tämä saattoi lisätä luot-tamusta nuoreen maisteriin.

Vaalitilanne oli hieman hankala sukulaisillekin. Se-täni Eino Väyrynen oli Pekka Vilmin tukimies. Hän ei uskonut minun valintaani, ja pelkäsi Pekan putoavan. Simossa vaalitulaisuuksissa oli vahva lataus.

Tulin valituksi oman puolueeni suurimmalla ää-nimäärällä. Hanhirova ja Vilmikin valittiin. Peräpoh-jolan piiri sai kolme edustajaa, Lapin piiri menetti molemmat paikkansa.

Heti vaalien jälkeen pääkaupunkiseudun media kertoi 23-vuotiaan Erkki Tuomiojan olevan uuden eduskunnan nuorin jäsen. Vasta myöhemmin huomattiin, että Lapista oli valittu pari kuukautta nuorempi kansanedustaja. Kesällä 1970 tulin mukaan myös valtioneuvoston työhön pääministerin sihteerinä.

Tammikuussa 1972 käytiin hajotusvaalit, joissa tulin valituksi uudelleen. Seuraavana kesänä olin jo ehdolla puolueen puheenjohtajaksi. Hävisin vaalin selvin numeroin, mutta minut valittiin varapuheen-johtajan tehtävään.

Pihlajaojan lapset isän arkun äärellä kesällä 1976. Vasemmalta oikealla: Eeti, Eemeli, Elma, Eino, Eero ja Esko.

Opiskeluajan olin asunut perheeni kanssa Helsingin Laajasalossa. Eduskunnan jäseneksi tultuani elämämme jatkui entisessä uomassaan. Vuonna 1972 muutimme Oulunkylään.

Kansanedustajana matkustin säännöllisesti viikonloppuisin Lappiin ja tapasin vanhempiani varsin usein. Kaipasin kuitenkin kovasti kotiseudulleni ja halusin viettää täällä enemmän aikaa.

Vuonna 1974 ostimme omakotitalon Keminmaalta ja muutimme tänne. Myimme Oulunkylän asunnon ja hankimme kaksion Töölönkadulta. Tässä vaiheessa perheemme oli kasvanut, kun Taneli oli syntynyt helmikuussa 1973.

Seuraava vuosi oli raskas. Talvella talomme paloi ilmeisesti sähkövian vuoksi. Olin kokousmatkalla ja Vuokko lasten kanssa kotonaan Vilppulassa.

Kesä kului rakennustöissä. Odotimme syysvauvaa. Syyskuussa 1975 järjestettiin eduskuntavaalit.

Kesken vaalikampanjan sain tiedon, että Vuokko oli joutunut hieman ennen lapsen laskettua syntymisaikaa sairaalaan. Menetimme lapsen ja Vuokonkin henki oli vaarassa.

Keskeytin vaalityön ja jäin odottamaan tulosta. Vaalit menivät hyvin.

Hankimme Kemin maaseurakunnan hautausmaalle itsellemme hautapaikat, joiden jalkopäähän pieni vainaja haudattiin. Olimme kaavailleet, että poika saisi nimen Teemu Eemeli. Pieneen messinkiristiin on kirjoitettu vain sana poikalapsi ja päivämäärä.

Marraskuun lopulla 1975 minut nimitettiin 29-vuotiaana opetusministeriksi Martti Miettusen johtamaan hätätilahallitukseen.

Heti hallituksen nimittämisen jälkeen pääministeri Miettunen järjesti itsenäisyyspäivän aattona Kesäranassa perinteisen ”äitienpäivän” Keskustapuolueen kansanedustajille ja heidän puolisoilleen.

Miettunen oli tietoinen esiintymisharrastuksistani ja pyysi minua esittämään siellä lausuntaa. Valitsin P. Mustapään, akateemikko Martti Haavion kauniin runon Vaatimattomasta hautauksesta. Siinä mies muistelee, kuinka hän lapsena koki pienen Marjattatyön kuoleman ja hautauksen. Yleensäkin liikutuin tätä runoa esittäessäni. Syksyn kokemuksen vuoksi eläytymiseni oli tavanomaista voimakkaampi.

Marjatta Väänänen säesti pianolla yhteislaulua. Hän on jälkikäteen julkisuudessaakin tulkinnut runon valinnan ja sen esittämisen loukkaukseksi itseään

Niin kauan kun hoidin sisäpolitiikkaan liittyviä tehtäviä, saatoin viettää viikonloput suurimmaksi osaksi Keminkaalla. Viikonlopuiksi ja maanantapäiviksi keräsin sellaisia virkatehtäviä, joita saatoin hoitaa kotoa käsin.

Keväällä 1977 tilanne muuttui, kun tulin nimitetyksi ulkoministerin tehtävään. Tähän virkaan liittyi pitkiä ulkomaanmatkoja, jotka ajoittuivat usein myös viikonloppuihin. Jos perhe olisi asunut Keminkaalla, en olisi nähnyt Vuokkoa ja lapsia viikkokausiin.

Niinpä koko perhe siirtyi syksyllä 1977 Helsinkiin. Ostimme Kruununhaasta asunnon ja myimme sen rahoittamiseksi talomme Keminkaalla. Tänne hankimme kevytrakenteisen siirrettävän pikkutalon, jonka tilalle voisimme myöhemmin rakentaa isomman

Olimme saaneet hankituksi Fiat 600 -merkkisen auton. Talvirenkaita meillä ei ollut. Ne sain vaalikampanjan alkaessa lahjaksi isältä.

kohtaan. Tätä en ole voinut enkä voi ymmärtää.

Kesällä 1976 isoisäni Juho Väyrynen siirtyi ajasta iäisyyteen. Hautajaiset järjestettiin Simon kirkossa. Mukana olivat kaikki lapset ja lapsenlapset.

Nousullani opetusministeriksi oli poliittinen tausta. Presidentti Urho Kekkonen oli ollut tyytymätön entisen oman puolueensa politiikkaan ja toimintaan. Hän halusi auttaa nuoria nousemaan vaikutusvaltaisiin asemiin.

Miettunen varmaankin puhui Kekkoselle puolestani, vaikka hän ei siitä minulle kertonutkaan. Lisäksi hän vaikutti omalta osaltaan siihen, että ministeriyteni hyväksyttiin puolueessa.

Syksyllä 1976 siirryin omasta aloitteestani työvoimaministeriksi Miettusen johtamaan keskiryhmien vähemmistöhallitukseen – halusin saada kokemusta myös talous- ja työllisyyspolitiikasta.

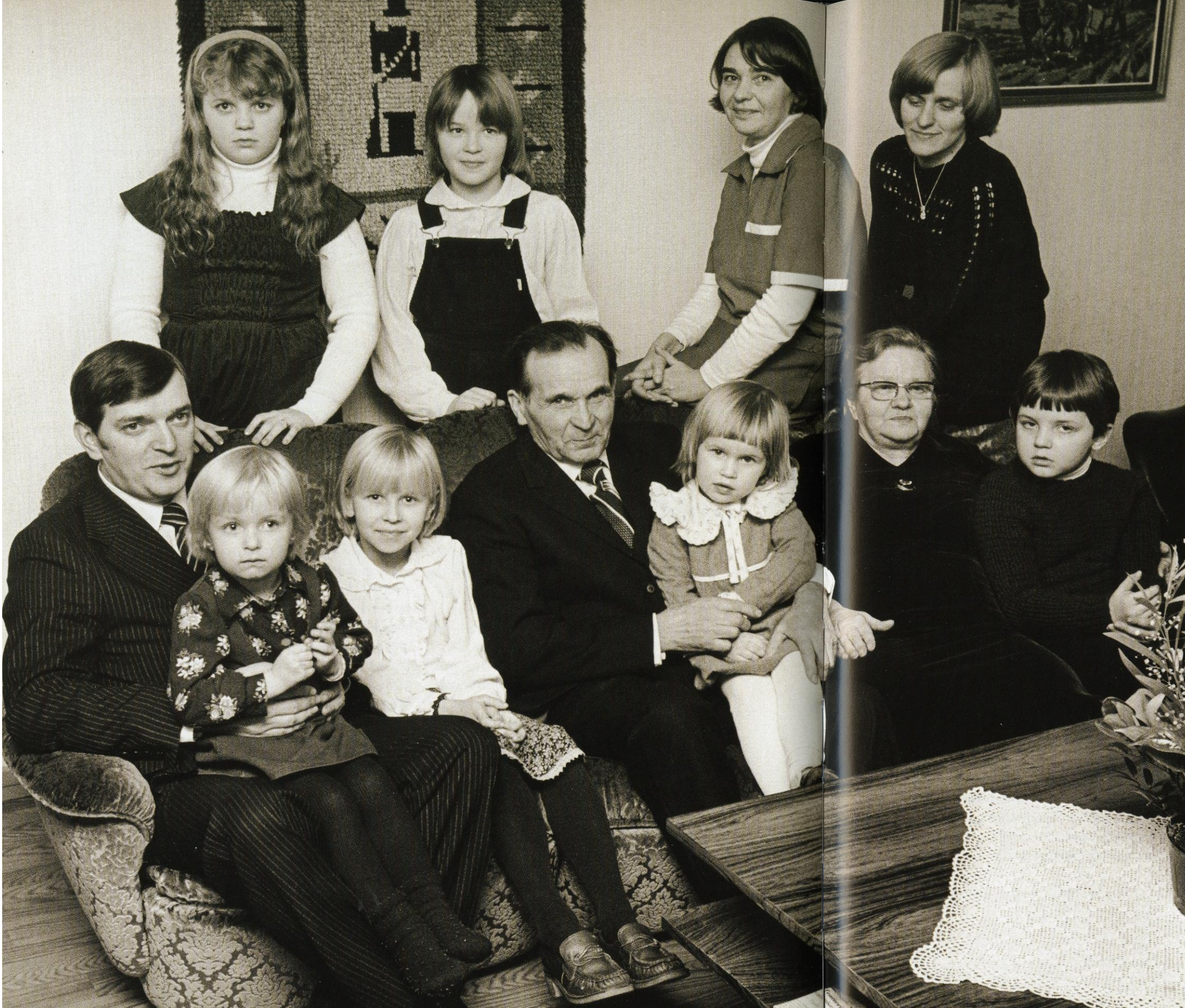
asumuksen.

Kruununhaassa asuimme Pohjoisrannassa korkeaarvoisten upseereiden entisessä virkatalossa Kiholinnassa. Sotien jälkeen upseerit olivat saaneet lunastaa asunnot omikseen.

Asuimme ensin neljännessä kerroksessa kenraali Öhqvistin omituksessa olleessa asunnossa. Sitten muutimme seitsemänteen kerrokseen kenraali Heiskasen entiseen asuntoon. Talon alakerrassa kenraali Airon tytär piti kauneussalonkia.

Tiina oli aloittanut koulunkäynnin Keminkaalla. Se jatkui nyt Oikokadun koulussa, jota myöhemmin kävivät myös Taneli ja tammikuussa 1977 syntynyt Lotta. Kaikki lapset jatkoivat koulunkäyntiään Kaisaniemen koulussa.

1970-luvulla nousi esiin kysymys sukupolvenvaihdoksesta Pihlajarannan tilalla. Kun muuta ratkaisua ei näyttänyt löytyvän, harkitsin mahdollisuutta ryhtyä isän kisälliksi ja puutarhayrittäjäksi. Tämä olisi

Eemeli Väyrysen syntymäpäivät tammikuussa 1980.
Takarivissä vasemmalta oikealle: Vuokon ja minun esi-
koinen Tiinaliisa, Leenan tytär Kristiina, Leena ja Riitta.
Sohvalla minun sylissäni ja vieressäni Riitan tyttäret
Kati ja Sari, isän sylissä meidän kuopuksemme Lotta
ja äidin oikealla puolella poikamme Taneli. Päivän-
sankarin lapsenlapsista kuvasta puuttuu vain Leenan
poika Jukka Yliherva. Kuva: Matti Brandt.

Meidän perheemme on viettänyt joulua yleensä etelässä. Tässä 1980-luvun joulutunnelmaa Pihlajarannassa.

saattanut olla mahdollista myös kansanedustajan tehtävän ohella. Kun urani eteni valtioneuvoston jäsenyyteen, puutarhayrittäjäksi ryhtyminen ei ollut enää ajateltavissa.

Lopulta seuraajakysymys ratkesi, kun sisareni Riitta miehensä Joel Korkeamaan kanssa päätti ottaa viljelmän hoitoonsa. Riitta oli merkonomi ja töissä Kemi Oy:ssä. Joel oli koneteknikko ja töissä metallialan yrityksessä. Molemmilla oli siis koulutusta ja kokemusta, joka oli avuksi puutarhayrittämisessä, mutta itse viljely oli opittava isältä.

Vuonna 1978 Riitta ja Joel tulivat kommandiittiyhtiön yhtiömiehiksi, luopuivat aikaisemmista ammateistaan ja ryhtyivät tekemään tilalla palkkatyötä. Aluksi he asuivat Kemissä. Kun vanhempieni syytinkisiipi valmistui syksyllä 1981, Riitta ja Joel kunnostivat

Pihlajarannan päärakennuksen omaan käyttöönsä ja muuttivat siihen asumaan.

Sukupolvenvaihdos toteutettiin vuonna 1984. Vanhempani myivät tilan Riitalle ja Joelille. Leena sai osuutensa rahana. Meille Vuokon kanssa tuli vanhempieni vuonna 1954 ostama ja Vihantalaksi nimeämä rantapalsta.

Olimme rakentaneet tontille jo 1970-luvun lopulla tilapäisen asunnon ja vuoden 1982 lopulla omakotitalon. Muutimme tilan nimen Koivurannaksi.

Koivuja tontilla ei aluksi näkynyt. Rannan oli vallannut valtaisa pajukko. Pelastimme sen keskeltä muutaman koivun ja istutimme uusia. Lapset kuitenkin pilkkasivat paikkaa Autiorannaksi.

Ulkoministerin viran hoito rajoitti yhteydenpitoa Lappiin ja vanhempiin. Ehdin olemaan Keminkaalla yleensä vain kesälomien aikaan. Vanhempani kävivät puolestaan etelässä meidän vieraanamme noin kerran vuodessa.

Jouluisinkaan emme voineet olla yhdessä. Me Vuokon ja lasten kanssa vietimme joulua hänen vanhempiensa ja perheensä kanssa etelässä, muut lapset perheineen kokoontuivat Keminkaalle.

Tammikuussa vietimme joukolla isän 70-vuotispäiviä Keminkaalla.

Kiireet lisääntyivät entisestään, kun tulin valituksi Keskustapuolueen puheenjohtajaksi kesällä 1980.

Vanhempani seurasivat alusta alkaen poliittista toimintaani ja olivat iloisia siitä, että menestyin ja

rauhallisissa oloissa. Kun nousin puolueen johtoon, tilanne muuttui.

Politiikka on kuin sodankäyntiä. Välillä tuntuu, että sodassakin on enemmän sääntöjä ja moraalialueita kuin politiikan taisteluissa.

Politiikka on jatkuvaa valtataistelua. Etenkin puolueiden johtotehtävissä olevia pyritään tietoisesti vahingoittamaan. Taistelua käydään julkisuudessa. Iskut osuvat armottomasti myös siviilikohteisiin, maalina olevien lähipiiriin.

Suuren puolueen puheenjohtajana olin yksi sotatoumien pääkohteista. Arvoani lisäsivät arvelut, että saataisin ulkoministerin virkaa jo pitkään hoitaneena alkaa saada kannatusta myös presidentinvaaleja ajatellen.

Ensimmäinen vakava yritys urani katkaisemiseksi

Politiikka on kuin sodankäyntiä. Välillä tuntuu, että sodassakin on enemmän sääntöjä ja moraalialueita kuin politiikan taisteluissa.

etenin urallani. He ymmärsivät, että poliittinen valtataistelu oli kovaa ja että siihen liittyi myös aiheutonta loanheittoa.

Äiti kärsi osakseni tulleet kielteisestä julkisuudesta isää enemmän. Kun äiti sairasteli viimeisinä elinvuosinaan, iskut osuivat häneen kipeästi.

Isä seurasi politiikan tapahtumia äitiä tarkemmin. Tiukimmissa paikoissa hän antoi tukea ja joskus neuvon. Emme olleet kovin usein puhelinyhteydessä. Keskustelimme, kun tapasimme. Joskus sain isältä kirjeenkin.

Urani alkuvaihe oli helppo. Kannatus kasvoi ja asemat vahvistuivat. Ratkaiseva käänne olivat vuoden 1979 eduskuntavaalit, joissa puolue menestyi heikosti, mutta eduskuntaryhmään tuli joukko uusia nuoria edustajia. Vaalitulos avasi tien puolueen puheenjohtajan vaihtamiselle Turun puoluekokouksessa vuonna 1980.

Vielä 1970-luvun ajan olin saanut toimia melko

oli keväällä 1982 käynnistynyt päivärahakiista. Sen kuluessa toimittajakin löivät vetoja siitä putoanko eduskunnasta.

Talvella käytyjen presidentinvaalien jälkeen olin haavoittuvassa asemassa. Vihollisia oli myös omassa leirissä. Jotkut tähtäsivät siihen, että puheenjohtajaa vaihdettaisiin jo kesällä 1982.

Nuorena puheenjohtajana olin joutunut heti myrskyn silmään. Urho Kekkonen oli sairastunut ja joutunut eroamaan virastaan. Keskusta joutui käymään vaaleihin alakynnestä ja pahasti hajanaisena.

Valta siirtyi sosialidemokraattien käsiin. Presidentiksi valittiin Mauno Koivisto, joka yhdessä Kalevi Sorsan kanssa syrjäytti minut ulkoministerin paikalta. Muistelmissaan Sorsa totesi SDP:n saavuttaneen tuolloin täydellisen hegemonian.

Keskusta jatkoi hallituksessa, mutta minä olin hallituksen ulkopuolella. Pitkän ministerikauden jälkeen minulle ryhdyttiin taas maksamaan maakunnan

kansanedustajille kuulunutta päivärahaa. Julkisuudessa oikeuteni päivärahaan asetettiin kyseenalaiseksi. Asialla oli aluksi Suomen Kuvalehti, mutta ajojahtiin osallistuivat pian kaikki kärkimediat.

Aihe oli herkullinen. Pahinta, mistä politiikkaa voidaan epäillä, on henkilökohtaisten etujen perusteeton hankkiminen veronmaksajien kustannuksella.

Isä otti tämän tapauksen vakavasti. Hän tiesi tarkaan, kuinka olimme eläneet ja asuneet. Hän myös ymmärsi, että kysymyksessä oli vaarallinen poliittinen ajojahti.

Isä yritti kaikin tavoin auttaa meitä – myös hyvin konkreettisella tavalla.

Kun viranomaiset ryhtyivät muuttamaan voimassa olleiden lakien tulkintaa ja määrittelemään kansanedustajien kotipaikkaa ja päivärahaoikeutta asumisolojen perusteella, ryhdyimme kesällä 1982 kovalla kiireellä rakentamaan Keminmaalle omakotitaloa.

Tuolloin jo lähes 73-vuotias isäni auttoi ahkerasti

rakennustyössä. Töitä jouduttaakseen hän muun muassa kulki pyörällä rakennustyömaalla lakkaamassa talon kattopaneelit.

Talo valmistui ja se otettiin käyttöön ennen lopullisten päätösten tekemistä. Tälläkään ei ollut vaikutusta lopputulokseen.

Lopullisen tuomion päivarahajupakkaan antoi kuitenkin Suomen kansa. Minut valittiin Lapista uudelleen eduskuntaan aikaisempaa suuremmalla äänimäärällä. Moni muu kielteistä julkisuutta saanut kansanedustaja putosi eduskunnasta.

Putoajien joukossa oli myös Johannes Virolainen. Hänen päivärahojaan ei ollut asetettu kyseenalaisiksi, mutta hän oli joutunut tulilinjalle puolustaessaan eduskunnan – maan korkeimman valtiolimen – oikeutta päättää itseään koskevien lakien tulkinnasta.

Tämä saattoi heikentää Virolaisen kannatusta, mutta siihen vaikuttivat myös hänen yksityiselämänsä tapahtumat ja kiista PLO:n johtajalle Jasser Arafatille

Jalasmökki

Valtakunnallista kuuluisuutta saavuttanut jalasmökki liittyi kansanedustajien päivärahoista 1980-luvun alussa käytyyn kiistaan.

Olin helmikuusta 1982 vuoden 1983 maalisvaaleihin saakka poissa hallituksesta. Keväällä julkisuudessa ryhdyttiin väittämään, ettei minun kuulu saada maakuntien kansanedustajille maksettavia päivärahoja sen vuoksi, että perheeni asui suurimman osan vuotta Helsingissä ja lapseni kävivät siellä koulua. Juttua ryyditettiin tiedolla, että asuntonamme Keminmaalla oli vain ”jalasmökki”.

Kansanedustajien päivarahajärjestelmä oli vanhentunut, eikä siinä ollut otettu huomioon kansanedustajien työssä tapahtuneita muutoksia. Aikanaan kaikkien maakuntaedustajien perheet asuivat kotiseudulla, jonne edustajat viikonloppuisin matkustivat.

Jotkut edustajat asuivat Helsingissä perheestään erossa jopa kuukausikaupalla.

Kun eduskuntaan ryhdyttiin valitsemaan nuorempia edustajia, monella heistä ei ollut lainkaan perhettä tai perheet asuivat suurimman osan vuotta Helsingissä. Päivärahojen maksu perustui edustajan kotipaikkaan. Väestökirjalaissa oli erityinen säännös (10§), jonka mukaan henkilön kotipaikka ei muuttunut sen vuoksi, että hän oli tilapäisesti poissa kotipaikaltaan. Tilapäisen oleskelun syyksi mainittiin mm. opiskelu, sairaus sekä eduskunnan tai valtioneuvoston jäsenyyks.

Minun kotipaikkani oli ollut koko ikäni ajan Keminmaa. Vuoteen 1970 saakka olin opiskellut ja sen jälkeen toiminut kansanedustajana ja valtioneuvoston jäsenenä. Vuoteen 1974 saakka olimme kirjoilla

esitettävästä vierailukutsusta.

Vuoden 1987 eduskuntavaaleissa Virolainen teki komean paluun eduskuntaan.

Vuoden 1983 eduskuntavaalien jälkeen palasin hallitukseen ulkoministeriksi ja pääministerin sijaiseksi.

Hallituksen työskentely oli vaikeaa ennen muuta sen vuoksi, että sosialidemokraateilla oli tuo Sorsan muistelmissaan julkituoma ylivalta-asenne.

Hallituksen sisäinen enemmistö oli SMP:n ja Pekka Vennamon varassa. Aluksi Pekka myötäili sosialidemokraatteja, mutta hallituskauden puolivälissä asetelma muuttui ja hallituksessa oli keskiryhmien ja SMP:n enemmistö.

Vaaleihin käytiin tiukoissa tunnelmissa. SDP:n johdon tavoitteena oli Keskustan syrjäyttäminen muodostamalla sinipunahallitus. Tässä tarkoituksessa

Sorsa piti kesästä 1985 lähtien tiivistä yhteyttä Harri Holkeriin, Pentti Sillantaukseen ja muutamiin muihin Kokoomuksen taustavaikuttajiin.

Saimme tietää näistä suunnitelmista. Neuvottelin Kokoomuksen puheenjohtajan Ilkka Suomisen ja RKP:n puheenjohtajan Christoffer Taxellin kanssa sopimuksen, jonka mukaan tavoittelimme ns. kolmen suuren hallitusta, jossa olisivat keskiryhmät, Kokoomus ja SDP.

Sopimuksen mukaan mikään näistä kolmesta puolueesta ei lähde SDP:n kanssa hallitukseen, jos se torjuu yhteistyön kaikkien niiden kanssa. Tällöin olisi syntynyt sinivihreä hallitus.

Voitimme vaalit ja SDP koki murskatappion. Mauno Koivisto kuitenkin käytti laajoja valtaoikeuksiaan, mitätöi vaalituloksen ja runnasi maahan sinipuna-hallituksen.

Tämä oli mahdollista sen vuoksi, että Harri Holkeri oli valmis tukemaan SDP:n ja Koiviston valtapolitiik-

vanhempieni talossa Pihlajarannassa. Vuodesta 1974 vuoteen 1977 koko perhe asui Keminmaalla. Kun tulin vuonna 1977 ulkoministeriksi, perhe siirtyi talvikausiksi Helsinkiin.

Vuonna 1975 talomme oli tuhoutunut tulipalossa. Olimme velkaantuneet, joten meillä ei ollut varaa kahteen täysimittaiseen perheasuntoon. Niinpä hankimme Keminmaalle kevytrakenteisen siirrettävän asunnon, jonka paikalle voisimme myöhemmin rakentaa kunnollisen talon.

Oikeuskansleri Risto Leskinen oli Olavi Tupamäen tapausta tutkiessaan päätnyt tulkintaan, jonka perusteella minullakin piti asunto-oloistani huolimatta olla oikeus kansanedustajan päivärahoihin. Kansliapäällikkö V. O. Hakulinen oli merkinnyt päätökseen erivän mielipiteensä.

Oikeuskansleriksi oli kuitenkin valittu Kai Korte, joka ei ollut juristeista vahvimpia ja joka oli lisäksi julkisuudenkipeä. Kanslerin vaihduttua vanha kansliapäällikkö kaivoi esiin kansaan meneviä juttuja, joissa edellinen kansleri oli poikennut hänen kannastaan. Päivärahajuttu oli yksi näistä.

Korte käynnisti prosessin, joka minun osaltani johti päätökseen kotipaikan siirtämisestä Helsinkiin. Tämä oli vastoin väestökirjalain kirjainta. Tällä perusteella menetin oikeuteni kansanedustajan päivärahoihin. Samoin kävi muutamille muille kansanedustajille. Myöhemmin päivärahat muutettiin kulukorvaukseksi, jollaista minullekin ryhdyttiin maksamaan.

kaa. Näin syntyi Holkerin johtama hallitus, jossa vaalit hävinneillä sosialidemokraateilla oli johtava asema.

Isä ihmettelee, ettei julkisuudessa ole vieläkään selvitetty, kuinka Holkerin hallitus syntyi:

Teillä puolueitten puheenjohtajilla oli tietysti oikeus sopia yhteistyöstä hallituksessa. Jos kansanvalta olisi toiminut, Suomeen olisi tullut jo silloin keskustan ja oikeiston hallitus.

On se kummallista, että Koiviston on sanottu vahvistaneen parlamentarismia, vaikka hän rikkoi tässä parlamentarismin periaatteita. Koivisto esti eduskunnan enemmistöä muodostamasta haluamaansa hallitusta. Tällaista ei paljon parjattu Kekkonen muistaakseni koskaan tehnyt.

Koivisto ajoi häikäilemättä oman puolueensa etuja ja hajotti sen vuoksi Kokoomuksen.

Holkeri oli luopio, joka oli valmis omien etujensa vuoksi tukemaan sosialistien valtapolitiikkaa. Seuraavan vuoden presidentinvaaleissa hän maksoi velkansa tukemalla Koiviston valintaa.

Holkerin hallitus syöksi vahvan markan politiikallaan Suomen 1990-luvun alun syvään lamaan. Valtiovarainministerinä oli Erkki Liikanen. Jo hallitusta muodostettaessa oli nähtävissä, että sen talouspolitiikka johtaisi onnettomuuksiin.

Isän kanssa olimme jo vuosikymmenten ajan keskustelleet Suomen talouden perusteista.

Hänelle ne ovat tulleet tutuiksi myös käytännön kokemuksen kautta:

Suomen menestyminen on perustunut aina siihen, että huolehdimme vientiteollisuutemme kilpailukykyä.

Metsä- ja metalliteollisuudella on ollut ratkaiseva merkitys Suomen taloudelle ja työllis-

syydelle. Kun kilpailukyky on menetetty, kasvu on hidastunut ja työttömyys lisääntynyt.

Inflaatiota pyrittiin kilpailukyvyn ylläpitämiseksi hillitsemään, mutta työmarkkinoilla ajettiin jatkuvasti läpi ylisuuria palkankorotuksia ja kilpailukyky menetettiin. Se oli pakko palauttaa devalvaation avulla.

Jälkikäteen asiantuntijat ovat todenneet, että tämä talouspolitiikka oli hyvin menestysellistä. Itse asiassa se oli noissa oloissa ainoa vaihtoehto Suomelle.

Lähinnä sosialidemokraattien piirissä oli kuitenkin talousasiantuntijoita, jotka olivat toista mieltä. He ajattelivat, että inflaatio saadaan kuriin kiinteällä valuuttakurssilla. Monet heistä ajattelivat, että markan tulee olla paitsi vakaa myös vahva. Kalliilla markalla tuli edistää rakennemuutosta.

Tämän vahvan markan politiikan ja ”hallitun rakennemuutoksen” toteuttamiseksi Holkerin hallitus perustettiin.

Samaan aikaan Suomen rahamarkkinoita ryhdyttiin vapauttamaan antamalla aluksi yrityksille mahdollisuus ottaa ulkomaista luottoa. Kun Suomen korot olivat ylivahvan valuuttakurssin vuoksi korkealla, yritykset vaihtoivat nopeasti kotimaisia lainoja valuuttaluottoihin. Tähän rohkaistiin pienempiäkin yrityksiä vakuuttamalla, ettei markkaa enää devalvoida.

Pankit tulivat pullolleen rahaa. Ne alkoivat tyrkyttää sitä keinoin vakuuksin tai tyystin ilman vakuuksia pienemmille yrityksille ja kotitalouksille. Kansantalous ylikuumeni ja syntyi kupla, joka puhkesi 1990-luvun alun pankkikriisiksi ja syväksi omatekoiseksi lamaksi.

Puhuimme isän kanssa lähes aina tavatessamme sekä onnettomasta hallitusratkaisusta että sen näköpiirissä olleista seurauksista.

Kevään 1987 hallitusratkaisulla oli suora yhteys seuraavan vuoden presidentinvaaleihin. Hallitusratkaisulla Koivisto löi rikki ei-sosialistien rintaman ja varmisti uudelleen valintansa.

Minut oli nimitetty järjestökyseleyn perusteella

Keskustan presidenttiehdokkaaksi jo kesällä 1986. Holkerin hallituksen muodostamisen jälkeen Keskustan piiristä kuului ääniä, että minun tulisi heikon kansansuosion vuoksi luopua ehdokkuudesta.

Kansa vastasi kokoontumalla elokuussa 1987 Ouluhallin ääriään myöten täyttäneeseen suurkokoukseen, jossa vaalikampanjani käynnistettiin.

Ohjelmassa oli puheiden lisäksi mm. Riitan ja Joelin Kati-tyttären lausuntaa. Hänen lausuntaharrastuksensa ei kestänyt yhtä pitkään kuin enonsa – se jäi lapsuuden iloksi.

Etupenkissä istuivat Vuokko ja isä.

Äiti oli kuollut heinäkuussa, juuri 70 vuotta täytettyään.

Presidentinvaaleissa sain hyvitystä vuoden 1987 tahtumille, kun voitin Harri Holkerin. Näissä vaaleissa

johtavasti ja jossa hän syytti minua maanpetoksesta. Lehti antoi saman tien langettavan tuomion.

Tarkka syytti minua siitä, että olisin pyrkinyt tuossa tapaamisessa junailemaan Neuvostoliiton tukea Ahti Karjalaiselle vuoden 1982 presidentinvaaleissa. Väite oli järjetön. Asetelma oli päinvastainen: Neuvostoliiton edustajat olivat painostaneet minua tukemaan Karjalasta. Kekkonen oli kehottanut pidättyvyyteen.

Tarkka ehkä luuli, ettei minulla ollut kirjeen kopiota hallussani. Kuitenkin löysin sen ja saatoin puolustautua. Mauno Koivistokin puuttui asiaan minua muka tukeakseen.

Isä otti yhteyttä – tällä kertaa kirjeitse – ja kehotti rauhallisuuteen. Hän uskoi kansan viisauteen tässäkin asiassa. Isä oli oikeassa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta antoi vapauttavan päätöksen. Seuraavissa

”Sinä kuitenkin suoralta kädeltä ennustit, että mediapelin vuoksi putoat toiselta kierrokselta. Niin kävikin. Hävytöntä peliä.”

Keskusta palasi 1970- ja 1980-lukujen aallonpohjan jälkeen suurten puolueiden sarjaan.

Isäkin riemuitsi.

Vaikka menestyin vuoden 1988 presidentinvaaleissa – tai ehkä sen vuoksi – ajohadit jatkuivat. Syksyllä 1989 minua syytettiin maanpetoksesta.

Vuonna 1981, seuraavan vuoden presidentinvaalien lähestyessä, olin lähettänyt Ahti Karjalaiselle kirjeen, jossa olin selostanut keskusteluani Neuvostoliiton suurlähetystön lähetystöneuvos Viktor Vladimirovin kanssa.

Jo pahasti sairas Ahti Karjalainen oli antanut arkistonsa Jukka Tarkan käsiin, joka auttoi häntä muistelmien kirjoittamisessa. Tarkka kirjoitti Suomen Kuvalehteen jutun, jossa hän referoi kirjettäni harhaan-

eduskuntavaleissa sain äänivyöryn.

Vuoden 1990 puoluekokouksessa luovuin Keskustan puheenjohtajuudesta. Olin kyllästynyt jatkuviin ajojahteihin. Omienkin keskuudessa juoniteltiin.

Pelkäsin, että näköpiirissä olleen vaalivoiton jälkeenkin meidät pantaisiin sivuun, ja tästä syytettäisiin minua. Luopumalla voisin tasoittaa puolueen tietä hallitusvastuuseen. Tunsin myös tarvitsevani elämänmuutosta. Halusin enemmän aikaa perheelleni. Kaipasin kovasti maaseudulle, lähelle luontoa.

Pitkän harkinnan jälkeen teimme ratkaisumme. Päätimme, että luovun puheenjohtajan tehtävästä ja hankimme pientilan. Lisäksi päätin siirtyä ehdokkaaksi Uudellemaalle, kun Marjatta Väänänen ja Johannes Virolainen olivat jättämässä eduskunnan.

Kiertelimme Vuokon kanssa Uudenmaan maaseutua ja katselimme mahdollista maapaikkaa. Erityisen ihastuneita olimme Nurmijärven Lepsämän kylään.

Tiesin paikan, kun olin ollut Merja ja Matti Vanhasen häissä Lepsämän nuorisoseuran talolla. Siellä ei kuitenkaan ollut tiloja tarjolla.

Tila löytyi Tuusulasta, Ruskelan kylästä. Vuoden 1989 keväällä ostimme sieltä Lammaskallion tilan tallimiehen Eino Juurisen perustaman Suoharjunimisen rintamamiestilan.

Muutimme Suoharjuun vielä samana vuonna, kun päärakennus oli saatu peruskorjatuksi. Helsinkiin meille jäi vuokra-asunto.

Suoharjun tilalla oli asuinrakennus ja talli sekä pari hehtaaria pelto- ja puutarhamaata. Myöhemmin saimme ostaa muutaman hehtaarin metsää. Aluksi ajattelin, että alkaisimme viljellä perunaa, vieläpä luomua. Kun isä kävi katsomassa tilaa, hän ehdotti että istuttaisimme sinne herukkapensaita ja omenapuita.

Noudatimme neuvoa. Suurimman osan peltomaasta vuokrasimme naapurin isännälle. Vasta muutama vuosi sitten otimme tämänkin alueen omaan käyttöömme ja istutimme sille karviaispensaita.

Isä oli hyvin iloinen siitä, että muutimme maalle. Vaalipiirin vaihto vähensi yhteydenpitoa, mutta puheenjohtajuudesta luopuminen antoi minulle enemmän aikaa oleskella myös Lapissa.

Isä vieraili Tuusulassa vähintään kerran vuodessa, yleensä loppukeväällä tai alkukesällä. Hän matkusti mieluummin linja-autolla voidakseen seurata kesän tuloa ja tarkkailla viljelyksiä.

Kerran hän toi meille lahjaksi pohjoisesta löydetyn ja koristepuuksi jalostetun punalehtisen koivun. Tuusulassa se ei kuitenkaan jostakin syystä menestynyt, vaikka pidimme siitä hyvää huolta. Samanlaisen koivun isä lahjoitti Koivurantaan. Siellä se voi hyvin.

Kun me aloimme 1990-luvun puolivälin jälkeen viettää enemmän aikaa Keminmaalla, isän vierailut harvenivat. Etelässä järjestetyissä lasten perhejuhlissa hän on kuitenkin uskollisesti käynyt.

Vuoden 1991 eduskuntavaaleissa Keskusta sai ”veret seisauttavan” vaalivoiton. Olin ensimmäistä kertaa

ehdokkaana Uudellamaalla ja keräsin koko maan suurimman äänimäärän.

Vaalien jälkeen syntyi Esko Ahon johtama sini-vihreä hallitus, johon tulin ulkoministeriksi.

Keväällä 1993 erosin hallituksesta valmistautuakseni seuraavan vuoden presidentinvaaleihin. Tähän oli kaksi syytä.

Esko Ahon johtama hallitus oli jatkanut vahvan markan politiikkaa edellisen vuoden lopulle saakka. Tästä pitivät huolen presidentti Mauno Koivisto ja Suomen Pankin johtokuntaan siirtyneet Kalevi Sorsa ja Harri Holkeri. Keväällä 1993 en ollut edelleenkään tyytyväinen hallituksen politiikkaan, enkä halunnut kantaa siitä vaaleihin käytäessä vastuuta.

Toisaalta neuvottelut Suomen jäsenyydestä Euroopan unionissa olivat siinä vaiheessa, että ratkaisut olivat siirtymässä presidentinvaalien yli. Ajattelin, että niihin oli tätäkin ratkaisua ajatellen keskityttävä.

Vaalien lähtökohdat olivat vaikeat ennen muuta sen vuoksi, että ehdokkaaksi asettuivat myös Keijo Korhonen ja Eeva Kuuskoski. Tästä huolimatta kannatukseni kohosi niin korkealle, että olin pääsemässä toiselle kierrokselle, jolla minulla olisi ollut hyvät mahdollisuudet menestyä.

Härski mediapeli käänsi kuitenkin asetelmat aivan viime päivinä. Kansan keskuudessa pohdittiin kuumeisesti, kuka muista ehdokkaista voisi nousta toiselle kierrokselle ja voittaa Ahtisaaren, joka näytti olevan menossa toiselle kierrokselle. Tähän julkisuuden kautta pyrittiin vaikuttamaan.

Keskustelussamme isä muisti mediapelin käänteet:

*Galluppien mukaan sinä näytit olevan me-
nossa toiselle kierrokselle. Oli suuri yllätys,
kun perjantai-iltana MTV:n järjestämän
vaalikeskustelun alussa julkaistiin tutkimus,
jonka mukaan olisitkin jäämässä neljänneksi
Ahtisaaren, Rehnin ja jopa Ilaskiven jälkeen.
Teidät ehdokkaat pantiin studiossa istumaan
tähän järjestykseen.*

Lauantai-illan televisiouutisissa nousi kohu nootista, jonka Venäjä oli lähettänyt Suomelle. Annettiin ymmärtää, että tällä tavalla Venäjä yrittää vaikuttaa vaalien tulokseen. Mieliin muistutettiin 1960-luvun alun noottikriisi, jolla Neuvostoliiton väitettiin vaikuttaneen presidentinvaaleissa Kekkonen hyväksi. MTV:n uutisissa väitettiin, että sinä olisit nootin tilannut.

Televisiota katsoessani en vielä ymmärtänyt tämän uutisen merkitystä. Kun tulit vaali-iltana studioon, olit ennakköänten ansiosta kakkosena. Me kannattajat olimme innoissamme.

Sinä kuitenkin suoralta kädeltä ennustit, että mediapelin vuoksi putoat toiselta kierrokselta. Niin kävikin.

Hävytöntä peliä.

Ennakköäänissä olin todellakin toisena. Sain niistä 21,8 %. Ahtisaaren osuus oli 27,2 %, Ilaskiven 17,0 % ja Rehnin 15,5 %. Mediapeli nosti Rehnin vaalipäivän äänillä kakkoseksi.

Ennakköänten jakautuma osoitti myös sen, että MTV:n teettämän tutkimuksen luvut olivat aivan päin mäntyä. Kyselyssä oli mukana runsaasti niitä, jotka olivat äänestäneet ennakkoon. Heistä olisi MTV:n tutkimuksen mukaan Ahtisaarta äänestänyt 26,4 %, Rehniä 17,7 %, Ilaskiveä 23,8 % ja minua 16 %.

Ilaskiven gallup-kannatus oli siis saatu lähes seitsemän prosenttiyksikköä todellista korkeammaksi ja minun suosioni noin kuusi prosenttiyksikköä todellista heikommaksi. Rehnin kannatus oli saatu yli kaksi prosenttiyksikköä todellista korkeammaksi. Tutkimus ohjasi äänestäjien arviota siitä, kenellä olisi mahdollisuudet nousta toiselle kierrokselle.

Suurin merkitys taisi kuitenkin olla vaaleja edeltäneen lauantain uutisoinnilla Venäjän suurlähetystön Suomen ulkoministeriölle lähettämästä ”nootista”.

Helsingin Sanomiin oli vuodettu tieto Venäjän suurlähetystön alkuvuodesta lähettämästä kirjeestä, jossa se kiinnitti huomiota eräiden äärioikeistolaisten

järjestöjen toimintaan. Uutinen asiasta julkaistiin lauantaiamuna ilmestyneessä lehdessä.

Jälkikäteen ei ole edes yritetty selvittää, kuka oli vuotanut lehdelle tiedon kirjeestä. Kysyin itse vuosien kuluttua asiaa Unto Hämäläiseltä. Lähdesuojaan vedoten hän kieltäytyi kertomasta. Hämäläinen vakuutti, ettei toimitus uutista laatiessaan tiennyt TV:n tulevasta uutisoinnista.

Illan TV-uutisissa kirje paisuteltiin pääuutiseksi. MTV:ssä mieliin palautettiin 1960-luvun noottikriisi. Claes Andersson sai vihjailla ja äärioikeiston aktivisti Seppo Lehto suoraan väittää, että minä olin ”tilannut” nootin. YLE:n uutiset vahvistivat MTV:n uutisoinnin tehoa käsittelemällä noottiuutista laajasti ja kytkemällä sen presidentinvaaleihin.

Julkisen sanan neuvosto antoi uutisoinnista langettavan tuomion MTV:lle, mutta vaalin tulosta se ei muuksi muuttanut.

Martti Ahtisaarelle Elisabeth Rehn oli toisella kierroksella helppo vastus. Heti valituksi tultuaan Ahtisaari asetti minut virkakieltoon: hänen presidenttikaudellaan minulla ei olisi pääsyä ainakaan ulkoministerin virkaan.

Isä murehti vaaleihin liittynyttä mediapeliä yhtä paljon kuin minäkin. Lohdutuksen sanoja oli siinä tilanteessa turha lausua.

Olen hieman ihmetellyt sitä, että presidentinvaalien mediapelin taustavoimat eivät ole vielääkään tulleet esiin saadakseen siitä itselleen kuuluvan ”kunnian”. Kysymyksessä oli yksi Suomen historian merkittävimmistä ja taitavimmista mediajunailuista, ja se täytti täydellisesti asetetut tavoitteet.

Vuoden 1987 hallitusratkaisun taustat ja vaiheet ovat sentään ainakin osittain tulleet julkisuuteen. Tässäkin on toki vielä jakamatonta kunniaa tarjolla.

Väistyvä presidentti Mauno Koivisto kiirehti saattamaan EU-neuvottelut päätökseen heti vuoden 1994 presidentinvaalien jälkeen. Tämä kiire kostautui: maataloussopimus oli heikko, ja siitä olemme joutu-

neet jatkuvasti kärsimään.

Lokakuussa 1994 järjestettiin neuvoa-antava kansanäänestys Suomen liittymisestä Euroopan unioniin.

Alkusyksystä jäsenyyden kannattajat olivat alkukynnessä. Lehdistö käynnisti voimakkaan kampanjan jäsenyyden puolesta. Käyttöön otettiin tehokkain ase: turvallisuuspolitiikka, ulkopoliittinen pelottelu. Unto Hämäläinen kuvaa tämän havainnollisesti teoksessaan *Lännetymisen lyhyt historia*.

Äänestäjien enemmistö saatiin kuin saatiinkin taivutelluksi jäsenyyden kannalle.

Ruotsissa kansan enemmistö oli jäsenyyttä vastaan. Siksi Suomessa yritettiin kiirehtiä eduskunnan lopullista päätöstä, jotta meidän jäsenyytemme saa-

Riitta Uosukainen ja eduskunnan muu johto taipuivat. Tähän vaikutti ilmeisesti ratkaisevalla tavalla se, että kamppailumme alkoi saada Ruotsissa julkisuutta, joka olisi saattanut kääntää kansanäänestykseen valmistuvia ruotsalaisia jäsenyyttä vastaan.

Ruotsissa äänestäjät eivät olleet yleisesti tietoisia siitä, että Suomen kansanäänestys oli – toisin kuin Ruotsissa – vain neuvoa-antava ja että ratkaisu oli meillä vielä auki. Äänestäjille selitettiin, ettei Ruotsi voi jäädä sivuun, kun Suomi liittyy.

Ruotsin kansanäänestyksessä hyvin niukka enemmistö asettui jäsenyyden kannalle.

Olin mukana, kun Ruotsin pääministeri Göran Persson kertoi vuoden 2000 puheenjohtajuuskautensa

Kun Euroopan parlamentti otti kantaa rahaliittoon keväällä 1998, isäni oli vierailijaryhmän mukana Strasbourgissa.

taisiin lyödyksi lopullisesti lukkoon ennen Ruotsin kansanäänestystä.

Tätä en hyväksynyt. Mielestäni Suomen jäsenyys oli perusteltavissa vain siinä tapauksessa, että Ruotsi liittyy. Jos Ruotsi ja Norja olisivat jääneet ulkopuolelle, Suomenkin olisi tullut jäädä. Tällöin Euroopan talousalueesta (ETA) olisi tullut toimiva järjestelmä ja olisimme voineet muodostaa sen puitteissa Pohjolan yhteisön.

Tällöin Euroopan yhdentyminen olisi saanut toisen suunnan. Unioni olisi jatkanut syventymistään liittoahtioksi. Baltian ja itäisen Euroopan maat olisivat tulleet osaksi Euroopan talousalueen toista vaihetta. Tätä Euroopan komissio ja useat keskeiset jäsenmaat alun perin tahtoivat. Tämä tie olisi saattanut olla parempi koko Euroopalle.

Eduskunnassa syntyi jarrutuskeskustelu, jonka avulla pyrimme siirtämään Suomen lopullisen ratkaisun Ruotsin kansanäänestyksen yli.

Isä seurasi jarrutuskeskustelua ja kannusti meitä jatkamaan. Lopulta eduskunnan silloinen puhemies

alussa Tukholmassa Pat Coxin johtaman Euroopan parlamentin liberaaliryhmän edustajille ruotsalaisten suhtautumisesta unioniin:

”Ruotsalaisten enemmistö on aina ollut sitä mieltä, että meidän ei tule kuulua unioniin. Vain kerran – syksyn 1994 kansanäänestyksessä – enemmistö on hyväksynyt jäsenyyden. Aina sitä ennen ja aina sen jälkeen enemmistö on vastustanut sitä.”

Jäsenyyteni Euroopan parlamentissa alkoi heti, kun Suomi oli vuoden 1995 alussa liittynyt Euroopan unioniin.

Olin ehdokkaana saman vuoden eduskuntavaaleissa, mutta kun Keskusta joutui oppositioon, jäin Euroopan parlamenttiin. Ajattelin, että voin vaikuttaa siellä enemmän kuin oppositiopuolueen kansanedustajana.

Euroopan parlamentissa puolustin Suomen itenäisyyttä ja meidän kansallisia etujamme. Yksi avainkysymys tässä suhteessa oli Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) kolmanteen vaiheeseen siirtyminen ja Suomen mukanaolo siinä.

Rahaliitosta käytiin jäsenmaissa vilkasta keskustelua. Saksassa johtavat asiantuntijat varoittivat liian laajan ja liian heterogeenisen euroalueen muodostamisesta. Heidän mielestään yhtenäisvaluutan piiriin olisi tullut aluksi ottaa vain viisi valtiota – Ranska, Saksa ja BENELUX-maat –, jotka taloutensa perusteella muodostivat ns. optimaalisen valuutta-alueen. Muut maat olisivat voineet käyttää euroa kansallisten valuuttojensa rinnalla.

Suomella oli suorastaan ratkaiseva asema euroaluetta muodostettaessa. Meidän taloutemme oli kunnossa, joten estettä jäsenyydelle ei ollut. Moni vanha jäsenmaa ei täyttänyt kriteereitä, mutta ne eivät voineet jäädä ulkopuolelle, jos Suomen kaltainen uusi jäsen liittyy.

Suomen kanta ratkaistiin vuonna 1997. Keskustan ylimääräinen puoluekokous päätti vastustaa Suomen liittymistä ensimmäisten maiden joukossa. Perusteet olivat taloudelliset. Ennen muuta haluttiin toimia yhtä jalkaa Ruotsin kanssa. Lipposen hallitus vei kuitenkin päätöksen läpi eduskunnassa. Suomi veti mukanaan muita maita, niitäkin joiden talous ei ollut kriteereiden mukaisessa kunnossa.

Kansanäänestystä ei Keskustan ja muiden vaatimuksesta huolimatta järjestetty. Lipposen vastaus oli, että tästäkin äänestettiin EU-kansanäänestyksessä. Monet johtavat poliitikot puhemies Riitta Uosukaista myöten sanoivat, etteivät he olleet ymmärtäneet, että kansanäänestys olisi koskenut myös markan kohtaloa.

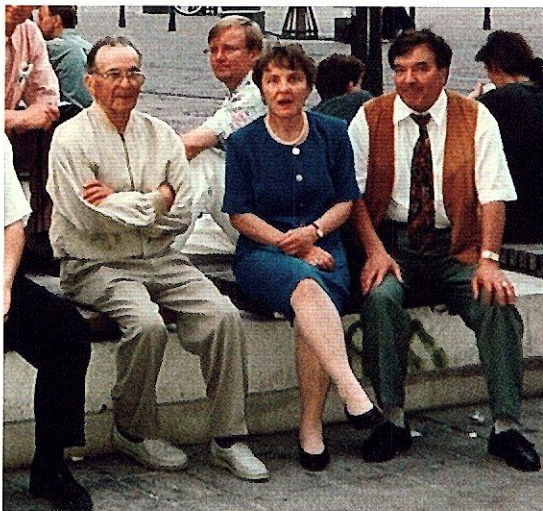
Mielipidemittauksissa suuri enemmistö suomalaisista ilmoitti, että he olisivat äänestäneet unioniin liittymistä vastaan, jos olisivat tienneet sen merkitsevän myös oman valuutan menettämistä.

Isä Kerttu Vohon ja Jorma Ahon kanssa puiston penkillä levähtämässä.

Kun Euroopan parlamentti otti kantaa rahaliittoon keväällä 1998, isäni oli vierailijaryhmän mukana Strasbourgissa. Tästä Unto Hämäläinen kirjoitti teoksessaan *Lännettymisen lyhyt historia*:

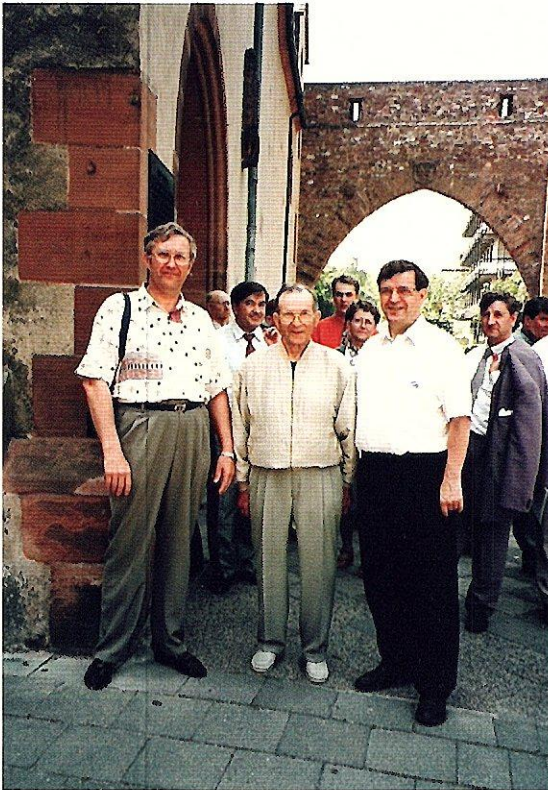
Paavo Väyrynen ei ollut tappion hetkellä yksin. Hän oli pyytännyt vaimonsa Vuokon ja 88-vuotiaan isänsä Eemelin seuraamaan rahaliiton käynnistymistä. Isä-Eemeli oli pyytännyt miettimisaikaa – hänkään ei kannattanut rahaliittoa eikä Suomen liittymistä siihen. Lopulta hän kuitenkin päätti tulla, perustelu oli: ”Onhan sitä tapana käydä hautajaisissakin.”

Istunnon jälkeen kirjoitin kolumnin ”markan hautajaisista”. Isä matkusti Strasbourgisiin pohjoissuomalaisen vierailijaryhmän mukana. Seurue pyrki pitämään hyvää huolta isästä, joka oli ylivoimaisesti vanhin porukasta. Kun ryhmä käveli Strasbourgissa, Kerttu Voho ehdotti vähän väliä isälle, että pysähdyttäisiin istahtamaan puiston penkille. Isä ihmetteli minulle, kuinka huono kunto Kertulla oli, kun hän halusi niin usein levähtää. Kyllä porukalle nauru maittoi, kun kerroin heille isän kommentista.

Vierailijaryhmät kuvataan Strasbourgissa portaikolla, joka on tähän tarkoitukseen varta vasten rakennettu.

Euroopan parlamentin jäsenillä on oikeus kutsua Brysseliin, Luxemburgiin tai Strasbourgiin vieraita, joiden matkakustannusten kattamiseen parlamentti osallistuu. Keväällä 1998 Strasbourgiin saapunut pohjoissuomalaisten ryhmä matkusti autoilla Frankfurtista Strasbourgiin. Matkalla se pysähtyi Wormsiin, missä Martti Luther vuonna 1521 joutui vastaamaan toiminnastaan valtiopäivillä keisari Kaarle V:n edessä.

Wormsissa Luther lausui kuuluisat sanansa: "Toimiminen vastoin omaatuntoa on vahingollista terveydelle ja mielenrauhalle. Tästä syystä en voi perääntyä. Tässä seison, enkä muuta voi." Olen käyttänyt tätä omana tunnuslauseenani, kun olen joutunut toimimaan valtavirtaa vastaan muun muassa Euroopan yhdentymiseen liittyvissä ratkaisuissa.

Isä-poika laatuaikaa

Työ Euroopan parlamentissa oli mielenkiintoista, mutta siihen liittyvä elämäntapa oli raskas. Ennen muuta jatkuva matkustaminen Brysseliin ja Strasbourgisiin oli työlästä ja tylsää.

Euroopan parlamentin jäsenyydessä oli toki monia hyviäkin puolia. Ajankäyttö oli varsin vapaata. Saatoin käydä säännöllisesti kotiseudullani ja pitää enemmän yhteyttä isääni.

Kun parlamenttityöni painopiste oli pohjoisessa, hankimme vuoden 1996 alussa asunnon Rovaniemeltä. Sieltä käsin kävimme Vuokon kanssa säännöllisesti Keminmaalla ja isä puolestaan kävi meillä kylässä. Näistä ajoista alkaen olemme pyrkinet mahdollisuuksien mukaan järjestämään isän kanssa yhteisen sunnuntailounaan.

Keväällä 1998 teimme esisopimuksen Niemi-Niemelän ostamisesta ja myimme kaupan rahoittamiseksi asuntomme Rovaniemellä. Uskalsimme ottaa vastuullemme entisen vanhainkodin kunnostamisen ennen muuta sen vuoksi, että meillä oli Euroopan parlamentin matkakorvausten ansiosta varsin runsaat tulot. Voimme sanoa, että sijoitimme ne kaikki kotiseututyöhön.

Kun aloimme rakentaa ja kehittää Pohjanrantaa, käytimme kaiken liikenevän ajan Keminmaalla. Tämän

ansiosta yhteydenpitomme isän kanssa entisestään tiivistyi.

Aluksi isä varoitteli meitä ostamasta Niemi-Niemelää. Hän pelkäsi monien ystäviemme tavoin, että joutuisimme vararikkoon. Kun aloimme kehittää Niemi-Niemelää Pohjanrannaksi, isä oli innokkaasti mukana. Saimme häneltä arvokkaita neuvoja. Isä tunsu tilan hyvin senkin vuoksi, että hän oli aikoinaan kartoittanut sen tilukset.

Lauantai-iltaisin isä on seurannut asuntonsa ikkunasta väen kokoontumista Tähtirannan tansseihin ja kysellyt seuraavana aamuna, paljonko lippuja myytiin.

Keminmaalla olemme asuneet Koivurannan talossamme. Parina talvikautena käytimme asuntomme myös Pohjanrannan kolmannen kerroksen päätyhuoneistoa.

Uuden vuosituhannen otimme vastaan isän kanssa Pohjanrannan yläkerrassa, mistä saatoimme ihailla myös kuntakeskuksen komeaa ilotulitusta. Isä lähestyi silloin 90. syntymäpäiväänsä.

Vuonna 2002 aloitimme herukanviljelyn Pohjanrannan pelloilla. Istutustyön urakoivat Pyhäjärven isännät tähän tarkoitukseen kehittämällään koneella. Marjojen poimimista varten hankimme traktorivetoi-

sen koneen suoraan puolalaiselta tehtaalta.

Olin pellolla herukan istutusta valvomassa, kun minun oli ratkaistava lopullisesti, lähtisinkö ehdokkaaksi vuoden 2003 eduskuntavaaleihin. Ilmoitin, etten ole mukana niissä vaaleissa.

Harkitsin ehdokkuutta vakavasti. Vastikään puheenjohtajaksi valitun Anneli Jäättenmäen nihkeys ehdokkuuttani kohtaan johti kuitenkin siihen, että jättäydyin sivuun. Ajattelin, että olisin joutunut sivuraiteelle.

Vuoden 2007 eduskuntavaalien lähestyessä ehdokkuuteni nousi jälleen esiin. Nyt puolueen johto kannusti minua mukaan. Olin ehdolla Lapin vaali-
piirissä ja tulin valituksi.

Vaalien jälkeen jouduin omituiseen ryöpytykseen, kun kerroin, mitkä olivat vaihtoehtoni. Kerroin, että jatkaisin loppuun kauteni Euroopan parlamentissa, ellei Suomessa olisi tarjolla tehtäviä, joissa voisin vaikuttaa asioihin enemmän kuin siellä. Tämän vuoksi minua syytettiin jopa kiristyksestä.

Esiin kaivettiin minuun liittyvät urbaanit legendat. En ryhtynyt niitä oikomaan, kun ne ovat totuutta paljon mehevämpiä. Niinpä lehdissä mm. kerrottiin, että minut oli tuomittu maanpetoksesta. Tosiasiassa ei ollut syytettykään. Juttujen mukaan olin vaarantanut kännykän käytöllä lentoturvallisuuden. Tosiasiassa en ollut rikkonut annettuja määräyksiä.

Ennen ministerinimityksiä olin yhteydessä Matti Vanhaseen. Hän tarjosi minulle ensin maa- ja metsätalousministerin paikkaa, jonka hieman empien hyväksyin. Tämä ajatus joutui vastatuuleen. Seuraavaksi Matti lupasi ehdottaa minulle ulkomaankauppa- ja kehitysministerin tehtävää, joka oli vielä mieluisampi.

Puhelinkeskustelussamme Vanhanen huomautti kuivakkaaseen tyyliinsä, että hän sitten hoitaa Keskustan osalta Eurooppa-politiikan. Hyväksyin tämän.

Eduskuntaryhmän ja puoluehallituksen yhteisessä valintakokouksessa syntyi tiukka äänestys. Minun postini tuli äänestyskseen ensimmäisenä, joten kaikki puoluejohdon ehdotukseen jotenkin tyytymättömät keskittivät voimansa kaataakseen dominopalikoista ensimmäisen.

Kun tulin nimitetyksi ulkomaankauppa- ja kehitysministerin tehtävään, kauteni Euroopan parlamentissa päättyi. Olen ollut tähän ratkaisuun hyvin tyytyväinen. Huono puoli tässä on se, että yhteisiä sunnuntailounaita isän kanssa on voitu järjestää hieman harvemmin.

Nyt keskustelumme ovat käsitelleet ennen muuta hallituspolitiikassa esillä olleita asioita.

Usein olemme palanneet kysymykseen Suomen liittymisestä Euroopan unioniin ja etenkin talous- ja rahaliittoon.

Ministerinä jouduin hankalaan tilanteeseen erityisesti Lissabonin sopimusta käsiteltäessä.

Olin kaikin voimin vastustanut sopimusta ja äänestänyt Euroopan parlamentissa sen hylkäämisen puolesta. Samoin olivat toimineet myös kaikki muut Keskustan europarlamentaarikot.

Hallituksessa olen joutunut jopa toimimaan esittelijänä, kun on käsitelty sopimuksen allekirjoitusvaltuuksia ja vahvistamista. Näissä tilanteissa saatoin rauhoittaa omaatuntoani sillä, että olin tehnyt sopimuksen hylkäämiseksi todennäköisesti enemmän kuin kukaan muu suomalainen.

Vaikka olen toiminut sen mukaan, mistä Vanhasen kanssa ennen hallituksen muodostamista sovittiin, olen toki voinut saada mielipiteeni esille EU-asioita käsittelevässä ministerivaliokunnassa.

Uusista esiin tulevista kysymyksistä ministerivaliokunnassa keskustellaan vapaasti. Matti määrittelee Keskustan linjan, mutta olen mukana vaikuttamassa ratkaisuihin. Itse asiassa pääministeri määrittelee viime kädessä myös Suomen linjan valiokunnassa käydyn keskustelun perusteella.

Lissabonin sopimus on viimeisin askel prosessissa, jolla Euroopan unionia kehitetään liittovaltion suuntaan. Omalta osaltani olen tehnyt kaikkeni, että unioni kehittyisi itsenäisten valtioiden muodostamana valtioliittona.

Isän kanssa olemme keskustelleet Euroopan unio-

nista ja Suomen Eurooppa-politiikasta siitä lähtien kun nämä kysymykset nousivat pari vuosikymmentä sitten esille. Olemme olleet näistä asioista samaa mieltä ja olen saanut isältä täyden tuen toiminnalleni. Hän on myötäelänyt voimakkaasti EU-politiikan keskeisissä tapahtumissa.

Suomen jäsenyys rahaliitossa oli ilmeinen virhe erityisesti sen vuoksi, että Ruotsi ja Tanska jäivät ulkopuolelle. Sanottiin, että ne seuraavat pian perässä. Eivät ole seuranneet. Ruotsissa asiaa ei vuosikausiin oteta edes esille.

Suomen talous on kärsinyt rahaliitosta, vaikka siihen liittymistä ajaneet eivät sitä mielellään myönnäkään.

Oman valuutan ja Yhdysvaltain dollarin kurssien keskinäinen suhde on tärkeä Suomen kaltaiselle maalle, ei vain metsäsektoria vaan myös muuta teol-

säteollisuudenkin johto kannatti ja jopa ajoi Suomen liittymistä euroalueeseen, vaikka oli mahdollista, että Ruotsi jäisi ulkopuolelle. Tähän asiaan palasimme usein, kun Stora Enson Kemijärven tehtaan lopettaminen oli esillä.

Unioniin liittyminen on vaikuttanut eniten Suomen maatalouteen.

Jos Suomi olisi pysyttäytynyt EU:n ulkopuolella, meillä olisi edelleen itsenäinen maatalouspolitiikka, kuten Norjalla Euroopan talousalueen (ETA) osana. Unioniin piti kuitenkin päästä ja jopa kehnoin ehdoin. Nyt olemme liaksi EU-politiikan, EU-byrokratian ja markkinoiden armoilla. Ja tilanne on pahenemassa

”Suomi on EU-maista luonnon olosuhteiltaan ainutlaatuinen.

Me olemme Euroopan ja koko maailman pohjoisin maatalousmaa.”

lisuutta ajatellen. Euroaikana kurssivaihtelut ovat olleet jyrkemmät kuin koskaan aikaisemmin. Lähtötilanteessa euro oli noin 1.20 dollaria. Alimmillaan käytiin 0.80 dollarin tasossa. Sieltä ponnahdettiin jopa yli 1.50:een.

Kun euro oli heikoimmillaan, Suomen talous ylikuumeni, mikä näkyi sekä kiinteistö- että osake-markkinoilla. Näinä aikoina Suomen kustannustaso nousi ja kilpailukyky heikkeni. Euron vahvistuessa Suomen vientiteollisuus on ollut vaikeuksissa sekä epäedullisen valuuttakurssin että heikentyneen kilpailukyvyn vuoksi.

Ruotsi on pärjännyt euroalueen ulkopuolella yhtä hyvin tai paremmin kuin Suomi. Korot ovat olleet alhaalla ja talouskasvu vahvaa. Ja nyt laman oloissa Ruotsi on päässyt hyötymään, kun kruunun kurssi on ollut euroa edullisempi.

Ihmettelimme aikanaan isän kanssa sitä, että met-

Lissabonin sopimuksen myötä.

Isä on ollut mukana Suomen maatalouden kehityksessä viime vuosisadan alkupuolelta lähtien. Perimätietoa hän on saanut 1800-luvun loppupuolelta saakka.

Isän maatalouspoliittisessa ajattelussa on pitkä kaari:

Suomen oma maatalouspolitiikka tähtäsi omavaraisuuteen. Jo autonomian kaudella omaa tuotantoa suojeltiin tuontitulleilla. Itenäisyyden aikana omavaraisuudesta on huolehdittu rajasuojan ja tukipolitiikan avulla.

Suomi on EU-maista luonnon olosuhteiltaan ainutlaatuinen. Me olemme Euroopan ja koko maailman pohjoisin maatalousmaa. Jo Virossa olosuhteet ovat paljon suotuisammat. Ruotsinkin maataloustuotanto sijaitsee lähes

kokonaan Suomen eteläpuolella.

Suomen maatalous on perustunut perheyrittäjyyteen. Sille on kautta aikojen ollut luonteenomaista, että viljelijäperheet ovat saaneet toimeentulosta useammasta lähteestä. Varsinkin metsien merkitys on ollut suuressa osassa maata hyvin suuri.

Suomen maatalouden kehitys on perustunut osuustoimintaan. Sen avulla on voitu parantaa pienten tilojen elinkelpoisuutta. Tämänkaltaisia seikkoja EU:n maatalouspolitiikka ei ota riittävästi huomioon.

Jäsenyysneuvotteluissa yhteistä politiikkaa ei suosituttu muuttamaan, vaan ratkaisuksi tuli Suomelle annettu oikeus maksaa kansallisia tukia. Niidenkin osalta ratkaisu oli torso. Maa jaettiin kahtia. Poh-

tunut taipumaan.

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ja markkina-voimat vaikuttavat haitallisesti Suomen maatalouden kehitykseen. Isä huomauttaa, että yhteisessä maatalouspolitiikassa suuret jäsenmaat ajavat häikäilemättä omaa etuaan. Tästä hän mainitsee yhtenä esimerkkinä sokeriratkaisut.

EU-kaudella Suomessakin on siirrytty teollisuusmaisen tuotannon suuntaan. Jopa maidontuotantoon ollaan suunnittelemassa tuhannen ja pian varmaankin useamman tuhannen lehmän yksiköitä. Ne olisivat ympäristön kannalta hyvin haitallisia. Toisaalta ne veisivät maataloutemme rakennetta väärään suuntaan ja heikentäisivät lopulta sen kilpailukykyä.

Maidontuotannossa Suomen kilpailuvaltti voi olla vain perheviljelmä, joka käyttää niille sopivaa nykyaikaista tekniikkaa. Pääomavaltaisessa vieraaseen

Isä muistaa omakohtaisesti, millaista elämä oli silloin, kun Suomi oli kehitysmaa. Ei tuo aika niin kovin kaukana ole.

joiseen saatiin oikeus pysyvään tukijärjestelmään, Etelä-Suomen osalta oli tyytyminen siirtymäkauden tukiin. Neuvottelutulos oli epäselvä ja sen tulkinnoista on jouduttu jälkikäteen kiistelemään.

Kansallisten tukien maksaminen oli vastoin EU:n omia periaatteita. Oikea ratkaisu olisi ollut yhteisen politiikan muuttaminen siten, että suomalaisen maataloustuotannon jatkuvuus olisi turvattu EU:n budjetin kautta. Tällöin Suomesta olisi tullut unionin budjetissa nettosaaja. Nyt olemme olleet alusta alkaen nettomaksaja.

Suomen neuvotteluasema oli vahva. Sitä olisi voitu hyödyntää, jos neuvotteluja ei olisi pilattu liialla kiireellä. EU halusi Norjan, Ruotsin ja Suomen jäsenikseen. Suomi oli avainasemassa, kun yleinen mielipide oli Ruotsissa ja Norjassa jäsenyyden suhteen kielteisempi kuin Suomessa. Jos Suomi ja Norja olisivat pitäneet tiukasti kiinni maataloustavoitteistaan, EU olisi jou-

työvoimaan perustuvassa tuotannossa emme voi kilpailla monien muiden Euroopan maiden kanssa.

EU-paineissa jopa osuustoiminnan periaatteista ollaan tinkimässä. Osuustoiminnalla on ollut valtava myönteinen vaikutus suomalaisen maatalouden ja maaseudun kehitykseen. Pienille ja etäällä jalostuslaitoksista sijaitseville tiloille on maksettu sama hinta kuin lähellä sijaitseville suurtuottajille. Nyt kerrotaan, että osuustoiminnallinen lihayritys aikoo ryhtyä maksamaan korkeampaa hintaa lähialueiden tuottajille.

Suurnavetat ja osuustoiminnan periaatteet ovat olleet esillä keskusteluissani isän kanssa erityisesti viime kesänä, kun niihin liittyvät suunnitelmat ovat olleet julkisuudessa.

Kehitys- ja ympäristöasiat ovat olleet usein lounas-keskustelujemme asialistalla. Kehitysministerinä olen joutunut niihin työni puolesta erityisesti painutumaan.

Isä muistaa omakohtaisesti, millaista elämä oli silloin, kun Suomi oli kehitysmaa. Ei tuo aika niin kovin kaukana ole.

Isäni lapsuudessa hänen kotiinsa ei ollut tietä. Sähköt tulivat vasta sotien jälkeen, parikymmentä vuotta sen jälkeen kun isä oli lähtenyt maailmalle. Eri puolilla Pohjois- ja Itä-Suomea on kyläkuntia, jotka ovat päässeet tieyhteyteen ja jotka on sähköistetty vielä paljon myöhemmin.

1900-luvun alussa Viantiejoen taloissa ja torpissa oli lehmä tai pari lähinnä kotitarvekäyttöön. Kotivoita ja -juustoa saatettiin toimittaa markkinoille. Karjataloutta oli mahdollista kehittää vasta sitten kun kylälle saatiin tie ja maidot voitiin toimittaa meijeriin.

Vaikka Suomikin on harjoittanut kehitysyhteistyötä esimerkiksi Tansanian ja Mosambikin kanssa jo neljän vuosikymmenen ajan, näissä maissa vain runsaalla kymmenesosalla ihmisistä on käytettävissään sähköä.

Sähkö on välttämätön kaikelle kehitykselle. Lähellä päiväntasaajaa on ympäri vuoden lähes puolet vuorokaudesta niin pimeää, ettei ilman sähköä voida lukea. Radion kuuntelemiseen ja television katselemiseen tarvitaan sähköä. Nykyaikaisessa elinkeinotoiminnassa, myös maataloudessa ja kalastuksessa, sähkö on välttämätöntä.

Teitä ei monessa Afrikan maassa juurikaan ole tai ne ovat niin kehnoja, ettei niistä etenkään sadekauden aikana ole mitään hyötyä. Mikään elinkeinotoiminta ei voi menestyä, elleivät ihmiset pääse liikkumaan ja ellei tuotteita saada markkinoille. Yksityisen elinkeinotoiminnan kehittäminen on avainasemassa, kun köyhyyttä pyritään kestävällä tavalla poistamaan.

Kehityspolitiikassa on laiminlyöty perusrakenteiden kehittäminen ja yksityisen sektorin kehittäminen. Nyt suunta on muuttumassa.

Myös kehitysmaiden koulutuksen ja terveyden-

huollon tukemisessa voimme hyödyntää omia kokemuksiaamme.

Ympäristöasioista olemme keskustelleet isän kanssa niin kauan kuin muistan. Aluksi keskustelut olivat käytännönläheisiä ja usein puutarhaviljelyyn liittyviä.

Luin jo koulupoikana luonnonsuojeluun liittyvää kirjallisuutta. Koulusta sain stipendinä teoksen *Serengeti ei saa kuolla*. Ahmin myös suomalaista luonto- ja luonnonsuojelukirjallisuutta.

Luin Rooman klubin raportin *Kasvun rajat* heti kun se oli vuonna 1972 ilmestynyt englanniksi. Se mullisti ajatteluni ja vaikutti osaltaan seuraavana vuonna ilmestyneen kirjani *On muutoksen aika* kirjoittamiseen.

Näistä ajoista lähtien olen keskustellut isän kanssa ympäristöpolitiikasta lähes aina kun on ollut tilaisuus. Keskustelimme kestävästä kehityksestä jo kolme vuosikymmentä ennen Rion ympäristö- ja kehityskonferenssia.

Isä ymmärtää luonnontaloudellisesti kestävästä kehityksen sekä globaalina kysymyksenä että ruohonjuuritason toimintana. Hänen koko ajattelunsa perustuu siihen, että viljelijä toimii yhteistyössä luonnon kanssa ja luonnon ehdoilla.

Varsinaisesta luomutuotannosta isä ei ole innostunut. Hän perustaa kantansa siihen, ettei luomutuotteiden ole voitu osoittaa olevan tavanomaista terveellisempiä. Joskus on hänen mielestään päinvastoin: kasvit ja eläimet eivät saa luomutuotannossa aina kaikkia tarpeellisia ravinteita ja hivenaineita.

Kun nautimme isän kanssa sunnuntailounastamme, silmiemme alla on aina mahtava Kemijoki. Molempien asunnot ovat joen rannalla ja ikkunoista avautuu komea jokimaisema.

Emme voi lakata ihmettelemästä sitä, että vihreät niin kiivaasti vastustavat Vuotoksen altaan rakentamista. He sietävät jopa ydinvoiman lisärakentamisen, mutta uusiutuvan vesivoiman tuotantoa ei saisi lisätä edes jo rakennetussa vesistössä.

Vuonna 2000 isä rakennutti lautavuorauksen 1700-luvulta peräisin olevaan aittaan. Kuvat: Matti Herva.

Isä on seurannut Kemijoen
valjastamista alusta alkaen:

Ensimmäiseksi Kemijokeen rakennettiin sotien jälkeisessä talousahdingossa Isohaaran voimalaitos. Jälleenrakennustyössä tarvittiin sähköä ja rakentaminen tarjosi työtä. Voimalaitos oli rakenteilla, kun pystytimme omaa taloamme. Vesi nousi patoamiskorkeuteen vuonna 1948.

Ei ollut tietenkään oikein, että ensin rakennettiin voimalaitos joen suulle, jolloin lohien nousu koko vesistöön estyi. Valtiolla ei kuitenkaan ollut juuri valinnan varaa, kun voimayhtiö oli valmis rakentamaan ilmaiseksi Kemijokeen uuden sillan saksalaisten tuhoaman tilalle.

Joen pääuoma on valjastettu jo kauan sitten Kemijärvelle saakka, joka sekin on säännöstellty. Ylempien voimalaitosten rakentaminen on ollut eduksi alajuoksulla. Kun jokivarsi oli vapaa, raju jättienlähtö aiheutti joskus vahinkoja. Meiltäkin menivät kerran saunan portaat.

Vuotoksen altaan avulla saadaan nostetuksi kaikkien pääuoman voimalaitosten tuotantoa hyvin edullisesti. Altaan alueella ei ole tietääkseni mitään sellaisia kasvi- tai eläinlajeja, joita ei esiintyisi muuallakin Lapissa.

On käsittämätöntä, että tuomioistuini voi vieläpä tiukalla äänestyspäätöksellä estää altaan rakentamisen sillä perusteella, että se ”pilaisi” vesistön.

Kemijoen luonnontila on menetetty voimalaitoksia rakentamalla vaihteittain vuodesta 1948 alkaen. Vuotos ei siihen enää olennaisella tavalla vaikuta, mutta altaan avulla saadaan paljon edullista uusiutuvaa energiaa. Sitä tarvitaan muun muassa sen vuoksi, että tuulivoimaa olisi rakennettava runsaasti lisää.

Hallituksen ja eduskunnan tulee päättää Vuotoksen kaltaisista hankkeista.

Ilmastomuutoksesta olemme keskustelleet isän kansa miltei aina tavatessamme. Seuraamme molemmat tarkkaan ja kriittisesti ilmastomuutokseen liittyvää uutisointia ja keskustelua.

Isoisäni Juho Väyrynen kertoi isälleni siitä mitä hänen isänsä Aapeli Väyrynen oli kokenut 1800-luvulla. Aapeli oli ollut parinkymmenen vuoden iässä suurten nälkävuosien 1886–88 aikaan. Noihin vuosiin ajoittui yksi niin sanotun pienen jääkauden kylmimmistä jaksoista.

Isä muistaa hyvin oman elinaikansa voimakkaat muutokset Suomen ilmastossa.

Vuonna 1928 isä kertoo olleen niin lauhan talven, että Pihlajaojasta lähtivät tammikuussa jäät. Kotikylämme veteraani Yrjö Hiukka oli kertonut isälle, että hän kynti hevosella peltoja Kemin seudulla vielä vuoden 1928 tammikuussa. 1930-luvulla oli lämmin kausi, jolloin vehnän viljely yleistyi myös Kemin seudulla ja jopa Ylitorniolla saakka.

Tähän saatoin huomauttaa lukeneeni Mika Waltarin joulukertomuksista tuolta ajalta. Hän kirjoitti mustista jouluista.

Sitten ilmasto kylmeni. Kaikki muistavat talvisodan kovat pakkaset.

Vaikka olen vielä nuori mies, yhtä ja toista muistan minäkin. Kun olin suorittamassa asevelvollisuuttani vuosina 1965–1966 oli ankarat pakkaset. Sanottiin, että ainakin Pohjois-Suomessa oli kylmintä sataan vuoteen. Oulunjärvellä järjestetyissä sotaharjoituksissa moni varusmies palellutti sormiaan ja varpaitaan niin pahoin, että niitä jouduttiin amputoimaan.

Kesä 1975 oli ainakin Lapissa hyvin kylmä. Muistan sen hyvin, kun rakennutimme silloin taloa palaneen tilalle. Toisaalta muistan hyvin leutoja talvia ja lämpimiä kesä.

Olemme molemmat lukeneet aikaisempien vuosisatojen ilmasto-oloista ja seuranneet tähän aihepiiriin liittyviä televisio-ohjelmia. Geologit ovat antaneet tietoa vielä vanhemmista ilmastomuutoksista.

Pohdiskeluissamme olemme tulleet siihen tulokseen, että hiilidioksidipäästöt aiheuttavat lämpenemistä ja niihin on tehokkaasti puututtava. Toisaalta

ei pidä sulkea silmiä siltä tosiasialta, että ilmaston muuttumiseen vaikuttavat monet tekijät. Merkitystä on muun muassa tulivuorenpurkauksilla, maan etäisyydellä auringosta sekä muutoksilla auringon aktiivisuudessa ja kosmisessa säteilyssä.

Ilmastonmuutosta ajatellen hyvin suuri epävarmuustekijä täällä pohjoisessa on Golf-virran käyttäytyminen. Saattaa hyvinkin olla, että pohjoisen pallonpuoliskon jäämassojen sulaminen johtaa sen heikkenemiseen tai jopa sen suunnan muuttumiseen. Näin kerrotaan edellisen jääkauden alkaneen, kun Pohjois-Amerikasta purkautui valtava määrä makeaa järvivettä Pohjois-Atlantille.

Jos Golf-virta heikkenee, pysähtyy tai kääntyy, meidän ilmastomme ei lämpenäkään vaan ajaudumme kohti uutta jääkautta.

Hiilidioksidipäästöjä on joka tapauksessa vähennettävä. Tämä on sinänsä kestävä kehitystä, mutta lisäksi se pakottaa ihmiskunnan sopeuttamaan muutoinkin omaa talouttaan luonnon talouteen.

Kerroin isälle, että en yhdy Al Goren kirjan ja elokuvan nimen *Epämiellyttävä totuus* sisältämään viestiin. Minun mielestäni niiden totuus on miellyttävä, kun ne osoittavat suunnan muutoksen välttämättömyyden. Isä oli samaa mieltä.

Viime kädessä kysymys on elämän ja politiikan arvoista. Isä on aina vastustanut kaikenlaista tuhlailua. Muistan kuinka hän jo joskus 1960-luvulla ihmetteli Yhdysvalloista tulleita uutisia, joiden mukaan hallitus talousvaikeuksien keskellä pyrki lisäämään kulutusta talouden elvyttämiseksi. Hän huomautti, että ennen vanhaan vaikeina aikoina pyrittiin elämään entistä säästäväisemmin.

Viimeisten viidentoista vuoden aikana järjestetyt säännölliset lounastapaamiset isän kanssa ovat synnyttäneet meidän välillemme lämpimät suhteet. Olen etuoikeutetussa asemassa: harva omaa eläkeikänsä lähentelevä voi käydä henkeviä ja asiapitoisia keskusteluja 100-vuotiaan isänsä tai äitinsä kanssa.

Välistä isä on kysellyt, milloin jään eläkkeelle. Olen vastannut, että pääsisin jo nyt varhennetulle vanhuuseläkkeelle, mutta aion hoitaa nykyistä virkaani hallituskauden loppuun. Parlamentaarikon töitä aion jatkaa ainakin 68-vuotiaaksi, jos terveyttä ja kannatusta riittää.

Olen kuitenkin huomauttanut, että hänen esimerkkinsä perusteella en aio koskaan jäädä laiskaksi. Kun parlamentaarikon työt aikanaan loppuvat, voin keskittyä Pohjanrannan kehittämiseen.

Eemelin kuvagalleriassa vasemmalla reunalla suurimmissa kuvissa Kauko-veljeni sekä ylioppilaat Taneli Väyrynen ja Jukka Yliherva. Alahyllillä isän Esko-veli.
Kuva: Veikko Aitamurto.

Isoisoiseksi ja keksijäksi

Sukupolvenvaihdoksen jälkeenkin isä on ollut ahkerasti mukana tilan töissä. Vielä 90 vuotta täytettyään hän on tehnyt kevyitä ulkotöitä, kulkenut pelloilla rikkaruohoja kitkemässä ja tutkinut viljelyksiä. Tarkkasilmäiset havaintonsa hän on välittänyt Joelille ja Riitalle.

Isällä on ollut myös ikiomia hankkeitaan. Vuonna 2000 hän rakennutti lautavuorauksen 1960-luvulla ostamaansa aittaan ja maalautti sen.

Kun vastuu tilanpidosta on siirtynyt nuoremmalle polvelle, isällä on ollut enemmän aikaa perheelleen.

Lapsenlapsista isällä on paljon mieluisia muistoja:

Leenalle syntyi Jukka-poika jo hänen opiskellessaan opettajaksi. Jukka (Yliherva) ja hänen pikkusiskonsa Kristiina olivat usein pidempiäkin aikoja Liisan ja minun hoidettavina.

Jukka tunsikin olevansa mies ja oli aina minun mukana työhommissa, muun muassa

70-vuotiaan hiihtotyyliä. Pihlajaojassa järjestettiin hiihtokilpailuja. Perinne on siirtynyt Keminmaalle.

rakentamassa sauna yläkertaan.

Meistä tuli hyvät kumppanukset. Minusta ei tuntunut hyvältä tulla kutsutuksi papaksi tai vaariksi. Olisin tuntenut itseni kovin vanhaksi. Niinpä opetin Jukkaa kutsumaan itseäni vain Eemeliksi, mutta nimestä tuli lapsen suussa Lili. Kun Jukka puhui koulussa Liliä, opettaja kysyi, onko se koira.

Jukka oli minusta vähän mustasukkainenkin. Kun hän näki vanhan perhekuvan, jossa pellavapäinen Paavo istuu minun polvellani, hän kysyi tiukasti, kuka istuu Lilin polvella.

Jukka kävi vain peruskoulun ja meni rakennukselle töihin. Se opetti arvostamaan koulunkäyntiä.

Niinpä Jukka meni ammattikouluun ja sieltä teknilliseen opistoon. Muiden opintojen ja työn ohessa hän suoritti ylioppilastutkimnon ja opiskeli sen jälkeen diplomi-insinööriksi. Vuonna 2004 hän väitteli tekniikan tohtoriksi Oulun yliopistossa.

Kristiina opiskeli lastentarhanopettajaksi. Hänellä on kaksi lasta. Ikävä kyllä, Leena kuoli jo ennen heidän syntymäänsä. Syöpä vei hänet

vain 58-vuotiaana.

Eniten olen saanut olla yhdessä Riitan ja Julin lasten, Sarin ja Katin, kanssa. Mo-lemmat olivat lapsina paljon mukana talon töissä – Kati työn touhussa, Sari enemmänkin tarkkailijana.

Sari toimii nyt opettajana ja Kati nuoriso-ohjaajana. Kati on kuitenkin käynyt myös puutarhakoulun ja näyttää jatkavan Pihlajarannan tilan viljelemistä.

Paavon ja Vuokon lasten kanssa olen voinut olla vähemmän tekemisissä. Tiina on käynyt kauppaopiston ja hän toimii kaupallisella alalla. Taneli on lääkäri ja Lotta on suorittanut maisterin tutkinnon sosiaalityön alalla.

Paavolla on kolme lastenlasta. Hänkään ei halua tulla kutsutuksi papaksi tai vaariksi, hän on lapsenlapsilleenkin vain Paavo.

Lapsenlapslapsia minulla on tällä haavaa kaikkiaan kahdeksan.

Keväällä 2009 isä teetti omien piirustustensa perusteella seinähyllyn, johon mahtuvat kaikkien lasten, lastenlasten ja lastenlastenlasten kuvat. Hyllyllä on myös muiden sukulaisten valokuvia.

Eläimistä isä on aina pitänyt hyvää huolta.

Lapsena isä pyysi jäniksiä ansalangalla, mutta nähtyään kerran lankaan juuttuneen eläimen kärsimykset hän luopui tästä harrastuksesta. Kärppiä isä pyysi loukuilla, joihin saaliseläimet heti kuolivat.

Ampuma-aseella isä ei ole koskaan metsästänyt. Kun hän osoittautui asevelvollisuutta suorittaessaan taitavaksi ampujaksi, kukaan ei uskonut, että hän käytti asetta ensimmäistä kertaa elämässään.

Meillä kotona oli vain kissa.

Isä kertoo omia havaintojaan:

Olin kerran pellolla, kun työntekijät olivat jo menneet kotiin. Kissa tuli luokseni ja naukui. Arvasin heti, että se halusi päästä sisälle. Kun

lähdin seuraamaan kissaa taloa kohti, se pysähtyi aina välillä tarkistamaan, että seurasin sitä. Sisällehen se halusi.

Kissaa ruokittiin silakoilla, jotka Joel paloitteli. Kerran Riitta antoi kissalle kokonaisen silakan. Kissa kantoi sen Joelin luo paloitettavaksi.

Samainen kissa oli tottunut nukkumaan Riitan ja Joelin makuuhuoneessa. Kun he olivat poissa, sama nukkumapaikka ei kissalle kelpannut.

Työuransa aikana ja puutarhayrittäjänä isä osallistui oman alansa järjestötoimintaan. Varsinkin maatalouskerhotoiminta oli lähellä hänen sydäntään.

Vanhemmilla päivillään isä on ehtinyt tarttua muihin yhteiskunnallisiin harrastuksiin.

1980-luvulla isä alkoi harrastaa sukututkimusta. Hän oli yhtenä aloitteentekijänä, kun Väyrysten sukuseura vuonna 1988 perustettiin.

1990-luvulla isä alkoi puuhata Peräpohjola-seuran perustamista. Hän oli harmissaan siitä, että kotiseutuamme oli alettu kutsua Meri-Lapiksi ja Länsi-Pohjaksi.

Isän sinnikkyuden ansioksi on mielestäni laskettava se, että seura saatiin perustetuksi. Isä jäi tyytymättömäksi seuran sääntöihin, eikä sen toiminta ole vastannut hänen odotuksiaan.

Meri-Lappi on todellakin harhaanjohtava nimi, sillä Kemin–Tornion alue ei historiallisesti kuulu Lapin maakuntaan vaan Peräpohjolaan. Lapin läänin ja maakuntaliiton olemassaolo on tehnyt tämän nimen käyttämisen joissakin yhteyksissä perustelluksi. Samaa on sanottava nimestä Länsi-Lappi. Pahinta on, että Peräpohjolasta käytetään myös nimeä Länsi-Pohja.

Historiallisesti koko merenkurkun pohjoispuolelta Perämeren ympäröivästä rannikkoseudusta on käytetty ruotsinkielistä nimeä Norra Botten. Suomeksi on puhuttu Peräpohjolasta tai Pohjanrannasta.

Ruotsin kuninkaan mahtikäskyillä alue kuitenkin jaettiin hallinnollisesti kahtia. Läntinen puoli

Traktorin peräkärryn päälle 1980-luvulla kehitelty omatekoinen perunanistutuskone. Tämän idean pohjalle isä on kehittänyt koneen, johon hän on hakenut patenteja. Prototyyppi on tekeillä Keksintösäätiön myöntämän avustuksen turvin. Traktoria ajaa Joel Korkeamaa.

kuului Västerbottenin (Länsipohjan) lääniin ja itäisestä osasta käytettiin nimeä Österbotten (Itä-Pohja, Pohjanmaa).

Lääninraja kulki yleensä Tornionjoen ja Kemijoen välissä Kaakamojoella, joka oli alun perin otettu Uppsalan ja Turun hiippakuntien väliseksi rajaksi. Veronkannon vuoksi rajajoeksi ei voitu määrätä tärkeää lohijokea – ne piti jakaa hiippakuntien kesken. Laajimmillaan Västerbottenin lääniin kuuluivat myös Kemin Lappi ja jopa Kuusamo.

Tornio kuului hallinnollisesti Västerbotteniin ja Kemi Österbotteniin. Nyt meillä on Länsi-Pohjan keskussairaala, joka sijaitsee Kemissä!

Isällä ei ole ollut luottamustehtäviä sen paremmin sukuseurassa kuin Peräpohjola-seurassakaan. Sen sijaan hän on edelleen kotikylämme puimaosuuskunnan tilintarkastaja. Tämän tehtävän hän on hoitanut tunnollisesti, eikä ole pyytänyt siitä vapautusta.

Pitkään isän mieltä on painanut huoli tilan tulevaisuudesta.

Riitta ja Joel ovat molemmat jo sairaseläkkeellä, mutta jatkavat tilanpitoa voimiensa mukaan. Suurin osa pelloista on vuokrattu naapurin isännälle.

Eemeli Väyrynen taitaa olla vanhin henkilö, joka on saamassa keksinnöilleen patentteja ja jolle on myönnetty Keksintösäätiön avustus prototyypin rakentamiseen.

Kun Suomi liitettiin vuonna 1809 Venäjään, Västerbottenin lääni jaettiin kahtia ja Ruotsin pohjoisimman läänin nimeksi tuli Norrbotten. Suomen puoleinen osa Peräpohjolaa kuului aluksi Oulun lääniin ja myöhemmin siitä erotettuun Lapin lääniin. Länsi-Pohja on siis Ruotsissa Norrbottenin eteläpuolella.

Nykyisen hallituksen käsittelyyn tuli viime vuonna poliisihallintoa koskeva asetus, jossa läntisen Lapin alueelle esitettiin perustettavaksi Länsi-Pohjan poliisipiiri. Sain istunnossa muut ministerit vakuutetuiksi siitä, että oikea nimi on Peräpohjolan poliisipiiri. Nyt meillä on Länsi-Pohjan ulosottopiiri ja Peräpohjolan poliisipiiri.

Olemme isän kanssa iloinneet, kun olemme kuulleet radiosta tai lukeneet sanomalehdestä uutisointia Peräpohjolan poliisin toiminnasta.

Tämä nimien sekamelska pitäisi saada siivotuksi. Nimi ”Länsi-Pohja” ei kuulu Suomen puolelle ollenkaan. Ellei jostakin syystä haluta käyttää historiallista Peräpohjola-nimeä, voidaan ainakin joissakin yhteyksissä turvautua nimeen Länsi-Lappi.

Lapset ovat hakeutuneet palkkatöihin tilan ulkopuolelle. Jatkajaa ei näyttänyt olevan tiedossa, kunnes Kati kävi puutarhakoulun. Hän ilmeisesti jatkaa tilanpitoa ainakin jossakin muodossa.

Jo 90 vuotta täytettyään isä ryhtyi kehitystyöhön, jolla hän pyrki turvaamaan tilan tulevaisuutta. Keksintöjä ja kehitystyötä hän oli tehnyt toki aikaisemminkin, mutta nyt tuloksena näyttää olevan jopa patentoituja innovaatioita.

Ensimmäiseksi oli vuorossa kasvihuone. Vuonna 1970 rakennettu teräsrunkoinen kasvihuone oli tullut tiensä päähän. Lasikate ja puurakenteet olivat rikkoontuneet. Oli kaksi mahdollisuutta: joko purkaa huone tai rakentaa siihen muovikate.

Isä suunnitteli remontin, jolla lasikate korvattaisiin muovilla. Pohjoisen oloissa ongelmana oli muovin kestävyys räystäiden kohdalla. Isä oli yhteyksissä Kaupapuutarhaliittoon ja kehitti rakenteen, joka kestäisi.

95-vuotiaana isä laski tarvittavan puutavaran ja muovin määrän ja tilasi rakennustarpeet. Kasvihuone on kestänyt ja täyttänyt hyvin tehtävänsä.

Varhaisperunasta on tullut Pihlajarannan tilan

päätuote. Viljelyä helpottaakseen isä on pyrkinyt kehittämään pientilalle sopivia koneita.

Varhaisperunan nostossa tilalla on käytetty Jukomerkkistä konetta, joka viskoo nostetut perunat vaon viereen maahan. Isä on pyrkinyt kehittämään lisälaitetta, jolla perunat nostettaisiin suoraan laatikoihin. Työntekijöiden ei olisi tarpeen poimia perunoita maasta, vaan he voisivat istua koneen päällä. Laitteen kehittäminen on vielä kesken, eikä sitä ole päästy kokeilemaan käytännössä.

Perunan istuttamiseen isä kehitti 1980-luvun alussa koneen, joka oli käytössä noin viidentoista vuoden ajan.

Aluksi perunat pudoteltiin traktorin peräkärystä suoraan vakoon. Kun työasento oli epämukava, isä tutustui markkinoilla olleisiin istutuskoneisiin. Idätetyn perunan istuttamiseen on kehitetty ns. Kuppi-Juko. Kaksi työntekijää istuu koneen päällä ja asettelee perunat kuppeihin, jotka laskevat perunat vakoon.

Isän perusoivallus oli, että perunoiden syöttölaite oli saatava vaakasuoraan asentoon. Hän suunnitteli traktorin peräkärryn päälle koneen, joka siirsi perunat vakoon lokerokuljettimen avulla.

Koneen isä rakensi itse yhdessä Joelin kanssa. Osien valmistukseen käytettiin kemiläistä peltisepäntiikettä. Kone oli Jukoa nopeampi. Istutustyöhön tarvittiin traktorinkuljettajan lisäksi neljä työntekijää.

Kone oli käytössä pitkään, mutta sen tilalle hankittiin Kuppi-Juko lähinnä sen vuoksi, että työntekijöitä tarvittiin vain kaksi.

Muutamia vuosia sitten isä alkoi puuhata uuden omatekoisen koneen rakentamista. Hän suunnitteli alkuperäiseen malliin useita parannuksia. Perunalaitikoiden käsittelyä järjehtämällä kone voitiin saada toimimaan kahden työntekijän voimin. Rivivälejä ja perunan istutusvälejä voitiin helposti muuttaa.

Istutuskoneeseen lisättiin lannoitesäiliöitä niin, että voitiin samanaikaisesti levittää kolmea lannoitetta.

Viimeiset lisäykset olivat peittauslaite ja laite, jolla tihkukasteluletku voidaan laskea istutuksen yhteydessä paikoilleen.

Kun koneeseen tuli useita parannuksia, isä alkoi tutkia mahdollisuuksia sen patentoimiseen. Hän kääntyi TE-keskuksen puoleen ja sai sieltä neuvoja ja tukea.

Oululainen konsulttiyritys laati koneesta TuoteStart-raportin, jonka perusteella isä saattoi ryhtyä keväällä 2007 hakemaan Keksintösäätiöltä rahoitusta mallikoneen, prototyypin rakentamiseen. Patenttihakemuksen hän sai jätetyksi keväällä 2008.

Patenttihakemus on myötätulessa. Hakemuksen mukaan patenttisuojaus tulisi seitsemälle eri keksinnölle, jotka muodostavat toimivan kokonaisuuden.

Lokakuussa 2008 Keksintösäätiö myönsi isälle rahoituksen mallikoneen rakentamista varten. Tämä työ on nyt meneillään.

Prototyypin valmistaminen annettiin aluksi ke-minmaalaisen Polar-Metalli Oy:n tehtäväksi, jonka oli määrä saada työ valmiiksi vuoden 2008 loppuun mennessä. Työ kuitenkin viivästyi, ja tänä syksynä sen loppuun saattaminen siirtyi Pyhäjoella toimivan Konekanta Oy:n tehtäväksi. Ensi keväänä konetta pitäisi päästä kokeilemaan käytännössä.

Eemeli Väyrynen taitaa olla vanhin henkilö, joka on saamassa keksinnöilleen patenteja ja jolle on myönnetty Keksintösäätiön avustus prototyypin rakentamiseen.

Varttuneella keksijällä voi olla erikoisia huolen aiheita. Kun tapasin isän elokuun lopulla, hän sanoi nykykuorten kieltä käyttäen, että häntä sitten ”ottaa päähän”.

Isä joutui peruuttamaan keskussairaalan korvaklinikalle tilatun vastaanottoajan. Häntä harmitti se, että vastaanottovirkailija luuli hänen olevan haluton tulemaan. ”Eivät ymmärtäneet, etten minä joutanut tulemaan, kun samaan aikaan pitäisi neuvotella keksintösäätiön edustajan kanssa”, hän sanoi.

Isä kävi onnittelemassa Mustialan "kämpäkaveriaan" Eino Vähäkoskea tämän 99-vuotispäivänä kesällä 2006, jolloin päivänsankari oli sairaalassa.

Eino Vähäkosken kunto kohentui, ja hän järjesti vastaanoton 100-vuotispäivänään. Isä oli onnitelijoiden joukossa.

Pitkän elämän salaisuus

Vain ani harvat elävät satavuotiaaksi. On aikamoinen sattuma, että Mustialan Veljälässä samaan aikaan vuosina 1932–33 asuneet ja opiskelleet Eino Vähäkoski ja Eemeli Väyrynen kuuluvat tähän joukkoon.

Miehet pitivät vuosien varrella yhteyttä keskenään. Kun Vähäkoski täytti kesällä 2006 99 vuotta, isä kävi häntä tervehtimässä. Onnittelukäyntiä hän perusteli sillä, että huonetoveri oli huonokuntoinen ja sairaalahoidossa. Omaisetkin epäilivät, eläisikö hän 100-vuotiaaksi.

Vähäkoski kuitenkin tervehtyi ja oli satavuotispäivänään niin hyvässä kunnossa, että järjesti oikein vastaanoton. Isä oli tietysti onnittelijoiden joukossa. Vähäkoski kuoli 5. kesäkuuta 2008.

Isä esittää pitkäikäisyyteensä kaksi syytä: suotuisat perintötekijät ja terveet elämäntavat.

Isän isä eli 95-vuotiaaksi ja hänen veljensäkin ylsi yli 90 vuoden ikään. Suvussa on myös muita poikkeuksellisen pitkään eläneitä.

Korkeaan ikään päästäkseen ihmisen tulee olla myös onnekas. Tästä isä kertoo kaksi esimerkkiä.

Sodassa isä oli erään kerran toimittamassa tehtävään etulinjassa. Hän ehti juuri palata tukikohtaansa,

kun tykistökeskitys osui siihen paikkaan, josta hän oli vastikään poistunut. Siinä iskussa kaatui ja haavoittui useita hänen patteristonsa sotilaita.

1950-luvulla isä oli eräänä talvipäivänä yhdessä Niemi-Niemelän johtajattaren ja erään toisen naishenkilön kanssa odottamassa linja-autoa. Jostakin syystä se luisui tieltä ojaan. Naiset perääntyivät ojaan päin ja murskaantuivat linja-auton alle. Isä lähti juoksemaan pakoon tietä pitkin ja säilyi juuri ja juuri hengissä.

Ensimmäiset isää kohdanneet vakavat sairaudet olivat hänen vuonna 1916 kokemansa kurkkumätä ja tulirokko, johon hänen Elvi-siskonsa kuoli. Isäkin oli vähällä menettää henkensä. Näistä sairauksista isälle jäi kuulovamma, joka johti myöhemmin oikean korvan kuuroutumiseen.

Lääkäriin isä vietiin ensimmäisen kerran vuotta myöhemmin. Hänellä oli toisessa jalassa kipuja, joihin Snellman-niminen lääkäri ei löytänyt mitään syytä. Isä arvelee, että vaivat olivat kasvukipuja.

Seuraavan kerran isä tarvitsi lääkärin apua vasta 18-vuotiaana. Tällä kertaa hän meni ”herra tohtori” Olavi Kaarakan tutkittavaksi.

Isän kainalossa oli kyhmyjä. Lääkäri tuli siihen tulokseen, että imurauhaset olivat jostakin syystä

turvonneet. Kun muhkurat olivat alkaneet myöhemmin vuotaa, sama lääkäri määrätti taudin rauhastutuberkuloosiksi.

Tärkein tohtori Kaarakan määräämä parannuskeino oli, että elimistö pitää saada vastustuskykyiseksi. Sen vuoksi oli syötävä hyvin.

Isä kertoo kysyneensä, kuinka oli kahvin laita. Lääkäri sanoi, että kahvia saa kyllä juoda. Keskustelu ei jäänyt tähän, vaan isä esitti retorisen kysymyksen: ”Mutta se ei ole tarpeellista.” Lääkäri vastasi samoin sanoin: ”Ei ole tarpeellista.”

Tämän jälkeen isä kertoo joutuneensa juomaan yhden kupin kahvia. Hyvän ruokavalion ansiosta isän paino nousi tuntuvasti ja hän parantui.

Tuberkuloosin sairastaminen ei ollut tuohon aikaan hyväksi nuoren miehen tulevaisuutta ajatellen. Se saattoi mm. vaikeuttaa pääsyä opintoihin ja työelämään.

Lääkäri oli ymmärtäväinen. Antamassaan todistuksessa hän jätti mainitsematta sairastetun tuberkuloosin. Toisaalta hän ei voinut hyvällä omallatunnolla todistaa sitäkään, että isä olisi ollut tuberkuloosista vapaa. Niinpä lääkäri todisti yksityiskohtaisesti isän elimistön olevan terve.

Vanhemmallakin iällä isällä on ollut terveydelisiä ongelmia. Kutsuntoihin ja asepalveluun liittyvät terveystiedot käsittelin jo aikaisemmin, samoin jalan loukkaantumisen heti sodan jälkeen.

Isän sydän minua vieläkin askarruttaa.

Vuoden 1929 kutsunnassa isä valitti rintakipuja. Lääkäri on merkinnyt tarkastuskorttiin, että hänellä oli ”kohottava kärkisysäys” eli sydämen lyönti tuntui läpi rintakehän. Keskusteluissamme isä on kertonut, että kipuja oli myöhemminkin muun muassa Kestilässä. Hän kertoo, ettei hän voinut niiden vuoksi nukkua vasemmalla kyljellään. Sotien jälkeen vakuutusyhtiön lääkäri moitti hänen pulssiaan liian alhaiseksi.

Olisiko tässä kysymys siitä, että rintakivut ja hidas pulssi ovat johtuneet samasta syystä eli siitä, että hänen sydämensä on tavallista suurikokoisempi? Isällä on siis ilmeisesti synnynnäisesti niin sanottu huippuurheilijan sydän.

1960-luvulla isällä oli vyöruusu. Se oli kiusallinen ja tuskallinen vaiva, josta hän kuitenkin pääsi hyvällä hoidolla eroon.

Hampaistaan isä alkoi huolehtia vasta 1980-luvun lopulla. Ne olivat päässeet niin huonoiksi, että niiden kunnostamiseen tarvittiin Oulun yliopistollisen keskussairaalan hammaslääketieteellistä osaamista. Isä kulki junalla hampaitaan hoidattamassa ja tapasi samalla Oulussa asuvia äidin sukulaisia.

Kerran isälle tuli kiire Oulusta Kemiin lähtevään junaan. Hän kompastui asemalaiturilla ja loukkasi kätensä. Kun käsi oli kovin kipeä, isä meni Kemissä lääkäriin. Ranne oli murtunut ja käsi jouduttiin kipsaamaan. Kipsaus epäonnistui, joten liitos jouduttiin murtamaan ja kipsaamaan käsi uudelleen.

Isän näkö on ollut suhteellisen hyvä. Hän pystyy lukemaan ja katselemaan televisiota. Nyt hän pohtii, pitäisikö hankkia uudet lasit.

Isän oikea korva on kuuro, ja vasemmankin kuulo siinä määrin heikentynyt, että hänellä on kuulolaitte. Varsinkin hälinän keskellä isän on vaikea kuulla puhutta.

Vakavimmat sairaudet ovat tulleet esiin vasta aivan viime vuosina, mutta nekään eivät ole olleet kohtalokkaita.

Isää pitkään ja taidokkaasti hoitanut lääkäri Pertti Sakaranaho tuli siihen tulokseen, että hänellä oli Parkinsonin tauti. Isä sai asianmukaisen lääkityksen.

Jonkin ajan kuluttua isä lakkasi nauttimasta lääkkeitä, ja kertoi tottelemattomuudestaan Sakaranaholle. Kun lääkäri kuuli, ettei lääkityksen lopettaminen ollut vaikuttanut potilaan terveydentilaan, hän hyväksyi isän tekemän omapäisen ratkaisun.

Isää kohtasi toinenkin vakava sairaus: eturauhas-syöpä. Eturauhanen operoitiin ja tämäkin sairaus oli voitettu.

Veteraanina isä on päässyt useita kertoja kuntoutukseen Rokualle. Viime vuosina hän on ottanut kuntoutuksensa mieluummin keminmaalaisen fysioterapeutin antamana hierontana.

Keväällä 2009 isälle myönnettiin veteraanihierontoja hieman pidemmäksi aikaa. Hän keskeytti hoidot

kesän ajaksi. ”Otin hieronnasta kesäksi lomaa”, hän sanoi. Kesällä hän sanoi lihasten pysyvän kunnossa liikkumalla ulkona.

Viime vuosina isän liikkuminen on käynyt vaikeaksi. Sodan jälkeen murskaantunut polvi on ruvennut vaivaamaan, eikä liikkuminen ole muutoinkaan helppoa lähes 100-vuotiaalle. On tärkeää olla varovainen; kaatumiset saattavat olla kohtalokkaita terveydelle ja toimintakyvyille.

Aluksi isä alkoi käyttää kävelysauvoja sekä liikunnan tehostamiseksi että tasapainon varmistamiseksi. Aina ei sauvoistakaan ole ollut apua. Mieleeni on jäänyt erityisesti kaksi tällaista tapausta.

Kuten jo kerroin, meillä on ollut jo pitkään se tapa, että syömme sunnuntaisin yhdessä, mikäli se on suinkin mahdollista. Joka toinen kerta isä tulee meille syömään, ja joka toinen kerta hän laittaa yhteisen ateriamme. Isä tarjoaa meille yleensä lohikeittoa ja riisipuuroa marjakiisselin kera.

Vuoden 2004 tammikuussa isän syntymäpäivä sattui viikonlopuksi. Olin hakemassa häntä autolla meille syömään syntymäpäivälounasta. Säästäväisenä miehenä isä päätti vielä sammuttaa valot. Kävelysauvat olivat ovenpielessä. Isän jalka tarttui mattoon ja hän kaatui kasvoilleen lattialle. Nenästä tuli verta ja kasvoihin aikamoinen ruhje. Lounas voitiin kuitenkin syödä suunnitelman mukaan.

Seuraavana kesänä isä oli poimimassa Hietalan rajalla mansikoita, kun hän kompastui ja kaatui. Omin voimin hän ei päässyt ylös, kun ei ollut mitään tukea tarjolla. Kävelysauvatkin olivat etäämmällä.

Isä ei kuitenkaan ollut moksiskaan. Hän poimi makuultaan molemmat ämpärinsä täyteen ja alkoi vasta sitten huudella apua päästäkseen pystyyn.

Viime vuosina isä on käyttänyt rollaattoria. Yksi on sisällä ja toinen ulkona. Niiden turvin hän pääsee hyvin liikkumaan.

Nuorempana isä ei ole harrastanut kuntoilua. Hänellä on ollut riittävästi hyötyliikuntaa. Vieläkin isä harrastaa hyötyliikuntaa Pihlajarannan viljelyksiä tutkien. Joskus hän kävelee katselemaan myös Koivu-rannan ja Pohjanrannan viljelyksiä ja piha-alueita.

Tässä valmistuu maailman parasta lohikeittoa. Isä silppuaa tilliä. Lohi ja sipulit ovat paloiteltuina ja silputtuina lautasella. Perunat ovat kypsymässä kattilassa, jonka kannella on lämpiämässä ruokakermaa. Lohikeiton valmistus- ja tarjoilukuvat: Veikko Aitamurto.

Eemeli Väyrysen lohikeitto

Isä tarjoaa meille aina lohikeittoa, riisipuuroa ja marjakiisseliä. Lohikeiton hän valmistaa oman reseptinsä mukaan. Lohikeittoa isä valmistaa niin runsaasti, että sitä jää aina hieman tähteeksi. Oheinen resepti riittää siis hyvin neljällekin hengelle.

450 g lohta
1200 g perunaa
5 dl ruokakermaa (7 %)
3 dl vettä
Suurikokoinen sipuli
Ruukullinen tilliä
Kaksi kalaliemikuutiota
Kokonaisia maustepippureita
Suolaa

Perunat lohkotaan ja pannaan kylmään veteen. Perunakattilaa pidetään kuumalla liedellä, kunnes se kiehahtaa. Tämän jälkeen kattila vetäistään sivuun. Sama toistetaan niin usein, että perunat ovat lähes kypsiä. Tarkoituksena on, että perunat kypsyvät hitaasti ja että vesi haihtuu mahdollisimman tarkkaan.

Lisätään ruokakerma, hienonnettu sipuli ja tilli sekä kalaliemimurske ja pippurit. Seosta keitetään, kunnes perunat ovat kypsyneet. Lopuksi lisätään kuutioitu lohi ja kiehautetaan keittoa sen verran, että lohi kypsyy. On varottava, etteivät lohi ja perunat kypsy liikaa.

Lopuksi lisätään suolaa maun mukaan. Tavallisesti kalaliemikuutioista saatu suola riittää.

Talvikautena isä ryhtyi iän karttuessa harrastamaan hiihtämistä. Nykyään hän käy kuntokävelyllä, jos sää sen sallii.

Isä huolehtii kunnostaan myös voimistelemalla. Televisiota katsellessaankin hän nostelee pieniä käsipainoja. Vuoteella maatesaan hän verryttelee jalkojaan.

Liikunnan ohella isä korostaa terveellisen ravinnon merkitystä. 1920-luvulta lähtien isä ei ole juonut kahvia, eikä yleensä teetäkään. Mehua isä kyllä mielellään nauttii, mutta ellei sitä ole tarjolla, hän juo mieluummin pelkkää kuumaa vettä.

Kun isä kävi työmatkoillaan maataloilla, emäntä alkoi yleensä heti hääriä kahvipannun kanssa. Isä sanoi heti olevansa vesipoika ja juovansa mielellään pelkkää vettä. Työkaverit saattoivat joskus valitella joutuneensa juomaan liikaa kahvia. Vesipojalla ei tällaista ongelmia ollut.

Isä ei ole koskaan tupakoinut eikä käyttänyt alkoholia. Ahdasmielinen isä ei ole. Raittius on hänelle henkilökohtainen valinta. Hän myöntää, että pienet määrät alkoholia saattavat olla ikäihmisen terveydelle hyväksikin. Määrien pitäminen kohtuudessa on tosin monelle vaikeaa. Tämän isä sanoo yhdeksi syyksi siihen, että on valinnut ehdottoman raittiuden.

Ruuan terveellisyyteen isä on alkanut kiinnittää huomiota vasta vanhemmilla päivillään.

Nuorempana hän oli kaikkiruokainen.

Muistan erityisesti sen, että isä söi mielellään joulukinkun läskiäkin, jota muut vieroksuivat. Isä vielä kehui, kuinka hyvää se oli. Myöhemmin saimme tietää, että hän yritti kasvattaa meitä lapsia kaikkiruokaisuuteen; ei läski hänestäkään erityisen hyvää ollut.

Isä kertoo että meidän perheemme ruokavalio oli heti sotien jälkeen samankaltainen kuin muillakin, mutta vihanneksia söimme muita enemmän.

Isä muistelee:

Vihanneksia aloimme saada omalta viljelypals-taltamme jo ensimmäisenä rauhan kesänä. Kun oma vihannestuotanto laajeni ja monipuolistui, söimme niitä runsaasti. Etenkin kaali ja porkkana monipuolisesti laitettuina tulivat meille tutuiksi.

Liisa käytti perinteisiä ruokareseptejä. Hän laittoi hyvää ruokaa.

Monipuolisuutta toivat amerikkalaiset 4H-vaihto-oppilaat, joilta Liisa oppi uusia reseptejä. Hän seurasi myös television ruuanlaitto-ohjelmia ja käytti sieltä otettuja ohjeita. Niitä kutsuttiin televisioruuaksi.

Paavo ei pitänyt näistä uutuuksista. Hän sanoi äidille:

”Älä sinä mene muuttamaan ruokia, kun olet pannut maun meidän suuhumme.”

Minäkin söin kaikkea ja joskus liikaakin. Syksyllä ja talvella lihoin useita kiloja. Kevään

työt ja etenkin lumen luonti kohensivat kuntoani ja pudottivat painoani. Elin tuolloin hyvin vähällä ravinnolla, välistä pelkällä piimällä.

Vasta 80 vuotta täytettyäni olen oppinut katsomaan tulevaisuuteen. Siitä lähtien olen noudattanut tiukkaa ruokavaliota.

Isän elintapojen kohentuminen alkoi äidin sairastuttua 1970-luvun alussa diabetekseen. Kun äidin ruokavalio piti tarkkaan suunnitella, isänkin ruokailutottumukset korjaantuivat.

Kun äiti myöhemmin lievästi halvaantui, isä joutui huolehtimaan ruuanlaitosta. Tällöin hän alkoi kiinnittää entistä enemmän huomiota myös omaan ravintoonsa. Äidin kuoltua isä on voinut keskittyä huolehtimaan omasta terveydestään.

Isä on vähentänyt rasvan ja suolan käyttöä. Hän on tarkkaillut veriarvojaan ja pyrkinyt korjaamaan niitä ravinnon koostumusta muuttamalla.

Suolan käyttöä välttellessään isä joutui harmikseen toteamaan, että leivässäkkin sitä oli aika tavalla.

Niinpä hän päätti ryhtyä leipomaan itse suolatonta ruisleipää.

Kun taikinajuurta ei ollut saatavilla, ruokakaupassa neuvottiin isää ottamaan juuren ruisleivästä. Hän teki työtä käskettyä, mutta tuolla tavoin tehty ja suolaton leipä ei ollut mitään suurta herkkua. Isä kertoo kuitenkin syöneensä jokikisen palan.

Myös sokeriärvot ovat olleet koholla. Ne isä on saanut kohdalleen rajoittamalla rasvan ja sokerin käyttöä. Sokeria hän sirottelee hieman marjojen joukkoon.

Muutama vuosi sitten isän hemoglobiiniärvot olivat liian matalat. Sakaranaho määräsi rautatabletteja,

Kalaa ja broileria syön pari kertaa viikossa. Veren hemoglobiinitason ylläpitämiseksi pyrin nauttimaan päivittäin pari grammaa maksajauhetta.

Juon rasvatonta maitoa ja piimää joka päivä.

Illalliseksi syön runsaasti marjaseosta yleensä kaurapuuron kera.

Kovin säännöllisiä ruoka-aikoja en ole noudattanut. Ruokailuajat määrää pikemminkin nälän tunne.

”Vasta 80 vuotta täytettyäni olen oppinut katsomaan tulevaisuuteen.”

mutta ne eivät kovin hyvin tehonneet.

Isä päätti lisätä punaisen lihan ja maksan käyttöä. Niitäkin hän syö melko vähän.

Isä keittää ja paistaa kerrallaan kokonaisen maksan. Sitten hän jauhaa maksakimpaleen lihamyllyllä. Jauhetta isä lisää kastikkeisiin teelusikallisen verran sekä maun että ravintosisällön parantamiseksi. Kun veriärvot ovat kohentuneet, Sakaranaho on antanut luvan lopettaa rautatablettien syönnin.

Isä kertoo, mitä hän nykyisin päivän mittaan syö:

Aamuisin syön kaurapuuroa ja sen kanssa runsaasti metsä- ja puutarhamarjoista valmistamaani seosta. Päälle sirottelen päivän ainoan teelusikallisen sokeria.

Käytän kaikkia kotoa ja kaupasta löytyviä vihanneksia tasapuolisesti, eniten kaalia ja porkkanoita. Perunaa syön kerran päivässä. Syön vain rukiista valmistettua leipää.

Salaattia ja tomaattia syön kesällä joka päivä. Talvisin nautin itse pakastamaani tomaattia pari kolme kertaa viikossa.

Silloin tällöin isä poikkeaa tiukasta ruokavaliostaan. Meidän yhteiset sunnuntailounaamme ovat pienimuotoisia juhla-aterioita. Jouluisin ja muina juhlapäivinä isä syö samaa ruokaa kuin kaikki muutkin. Runsaampien ateroiden jälkeen arkinen ruokavalio on tavallistakin niukempi.

Omia vihanneksia varastoidaan mahdollisuuksien mukaan talven varalle. Tomaatteja isä pakastaa. Hän irrottaa kuoret kiehauttamalla ja sulloo tomaatit pakasterasioihin. Lisäksi isä pakastaa runsaasti marjoja sekä metsä- että puutarhamarjoja.

Tänäkin syksynä isä pakasti kymmeniä kiloja tomaatteja ja marjoja. Pakasterasioina hän käyttää huolellisesti pesemiään maitopurkkeja.

Riittävä unikin on isän mielestä hyväksi terveydelle. Hän menee yleensä nukkumaan yhdentoista tienoilla ja herää aamulla seitsemän maissa. Joskus unta riittää jopa kymmeneen asti. Eturauhasleikkauksen jälkeen uni on keskeytynyt öisin luonnollisten tarpeiden vuoksi.

Ruokalevot iltapäivällä ovat isän mieleen.

Eemeli Väyrysen vihanneskeitto

Vihannesten käytöstä isä on kehittänyt suorastaan taiteen. Muutama vuosi sitten hän kehitteli terveellisyydessään lähes tieteelliseen tarkkuuteen yltävän vihanneskeiton. Reseptin isä lähetti maaliskuussa 2005 Lotalle, jonka tiesi harrastavan kasvisruokia.

	Kcal
300 g Porkkana	126
300 g Lanttu	105
100 g Palsternakka	35
Selleri, varsi (tai juuriselleri 35 Kcal)	21
100 g Purjo	38
300 g Peruna	234
Pieni kaali, kukka- tai kerä-	81
200 g Pakaste: herne, maissi, paprika	150
½ litraa Rasvaton maito	165
Valkokastike (Hollandaise)	81
Kasvisliemikuutio, natriumia 2 g, rasvaa 2,8 g	33
30 g Koskenlaskija, paprika	84
	1153
	(288 Kcal/hlö)

Vettä vain sen verran, että seos kypsyy. Rasvattoman maidon voi korvata kokonaan vedellä, jos käyttää 7 % keittokermää (250 g pakkaus).

Porkkanat keitetään ylikypsiksi ja survotaan, jolloin niiden tehon sanotaan olevan parempi. Samalla tulee väriä keittoon. Porkkanan joukkoon lisätään ensiksi lanttu. Noin 10 min. keittämisen jälkeen kaikki muut juurekset, sitten juusto, peruna, kaali ja purjo. Pakasteet (ohje pakkauksessa). Kun perunat ovat kypsiä, kaadetaan joukkoon hienonnettu kasvisliemikuutio ja valkokastike rasvattomaan maitoon sekoitettuna.

Parhaiten makua ja energiaa voi säädellä jo mainituilla valkokastikkeella, sulatejuustolla ja keittokermalla niitä vaihtelemalla ja eri tavoin annostelemalla. Sama koskee muita aineksia.

Olen keittänyt neljä päiväannosta kerralla, joista kolme olen säilyttänyt 2,5–3 celsiusasteen lämmössä. Säilyy aivan hyvän makuisena. Välipäivinä laitan muuta ruokaa vaihtelun saamiseksi.

Vesikerroskattila välttämätön erityisesti perunan vuoksi. Liika lämmitys kovettaa perunan. Suun kestävä lämpötila on sopiva.

Isän elämänfilosofia perustuu luonnon ymmärtämiseen ja sen lakien noudattamiseen.

Isä kertoo:

Elämässämme on paljon tarpeetonta ja toisaalta syömme, juomme ja liikumme noudattamatta elimistömme terveysvaatimuksia. Eläimillä tämä vaisto on säilynyt, ihmisissä aikojen kuluessa sammunut.

Seurasin kerran vatsatautista kissaa. Se kaivoi takasta tuhkan seasta hiilen ja söi sen. Kissa parani.

Luonnonvaraisten eläinten suunnilleen

yhtä pitkä elinikä viittaa siihen, että ne elävät luonnonmukaisella tavalla. Meillä ihmisillä elinikä vaihtelee paljon erilaisten elämäntapojen vuoksi.

Kaikkialla luonnossa vallitsee elämisen halu ja halu pysyä terveenä.

Kun koivu vaurioituu, sen "haavat" arpeutuvat. Kun kuusen kaarna rikkoutuu, pihka suojelee sitä. Kasveilla ja eläimillä on monenlaisia keinoja suojella elämää ja pysyä terveenä.

Ihminen on osa luontoa. Haluamme elää ja pysyä terveenä. Kammoamme kuolemaa. Tämäkin suojelee elämää.

*Lääkkeet eivät paranna, ellei ihmisessä
ole elinvoimaa.”*

Kun olen läheltä seurannut isän elämää, lisään vielä yhden tekijän listaan pitkän elämän salaisuuksista: henkinen vireys ja mielenkiinto kaikkeen ympärillä tapahtuvaan.

Viime kuukausina isä on joskus tuskaillut keksintöihinsä liittyviä ponnistuksia. Hän on ääneen ihmetellyt, minkä vuoksi hän on vielä tässä iässä tarttunut niin vaativiin haasteisiin.

Uskon, että juuri nämä ponnistukset ovat olleet tärkeitä isän vireyttä ja elinvoimaa ajatellen.

Samantapaista vaikutusta on saattanut olla silläkin, että isä on voinut läheltä seurata, kuinka me olemme Vuokon kanssa kehittäneet viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana Niemi-Niemelästä Pohjanrannan. Hän on myös antanut meille arvokkaita neuvoja tässä työssä.

Viimeisen vuoden aikana isä on saanut runsaasti hengenravintoa tähän kirjaan liittyen. Muistilokeroita on availtu ja monet mieluisat muistot ovat tulvineet mieleen. Joukossa on toki ollut ahdistaviakin kokemuksia, mutta ne aika on ainakin osittain parantanut tai patinoinut.

Isän elämä ja hänen suorittamansa elämäntyö antavat meille nuoremmille paljon ajattelemisen aihetta. Olemme oman onnemme seppiä ja ensi sijassa itse vaikutamme myös siihen, kuinka vietämme elämämme ehtoopuolen.

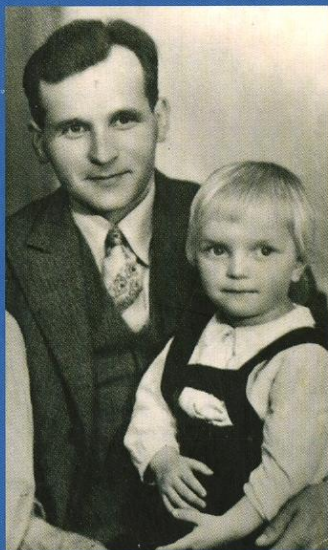
Kunpa osaisimme huolehtia itsestämme ja toistamme niin hyvin, että mahdollisimman moni voisi elää pitkään ja terveenä, toimintakykynsä ja vireytensä säilyttäen.

Eemeli Väyrynen kotipihallaan. Taustalla osa elämäntyöstä: kasvihuoneet ja huoltorakennus, asuinrakennus ja sen oikealla puolella syytinkisiipi.

Kuva: Veikko Aitamurto.

Paavo Värynen on kirjoittanut kirjan 11. tammikuuta 2010 sata vuotta täyttävästä isästään Eemeli Värysestä. Teos avaa mielenkiintoisen näköalan Eemeli Värysen vuosisataan. Kruununtorpparin pojasta tuli Martti Miettusen ohella yksi ”Simon viisaista”, nuorista, jotka menestyivät opin tiellä. Saatuaan agrologin koulutuksen Eemeli Värynen toimi ensin maatalousneuvojana, mutta loi pian sotien jälkeen yhdessä vaimonsa Anna-Liisan kanssa Keminmaalle menestyvän puutarhayrityksen.

100-vuotias Eemeli Värynen pitää hyvää huolta terveydestään. Hän on säilyttänyt toimintakykynsä, laittaa itse ruokansa ja huolehtii muutoinkin itse asioistaan.

Eemeli Värynen on säilyttänyt myös henkisen vireytensä. Niinpä hän on muun muassa kehittänyt perunanistutuskoneen, jolle hän on saamassa patentteja. Koneen prototyyppi on rakenteilla Keksintösäätiön äskettäin myöntämän tuen turvin.

”Eemeli Värysen vuosisata” on kertomus suomalaisen maa-seudun kehityksestä. Se on kertomus poikkeuksellisesta ja esimerkillisestä elämänkaaresta, johon tutustuminen antaa paljon ajattelemisen aihetta.

ISBN 978-952-5870-01-5